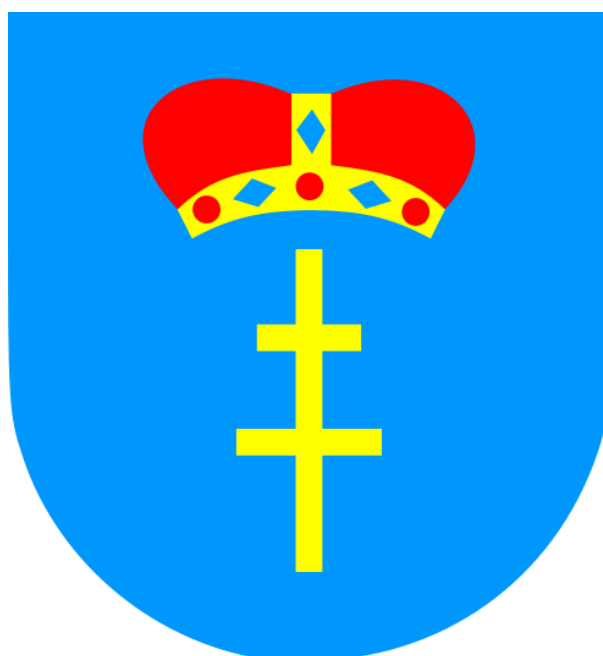

Program Rozwoju Powiatu Buskiego na lata 2021-2030

**Powiat Buski
ul. Mickiewicza 15
28-100 Busko-Zdrój**

2021

Niniejsze opracowanie zostało wykonane przez:

Lech Consulting Sp. z o. o.

ul. Podmurna 65/1

87-100 Toruń

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	3
WPROWADZENIE	5
I. DIAGNOZA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA POWIATU BUSKIEGO	7
1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	7
1.1. POŁOŻENIE I STRUKTURA GRUNTÓW	7
1.2. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE	10
1.3. RZEŻBA TERENU I ZASOBY NATURALNE	16
1.4. ZASOBY WODNE	18
1.5. OCHRONA POWIETRZA	21
1.6. WALORY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO	23
2. SPOŁECZEŃSTWO	35
2.1. LUDNOŚĆ POWIATU BUSKIEGO	35
2.2. POMOC SPOŁECZNA	41
2.3. EDUKACJA	47
2.4. OCHRONA ZDROWIA	53
2.5. KAPITAŁ SPOŁECZNY	55
2.6. RYNEK PRACY	56
3. GOSPODARKA	64
3.1. PODMIOTY GOSPODARCHE POWIATU BUSKIEGO	64
3.2. ROLNICTWO	69
4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	77
4.1. INFRASTRUKTURA SIECIOWA	77
4.2. INFRASTRUKTURA MIESZKANIOWA	81
4.3. INFRASTRUKTURA DROGOWA	82
5. KULTURA	84
5.1. DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUCJI KULTURY	84
5.2. ZABYTKI	92
6. SPORT I TURYSTYKA	97
6.1. CHARAKTERYSTYKA OBSZARÓW TURYSTYCZNYCH POWIATU BUSKIEGO	98
6.2. INFRASTRUKTURA I OBSŁUGA RUCHU TURYSTYCZNEGO	104
6.3. SPORT I REKREACJA	105
7. SYTUACJA FINANSOWA POWIATU	111
7.1. DOCHODY POWIATU BUSKIEGO	111
7.2. WYDATKI POWIATU BUSKIEGO	114
7.3. ANALIZA WSKAŹNIKOWA	118
7.3.1. WSKAŹNIKI BUDŻETOWE	118
7.3.2. WSKAŹNIKI NA MIESZKAŃCA	119
7.3.3. WSKAŹNIKI ZADŁUŻENIA	120
8. WNIOSKI Z DIAGNOZY STRATEGICZNEJ POWIATU BUSKIEGO	120
8.1. OBSZAR: SPOŁECZEŃSTWO	120
8.2. OBSZAR: PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO	123
8.3. OBSZAR: GOSPODARKA	124
8.5. OBSZAR: KULTURA	126
8.6. OBSZAR: SPORT I TURYSTYKA	126

8.7. ANALIZA SWOT	127
II. ZAŁOŻENIA STRATEGICZNE DLA POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2021-2030.....	129
1. MISJA ORAZ CEL GŁÓWNY PROGRAMU	129
2. CELE SZCZEGÓLWE, PRIORYTETY ORAZ KIERUNKI INTERWENCJI	130
3. SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU ROZWOJU POWIATU BUSKIEGO, W TYM MONITORING OSIĄGANIA CELÓW.....	143
3.1. WDRAŻANIE I ZARZĄDZANIE REALIZACJĄ PROGRAMU ROZWOJU.....	143
3.2. MONITORING, EWALUACJA, SPRAWOZDAWCZOŚĆ, KONTROLA I AKTUALIZACJA PROGRAMU ROZWOJU	145
3.3. PLAN FINANSOWY	147
3.3.1. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU	147
3.3.2. PLANOWANIE FINANSOWANIE PROGRAMU I JEGO PODZIAŁ NA PRIORYTETY.....	148
4. SPIS TABEL, WYKRESÓW, RYSUNKÓW, MAP, SCHEMATÓW.....	150

Wprowadzenie

Program Rozwoju Powiatu Buskiego na lata 2021-2030 to dokument operacyjno-wdrożeniowy, opracowany zgodnie z ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057). Program wskazuje, jak zadania rozwojowe, podejmowane i realizowane przez władze Powiatu Buskiego do końca 2030 roku, wpisują się w ramy określone w innych dokumentach strategicznych - zwłaszcza „Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+”.

Program Rozwoju jest swoistym zbiorem celów, priorytetów i kierunków interwencji wskazujących rozwój Powiatu, jak również mniejszych jednostek pozostających w jego obszarze. Bazując na zastanej sytuacji społeczno-gospodarczej, środowiskowej oraz technicznej i przestrzennej, możliwe jest ustalenie priorytetów rozwojowych niezbędnych z punktu widzenia władz samorządowych, mieszkańców, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców i wszystkich grup społecznych. Program Rozwoju jest dokumentem wskazującym na praktyczne możliwości w zakresie planowania strategicznego, co stanowić będzie podstawę do wnioskowania o finansowanie zewnętrzne dla pożądanych inwestycji.

Planowanie strategiczne stanowi niezbędny element procesu programowania rozwoju jednostki samorządu terytorialnego. Przekazanie części uprawnień władzy centralnej na szczebel samorządowy powoduje przeniesienie części odpowiedzialności za jakość życia mieszkańców na lokalne władze, co z kolei rodzi potrzebę efektywnego i kreatywnego zarządzania posiadanymi zasobami. Jedynie właściwe i starannie zaplanowane zadania mają szansę, zarówno zaspokoić zbiorowe potrzeby społeczności, jak i stworzyć komfortowe warunki dla samorealizacji jednostek. Opracowanie Programu Rozwoju wynika z konieczności średniookresowego i uporządkowanego wskazania celu głównego, celów szczegółowych, priorytetów i kierunków interwencji.

Przesłanki zewnętrzne to długookresowe i średniookresowe strategiczne dokumenty krajowe oraz programowe Unii Europejskiej na lata 2021-2027 oraz nowa strategia rozwoju Województwa Świętokrzyskiego. Główną przesłanką merytoryczną jest określenie celów, priorytetów rozwoju Powiatu, uwzględniających osiągnięty, aktualny stan, a przede wszystkim potrzeby i aspiracje mieszkańców Powiatu na kilka najbliższych lat. Przesłanką uzasadniającą opracowanie Programu Rozwoju jest również fakt, iż Strategia Rozwoju Powiatu Buskiego była opracowana na lata 2014-2020 i ze względu na zachodzące zmiany społeczno – gospodarcze nie jest aktualna, w związku z czym nie jest dostosowana do aktualnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych.

Przyjęta hierarchia celu głównego, celów szczegółowych, priorytetów i kierunków interwencji oraz zadań, jest zgodna z wymogami określonymi w przepisach prawa, jak również ułatwi prace lokalnym władzom nastawionym na przeprowadzenie ważnych inwestycji w regionie. Dodatkowo, planowanie, monitorowanie i aktualna ocena przedsięwzięć inwestycyjnych będzie sprzyjać integracji i aktywizacji społecznej wokół zadań realizowanych przez władze Powiatu.

Przedmiotowy Program został opracowany zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa, a w szczególności z:

- Ustawą z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2020 r. poz. 920, z 2021 r. poz. 1038),
- Ustawą z dnia 15 lipca 2020 roku o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw ((t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057 z późn. zm.),
- Ustawą z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r. poz. 247 z późn. zm.).

Program Rozwoju Powiatu Buskiego na lata 2021-2030 jest dokumentem operacyjno – wdrożeniowym, określającym możliwe i optymalne kierunki rozwoju przy jednoczesnym zachowaniu zgodności z dokumentami wyższego rzędu, zapewniając spójność funkcjonalną i przestrzenną. Punktem wyjścia do określenia założeń rozwojowych była diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej, oraz wytyczne i zadania zawarte w obowiązujących dokumentach strategicznych i planistycznych.

I. DIAGNOZA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA POWIATU BUSKIEGO

1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

1.1. Położenie i struktura gruntów

Powiat buski położony jest w południowo - wschodniej części województwa świętokrzyskiego, granicząc z Powiatami: kazimierskim, pińczowskim, kieleckim, staszowskim oraz należącym do województwa małopolskiego - Powiatem dąbrowskim. Lokalizację Powiatu buskiego na tle województwa świętokrzyskiego przedstawia poniższa mapa.

Mapa 1. Lokalizacja Powiatu buskiego w województwie świętokrzyskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych internetowych

Powiat buski podzielony jest terytorialnie na osiem gmin, z których charakter miejsko - wiejski reprezentuje Gmina Busko-Zdrój, Nowy Korczyn, Pacanów, Stopnica oraz Wiślica. Pozostałe gminy, tj. Gnojno, Solec-Zdrój, oraz Tuczępy są gminami wiejskimi. Siedzibą administracyjną Powiatu jest Miasto Busko- Zdrój, zlokalizowane w północno-zachodniej części Powiatu.

Mapa 2. Podział terytorialny Powiatu buskiego

Źródło: www.gminy.pl

Powierzchnia Powiatu zajmuje 968 km², stanowiąc tym samym 8,3 % powierzchni całego województwa świętokrzyskiego. W poniższej tabeli zaprezentowano dane charakteryzujące podział terytorialny i rodzaj gruntów znajdujących się na obszarze Powiatu.

Tabela 1. Ukształtowanie terenu i struktura gruntów na dzień 31.12.2020 r. [ha]

Wyszczególnienie		Powierzchnia ogólna	Powierzchnia terenów rolnych		Grunty zabudowane		Lasy i grunty zadrzewione		Pozostałe grunty	
			Ha	% udział w pow. ogólnej	ha	% udział w pow. ogólnej	ha	% udział w pow. ogólnej	ha	% udział w pow. ogólnej
Gmina Busko – Zdrój	Miasto Busko-Zdrój	1 228	697	56,76%	347	28,26%	3	0,24%	181	14,74%
	Gmina Busko-Zdrój	22 322	18 322	82,08%	286	1,28%	2 984	13,37%	730	3,27%
Gmina Gnojno		9 631	7 369	76,51%	43	0,45%	1 878	19,50%	341	3,54%
Gmina Nowy Korczyn	Nowy Korczyn – miasto	745	615	82,55%	28	3,76%	25	3,36%	77	10,34%
	Nowy Korczyn - obszar wiejski	10 922	9 248	84,67%	44	0,40%	980	8,97%	650	5,95%
Gmina Pacanów	Pacanów – miasto	713	651	91,30%	20	2,81%	0	0,00%	42	5,89%
	Pacanów - obszar wiejski	11 745	10 990	93,57%	52	0,44%	110	0,94%	593	5,05%
Gmina Solec-Zdrój		8 504	7 228	85,00%	84	0,99%	894	10,51%	298	3,50%
Gmina Stopnica	Stopnica – miasto	455	378	83,08%	40	8,79%	2	0,44%	35	7,69%
	Stopnica - obszar wiejski	12 141	10 310	84,92%	63	0,52%	1 416	11,66%	352	2,90%
Gmina Tuczępy		8 362	5 439	65,04%	62	0,74%	2 476	29,61%	385	4,60%
Gmina Wiślica	Wiślica – miasto	471	410	87,05%	14	2,97%	0	0,00%	47	9,98%
	Wiślica - obszar wiejski	9 561	8 811	92,16%	54	0,56%	392	4,10%	304	3,18%

Razem	96 800	80 468	83,13%	1 137	1,17%	11 160	11,53%	4 035	4,17%
-------	--------	--------	--------	-------	-------	--------	--------	-------	-------

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Raport o stanie Powiatu Buskiego za rok 2020”

Z punktu widzenia zajętości powierzchni, największą gminą wchodzącą w skład Powiatu jest Gmina miejsko – wiejska Busko – Zdrój, która zajmuje 24,33% powierzchni Powiatu, a najmniejszą Gmina wiejska Tuczępy - 8,64% powierzchni Powiatu. Jednocześnie Powiat buski można zakwalifikować jako obszar z dominującą powierzchnią obszarów wiejskich – 96,27% powierzchni Powiatu. Obszar miejski tworzą miasta: Busko – Zdrój, Nowy Korczyn, Pacanów oraz Stopnica i Wiślica, które łącznie zajmują 3,73% powierzchni ogólnej całego Powiatu.

Jednym z istotnych zasobów naturalnych na terenie Powiatu buskiego jest zalesienie. Zgodnie ze strukturą gruntów lasy zajmują 11,53% powierzchni Powiatu. Powierzchnia lasów systematycznie się zwiększa, co obrazują również dane Głównego Urzędu Statystycznego za lata 2016 - 2019 zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 2. Lasy i grunty leśne na terenie Powiatu buskiego w latach 2016-2019

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2016	2017	2018	2019
Powierzchnia gruntów leśnych (wszystkie formy własności)					
Ogółem	Ha	10 675,01	10 759,95	10 775,95	10 795,13
lesistość w %	%	10,90	11,00	11,00	11,00
grunty leśne publiczne ogółem	Ha	5 042,01	5 048,95	5 049,94	5 052,11
grunty leśne prywatne ogółem	Ha	5 633,00	5 711,00	5 726,01	5 743,02
Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia					
zalesienia ogółem	Ha	1,67	8,71	8,56	9,85
zalesienia lasy prywatne ogółem	Ha	1,67	8,71	8,56	9,85
grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia ogółem	Ha	13,00	13,00	13,00	13,00
Powierzchnia lasów					
las ogółem	Ha	10 555,86	10 642,92	10 657,22	10 674,51
las publiczne ogółem	Ha	4 922,86	4 931,92	4 931,21	4 931,49
las prywatne ogółem	Ha	5 633,00	5 711,00	5 726,01	5 743,02

Źródło: Dane Głównego Urzędu Statystycznego (GUS)

Dane przedstawione w powyższej tabeli wskazują na coroczny wzrost zalesienia powierzchni Powiatu. W latach 2016-2019 powierzchnia lasów ogółem zwiększyła się o 1,12%, a porównując dane z roku 2016 (10 555,86 ha) do danych z 2020 r. (11 160 ha wg danych Starostwa Powiatowego w Busku - Zdroju) wzrost ten wyniósł 5,72%. Z punktu widzenia struktury własności pod względem powierzchni przeważają lasy będące własnością prywatną, również w tej grupie obserwuje się coroczne zwiększanie ich powierzchni.

Struktura osadnicza oraz struktura gruntów, pozwala na zakwalifikowanie analizowanego obszaru jako terenu z przeważającą funkcją rolniczą.

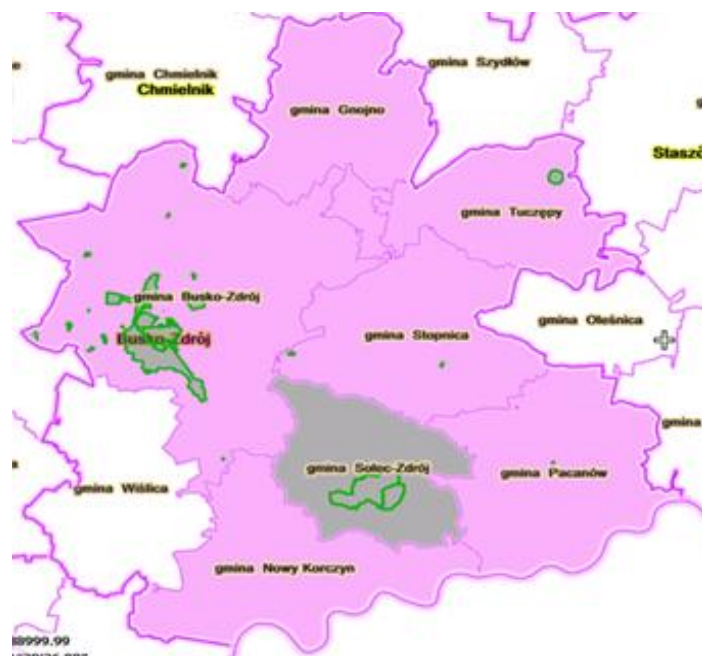
1.2. Zagospodarowanie przestrzenne

Zagospodarowanie przestrzenne jest jednym z kluczowych elementów przyczyniających się do stabilnego i ukierunkowanego rozwoju danego obszaru, z uwzględnieniem stosowania zasady zrównoważonego rozwoju. Stopień uregulowania zagospodarowania przestrzennego danego obszaru można oceniać za pomocą ilości opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na danym obszarze, jak również wielkości obszaru jaki obejmują.

Zagospodarowanie przestrzenne Powiatu można ocenić poprzez strukturę przestrzenną zdefiniowaną na szczeblu gminnym tj. wyraża się ona w obowiązujących oraz znajdujących się w trakcie opracowania planach zagospodarowania przestrzennego, jak również w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Na terenie Powiatu buskiego dominująca część gmin wchodzących w jego skład posiada aktualne studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego. Natomiast miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązują aktualnie w co najmniej dwóch gminach. W Gminie Solec - Zdrój – powierzchnia gminy objęta obowiązującymi planami to 8 504 ha (100% powierzchni). Jest to największa zarówno bezwzględnie, jak i procentowo powierzchnia objęta planami zagospodarowania przestrzennego w Powiecie. Stopień obowiązywania planów zagospodarowania przestrzennego na terenie Powiatu buskiego przedstawiono na poniższej mapie.

Mapa 3. Zagospodarowanie przestrzenne Powiatu buskiego

*Oznaczenia kolorystyczne na mapie:

Kolor zielony – obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz plany aktualnie w trakcie opracowania

Kolor fioletowy – obowiązujące studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://sipws.wrota-swietokrzyskie.pl/?qpw=c777e082-9670-46ae-8082-563d56ac3e3d>

Tabela 3. Stan zagospodarowania przestrzennego gmin w Powiecie buskim - obowiązujące akty prawne

L.p.	Nazwa Gminy	Uchwały regulujące zagospodarowanie przestrzenne
1.	Gmina Busko - Zdrój	<p><u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — Uchwała nr XXV/263/2005 Rady Miejskiej w Busku - Zdroju z dnia 04.03.2005 roku w sprawie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Busko-Zdrój dla obszarów sołectw Radzanów, Siesławice, Zbludowice oraz części miasta Busko-Zdrój; — Uchwała nr IX/122/1999 Rady Miejskiej w Busku – Zdroju z dnia 30.09.1999 roku w sprawie "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Busko-Zdrój"; <p><u>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> — UCHWAŁA NR XXXII/392/2013 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU-ZDROJU z dnia 12 września 2013 roku w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część miasta Busko-Zdrój, w rejonie ulic: Armii Krajowej, 12-go Stycznia, 1-go Maja, Waryńskiego, Kopernika, Mickiewicza, Spacerowej; — UCHWAŁA Nr VIII/98/2007 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU – ZDROJU z dnia 11.09.2007 roku zmieniająca Uchwałę Nr VII/64/2007 Rady Miejskiej w Busku - Zdroju z dnia 26.06.2007 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego część miasta Busko-Zdrój oraz części wsi Zbludowice, Siesławice, Mikułowice, Chotelek i Radzanów; — UCHWAŁA Nr XII/162/2008 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU – ZDROJU z dnia 31.01.2008 roku zmieniająca Uchwałę Nr X/123/2007 Rady Miejskiej w Busku - Zdroju z dnia 29 listopada 2007r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego część miasta Busko-Zdrój w rejonie ulic Waryńskiego, Witosa, Bohaterów Warszawy, Młyńskiej i Kusocińskiego; — UCHWAŁA Nr X/123/2007 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU – ZDROJU z dnia 29.11.2007 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego część miasta Busko-Zdrój, w rejonie ulic Waryńskiego, Witosa, Bohaterów Warszawy, Młyńskiej i Kusocińskiego; — UCHWAŁA Nr XX/240/2008 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU – ZDROJU z dnia 30.10.2008 roku w sprawie ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla południowej części obszaru miasta Busko-Zdrój;

		<p>— UCHWAŁA Nr XXXVI/365/2006 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU – ZDROJU z dnia 31.03.2006 roku w sprawie ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego część sołectwa Młyny, gmina Busko-Zdrój;</p> <p>— UCHWAŁA Nr XXI/219/2004 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU – ZDROJU z dnia 26.10.2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu obejmującego część miasta Busko-Zdrój, w obszarze ograniczonym ulicami Langiewicza, Polną, Sienkiewicza, osiedlem Piłsudskiego i ulicą Dmowskiego;</p> <p>— UCHWAŁA Nr XXXI/346/09 RADY MIEJSKIEJ W BUSKU – ZDROJU z dnia 24. 09. 2009 roku w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu górniczego „Dolina Nidy II” w części znajdującej się na obszarze gminy Busko – Zdrój.</p>
2.	Gmina Gnojno	<p><u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego przyjęte w 2005 roku uchwałą nr XXI/110/05 Rady Gminy w Gnojnie z dnia 30 marca 2005 r.</p> <p><u>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego: brak</u></p>
3.	Gmina Nowy Korczyn	
4.	Gmina Pacanów	<p><u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— UCHWAŁA NR 177/01 RADY GMINY PACANÓW z 05.10.2001 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pacanów.</p> <p><u>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego: brak</u></p>
5.	Gmina Solec Zdrój	<p><u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— Zmienione Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego przyjęte uchwałą Nr XXXIV/159/10 Rady Gminy Solec-Zdrój z dnia 11.01. 2010 r.</p> <p><u>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— UCHWAŁA NR XXI/96/2008 RADY GMINY SOLEC-ZDRÓJ z dnia 29 sierpnia 2008 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Solec-Zdrój z wyłączeniem sołectwa Solec-Zdrój zmieniona: uchwałą nr XXXVIII/184/2010 Rady Gminy w Solcu-Zdroju z dnia 4 maja 2010 r. w sprawie uchwalenia zmiany Nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Solec-Zdrój z wyłączeniem sołectwa Solec-Zdrój; uchwałą nr XVIII/96/2016 Rady Gminy w Solcu-Zdroju z dnia 31 marca 2016r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Solec – Zdrój z wyłączeniem sołectwa Solec – Zdrój; uchwałą NR X/50/2019</p>

		<p>Rady Gminy w Solcu – Zdroju z dnia 18 lipca 2019 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Solec-Zdrój z wyłączeniem sołectwa Solec-Zdrój dla sołectwa Solec – Zdrój;</p> <p>— UCHWAŁA NR XVI/76/08 RADY GMINY SOLEC – ZDRÓJ z dnia 27 marca 2008 roku zmieniona: uchwałą Nr XXXVIII/182/2010 Rady Gminy w Solcu – Zdroju z dnia 4 maja 2010 r. w sprawie uchwalenia zmiany Nr 1 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Solec-Zdrój; uchwałą Nr XXXVIII/183/2010 Rady Gmin w Solcu – Zdroju z dnia 4 maja 2010 r. w sprawie uchwalenia zmiany Nr 2 miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Solec-Zdrój.</p>
6.	Gmina Stopnica	<p><u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Stopnica, uchwała Nr 25/2000 Rady Gminy Stopnica z dnia 05.10.2000 r.</p> <p><u>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— UCHWAŁA NR VIII/47/11 RADY GMINY STOPNICA z 25 maja 2011 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania dla części obszaru położonego w granicach administracyjnych miejscowości Konary, gmina Stopnica,</p> <p>— UCHWAŁA NR XI/4/04 RADY GMINY w STOPNICY z dnia 9 marca 2004 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego - „Stopnica 1”, na obszarze gminy Stopnica.</p>
7.	Gmina Tuczępy	<p><u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Tuczępy przyjęte uchwałą XIX/135/2001 Rady Gminy Tuczępy z dnia 28.12.2001 r.</p> <p><u>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>Gmina Tuczępy posiada Plan Zagospodarowania Przestrzennego jedynie dla obszaru ok. 5 ha położonego na terenie miejscowości Dobrów- przeznaczenie terenu pod gminne składowisko odpadów.</p>
8.	Gmina Wiślica	<p><u>Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wiślica uchwalone uchwałą Nr XX /138/ 2001 Rady Gminy w Wiślicy z dnia 29.01.2001 r. w sprawie zatwierdzenia „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wiślica”.</p> <p><u>Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:</u></p> <p>— miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego uchwalony uchwałą Nr XXI/141/2001 Rady Gminy w Wiślicy</p>

		<p>z dnia 14 marca 2001 r. opublikowany w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego Nr 52/1839. Dla pozostałego obszaru, Miasto i Gmina Wiślica nie posiada aktualnego planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego.</p>
--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie stron internetowych (BiP) poszczególnych gmin oraz Raportów o stanie gmin za 2020 r.

Zagospodarowanie przestrzenne Powiatu buskiego należy rozpatrywać również z punktu widzenia delimitacji terytorialnej określonej w dokumentach strategicznych na szczeblu krajowym, regionalnym oraz lokalnym, w których wskazuje się obszary, na terenie których mają być podejmowane działania wywołujące konkretne zmiany. Kształtowanie szeroko rozumianej przestrzeni w dokumentach o charakterze strategicznym przejawia się m.in. poprzez delimitację obszarów strategicznej interwencji (OSI).

Na terenie województwa świętokrzyskiego, zgodnie z „Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030+” zostały wyznaczone dwa rodzaje OSI (oba o charakterze obszarów problemowych):

- obszary zagrożone trwałą marginalizacją (w województwie świętokrzyskim 40 gmin) – na terenie Powiatu buskiego jest to Gmina Wiślica,
- miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze (Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice, Jędrzejów i Staszów oraz Końskie, Skarżysko-Kamienna, Sandomierz i Busko-Zdrój).

Zgodnie z powyższym na terenie Powiatu buskiego miasto Busko – Zdrój (ośrodek lokalny) zostało sklasyfikowane jako miasto średnie tracące funkcje społeczno - gospodarcze (umiarkowane powiększenie niekorzystnego dystansu, umiarkowanie zła sytuacja społeczno - gospodarcza). Natomiast Gmina Wiślica została zakwalifikowana jako OSI obszary zagrożone trwałą marginalizacją.

Zgodnie z „Koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju” oraz „Planem zagospodarowania przestrzennego kraju” na terenie województwa świętokrzyskiego, w którym położony jest Powiat buski ośrodki osadnicze zostały zhierarchizowane w następujący sposób:

- ośrodek o randze ośrodka ponadregionalnego: brak,
- główny ośrodek województwa: Kielce,
- ośrodki subregionalne:
 - wyznaczone w KPZK 2030: Ostrowiec Świętokrzyski, Starachowice,
 - pozostałe: Skarżysko-Kamienna, Sandomierz,
- ośrodki o charakterze lokalnym: **Busko-Zdrój**, Końskie, Jędrzejów, Opatów, Staszów, Pińczów, Kazimierza Wielka, Włoszczowa,
- pozostałe ośrodki miejskie.

Powyższą hierarchię uwzględniono również w przeprowadzonej delimitacji regionalnej przedstawionej w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego, w którym jako OSI określono:

- miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego (MOF OW) – Kielecki Obszar Funkcjonalny, obejmujący rdzeń – miasto Kielce oraz 11 gmin podmiejskich,

- obszary o największym potencjale przyrodniczo-krajobrazowym: obszar turystyczny Gór Świętokrzyskich (5 gmin) i obszar turystyczno - uzdrowski (4 gminy).

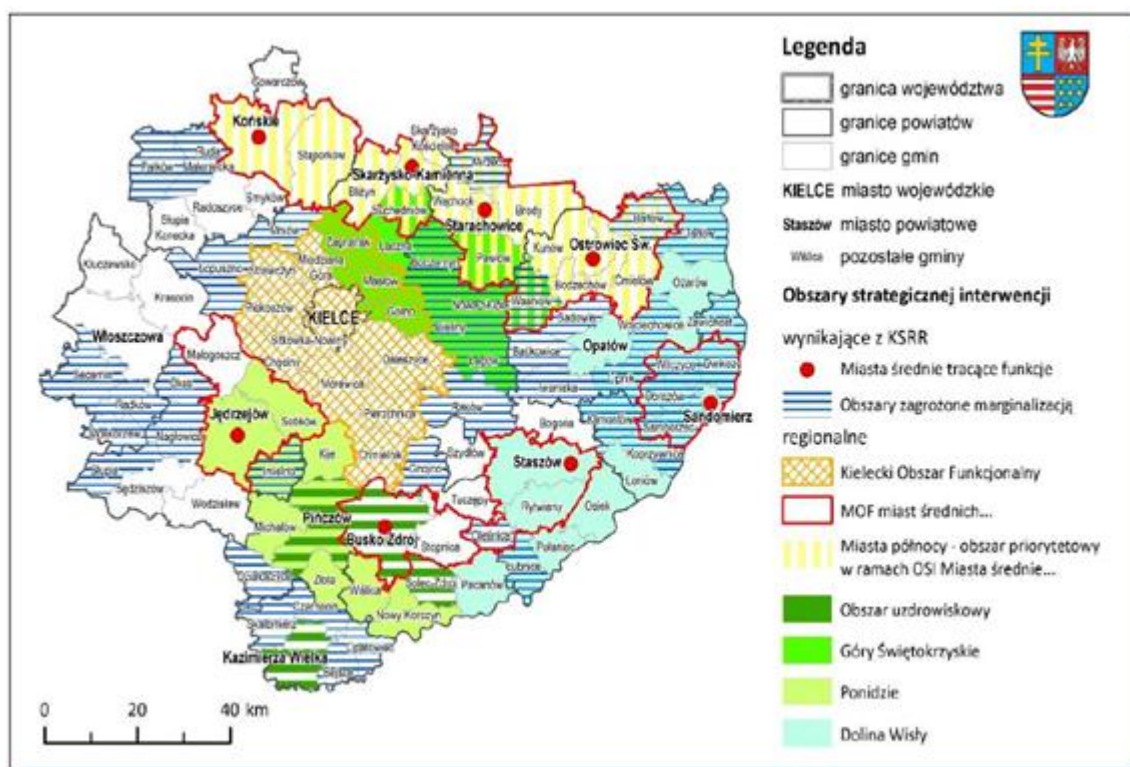
Gminy wchodzące w skład Powiatu buskiego przynależą do różnych OSI regionalnych wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa, w tym MOF miast średnich tracących funkcje społeczno – gospodarcze:

- MOF Busko-Zdrój (miasto rdzeniowe – Busko – Zdrój, obszar wiejski Gminy Busko – Zdrój i Gmina Stopnica,
- obszar uzdrowski: Miasto i Gmina Busko – Zdrój oraz Gmina Solec – Zdrój¹,
- OSI „Ponidzie”: Gmina Wiślica, Gmina Nowy Korczyn,
- obszary zagrożone marginalizacją (Gmina Wiślica).

Ponadto należy wskazać, że w celu rozwijania współpracy samorządowej i dalszego pobudzania różnych obszarów wymagających interwencji Powiat buski przystąpił wraz z Powiatem kazimierski oraz gminami: Busko-Zdrój, Solec-Zdrój, Kazimierza Wielka i Pińczów do porozumienia „Świętokrzyskie Uzdrowiska”. Tego typu inicjatywa ma być silnym impulsem do rozwiązania istniejących problemów, jak również przyczynić się do rozwoju społeczno – gospodarczego w oparciu m.in. o istniejące zasoby poszczególnych obszarów.

W związku z tym, że jednostki samorządu terytorialnego wchodzących w skład Powiatu buskiego przynależą do różnych obszarów interwencji, poszczególne OSI zostały zaprezentowane na poniższej mapie.

Mapa 4. Podział województwa świętokrzyskiego na obszary strategicznej Interwencji

¹ Obszar turystyczno-uzdrowski w PZPWŚ obejmuje gminy uzdrowskie Busko-Zdrój i Solec-Zdrój, a także Gminy Wiślica - o funkcjach turystycznych, opartych o ich zasoby przyrodnicze i kulturowe.

Źródło: „Strategia Rozwoju Województwa świętokrzyskiego 2030+”, Załącznik do uchwały nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r.

Stan zagospodarowania Powiatu można ocenić jako dobry, biorąc pod uwagę opracowane i obowiązujące studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Pod kątem obszaru Powiatu buskiego, dla którego ustalono miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, sytuacja jest mniej korzystna, gdyż jest ich niewiele, nie powoduje to jednak negatywnych konsekwencji, gdyż z roku na rok można zaobserwować znaczną ilość wydawanych decyzji o warunkach zabudowy, co w kontrolowany sposób pozwala kształtować zagospodarowanie przestrzeni poszczególnych gmin, a tym samym Powiatu.

1.3. Rzeźba terenu i zasoby naturalne

Powiat buski pod względem fizyko – geograficznym położony jest w obszarze Niecki Nidziańskiej, będącej rozległym nieckowatym obniżeniem zbudowanym z osadowych skał kredowych i trzeciorzędowych, przez środek którego przepływa Nida. Ten obszar województwa świętokrzyskiego rozciąga się pomiędzy Górami Świętokrzyskimi i Wyżyną Krakowsko-Częstochowską. Obszar Powiatu buskiego to tereny równinne, lekko pofałdowane. Atrakcyjności ukształtowania terenu nadają również wyżłobione w lessach płytkie wąwozy i jary, rozpościerające się łąki, doliny rzeczne, zagajniki i stawy.

Na terenie Powiatu buskiego, ze względu na położenie geograficzne oraz budowę geologiczną, występują różne rodzaje zasobów mineralnych, w tym również wód leczniczych. Obszar Powiatu charakteryzuje się bogactwem geologicznym w postaci złóż gipsu, siarki, ich pochodnych oraz borowiny. Na terenie Powiatu występują bogate złoża wód leczniczych: siarczanostonnych i solanek jodkobromkowych. Zasoby te znacząco wpłynęły na możliwości uzdrowiskowe obszaru Powiatu buskiego, które rozwinęły się w miastach uzdrowiskowych: Busku - Zdroju oraz w Solcu - Zdroju, zaś tradycje leczenia sięgają tu roku 1836. Obszar Buska - Zdroju oraz Solca - Zdroju – największych miast Powiatu, skupiają liczne specjalistyczne sanatoria i zakłady przyrodolecznicze, specjalizujące się w leczeniu schorzeń reumatologicznych, pourazowych i neurologicznych, dermatologicznych oraz układu krążenia i chorób cywilizacyjnych.

W poniższej tabeli zaprezentowano dane w zakresie występowania złóż kopalin na obszarze Powiatu buskiego.

Tabela 4. Zasoby złóż siarki rodzimej oraz złóż siarczanów wapna

Rodzaj złoża	L.p.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby geologiczne [tys. ton]						Zasoby przemysłowe	Wydobycie	Powiat
				bilansowe					pozabilansowe			
				Razem	A+B	C1	C2	D				
Siarka rodzima	1	Grzybów - Gacki	Z	1 336,55	1 336,55	-	-	-	25,30	-	-	buski
	2	Solec	P	5 576,00	-	-	5 576,00	-	-	-	-	buski, staszowski
	3	Wola Żyzna	R	1 257,00	1 257,00	-	-	-	10,00	-	-	buski, staszowski
Gips i anhydryt (złoża siarczanów wapnia)	1	Leszcze	E	21 915	-	21 915	-	-	-	17 891	395	buski, pińczowski
	2	Łatanice- Skorocice	R	14500	14500	-	-	-	-	-	-	buski
	3	Siesławice	Z	2 100,00	-	2100	-	-	-	-	-	buski
	4	Skorocice-Chotelek	R	22 337	3 347	18 990	-	-	5 076	-	-	buski
	5	Uników-Galów-Szaniec	P	31140	-	-	31140	-	1226	-	-	buski, pińczowski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na dzień 31.XII.2019 r.”, Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020

Tabela 5. Zasoby pozostałych kopalin

Rodzaj złoża	L.p.	Nazwa złoża	Stan zagospodarowania złoża	Zasoby [tys. ton]		Wydobycie	Powiat
				geologiczne bilansowe	pozabilansowe		
Kamienie łamane i boczne	1	Gorzakiew-Wygoda	R	119,00	-	-	buski, kielecki*
	2	Skotniki	Z	4 224,00	-	-	buski
Piaski i żwiry	1	Pawłów	Z	103,00	-	-	buski, dąbrowski*
	2	Chotel Czerwony	P	4 510,00	-	-	buski
	3	Galów	R	69,00	-	-	buski
	4	Janina	Z	455,00	-	-	buski
	5	Jastrzębiec	R	4 068,00	-	-	buski
	6	Karsy Dolne	R	168,00	-	-	buski
	7	Kików	Z	216,00	-	-	buski
	8	Kików 1	E	118,00	-	2	buski
	9	Kików 2	E	28,00	-	3	buski
	10	Młyny I	E	955,00	-	50	buski
	11	Młyny II	R	2 569,00	-	-	buski
	12	Niziny	E	33,00	-	-	buski
	13	Służów -Podgaje	P	8 455,00	-	-	buski
	14	Zaborze	R	798,00	-	-	buski
	15	Zagrody	P	3 175,00	-	-	buski
	16	Żerniki	P	7 243,00	-	-	buski
Surowce dla prac inżynierskich	1	Skorzów	E	866,00	863	26	buski
	2	Szaniec	R	733,00	-	-	buski
Surowce ilaste ceramiki budowlanej	1	Chałupki	P	36 036,00	-	-	buski
	2	Górka	Z	3 276,00	-	-	buski
	3	Raczyce	P	2 547,00	-	-	buski
	4	Słupia Pacanowska	Z	766,00	-	-	buski
	5	Słupia Pacanowska-Ceg.	Z	61,00	-	-	buski
	6	Stopnica	P	93 326,00	-	-	buski, staszowski*
	7	Wierzbice	P	2 473,00	-	-	buski, staszowski*
	8	Zielonki	Z	2 717,00	-	-	buski
	9	Zielonki II	P	7 352,00	-	-	buski
	10	Zrecze	P	34 225,00	-	-	buski, kielecki*
Torfy	1	Siwice	Z	82,76	-	-	buski

*Złoże terytorialnie występujące na terenie Powiatu buskiego oraz innego Powiatu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na dzień 31.XII.2019 r.”, Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020

Na terenie Powiatu buskiego zlokalizowane są również zasoby wód leczniczych (chlorkowe, siarczkowe i jodkowe) eksploatowane dla uzdrowisk: Busko-Zdrój i Solec-Zdrój, które stanowią jeden z najistotniejszych zasobów na terenie Powiatu, przyczyniający się do rozwoju turystyki, w tym zdrowotnej. Występowanie tego typu zasobów naturalnych przyczyniło się do rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego na terenie Gminy Busko-Zdrój oraz Gminy Solec-Zdrój, które posiadają status uzdrowiska. W poniższej tabeli zaprezentowano wykaz zasobów wód leczniczych na obszarze Powiatu.

Tabela 6. Zasoby solanki, wód leczniczych i termalnych

Nazwa złoża lub odwiertu w obrębie złoża nieudostępnionego	L.p.	Typ wody	Zasoby geologiczne bilansowe		Pobór (m3/rok)	Powiat
			dyspozycyjne (m3/h) statyczne (tys.m3)	eksploatacyjne (m3/h)		
Busko II	1	Lz	75,00	16,75	51 180,80	buski
Busko-Północ	2	LzT	30,50	15,00	25 653,00	buski
Dar Natury	3	Lz	9,64	6,50	-	buski
Dobrowoda I	4	Lz	20,00	8,00	19 394,36	buski
Konstantynów	5	Lz	4,38	0,50	-	buski
Las Winiarski	6	Lz	16,00	3,11	10 952,00	buski
Solec - Zdrój	7	Lz	8,41	0,96	4 837,00	buski
Wełnin	8	Lz	26,28	3,00	3 580,07	buski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na dzień 31.XII.2019 r.”, Państwowy Instytut Geologiczny Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa 2020

1.4. Zasoby wodne

Obszar Powiatu buskiego należy do lewobrzeżnego dorzecza Wisły, w obrębie zlewni rzek Nidy i Kanału Strumień. Na terenie analizowanego obszaru zlokalizowanych jest 35 cieków wodnych, które zostały zaprezentowane wraz z ich długościami na obszarze Powiatu w poniższej tabeli.

Tabela 7. Cieki wodne na terenie Powiatu buskiego

L.p.	Nazwa cieku wodnego	Długość w granicach Powiatu Buskiego [mb]
1	Rzeka Nida	36900
2	Rzeka Wiśła	34530
3	Kanał Strumień	32306
4	Rzeka Wschodnia	23795
5	Rzeka Maskalis	20380
6	Rzeka Sanica	17055
7	Rzeka Rzoska	13747
8	Rzeka Radnia	10445
9	Potok Pomykowski	9970

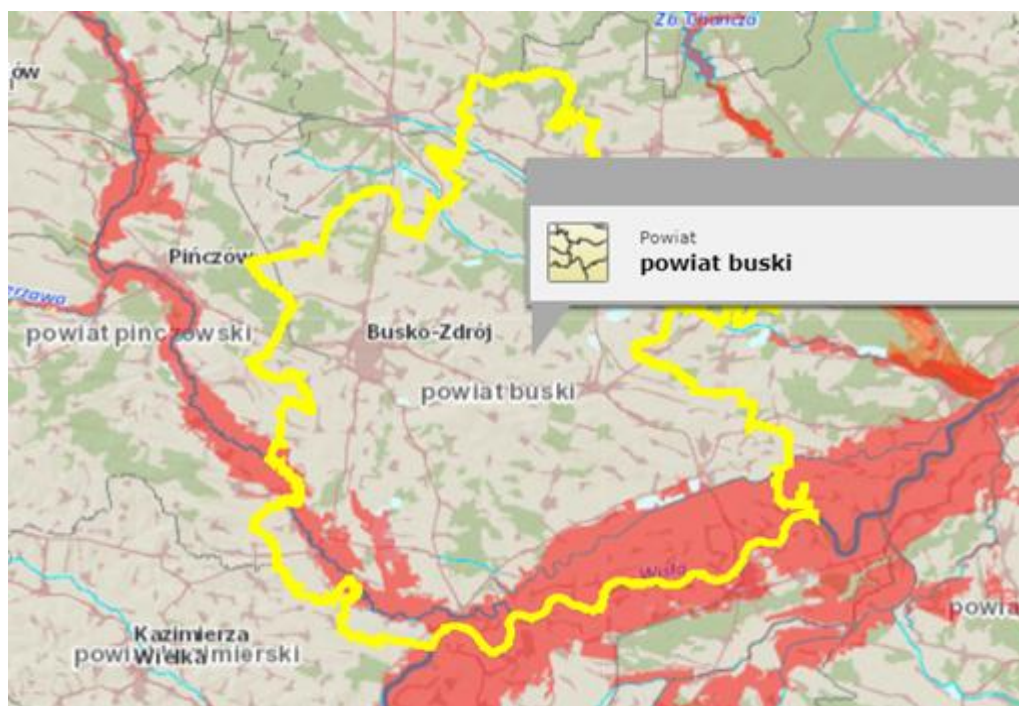
10	Struga A	9940
11	Struga Podwalska	9000
12	Ciek od Skorocic	8120
13	Ciek od Gadawy	8055
14	Struga Zborowska	7970
15	Ciek od Oblekonia	7610
16	Rzeka Skrobaczówka	6160
17	Ciek od Nizin	6140
18	Rzeka Stopniczanka	6020
19	Ciek od Broniny	5980
20	Kanał Nida	5750
21	Kanał ulgi rzeki Maskalis	4390
22	Sanica boczna	4215
23	Rzeka Branka	4160
24	Ciek od Krzyżowa	3880
25	Ciek od Czarnocina	3710
26	Struga Włosnowicka	3600
27	Struga Komorowska	2820
28	Struga Piestrzecka	2300
29	Struga Strzelecka	2230
30	Kanał ulgi Kanału Nida	2220
31	Struga Niegostawska	2100
32	Rzeka Wschodnia – Młynówka	1870
33	Struga Oleśnicka	1830
34	Rów A-12	1310
35	Struga Biechowska	680

Źródło: „Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Buskiego na lata 2016-2020 z perspektywą do roku 2024”

Zgodnie z opracowanymi mapami zagrożenia powodziowego w południowych gminach Powiatu, tj. Gminie Wiślica, Gminie Nowy Korczyn oraz przy południowych krańcach Gminy Pacanów, występuje ryzyko powodzi w przypadku ulewnych opadów deszczu lub roztopów, w okresie jesienno-zimowym oraz zimowo-wiosennym z powodu długotrwałych bądź intensywnych opadów deszczu albo z powodu szybkiego topnienia śniegów.

Na poniższej mapie przedstawiono wyniki wstępnej oceny ryzyka powodziowego dla Powiatu buskiego – kolorem żółtym oznaczono granice Powiatu, a kolorem czerwonym obszary dla których oceniono ryzyko wystąpienia powodzi. Dla obszarów zagrożonych powodzią zostały sporządzone również mapy zagrożenia powodziowego oraz mapy ryzyka powodziowego.

Mapa 5. Wstępna ocena ryzyka powodziowego na terenie Powiatu buskiego

Źródło: https://wody.isok.gov.pl/imap_kzqg/?qpmmap=gpSIGW

Mapa 6. Obszary zagrożenia powodziowego na terenie Powiatu buskiego

Źródło: <http://geodezja.Powiat.busko.pl/map/www/mapa.php?CFGF=wms&mylayers=+gminy+OSM+>

Na obszarze Powiatu, oprócz cieków wodnych, występują również zbiorniki wodne, tj. są one zlokalizowane w gminach: Busko – Zdrój, Pacanów, Solec – Zdrój oraz Wiślica. Szczegółowy wykaz zbiorników wodnych i ich krótką charakterystykę przedstawiono poniżej.

Tabela 8. Wykaz zbiorników wodnych w Powiecie buskim

Gmina	Nazwa zbiornika	Powierzchnia [ha]	Pojemność [m3]	Funkcja
Busko – Zdrój	Radzanów	10,4400	220 000,00	retencyjno - rekreacyjna
	Radzanów	11,0000	150 000,00	kompensacyjna
	Staw Niemiecki	0,5900	12 000,00	rekreacyjna
Pacanów	Kwasów	2,2400	22 400,00	rekreacyjna
	Słupia	0,8100	8 100,00	rekreacyjna
	Karsy Duże	0,1900	1 900,00	rekreacyjna
	Sroczków	1,7993	17 993,00	rekreacyjna
	Żabiec – Trzos	3,8600	38 600,00	rekreacyjna
	Grabowica – Synowica	2,6100	26 100,00	rekreacyjna
Solec – Zdrój	Zbiornik w Solcu-Zdroju	5,3000	106 000,00	retencyjno - rekreacyjna
Wiślica	Płyt	1,2000	1 200,00	retencyjno - rekreacyjna

Źródło: „Program ochrony środowiska dla województwa świętokrzyskiego na lata 2015 – 2020 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2025”

1.5. Ochrona powietrza

Ocena jakości powietrza na terenie Powiatu buskiego została dokonana na podstawie informacji Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska Departamentu Monitoringu Środowiska Regionalnego Wydziału Monitoringu Środowiska w Kielcach (Raport za 2020 r.).

Na potrzeby monitoringu środowiska województwo świętokrzyskie zostało podzielone na 2 strefy, tj. miasto Kielce (PL2601) oraz strefę świętokrzyską (PL2602), do której zalicza się również Powiat buski. W strefie świętokrzyskiej wyniki pomiarów do oceny jakości powietrza zostały wzięte m.in. ze stacji pomiarowych na terenie Powiatu buskiego zlokalizowanych w Gminie Busko – Zdrój oraz Gminie Solec – Zdrój.

Według wyników klasyfikacji stref w województwie świętokrzyskim ze względu na ochronę zdrowia ludzi dla analizowanej strefy w 2018 r. odnotowano przekroczenia pyłu PM 10 oraz B(a)P, jednakże jest to sytuacja podobna jak w latach poprzednich. Przekroczenia pyłu PM 10 były obserwowane szczególnie na terenie miast, w tym w mieście Busko – Zdrój.

W tabeli zaprezentowano szczegółowe wyniki pomiarów dla poszczególnych zanieczyszczeń.

Tabela 9. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie za 2018 rok dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia

Nazwa strefy	Kod strefy	Klasa ze względu na ochronę zdrowia ludzi, gdy określony jest												
		poziom dopuszczalny						poziom docelowy				cel długoterminowy		
		C ₆ H ₆	NO ₂	SO ₂	CO	PM ₁₀	PM _{2,5}	Pb	As	B(a)P	Cd	Ni	O ₃	O ₃
miasto Kielce	PL2601	A	A	A	A	C	A	A	A	C	A	A	A	D2
strefa świętokrzyska	PL2602	A	A	A	A	C	A	A	A	C	A	A	A	D2

Źródło: „Stan środowiska w województwie świętokrzyskim. Raport 2020”

W odniesieniu do klasyfikacji strefy świętokrzyskiej za 2018 r. nie odnotowano przekroczenia stężeń zanieczyszczeń, zidentyfikowano jednakże przekroczenie celu długoterminowego dla O₃.

Tabela 10. Klasy stref dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w ocenie za 2018 rok dokonanej z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony roślin

Nazwa strefy	Kod strefy	Klasa ze względu na ochronę roślin, gdy określony jest			
		poziom dopuszczalny		poziom docelowy	cel długoterminowy
		NO _x	SO ₂	O ₃	O ₃
miasto Kielce	PL2601	nie klasyfikowano			
strefa świętokrzyska	PL2602	A	A	A	D2

Źródło: „Stan środowiska w województwie świętokrzyskim. Raport 2020”

Na obszarze Powiatu buskiego nie funkcjonują duże zakłady przemysłowe, stąd źródłami zanieczyszczeń do atmosfery są rozproszone źródła emisji z sektora komunalno – bytowego, a także zanieczyszczenia komunikacyjne związane z ruchem pojazdów na drogach.

W związku z przekroczeniami norm w zakresie wybranych zanieczyszczeń w strefie świętokrzyskiej – przekroczenia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} fazy II oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu, został opracowany program ochrony powietrza. Tego typu działania są wynikiem obowiązków ustawowych, ale mają na celu systematyczną poprawę jakości powietrza na terenie województwa, a tym samym również Powiatu buskiego.

Poza powyższym dokumentem strategicznym w ujęciu regionalnym, ponadlokalnym i lokalnym są podejmowane również inne działania, zarówno m.in. „uchwała antysmogowa” oraz programy ograniczania niskiej emisji oraz programy gospodarki niskoemisyjnej. Gminy należące do Powiatu buskiego realizują działania na rzecz ograniczania niskiej emisji m.in. poprzez:

- opracowanie i uchwalanie dokumentów strategicznych umożliwiających realizowanie inwestycji prośrodowiskowych, w tym również związanych z OZE i termomodernizacją obiektów,
- działania edukacyjne m.in. w zakresie ograniczania i przeciwdziałania niskiej emisji i innych zjawisk negatywnie wpływających na środowisko, w tym jakość powietrza,
- inne.

1.6. Walory środowiska przyrodniczego

Geograficznie, Powiat położony jest w malowniczej Niece Nidziańskiej, pomiędzy Górami Świętokrzyskimi i Wyżyną Krakowsko-Częstochowską. Obszar ten charakteryzują tereny równinne oraz lekko pofałdowane. Niezwykłej malowniczości obszaru nadają wyżłobione w lessach płytkie wąwozy i jary, rozległe łąki, doliny rzeczne oraz liczne zagajniki i stawy. Wschodnią granicę Powiatu stanowią rzeki, w tym głównie Nida, będące dopływami Wisły. Obszar Powiatu buskiego charakteryzuje bogactwo przyrodnicze oraz krajobrazowe, w tym zróżnicowane formy ochrony przyrody. Szczególnym zasobem naturalnym i zarazem atrakcją dla mieszkańców i osób odwiedzających Powiat są wody lecznicze i utworzone na ich bazie uzdrowiska. Takie połączenie bogactw przyrodniczych wraz z korzystnym mikroklimatem i dbałością o jakość środowiska czynią Powiat buski atrakcyjnym miejscem dla turystów i kuracjuszy, także tych spoza granic województwa a nawet kraju.

Przyroda i formy jej ochrony

Przyroda Powiatu buskiego jest bardzo zróżnicowana stąd jej elementy są objęte wieloma formami ochrony przyrody, a wśród nich należy wymienić:

- obszary chronionego krajobrazu,
- obszary Natura 2000,
- parki krajobrazowe,
- pomniki przyrody,
- rezerваты przyrody,
- stanowiska dokumentacyjne,
- użytki ekologiczne,
- zespół przyrodniczo – krajobrazowy.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na terenie Powiatu buskiego formami ochrony przyrody na koniec 2020 r. objętych było 93 419,54 ha, co stanowiło ponad 96% powierzchni całego Powiatu. Poniżej przedstawiono szczegółowe zestawienie powierzchni obszarów chronionych w podziale na formy ochrony przyrody.

Tabela 11. Powierzchnia form ochrony przyrody na terenie Powiatu buskiego

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	ha	93 400,81	93 400,81	93 420,60	93 420,49	93 419,89	93 419,54
rezerваты przyrody	ha	10,29	10,29	10,22	10,22	10,22	10,22
parki krajobrazowe razem	ha	17 092,10	17 092,10	17 092,10	17 092,10	17 092,10	17 092,10
rezerваты i pozostałe formy ochrony przyrody w parkach krajobrazowych	ha	32,65	32,65	32,58	32,58	32,58	32,58
obszary chronionego krajobrazu razem	ha	76 308,00	76 308,00	76 308,00	76 308,00	76 308,00	76 308,00
rezerваты i pozostałe formy	ha	3,55	3,55	3,55	3,55	3,55	3,55

ochrony przyrody na obszarach chronionego krajobrazu							
użytki ekologiczne	ha	15,32	15,32	15,32	15,32	14,72	14,72
stanowiska dokumentacyjne	ha	11,30	11,30	11,30	11,19	11,19	11,19
zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	ha	0,00	0,00	19,79	19,79	19,79	19,44

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Tabela 12. Charakterystyka form ochrony przyrody na terenie Powiatu buskiego

Lp.	Nazwa	Krótki opis
Obszary Chronionego Krajobrazu		
1	Chmielnicko-Szydłowski	<p>Obszar został ustanowiony 21.11.1995 r.</p> <p>Obszar ten jest obszarem o krajobrazie rolniczo-leśnym. W jego szacie roślinnej największy walor przyrodniczy mają lasy o charakterze naturalnym. W runie tych zbiorowisk spotyka się interesujące, rzadkie i chronione gatunki roślin. Ważnym elementem szaty roślinnej są zbiorowiska nieleśne, głównie torfowiska (wysokie, przejściowe i niskie), z udziałem wielu rzadkich roślin. Zbiorowiska leśne i torfowiskowe pełnią ważną rolę wodochronną. Liczne stawy i zbiornik wodny Chańcza tworzą biotopy dla wielu gatunków ptaków wodno-bagiennych. Na terenie Obszaru występują również dawne obiekty dziedzictwa kulturowego z różnych epok.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Stopnica, Gnojno, Tuczepy, Busko – Zdrój.</p>
2	Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły	<p>Obszar został ustanowiony 01.01.1996 r.</p> <p>Obszar Chronionego Krajobrazu powołany został dla zachowania naturalnego charakteru biegu Wisły i jej otoczenia jako ostoi ptactwa wodnego i błotnego oraz rzadkich roślinnych zbiorowisk nadwodnych, a także zachowania szczególnie ważnego, naturalnego ciągu korytarza ekologicznego Wisły, mającego znaczenie międzynarodowe. Występują tu ekosystemy leśne, właściwe dla terenów okresowo zalewanych, wodne oraz bagienne, a także antropogeniczne (pola uprawne i łąki). Do najciekawszych zbiorowisk roślinnych należą liczne jeszcze na tym terenie płaty coraz rzadszych w Polsce łągów wierzbowo-topolowych. Cała dolina Wisły jest niezwykle atrakcyjna krajobrazowo, jest również ważnym terenem rekreacyjnym.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Pacanów, Nowy Korczyn.</p>
3	Nadnidziański	<p>Obszar ustanowiony został 03.11.2001 r.</p> <p>Obszar pokrywa się z zasięgiem dawnej otuliny Parku i obejmuje tereny o dużych walorach przyrodniczo-krajobrazowych, których ochrona zapewni zachowanie cennych walorów parku krajobrazowego. Otulina Nadnidziańskiego Parku Krajobrazowego obejmuje tereny występowania rzadkich gipsowych formacji geologicznych z licznymi formami krasowymi, a także ciepłolubnych zbiorowisk roślinności kserotermicznej, torfowiskowej i bagiennej.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Wiślica, Nowy Korczyn, Busko – Zdrój.</p>
4	Szaniecki	Obszar ustanowiony został 03.11.2001 r.

		<p>Obszar pokrywa się z zasięgiem dawnej otuliny Parku i obejmuje tereny o dużych walorach przyrodniczo - krajobrazowych, których ochrona zapewni zachowanie cennych walorów parku krajobrazowego.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Stopnica, Busko - Zdrój, Solec – Zdrój.</p>
5	Solecko-Pacanowski	<p>Obszar ustanowiony został 21.11.1995 r.</p> <p>Położony w granicach Garbu Pińczowskiego, Niecki Soleckiej i Niziny Nadwiślańskiej. W morfologii zaznacza się wyraźnie wydłużony grzbiet zwany Wałem Pińczowsko - Wójczańskim, zbudowany z mioceńskich wapieni detrytycznych leżących na marglach kredowych. W obrębie Niecki Soleckiej i w okolicach Buska, na powierzchni terenu lub pod niewielkim nakładem piaszczystych osadów czwartorzędowych, odślaniają się mioceńskie skały gipsowe tworzące kopulaste wzniesienia. W ich obrębie rozwijają się typowe zjawiska krasowe: jaskinie, zapadliska, leje, ślepe doliny itp. Szeroka dolina Wisły wcięta w ility mioceńskie wypełniona jest grubymi seriami plejstoceńskich osadów żwirowo-piaszczystych, niekiedy lessów oraz holocenijskimi madami. Na tak urozmaiconym podłożu geologicznym wykształciły się zróżnicowane pokrywy glebowe: na wychodniach skał mioceńskich - rędziny wapienne i gipsowe, na plejstoceńskich piaskach - lekkie bielcowe, a na Poniżu urodzajne mady. Cały teren jest zagospodarowany intensywnie rolniczo i w krajobrazie dominują zbiorowiska nieleśne. Pod względem przyrodniczym największą wartość mają zbiorowiska torfowiskowe i łąkowe z udziałem halofitów: komanicy skrzydłato-stąkowej, muchotrzewu solniskowego, koniczyny rozdętej, rozwijającej się w dolinach Wschodniej i Sanicy, a także w okolicy Stopnicy i Solca-Zdroju. Lasy o charakterze zbliżonym do naturalnych rozwijają się na siedliskach borów sosnowych i borów mieszanych. W zależności od panujących stosunków wodnych wykształciły się zbiorowiska bagiennego boru trzcinnikowego, subkontynentalnego boru świeżego i boru mieszanego. Występują również zbiorowiska muraw kserotermicznych z interesującymi i chronionymi gatunkami roślin, m.in.: wisienką stepową, ostnicą włosowatą, rojnikiem pospolitym, miłkiem wiosennym, dziewięciszem bezłodygowym.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Pacanów, Wiślica, Stopnica, Nowy Korczyn, Solec – Zdrój, Tuczępy, Busko – Zdrój.</p>
Obszar Natura 2000		
1	Ostoja Nidziańska	<p>Obszar wyznaczony w Polsce: 05.02.2005 r.</p> <p>Obszar ustanowiony: Dyrektywa siedliskowa.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Wiślica, Nowy Korczyn, Busko – Zdrój.</p>
2	Ostoja Kozubowska	<p>Obszar wyznaczony w Polsce: 01.03.2011 r.</p> <p>Obszar ustanowiony: Dyrektywa siedliskowa.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Wiślica.</p>
3	Ostoja Szaniecko-Solecka	<p>Obszar wyznaczony w Polsce: 01.03.2011 r.</p> <p>Obszar ustanowiony: Dyrektywa siedliskowa.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Pacanów, Wiślica, Stopnica, Nowy Korczyn, Gnojno, Solec – Zdrój, Busko – Zdrój.</p>
4	Dolina Nidy	<p>Obszar wyznaczony w Polsce: 05.11.2004 r.</p> <p>Obszar ustanowiony: Dyrektywa ptasia.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Wiślica, Nowy Korczyn,</p>

		Busko – Zdrój.
Park krajobrazowy		
1	Szaniecki Park Krajobrazowy	Park ustanowiony został 19.12.1986 r. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Stopnica, Solec – Zdrój, Busko – Zdrój.
2	Nadnidziański Park Krajobrazowy	Park ustanowiony został 19.12.1986 r. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gmin: Wiślica, Nowy Korczyn, Busko – Zdrój.
Rezerwat przyrody		
1	Owczary	Rezerwat ustanowiony został 12.06.1959 r. Rodzaj rezerwatu: słonoroślowy (halofilny); Typ ochrony: fitocenotyczny; Podtyp ochrony: zbiorowisk nieleśnych; Typ ekosystemu: słonoroślowy (halofilny); Podtyp ekosystemu: słonorośli śródlądowych. Nie wyznaczono otuliny. Celem ochrony rezerwatu jest źródło solankowe z występującą w jego pobliżu, na terenie zabagnionym florą i fauną halofilną. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Busko – Zdrój.
2	Góry Wschodnie	Rezerwat ustanowiony został 11.09.1959 r. Rodzaj rezerwatu: stepowy; Typ ochrony: fitocenotyczny; Podtyp ochrony: zbiorowisk nieleśnych; Typ ekosystemu: łąkowy, pastwiskowy, murawowy i zaroślowy; Podtyp ekosystemu: muraw kserotermicznych. Nie wyznaczono otuliny. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych naturalnych stanowisk zespołów roślinności stepowej. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Wiślica.
3	Skorocice	Rezerwat ustanowiony został 19.12.1960 r. Rodzaj rezerwatu: stepowy; Typ ochrony: fitocenotyczny; Podtyp ochrony: zbiorowisk nieleśnych; Typ ekosystemu: łąkowy, pastwiskowy, murawowy i zaroślowy; Podtyp ekosystemu: muraw kserotermicznych. Nie wyznaczono otuliny. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnych stanowisk roślinności stepowej. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Wiślica.
4	Przęślin	Rezerwat ustanowiony został 02.05.1960 r. Rodzaj rezerwatu: stepowy; Typ ochrony: geologiczny i glebowy; Podtyp ochrony: form tektonicznych i erozyjnych; Typ ekosystemu: łąkowy, pastwiskowy, murawowy i zaroślowy; Podtyp ekosystemu muraw kserotermicznych. Nie wyznaczono otuliny. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych naturalnego zbiorowiska roślinności stepowej oraz pokaźnych rozmiarów kryształów gipsowych widocznych w pld. i zach. części wzgórza. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Wiślica.
Zespół Przyrodniczo – krajobrazowy		
1	Nie nadano nazwy (Gmina Tuczępy)	Obszar został ustanowiony 18.02.1994 r. Obszar o dużej różnorodności gatunków drzew i krzewów przynależnych do flory rodzimej i obcej. Obszar położony jest w obrębie działek nr 83 i 85 we wsi Dobrów gm. Tuczępy. Ochrona obszaru ma na celu zachowanie unikatowych zasobów genowych, zabezpieczenie materiału siewnego, zachowanie walorów krajobrazowych i dydaktycznych.
Stanowisko dokumentacyjne		
1	Ściana łomiku	Data ustanowienia stanowiska: 08.09.1993 r.

		<p>Charakterystyka stanowiska: ściana łomiku odsłaniająca przekątnie warstwowane bloki skalne, o wysokości ok. 4 m, słabo zwięzłych piaskowców z wkładką mioceńskiego wapienia mikrytowego. Kategoria stanowiska: antropogeniczne; rodzaj stanowiska: wyrobisko powierzchniowe.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Busko – Zdrój w miejscowości Młyny na działce nr 152.</p>
2	Odstąpienie geologiczne	<p>Data ustanowienia stanowiska: 30.12.2002 r.</p> <p>Ściana starego wyrobiska o długości 70 m i wysokości 5 m, w której odsłania się środkowa część profilu serii gipsowej badenu. Widoczne uskoki wypełnione są brekcją gipsowo-ilastą. W szczelinach spękań tkwią bloki (średnicy do 30 cm) wapieni pogipsowych. W skrzydłach wiszących uskoków odsłaniają się gipsy grubokrystaliczne – szablaste. Kategoria stanowiska: naturalne; rodzaj stanowiska: wyrobisko powierzchniowe.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Busko – Zdrój, w miejscowości Siestawice, na działkach stanowiących własność Wspólnoty Wsi Siestawice, o numerach ewidencyjnych 523 i 525.</p>
3	Zajączka Góra	<p>Data ustanowienia stanowiska: 08.09.1993 r.</p> <p>Dawny kamieniołom wapieni - najniższą część profilu stanowią wapienie (górną jurę-kimeryd). Ponad nimi występują zlepieńce z fosforytami przechodzące ku górze w zlepieńce (górną kredę-cenoman), a następnie margle z poziomami krzemieni (górną kredę-turon). Utwory te są nachylone pod kątem ok. 30° ku S-E. Na rozmytej powierzchni jury i kredy leży gławowisko powstałe na skutek abrazji klifowego wybrzeża, utworzone z bloków o średnicy do 0,7m. Reprezentuje ono miocen - baden. Leżące powyżej wapienie zostały usunięte przy eksploatacji.</p> <p>Kategoria stanowiska: antropogeniczne; rodzaj stanowiska: wyrobisko powierzchniowe. Celem ochrony stanowiska jest odstąpienie geologiczne - kamieniołom wapieni górnej jury, zlepieńców i piaskowców cenomanu i margli turonu.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Busko – Zdrój, w miejscowości Skotniki Małe na działkach Nr 225 i 237 stanowiących własność gminy Busko - Zdrój.</p>
Użytki ekologiczne		
1	Ostra Góra	<p>Data ustanowienia: 10.11.1995 r.</p> <p>Wartość przyrodnicza: wyraźnie wyodrębniające się wśród pól wzniesienie z roślinnością kserotermiczną. Celem ochrony jest murawa kserotermiczna z wieloma gatunkami rzadkimi i chronionymi. Rodzaj: inne.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Busko – Zdrój, w miejscowości Skotniki Małe, na działce o numerze ewidencyjnym 6.</p>
2	Łąka śródleśna w Wełninie	<p>Data ustanowienia: 21.04.1996 r.</p> <p>Wartość przyrodnicza: zgodnie z obowiązującym planem urządzenia lasu dla nadleśnictwa Chmielnik powierzchnia 147A f jest halizną, zaliczona do lasów ochronnych wokół uzdrowisk w strefie A i B, występują tam gleby murszowe, mursz na piasku. Na 20% powierzchni występuje podszyt złożony. Rodzaj: płaty nieużytkowanej roślinności. Celem ochrony są pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej; teren rzadkich roślin błotnych.</p> <p>Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Solec - Zdrój, obejmuje część działki nr 650/9 o pow. 3.55 ha położonej w obrębie ewidencyjnym wsi</p>

		Wetnin, gm. Solec - Zdrój. Łąka zlokalizowana jest 2.5 km na południe od Solca-Zdroju.
3	Wąwóz Kikowski	Data ustanowienia: 21.04.1996 r. Wartość przyrodnicza: wąwóz z wychodniami wapiennymi. Rodzaj: wychodnie skalne. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Solec - Zdrój.
4	Słone źródło w Szczerbakowie	Data ustanowienia: 14.01.1996 r. Wartość przyrodnicza: łąka "Słone źródło w Szczerbakowie". Rodzaj: płaty nieużytkowanej roślinności. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Wiślica, położone na działce nr ewid. 145, obręb Szczerbaków, stanowiącej własność gminy Wiślica.
5	Bez nazwy	Data ustanowienia: 08.02.2005 r. Wartość przyrodnicza: gipsowe wzniesienie położone we wsi Górki I o pow. 0,15 ha porośnięte murawą kserotermiczną ze związku <i>Cristo - Brachypodium pinnati</i> . Rodzaj: wychodnie skalne. Celem ochrony jest zachowanie ostoi roślin na obszarze użytku ekologicznego. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Wiślica.
6	Bez nazwy	Data ustanowienia: 08.02.2005 r. Wartość przyrodnicza: pagórek położony we wsi Górki II o pow. 0,34 ha z odsłonięciem drobnokrystalicznych gipsów laminowanych o długości 30 m i wysokości 2-3 m porośnięty murawami kserotermicznymi ze związku <i>Cristo - Brachypodium pinnati</i> . Rodzaj: wychodnie skalne. Na terenie Powiatu buskiego występuje w granicach gminy Wiślica, położony na działce nr 9/5 w miejscowości Górki.

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, Formularze danych dla danej formy ochrony przyrody – crfop.gdos.gov.pl

Na terenie Powiatu buskiego, w niektórych gminach zlokalizowane są również pomniki przyrody. Łącznie za taką formę ochrony uznano 22 twory przyrody, takie jak drzewa, grupy drzew, skałki, jaskinie i inne.

W poniższej tabeli przedstawiono krótką charakterystykę poszczególnych pomników przyrody.

Tabela 13. Pomniki przyrody na terenie Powiatu buskiego

L.p.	Nazwa pomnika przyrody	Data utworzenia	Położenie, opisy granicy	Typ	Opis pomnika przyrody
1	-	2002-12-31	Gmina Busko – Zdrój Rosną na działkach stanowiących własność osoby fizycznej w Kamedułach	Wieloobiektowy Podtyp: grupa drzew	Trzy dęby szypułkowe.
2	-	2002-12-06	Gmina Busko – Zdrój Rośnie na skraju lasu w miejscowości Wetecz	Jednoobiektowy Drzewo	Sosna stojąca na korzeniach, pień na wys. ok. 3m, brak możliwości pomiaru obwodu. Rośnie na skraju lasu w miejscowości Wetecz
3	Ryszard	2013-07-25	Gmina Busko – Zdrój Stary Park Zdrojowy w Busku-Zdroju	Jednoobiektowy Drzewo	-
4	-	1987-10-02	Gmina Busko – Zdrój Przy rozgałęzieniu dróg prowadzących z Siestawic do Chotelka ok. 1 km na N od miejscowości Chotelek	Jednoobiektowy Skałka	Odsłonięcie geologiczne stanowiące północną ścianę wyrobiska o długości 70 m i wysokości 5 m. Widoczna jest środkowa część profilu serii gipsowej badenu (trzeciorzęd). Uskoki i leje krasowe wypełnione są brekcją gipsowo ilastą
5	-	1987-10-02	Gmina Busko – Zdrój W skarpie ciągnącej się na W od łagiewnik, za sadem, ok. 200 m na N od drogi polnej Busko-Zdrój - łagiewniki i ok. 1 km od drogi Busko-Zdrój - Kielce w kierunku E	Jednoobiektowy Skałka	Stanowiący próg skalny w górnej części wzniesienia o długości 12 m i wysokości 4 m, zbudowany z gipsów wielokryształicznych, tzw. Szklicowych
6	Odsłonięcie geologiczne - Zimne Wody	2002-12-31	Gmina Busko – Zdrój Wysokość około 5m, znajduje się na działce nr ewidencyjny 17, stanowiącej własność gminy Busko-Zdrój na zboczu skarpy ciągnącej się na W od łagiewnik ok. 50 m na S od drogi polnej Busko-Zdrój - łagiewniki	Jednoobiektowy Skałka	Twór przyrody nieożywionej "Odsłonięcie geologiczne - Zimne Wody" o wysokości 5 m. Jest to próg skalny zbudowany z gipsów kryształicznych tzw. szklicowych wykształconych w formie "jaskółczych ogonów". U jego podstawy tryska źródło, które daje początek strumieniowi. Na gipsowych wzniesieniach rozwijają się zbiorowiska stulisza miotłowego i ostnicy włoskowatej, miłka wiosennego i kłosownicy pierzastej oraz rutewki mniejszej i szałwii łąkowej z udziałem roślin rzadkich i chronionych, takich jak: zawilec wielokwiatowy, dziewięciśń bezłodygowy, turzyca niska, mikołajek

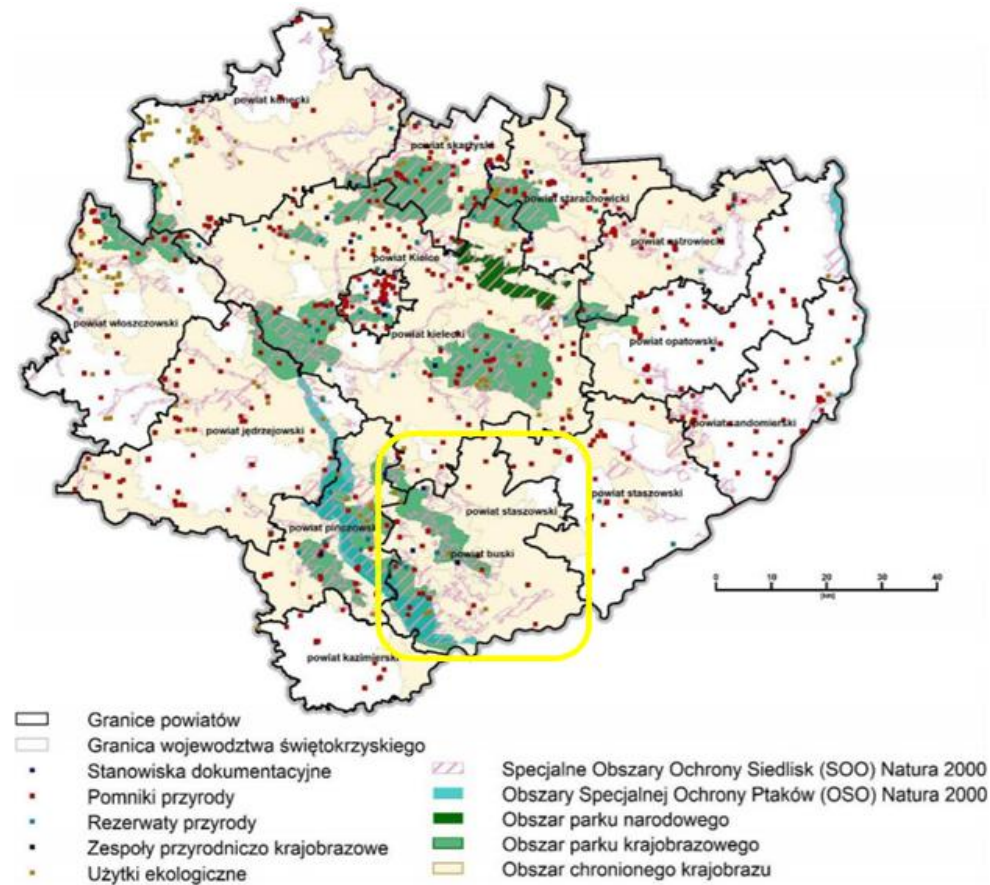
					polny.
7	Jan, Beldonek	1986-12-27	Gmina Gnojno Rosną przy drodze z Balic do Janowic Poduszowskich, na skraju lasu, w oddziale 205a leśnictwa Budy, Nadleśnictwo Pińczów	Wieloobiektowy Podtyp: grupa drzew	Dęby o imionach: Jan i Beldonek, w wieku około 250 lat
8	-	1987-10-02	Gmina Gnojno Znajduje się w zachodniej części wsi Płośnia	Jednoobiektowy Źródło	Źródło znajdujące się na południowym zboczu doliny rzeki Radnia. Są to dwa wypływy podzbooczowe o dość małej wydajności i jeden wypływ zboczowy o większej wydajności
9	-	1987-10-02	Gmina Gnojno Znajduje się w miejscowości Skadla ok. 200 m na N drogą w kierunku Gorzakwi, ok. 20 m od drogi pow. Skadla-Wola B	Jednoobiektowy Źródło	Źródło mające początek w szczelinie pośród bloków skalnych, dające początek niewielkiemu ciekowi. Nieco dalej znajduje się drugi wypływ ze szczelin w skarpie polnej drogi. Jeden z wypływów został ocembrowany
10	-	2012-02-02	Gmina Nowy Korczyn Dok: koło zabudowań Szkoły Podstawowej, przy drodze do Nowego Korczyna, ok. 5 km na NNE od Nowego Korczyna	Wieloobiektowy Grupa drzew	Dwa dęby szypułkowe, wiek około 400 lat
11	-	2006-08-17	Gmina Pacanów Rośnie na placu Szkoły Podstawowej w Oblekoniu	Jednoobiektowy Drzewo	Obwód 3,75 m, w wieku około 150 lat
12	Marek	2014-07-24	Gmina Pacanów Rośnie na działce o nr 497/3 położonej w obrębie gruntów wsi Wójcza stanowiącej własność Agencji Nieruchomości Rolnych o. w Rzeszowie	Jednoobiektowy Drzewo	Dąb szypułkowy o obwodzie 540cm, około 250 lat, okazały, wyróżniający się w otoczeniu
13	-	1987-10-02	Gmina Solec - Zdrój W zachodniej części wsi, naprzeciwko budynku nr 36, w południowej skarpie drogi	Jednoobiektowy Głaz narzutowy	Silnie zagłębiony w skarpie drogi widoczny jest jedynie owalny szczyt głazu o wymiarach widocznej części: obwód - około 300 cm, długość - 120 cm, szerokość - 70 cm, wysokość - 30 cm. Głaz zbudowany jest z granitu czerwono-brązowego, różnoziarnistego
14	-	2001-08-28	Gmina Solec – Zdrój Leży w obrębie Wąwozu Kikowskiego, w jego	Jednoobiektowy Jaskinia	Zespół jaskiń krasowych położonych na północnym stoku Wąwozu Kikowskiego, włązy zawałone

			północno-wschodniej części, przy drodze Kików - Zagaje Kikowskie, dz. ew. nr 222		
15	-	2004-03-09	Gmina Stopnica Na terenie parku podworskiego	Jednoobiektowy Drzewo	-
16	-	1987-10-02	Gmina Wiślica Ok. 13,5km na SE od Pińczowa; południowe zbocze wzgórza ok. 700 m na N od drogi biegnącej przez wieś Skotniki Górne	Jednoobiektowy Jaskinia	Urwisko skalne zbudowane z gipsów szkieletowych serii gipsowej badenu. Ma ono długość około 60 m i wysokość do 10 m. W obrębie urwiska znajduje się jaskinia. Zawieszony otwór jaskiniowy położony jest na wysokości około 8 m od podstawy urwiska, posiada 9 m szerokości i 0,75 m wysokości. Jaskinia składa się z jednego wgłębego korytarza o szerokości 10 m, długości 15 m, o stromym zejściu opadającym do 5 m poniżej otworu jaskini
17	-	1987-10-02	Gmina Wiślica Ok. 6 km na S od Buska – Zdroju, przy drodze polnej z Łatanic do rezerwatu Skorocice, ok. 0,5 km na NW od mostu na cieku przepływającym przez Łatanice	Jednoobiektowy Skałka	Stare wyrobisko o wymiarach 110 x 60 m. W ścianach N i E odsłania się dolna część profilu serii gipsowej badenu (trzeciorzęd). Budują ją gipsy szklicowe wielkokrystaliczne oraz leżące nad nimi gipsy grubokrystaliczne
18	-	1987-10-02	Gmina Wiślica W zachodnim zboczu wzgórza wznoszącego się nad stawami, około 500 m na SE od Wiślicy i około 350 m na S od drogi Wiślica – Szczerbaków	Jednoobiektowy Skałka	Kopuła gipsowa zbudowana z gipsów serii gipsowej trzeciorzędu, o wysokości 5 m i długości przy podstawie 9,5 m. Odsłonięcie przedstawia poprzeczny jej przekrój
19	-	1987-10-02	Gmina Wiślica Po zachodniej stronie drogi Wiślica - Busko, około 200 m na N od rozwidlenia dróg idących z Gorystawic do Buska i do Chotla Czerwonego	Jednoobiektowy Inne	Skarpa długości 60 m, wysokości 4 m, w której odsłania się dolna część profilu serii gipsowej badenu. Budują ją gipsy szklicowe tworzące równoległe zrosty kryształów
20	-	1987-10-02	Gmina Wiślica W zachodnim zboczu wzgórza z kościołem w Chotlu Czerwonym, w skarpie przydrożnej, ok. 1 km na E od drogi Wiślica-Busko	Jednoobiektowy Skałka	Próg skalny w zboczu wzgórza o długości 20 m, wysokości 4 m z odsłonięciem fragmentu serii gipsowej badenu. Odsłaniają się tu gipsy szklicowe tworzące zrosty kryształów tzw. "jaskółcze ogony" osiągające wysokość do 3,5 m

21	-	1987-10-02	Gmina Wiślica Ok. 350 m na E od rezerwatu "Góry Wschodnie", ok. 50 m na N od drogi polnej Chotel Czerwony-Zagórze i ok. 50 m od rozwidlenia dróg polnych	Jednoobiektowy Skałka	Skarpa (ściana skalna) długości 40 m i wysokości 5 m, z odsłonięciem dolnej i środkowej części profilu serii gipsowej badenu. W spągu ściany występują gipsy szklicowe, tworzące zrosty typu "jaskółczych ogonów"
22	-	1996-02-23	Gmina Wiślica Strome wzniesienie przy szosie Chotel Czerwony-Zagórze w pobliżu zabudowań SKR-u	Jednoobiektowy Skałka	Odsłonięcie geologiczne gipsów wielkokrystalicznych o wymiarach 80 m długości na 5 m wysokości

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, Formularze danych dla danej formy ochrony przyrody – cfop.gdos.gov.pl

Mapa 7. Formy ochrony przyrody w województwie świętokrzyskim i w poszczególnych Powiatach

Źródło: „Diagnoza stanu turystyki w województwie świętokrzyskim”, Stowarzyszenie Regional Studies Association – Sekcja Polska, Warszawa 30.11.2020 r.

Uzdrowiska

Bogactwem Powiatu buskiego są również opisane we wcześniejszej części zasoby naturalne w postaci wyjątkowych wód leczniczych: siarczanostonnych i solanek jodkobromkowych. Występowanie tych wód pozwoliło na ustanowienia i rozwój miejscowości uzdrowiskowych oraz rozwój lecznictwa uzdrowiskowego, czy też turystyki uzdrowiskowej, z której korzystają kuracjusze również spoza granic naszego kraju. W Powiecie buskim funkcjonują dwa uzdrowiska, posiadające status miejscowości uzdrowiskowych: Busko-Zdrój i Solec-Zdrój, a tradycje leczenia sięgają XIX wieku, kiedy to otwarto pierwsze uzdrowisko „Łazienki”.

Uzdrowisko w Busku – Zdroju

Zgodnie ze Statutem Uzdrowiska Busko-Zdrój, który został przyjęty *Uchwałą nr XXII/281/2020 Rady Miejskiej w Busku - Zdroju z dnia 25 czerwca 2020 r. w sprawie ustanowienia Statutu Uzdrowiska Busko-Zdrój*, obszar Uzdrowiska Busko – Zdrój obejmuje powierzchnię 4 538,60 ha, a tym samym obszar miasta Busko – Zdrój oraz 9 sołectw gminy Busko – Zdrój. Obszar ten jest również podzielony na 3 strefy ochrony uzdrowiskowej.

Na obszarze Uzdrowiska występują dwa typy wód mineralnych, tj. wody siarczkowe i solanka jodkobromkowa, które wydobywa się w 11 aktywnych ujęciach leczniczych i posiadają właściwości lecznicze. Kierunki lecznicze dla przedmiotowego Uzdrowiska to:

- choroby ortopedyczno-urazowe (ortopedia),
- choroby układu nerwowego (neurologia),
- choroby reumatologiczne (reumatologia),
- choroby kardiologiczne i nadciśnienie (kardiologia),
- osteoporoza,
- choroby skóry (dermatologia).

Działania lecznicze na terenie Uzdrowiska prowadzi 8 podmiotów leczniczych, na które składa się 30 zakładów lecznictwa uzdrowiskowego, w tym 5 szpitali uzdrowiskowych, 12 sanatoriów, 9 zakładów przyrodolecznictwa oraz 4 przychodnie uzdrowiskowe.

Oprócz wód leczniczych właściwości lecznicze na terenie Buska – Zdroju ma również klimat, który jest prozdrowotny w odniesieniu do chorób narządu ruchu i stanów pourazowych, chorób reumatycznych, choroby niedokrwiennej serca oraz nadciśnienia tętniczego, poprzez zróżnicowanie bodźców klimatycznych posiada również dobry wpływ na hartowanie układu termoregulacji.

Uzdrowisko Solec-Zdrój

Uzdrowisko Solec – Zdrój, zgodnie ze statutem przyjętym *uchwałą nr 6/31/2019 Rady Gminy Solec – Zdrój z dnia 28 marca 2019 r.*, obejmuje w granicach zewnętrznych 10 sołectw gminy Solec – Zdrój, tj. Solec – Zdrój, Chinków, Magierów, Piestrzec, Wełnin, Włosnowice, Strażnik, Zagórzany, Zborów i Żuków. Łączna powierzchnia Uzdrowiska to 4 720,50 ha. W celu ochrony warunków naturalnych Uzdrowiska zostało ono podzielone na 3 strefy ochrony uzdrowiskowej.

Kierunki lecznicze dla przedmiotowego Uzdrowiska to:

- choroby ortopedyczno-urazowe (ortopedia),

- choroby układu nerwowego (neurologia),
- choroby reumatologiczne (reumatologia),
- osteoporoza,
- choroby skóry (dermatologia).

Na terenie Uzdrowiska Solec – Zdrój działa 7 zakładów uzdrowiskowych oraz 6 urzędzeń leczenia uzdrowiskowego.

Naturalne surowce lecznicze na terenie Uzdrowiska Solec – Zdrój są eksploatowane odwiertami, w tym jednym szybem pogłębionym odwiertem:

- „Szyb Solecki” – mineralna woda lecznicza, swoista 1,92% chlorkowo-sodowa, siarczkowa, jodkowa;
- „Solec 2 – Karol” - mineralna woda lecznicza, swoista 2,39% chlorkowo-sodowa, siarczkowa, jodkowa;
- „Wełnin” – ujęcie „Wełnin – Malinowe”- mineralna woda lecznicza, swoista 2,39% chlorkowo-sodowa, siarczkowa, jodkowa.

Oprócz właściwości związanych ze stosowaniem wód leczniczych, udokumentowane właściwości lecznicze posiada również klimat na terenie Uzdrowiska. Lecznicze działanie klimatu odnosi się do chorób narządów ruchu, chorób reumatycznych oraz choroby nadciśnieniowej, a poprzez bodźce klimatyczne posiada również walory hartujące układ termoregulacyjny.

Podsumowując, walory przyrodnicze i krajobrazowe są jednym z istotnych aspektów rozpoznawalności województwa świętokrzyskiego, jak również Powiatu buskiego. Ponadto dzięki występowaniu obszarów uzdrowiskowych Powiat stanowi atrakcyjne miejsce zarówno do wypoczynku, jak również turystyki uzdrowiskowej. Zatem zróżnicowana przyroda: lasy, jaskinie i skały, obszary chronione i uzdrowiska stanowią jedne z głównych atrakcji tej części regionu świętokrzyskiego.

2. Społeczeństwo

2.1. Ludność Powiatu buskiego

Zgodnie z danymi pozyskanymi przez Starostwo Powiatowe w Busku-Zdroju oraz na bazie informacji przedstawianych przez Główny Urząd Statystyczny, na dzień 31.12.2020 roku Powiat buski zamieszkiwany był przez 70 460 osób, stanowiąc tym samym 5,69 % ludności województwa świętokrzyskiego (1 237 369 osób) oraz 0,18% całkowitej liczby mieszkańców kraju (38 382 576 osób).

Liczba ludności zamieszkującej obszar Powiatu buskiego z roku na rok jest coraz mniejsza, co oddziałuje bezpośrednio na trend wojewódzki i krajowy. Struktura demograficzna Powiatu buskiego w latach 2016-2020 kształtuje się na następująco:

Tabela 14. Liczba mieszkańców Powiatu buskiego wraz z uwzględnieniem dynamiki zmian demograficznych

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020	DYNAMIKA ZMIAN
Busko-Zdrój	32 612	32 438	32 280	32 189	30 930	5,16

Gnojno	4 466	4 403	4 394	4 351	4 463	0,07
Nowy Korczyn	6 100	6 036	5 981	5 988	5 760	5,57
Pacanów	7 465	7 420	7 406	7 322	7 413	0,7
Solec-Zdrój	5 092	5 059	5 059	5 034	5 080	0,24
Stopnica	7 728	7 664	7 625	7 589	7 625	1,33
Tuczepy	3 753	3 751	3 772	3 740	3 618	3,6
Wiślica	5 563	5 552	5 541	5 453	5 571	-0,14
łącznie	72 779	72 323	72 058	71 666	70 460	3,19

Źródło: Dane Powiatu buskiego i GUS BDL

Powyższa tabela ukazuje strukturę demograficzną Powiatu buskiego w ujęciu poszczególnych gmin będących w obszarze Powiatu. Analiza danych demograficznych wskazuje, że z roku na rok Powiat zamieszkuje coraz mniejsza liczba mieszkańców. Dynamika zmian demograficznych wskazuje, że w 2020 roku obszar Powiatu zamieszkiwało o 2 319 osób mniej niż w roku 2016, zaś wskaźnik dynamiki zmian demograficznych wynosi 3,19 %. Jedynym obszarem Powiatu buskiego, na którym nastąpił wzrost liczby mieszkańców jest Gmina Wiślica, gdzie odnotowano wzrost o 8 osób, zaś porównując rok 2019 i 2020 wzrost ten wynosi 118 osób.

W przeważającej większości, mieszkańcy Powiatu buskiego to mieszkańcy obszarów wiejskich. Gęstość zaludnienia w Powiecie buskim wskazuje na 73 osoby/km². Powiat charakteryzuje ujemny przyrost naturalny na poziomie -4,40 na 1000 mieszkańców. W 2019 roku urodziło się 569 dzieci, w tym 48,9% stanowiły dziewczynki. Współczynnik dynamiki demograficznej, tj. stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,64 i jest mniejszy od średniej dla województwa oraz znacznie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju.

Ekonomiczne grupy wieku

Struktura demograficzna w Powiecie buskim istotna jest również z punktu widzenia ekonomicznych grup wieku, tj. określenie liczebności mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, czyli w wieku do lat 18, gdzie młody człowiek zazwyczaj nie podejmuje jeszcze pracy zarobkowej i skupiony jest na edukacji, liczby osób w wieku produkcyjnym opisującej osoby zdolne do zatrudnienia w przedziale wieku pomiędzy 18, a 65 rokiem życia oraz liczbę osób w wieku poprodukcyjnym, tj. po 65 roku życia. Struktura ta pozwala na ustalenie prognozy i trendów demograficznych.

Tabela 15. Ludność Powiatu buskiego w ujęciu biologicznych grup wieku

Ekonomiczne grupy wieku					
	2016	2017	2018	2019	2020
Przedprodukcyjny	12013	11817	11713	11600	11524
Produkcyjny	44303	43741	43253	42634	45133
Poprodukcyjny	16463	16765	17092	17432	13803
Ekonomiczne grupy wieku – procentowo					
	2016	2017	2018	2019	2020

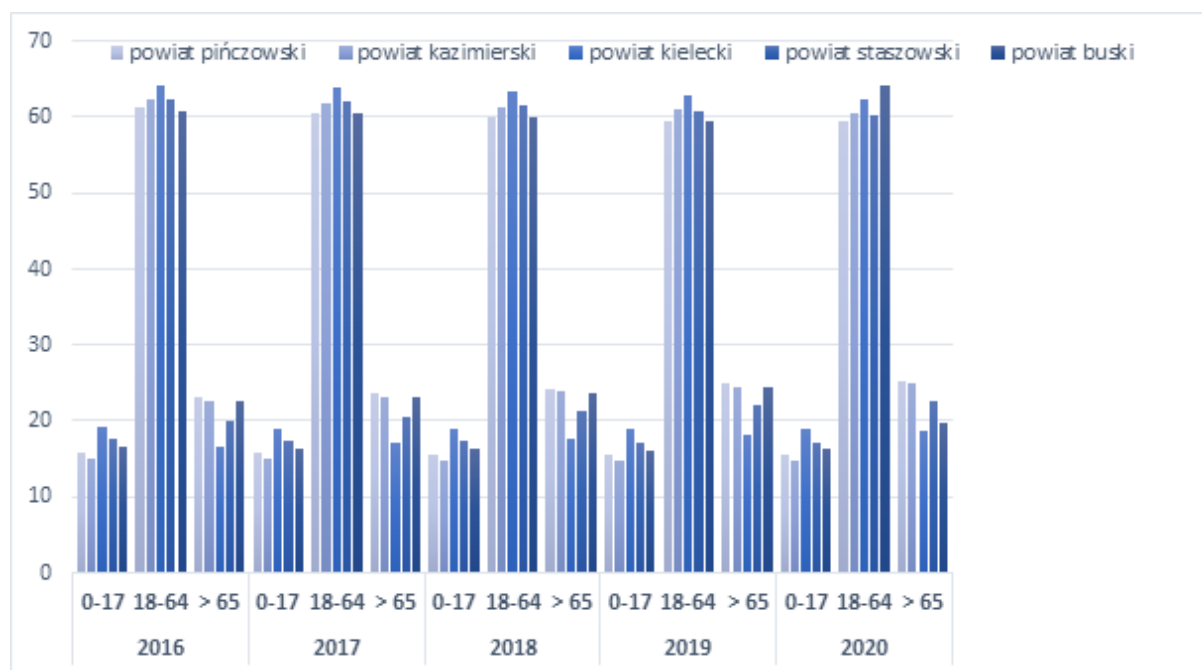
Przedprodukcyjny	16,51 %	16,34 %	16,25 %	16,19 %	16,36 %
Produkcyjny	60,87 %	60,48 %	60,03 %	59,49 %	64,05 %
Poprodukcyjny	22,62 %	23,18 %	23,72 %	24,32 %	19,59 %

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Busku-Zdroju

Struktura demograficzna pod względem ekonomicznych grup wieku wskazuje, że najliczniejszą grupą są mieszkańcy w wieku produkcyjnym, jednak społeczeństwo opisywane jest jako starzejące się, o czym świadczy nadwyżka osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do osób w wieku przedprodukcyjnym. Jest to tendencja i trend zarówno w ujęciu wojewódzkim, jak i ogólnokrajowym. Podczas gdy w Powiecie buskim społeczeństwo w wieku poprodukcyjnym stanowi 19,59 %, w województwie świętokrzyskim jest to odpowiednio 23,7 %, zaś dla całego kraju 21,9 %.

Ukazując odpowiednio strukturę dla pobliskich regionów Powiatowi buskiemu, zauważyć można iż charakteryzuje się on nieco lepszą sytuacją demograficzną.

Wykres 1. Porównanie Powiatu buskiego i okolicznych powiatów pod względem ekonomicznych grup wieku

Źródło: Dane Banku Danych Lokalnych

Przedstawiona struktura wskazuje procentowy podział społeczeństwa pod względem ekonomicznych grup wieku. Zgodnie z analizą zauważyć można, iż dla roku 2020 Powiat buski charakteryzuje się najwyższym odsetkiem osób w wieku produkcyjnym i niemal najniższym poziomem liczebności osób w wieku poprodukcyjnym. Powiat buski ukazany został w porównaniu z przyległymi Powiatami województwa świętokrzyskiego. Co również istotne, przedstawiona analiza ukazuje, że w porównaniu z rokiem 2016 liczba ludności w wieku produkcyjnym wzrosła, natomiast w wieku senioralnym spadła. Największy wzrost ludności w wieku produkcyjnym nastąpił z roku 2019 na rok 2020, tym samym prowadząc do największego spadku liczby osób w wieku poprodukcyjnym. Ludność w wieku przedprodukcyjnym obecnie stanowi niemal 17 % i jest to wskaźnik, który utrzymuje się na wyrównanym poziomie przez cały okres podlegający analizie. Takie uwarunkowanie struktury demograficznej Powiatu wskazuje na starzejące się społeczeństwo, lecz rozpoczęta tendencja

zmniejszającej się liczby osób w wieku senioralnym, przy jednoczesnym wzroście osób młodych, pozytywnie wpływa na kształtowanie przyszłych prognoz demograficznych.

Analizując strukturę demograficzną Powiatu buskiego pod względem ekonomicznych grup wieku, zauważyć można również, że w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym przeważają mężczyźni, zaś w grupie osób w wieku poprodukcyjnym zdecydowaną większość społeczności tworzą kobiety.

Wykres 2. Struktura grup ekonomicznych pod względem płci

Źródło: Opracowanie na podstawie danych GUS BDL

Wskaźnik feminizacji

Ludność Powiatu buskiego opisywana jest również za pomocą wskaźnika feminizacji, tj. określenia liczby kobiet w społeczeństwie Powiatu buskiego przypadającej na 100 mężczyzn analizowanego obszaru. Założeniem do wskazania liczebności kobiet i mężczyzn pozostają poniższe dane, opisujące Powiat buski w latach 2016-2020 w podziale na płeć społeczeństwa. Wartość opisywanego wskaźnika dla całego Powiatu w badanym okresie pozostawała na zbliżonym poziomie. Początkowa wartość z roku 2016 ma swoje bezpośrednie odzwierciedlenie w roku 2020, zaś pośrednie wartości pozostawały na zbliżonych poziomach. Wskaźnik feminizacji dla Powiatu buskiego pozostaje na poziomie 105 kobiet przypadających na 100 mężczyzn.

Tabela 16. Liczebność kobiet i mężczyzn w Powiecie buskim w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
liczba kobiet	37281	37008	36897	36670	36157
liczba mężczyzn	35498	35315	35161	34996	34303
% kobiet	51,22	51,17	51,2	51,17	51,32
% mężczyzn	48,78	48,83	48,8	48,83	48,68

	105,02	104,79	104,94	104,78	105,4
--	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Busku-Zdroju oraz dane Głównego Urzędu Statystycznego

Saldo migracji

Kolejną składową zjawiska zmniejszającej się liczby mieszkańców Powiatu buskiego są migracje, rozumiane jako ruch ludności mający na celu zmianę pobytu stałego lub okresowego. W przypadku analizy zjawiska migracji na terenie Powiatu buskiego wyróżnia się:

- wymeldowania, tj. migracje polegające na opuszczeniu Powiatu jako miejsca zamieszkania;
- zameldowania, tj. migracje dotyczące osiedlania się na terenie Powiatu buskiego.

Z uwagi na charakter miejsko-wiejski Powiatu buskiego wyróżnia się, zarówno zameldowania, jak i wymeldowania na obszarze miejskim i wiejskim. Istotnym elementem składowym są również zameldowania i wymeldowania z zagranicy. Struktura migracji wewnętrznych i zewnętrznych na obszarze Powiatu Buskiego przedstawiona jest w poniższej tabeli:

Tabela 17. Wskaźnik salda migracji wraz ze składowymi dla Powiatu buskiego w latach 2016-2019

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019
Zameldowania ogółem	647	631	755	680
Zameldowania z miast	302	305	375	318
Zameldowania ze wsi	330	318	361	345
Zameldowania z zagranicy	15	8	19	17
Wymeldowania ogółem	668	749	805	838
Wymeldowania do miast	298	356	401	431
Wymeldowania na wieś	364	387	400	401
Wymeldowania za granicę	6	6	4	6
Saldo migracji	-21	-118	-50	-158

Źródło: Dane GUS BDL

W całym analizowanym okresie saldo migracji, czyli różnica pomiędzy zameldowaniami i wymeldowaniami z terenu Powiatu, przyjmowało ujemną wartość. Najniższą wartość odnotowano w roku 2016, kiedy to liczba wymeldowań z terenu Powiatu była większa o ponad 20 od liczby zameldowań. W każdym analizowanym roku największą liczbę zameldowań odnotowano od osób, które przeprowadziły się na teren Powiatu buskiego z obszarów miejskich. Sytuacja przedstawia się analogicznie w przypadku wymeldowania poza teren Powiatu - większość osób decydujących się przeprowadzić, wybiera obszary miast.

Prognoza demograficzna

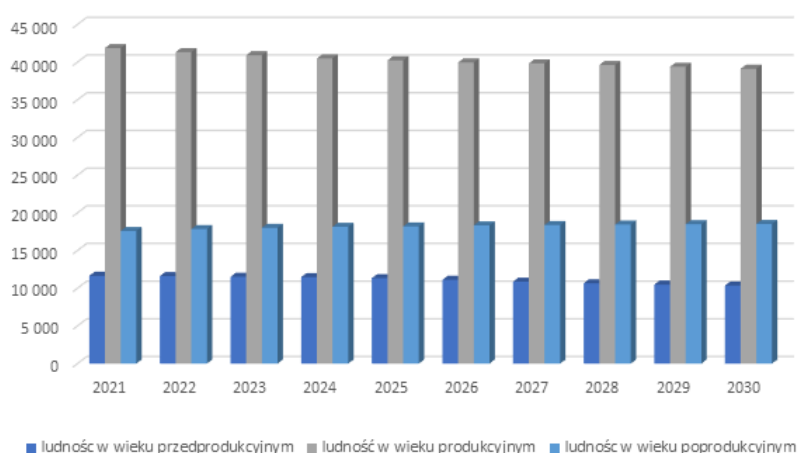
Ostatnim elementem kształtującym strukturę demograficzną Powiatu buskiego jest prognoza demograficzna, sporządzona na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, danych historycznych, w tym wynikających z danych przedstawionych w niniejszym rozdziale. Opracowanie prognozy polega na oszacowaniu liczebności społeczności lokalnej na terenie Powiatu buskiego. Poniżej przedstawiono wyniki opisanej prognozy, zaś czas na jaki sporządzono prognozę dotyczy ram czasowych realizacji niniejszego Programu Rozwoju.

Tabela 18. Prognozowana struktura demograficzna Powiatu buskiego w podziale na poszczególne gminy

Nazwa	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Busko-Zdrój	31916	31765	31609	31448	31280	31106	30934	30749	30556	30368
Gnojno	4330	4304	4277	4252	4228	4208	4188	4171	4153	4133
Nowy Korczyn	5912	5878	5847	5817	5788	5756	5721	5690	5658	5622
Pacanów	7236	7192	7148	7106	7065	7021	6977	6938	6894	6854
Solec-Zdrój	5056	5051	5048	5042	5035	5029	5023	5016	5005	4997
Stopnica	7550	7511	7474	7435	7397	7361	7323	7285	7250	7215
Tuczępy	3675	3661	3648	3635	3624	3610	3596	3585	3575	3561
Wiślica	5436	5415	5392	5371	5351	5332	5313	5291	5271	5252
	71111	70777	70443	70106	69768	69423	69075	68725	68362	68002

Źródło: „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030” – opracowanie GUS.

Prognozowaną strukturę demograficzną Powiatu buskiego ukazuje się również w odniesieniu do ekonomicznych grup wieku i obecnego zjawiska starzejącego się społeczeństwa. Poniższy wykres prezentuje dane prognozy liczebności mieszkańców Powiatu buskiego w ujęciu ekonomicznych grup wieku.

Wykres 3. Prognozowana struktura demograficzna Powiatu buskiego z uwzględnieniem ekonomicznych grup wieku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie „Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030”

Powyższa estymacja liczebności społeczności Powiatu buskiego wskazuje na zmniejszającą się w dalszym ciągu liczbę mieszkańców. Brak podejmowania działań zwiększających atrakcyjność osiedleńczą Powiatu, wraz z pogłębiającymi się problemami w sferze społecznej, dotyczącymi zjawisk starzejącego się społeczeństwa i odpływu mieszkańców z obszaru Powiatu, spowoduje kolejne spadki w zakresie liczby ludności. Utrzymanie się szacowanego trendu w dłuższej perspektywie, tj. do roku 2030 wpłynie znacząco na zmniejszenie liczby mieszkańców Powiatu buskiego. Przedstawione dane statystyczne ukazują, że liczba mieszkańców w roku 2030 wyniesie 68 002 osoby i będzie o 2 458 osób niższa niż w roku 2020.

2.2. Pomoc społeczna

Zadania Powiatowe z zakresu pomocy społecznej realizowane są przez jednostki organizacyjne Powiatu buskiego, w tym przede wszystkim przez **Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie**. Zgodnie ze Statutem jednostki, podmiot realizuje określone ustawami zadania własne i zlecone Powiatu, z zakresu pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie współpracuje przy realizacji bieżących zadań z innymi jednostkami organizacyjnymi, z samorządami terytorialnymi, jak również z administracją rządową.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Busku-Zdroju jest samorządową jednostką budżetową. Działalność Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie skupia się w kilku najważniejszych obszarach, tj.:

- sprawowanie nadzoru nad działalnością domów pomocy społecznej, warsztatów terapii zajęciowej oraz prowadzenie ośrodka interwencji kryzysowej,
- świadczenie specjalistycznego poradnictwa,
- wykonywanie zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w powiecie,
- przyznawanie świadczeń i dodatków na rzecz pieczy zastępczej,
- pomoc usamodzielnianym wychowankom pieczy zastępczej,
- przeciwdziałanie przemocy w rodzinie,
- przyznawanie dofinansowań dla osób z niepełnosprawnościami w ramach środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- realizacja programów finansowanych ze środków PFRON,
- realizacja projektów unijnych współfinansowanych ze środków EFS.

Domy Pomocy Społecznej

Zakres pomocy społecznej realizowany jest między innymi za pośrednictwem domów pomocy społecznej w Zborowie, Gnojnie, Słupi oraz w Ratajach Słupskich.

Dom Pomocy Społecznej w Zborowie przeznaczony jest dla kobiet oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie. Liczba miejsc: 65 -55 dorosłych / 10 dzieci (jednostka prowadzona przez Samorząd Powiatu). Dane na koniec roku 2020 ukazują, że w Domu Pomocy Społecznej przebywały 64 pensjonariuszki. W Domu Pomocy Społecznej w Zborowie zrealizowany został Szwajcarsko-Polski Program Współpracy pod nazwą „Podniesienie jakości usług świadczonych w Domu Pomocy Społecznej w Zborowie, Powiat buski, poprzez tworzenie lokali aktywizujących dla 22 osób”. Na koniec 2020 roku w lokalach aktywizujących przebywało 21 osób.

Dom Pomocy Społecznej w Gnojnie przeznaczony jest dla dorosłych i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie (mężczyzn). Jest to jednostka prowadzona przez Samorząd Powiatu, która udostępnia 100 miejsc. Na koniec 2020 roku w DPS przebywało 97 pensjonariuszy.

Dom Pomocy Społecznej w Słupi dla kobiet przewlekle psychicznie chorych, którym udostępniono 90 miejsc. DPS prowadzony jest na podstawie zawartej umowy na realizację zadania publicznego z zakresu pomocy społecznej. Organem prowadzącym jest Zgromadzenie Sióstr Albertynek Posługujących Ubogim. Na koniec 2020 roku przebywało w nim 80 pensjonariuszek.

Ostatnim z domów pomocy społecznej Powiatu buskiego pozostaje ten zlokalizowany w Ratajach Słupskich, dla którego grupą docelową są osoby w podeszłym wieku, liczba miejsc: 35. Dom Pomocy Społecznej prowadzony jest przez Caritas Diecezji Kieleckiej na podstawie zawartej umowy na realizację zadania publicznego z zakresu pomocy społecznej. Na koniec 2020 roku przebywało w nim 34 pensjonariuszy.

Zgodnie z powyższym, dostępność do opieki w zakresie pomocy społecznej udzielanej osobom potrzebującym całodobowej opieki jest na poziomie zadawalającym. Oferta i dostępność domów pomocy społecznej uwzględnia wszystkie grupy społeczne, zapewniając równy dostęp i niezbędną opiekę.

Ośrodek Interwencji Kryzysowej/ Hostel

Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Busku-Zdroju funkcjonuje od 2017 r. W OIK w 2020 r. pomocy udzielało trzech psychologów, pracownik socjalny, prawnik, terapeuta uzależnień/specjalista do pracy z osobami stosującymi przemoc, lekarz psychiatra. Najczęstszymi problemami, z jakimi klienci zgłaszali się do OIK były: problem przemocy w rodzinie, trudności wychowawcze, konflikty rodzinne, konflikty małżeńskie, trudne warunki życiowe, problem uzależnienia, w szczególności od alkoholu i narkotyków oraz znalezienie się w sytuacjach kryzysowych. Ponadto, w ramach struktury Ośrodka Interwencji Kryzysowej działa Hostel, który osobom przebywającym zapewnia podstawowe potrzeby bytowe, w tym: wyżywienie, środki higieny osobistej i środki czystości.

Do Hostelu przyjmowane są osoby, które znajdują się w sytuacji kryzysowej, m. in. doznające przemocy oraz w sytuacjach losowych, takich jak: pożar domu, powódź itp. W Hostelu mogą przebywać osoby zamieszkujące Powiat buski, osoby pełnoletnie, dzieci pozostające pod opieką prawnego opiekuna, osoby zdolne do samoobsługi.

Institutionalna piecza zastępcza

W ramach instytucjonalnej pieczy zastępczej na obszarze Powiatu buskiego funkcjonują dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze w Winiarach oraz w Pacanowie.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Winiarach przeznaczona jest dla dzieci i młodzieży pozbawionych całkowicie, częściowo lub okresowo opieki rodzicielskiej. Placówka dysponuje łączną liczbą 14 miejsc, w tym 12 miejsc socjalizacyjnych i 2 miejsca interwencyjne. Zezwolenie wydano na czas nieokreślony.

Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza w Pacanowie jest placówką socjalizacyjną, niepubliczną prowadzoną przez Zgromadzenie Sióstr Kanoniczek Ducha Świętego im. bł. Gwidona z Montpellier "Dom Ojca Gwidona". W 2020 roku przygotowana była dla 30 wychowanków. W 2021 roku podjęto

trud wybudowania nowego obiektu – jednego wielorodzinnego budynku, w którym od 01.07.2021 r. funkcjonują dwie placówki opiekuńczo-wychowawcze po 14 dzieci, łącznie dla 28 dzieci.

Istotnym zadaniem Placówek jest troska o jak najlepszy rozwój fizyczny, umysłowy, psychiczny, emocjonalny i duchowy dzieci oraz młodzieży, pozbawionej okresowo lub trwale opieki ze strony rodziny naturalnej, dla których nie znaleziono rodzinnej pieczy zastępczej.

Rodzinna piecza zastępcza

W Powiecie buskim na koniec 2020 roku funkcjonowało ogółem 30 rodzin zastępczych z 46 dziećmi, w tym;

- rodziny zastępcze spokrewnione, liczba rodzin 14, liczba dzieci 17,
- rodziny zastępcze niezawodowe, liczba rodzin 13, liczba dzieci 15,
- rodziny zastępcze zawodowe, liczba rodzin 3, liczba dzieci 14.

Usamodzielnienia

Pomoc udzielona usamodzielnianym wychowankom na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w 2020 r. objęła:

- pomoc pieniężną na usamodzielnienie, liczba osób – 2, liczba świadczeń – 2,
- pomoc pieniężną na kontynuację nauki, liczba osób – 1, liczba świadczeń – 12,
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej - liczba osób – 3, liczba świadczeń – 3.

Pomoc udzielona usamodzielnianym wychowankom z placówek opiekuńczo - wychowawczych na podstawie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w 2020 r. objęła:

- pomoc pieniężną na usamodzielnienie, liczba osób – 2, liczba świadczeń – 2,
- pomoc pieniężną na kontynuację nauki, liczba osób – 6, liczba świadczeń – 60,
- pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej - liczba osób – 1, liczba świadczeń – 1.

Pomoc udzielona usamodzielnianym wychowankom na podstawie ustawy o pomocy społecznej - MOW w 2020 r. miała postać pomocy pieniężnej na kontynuację nauki i udzielona została 2 osobom, zaś liczba udzielonych świadczeń wyniosła 20.

Warsztaty terapii zajęciowej

Na obszarze Powiatu buskiego funkcjonują 3 warsztaty terapii zajęciowej:

- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Busku-Zdroju prowadzone przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci w Busku-Zdroju. Do warsztatu uczęszczało 35 osób.
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Gnojnie prowadzone przez Dom Pomocy Społecznej w Gnojnie, do którego w 2020 roku uczęszczały 32 osoby niepełnosprawne.
- Warsztaty Terapii Zajęciowej w Piasku Wielkim prowadzone przez Caritas Diecezji Kieleckiej funkcjonują od 2017 roku. Do WTZ uczęszczały 23 osoby.

Rehabilitacja osób niepełnosprawnych

W roku 2020 z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane były następujące zadania dla osób niepełnosprawnych ze środków PFRON:

- dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny,
- dofinansowanie zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze,
- dofinansowanie uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych,
- dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się,
- dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie realizuje również programy PFRON, w tym:

- I. **program „Aktywny Samorząd”** - formy wsparcia opisane w programie dotyczą likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób niepełnosprawnych. Program w 2020 roku obejmował dwa Moduły:
 - Moduł I - Likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową,
 - Moduł II - Pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym poprzez dofinansowanie kosztów edukacji.
- II. **Program „Pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku działania żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi”:**
 - Moduł III został uruchomiony w związku z trwającą sytuacją epidemiczną.
- III. **„Program wyrównywania różnic między regionami III”,** którego celem strategicznym jest wyrównywanie szans oraz zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji zawodowej i społecznej ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkujących regiony słabiej rozwinięte gospodarczo i społecznie.

Istotnymi działaniami, podejmowanymi przez Powiat buski i jego jednostki organizacyjne, odpowiednie do realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, są projekty, których realizacja możliwa jest dzięki zaangażowaniu środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Podejmowane inicjatywy służą poprawie samodzielności rodzin i poszczególnych osób pozostających w grupie docelowej. Realizacja zamierzeń wpływa na poprawę jakości życia w rodzinach oraz skupiona jest na zapewnieniu właściwej opieki i aktywizacji osób starszych. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie podejmuje aktywną politykę w zakresie pomocy mieszkańcom Powiatu buskiego, wpływając na ich sytuację osobistą, rodzinną i opiekuńczą. Wśród podejmowanych inicjatyw pozostają:

I. Projekt konkursowy „Rodzina Wspólna Troska”

Powiat buski/ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Busku-Zdroju w 2020 roku zakończyło realizację projektu „Rodzina Wspólna Troska” realizowanego w partnerstwie Gminy Busko-Zdrój/ Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Busku-Zdroju, Gminy Solec-Zdrój/ Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Solcu-Zdroju oraz Caritasu Diecezji Kieleckiej współfinansowanego z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego, Oś Priorytetowa 9 Włączenie społeczne i walka z ubóstwem, Poddziałanie 9.2.1 – Rozwój wysokiej jakości usług społecznych. Projekt realizowany był od 01.04.2018 r.

Głównym celem Projektu było zwiększenie dostępu do specjalistycznych usług społecznych, minimalizacja barier i braków uniemożliwiających samodzielne funkcjonowanie w środowisku lokalnym, poprzez realizację usług asystenckich, opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, podnoszenie kompetencji asystentów osób niepełnosprawnych i opiekunów osób niesamodzielnych oraz kompleksowe wsparcie w postaci poradnictwa specjalistycznego, grup wsparcia, zajęć psychoedukacyjnych dla 132 osób (99 kobiet i 33 mężczyzn) do 31.03.2020 r. na terenie Powiatu buskiego.

II. Projekt w trybie pozakonkursowym „Dla Dobra Rodziny”

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie realizuje z Gminą Busko-Zdrój/Miejsko-Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Busku-Zdroju oraz Zakładem Doskonalenia Zawodowego w Kielcach/Centrum Kształcenia Zawodowego w Busku-Zdroju projekt partnerski „Dla Dobra Rodziny”. Projekt współfinansowany jest z Europejskiego Funduszu Społecznego, Poddziałanie 9.2.1 Rozwój wysokiej jakości usług społecznych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2014-2020.

Wsparcie w Projekcie dedykowane jest osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich otoczeniu, w tym rodzinom i dzieciom oraz osobom funkcjonującym w ramach rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej (zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej) z terenu Powiatu Buskiego. Celem głównym projektu jest poprawa jakości funkcjonowania systemu pomocy rodzinie, poprzez zwiększenie dostępności usług społecznych oraz wsparcie rodziny i pieczy zastępczej oraz usług społecznych w formie stacjonarnej opieki dziennej w Klubie Seniora dla 659 osób (461 kobiet i 198 mężczyzn) zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w okresie realizacji projektu. Projekt przyczynia się do poprawy jakości i poszerzenia usług społecznych, poprzez wsparcie na rzecz prawidłowego funkcjonowania rodziny.

III. Projekt konkursowy „Lepsze Oblicze Życia”

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Busku-Zdroju realizuje projekt pn. „Lepsze Oblicze Życia”, w którym kontynuuje cele i założenia Projektu „Rodzina Wspólna Troska” zakończonego 31.03.2020 r. PCPR, mając świadomość ogromnego zapotrzebowania na usługi społeczne, wychodzi naprzeciw osobom starszym, niesamodzielnym, w zakresie pomocy osobom zagrożonym ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osobom zależnym (niesamodzielnym), w tym osobom sprawującym opiekę nad osobami zależnymi (niesamodzielnymi).

IV. Projekt konkursowy „Rodzina w Centrum”

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Busku-Zdroju od 01.09.2021 r. wraz ze Stowarzyszeniem „Rodzina – Wspólna Troska” realizuje Projekt „Rodzina w Centrum” współfinansowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego, Oś Priorytetowa 9 Włączenie społeczne i walka z ubóstwem, Poddziałanie 9.2.1 – Rozwój wysokiej jakości usług społecznych.

Celem głównym projektu jest poprawa jakości funkcjonowania systemu pomocy rodzinie, poprzez zwiększenie dostępności usług społecznych oraz wsparcia rodziny dla 642 osób (386 kobiet/256 mężczyzn) zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w okresie realizacji projektu, tj. od 01.09.2021 r. do 30.06.2023 r. na terenie Powiatu buskiego. Realizacja celu jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców wg Diagnozy Potrzeb Społecznych Powiatu buskiego opracowanej na potrzeby projektu w celu identyfikacji potrzeb społecznych grupy docelowej. Cel jest realizowany

poprzez kompleksowe wsparcie w formie grup wsparcia, interwencji kryzysowych, warsztatów i poradnictwa specjalistycznego, terapeutycznego, prawnego, socjalnego dla rodzin oraz aktywizację społeczną.

Ośrodki pomocy społecznej

Ośrodki pomocy społecznej realizują zadania z zakresu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych, funduszu alimentacyjnego, realizacji programów profilaktycznych oraz projektów systemowych, działają jako jednostki organizacyjne gmin.

Analizując dane statystyczne dotyczące zakresu i poziomu udzielania pomocy społecznej, zauważyć można, iż z roku na rok sytuacja korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej ulega systematycznej poprawie.

Tabela 19. Liczba gospodarstw domowych korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w Powiecie buskim

Nazwa	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Busko-Zdrój	1486	1358	1319	1295	850	682	556
Gnojno	245	319	307	335	344	315	272
Nowy Korczyn	270	234	196	142	133	144	117
Pacanów	368	289	283	283	279	409	281
Solec-Zdrój	347	241	204	195	176	168	135
Stopnica	264	215	197	183	160	147	114
Tuczępy	167	178	165	150	147	129	95
Wiślica	734	208	200	184	178	166	134
łącznie	3881	3042	2871	2767	2267	2160	1704

Źródło: Dane z Gmin Powiatu buskiego

Przedstawione dane wskazują, że zaangażowanie świadczeń pomocy społecznej jest coraz niższe, co oznacza wyższą samodzielność mieszkańców Powiatu buskiego. Dane wskazujące liczbę gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej mają bezpośrednie przełożenie na ilość osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

Tabela 20. Liczba osób w gospodarstwach domowych korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej

Nazwa	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Busko-Zdrój	2653	2264	1791	3825	1395	1082	901
Gnojno	842	982	944	964	948	835	747
Nowy Korczyn	902	705	482	284	255	294	246
Pacanów	1364	935	613	851	786	876	701
Solec-Zdrój	1243	854	712	650	576	532	430
Stopnica	899	688	615	507	454	396	302
Tuczępy	384	482	412	362	336	306	208

Wiślica	1989	642	530	486	425	396	307
łącznie	10276	7552	6099	7929	5185	4717	3842

Źródło: Dane z Gmin Powiatu buskiego

Wskaźnik objęcia pomocą społeczną świadczy o sytuacji ekonomicznej, społecznej i zdrowotnej mieszkańców Powiatu. Powyższe dane wskazują, że w roku 2020 z pomocy społecznej korzystały 3842 osoby, a więc 5,45 % ogólnej liczby mieszkańców. Dla porównania, w roku 2016 osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej było 6099, co stanowiło 5,38 % ogólnej liczby mieszkańców Powiatu.

Badany okres wskazuje, że zarówno liczba gospodarstw domowych, jak i osób korzystających ze świadczeń społecznych ulega stopniowemu zmniejszaniu, jednak pomimo tendencji spadkowej, kluczowym jest zachowanie obecnych działań profilaktycznych. Istotne są również przyczyny i powody generujące konieczność korzystania z pomocy społecznej. Zgodnie z informacjami przekazywanymi przez Miejskie i Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, najczęstszymi powodami przyznawania świadczeń pozostają:

- długotrwała lub ciężka choroba,
- niepełnosprawność,
- bezrobocie,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- potrzeba ochrony macierzyństwa.

Zgodnie z powyższym, dostępność do opieki w zakresie pomocy społecznej udzielanej osobom potrzebującym jest na poziomie zadawalającym.

2.3. Edukacja

Edukacja podstawowa i ponadpodstawowa

Sieć powiatowych placówek oświatowo-wychowawczych obejmuje szkoły podstawowe specjalne oraz szkoły ponadpodstawowe, w tym specjalne, a także placówki pozaszkolne. Powiat buski pozostaje organem prowadzącym dla następujących jednostek oświatowych:

- I Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki w Busku – Zdroju,
- Zespołu Szkół Ponadpodstawowych im. Mikołaja Kopernika w Busku – Zdroju,
- Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Wielkiego w Busku – Zdroju,
- Zespołu Szkół Techniczno – Informatycznych w Busku – Zdroju,
- Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego dla Niepełnosprawnych Ruchowo w Busku – Zdroju,
- Specjalnego Ośrodka Szkolno – Wychowawczego w Broninie,
- Zespołu Szkół Specjalnych w Busku – Zdroju,
- Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej w Busku – Zdroju,
- Powiatowego Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego im. Józefa Grudnia w Busku – Zdroju,

- Powiatowego Ośrodka Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Busku – Zdroju,
- Centrum Kształcenia Zawodowego w Busku – Zdroju.

W roku 2020 Powiat buski prowadził następujące typy szkół i placówek:

- 1 przedszkole specjalne (do 31 sierpnia 2020 r.),
- 2 szkoły podstawowe specjalne,
- 7 liceów ogólnokształcących, w tym 2 specjalne i 1 dla dorosłych,
- 4 technika, w tym 1 specjalne,
- 5 szkół branżowych I stopnia, w tym 2 specjalne,
- 1 branżową szkołę II stopnia (od 1 września 2020 r.),
- 1 szkołę specjalną przysposabiającą do pracy,
- 1 szkołę policealną specjalną,
- 4 jednostki pomocnicze oświaty, w tym: Poradnię Psychologiczno - Pedagogiczną, Powiatowy Międzyszkolny Ośrodek Sportowy, Powiatowy Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli oraz Centrum Kształcenia Zawodowego.

Do wszystkich szkół dla dzieci i młodzieży prowadzonych przez Powiat buski, poza Zespołem Szkół Specjalnych, na dzień 30 września 2020 roku uczęszczało 2 810 uczniów. Do szkół ogólnodostępnych uczęszczało 2 590 uczniów. Liczba uczniów w szkołach ogólnodostępnych utrzymała się na podobnym poziomie, jak w roku poprzednim. W Zespole Szkół Specjalnych w Busku – Zdroju, funkcjonującym przy Specjalistycznym Szpitalu Ortopedyczno - Rehabilitacyjnym "Górka" im. dr Szymona Starkiewicza w Busku-Zdroju, kształciło się średniorocznie 27 uczniów, zaś w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych prowadzono edukację dla 220 wychowanków.

Powiat buski, będąc organem prowadzącym dla szkół zawodowych, zapewnia możliwość zdobywania zawodu w 33 specjalizacjach technicznych i 37 specjalizacjach robotniczych. W roku 2020 edukacja zawodowa techniczna prowadzona była w 13 zawodach, zaś specjalizacja robotnicza w 16 zawodach. Dysponując bazą oświatową na poziomie ponadpodstawowym, Powiat buski zapewnia również uczniom bazę pobytowo-noclegową w postaci internatów. W 2020 roku udostępniane były 2 internaty, w tym przy I Liceum Ogólnokształcącym oraz przy Zespole Szkół Techniczno-Informatycznych, dając możliwość pobytu 209 wychowankom. Bazę pobytowo – noclegową zapewniały także obydwa specjalne ośrodki szkolno – wychowawcze dla uczniów niepełnosprawnych.

Struktura liczebna uczniów na poszczególnych etapach edukacji kształtuje się na poziomie zobrazowanym w poniższej tabeli:

Tabela 21. Dostęp do edukacji na terenie Powiatu buskiego wyrażony liczbą uczniów

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019
Liczba uczniów oddziałów szkoły podstawowej	3878	4500	5092	5112
Liczba uczniów szkół ogólnokształcących	1083	989	974	1120

Liczba uczniów szkół zawodowych	1120	1102	1150	1519
--	------	------	------	------

Źródło: Dane GUS BDL

Istotnym wskaźnikiem opisującym jakość nauczania w Powiecie buskim są wyniki egzaminu maturalnego. Dostępne dane statystyczne plasują Powiat buski na 3 miejscu wśród powiatów w województwie świętokrzyskim. Średni wynik absolwentów szkół średnich Powiatu buskiego pozostaje wyższy, niż średni wynik w ujęciu województwa i kraju. Potwierdzające to zagadnienie dane przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22. Zdawalność egzaminu maturalnego

Rok szkolny	Szkoła	Powiat buski	Województwo Świętokrzyskie	Polska
Rok szkolny 2018/2019	Licea	95,17 %	86,40 %	88,30 %
	Technika	75,86 %	65,70 %	70,50 %
Rok szkolny 2019/2020	Licea	92,09 %	84,90 %	81,10 %
	Technika	78,09 %	55,70 %	62,20 %

Źródło: Dane Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Łodzi

Wychowanie przedszkolne

W skali kraju województwo świętokrzyskie znajduje się wśród jednostek administracyjnych charakteryzujących się najniższym wskaźnikiem objęcia dzieci wychowaniem przedszkolnym. Wskaźnik objęcia dzieci wychowaniem przedszkolnym na terenie województwa świętokrzyskiego w 2016 r. określono na poziomie 77,9 %. Dla porównania, średnia dla całego kraju wyniosła 81,1%.

Zgodnie z danymi przedstawionymi poniżej, liczba dzieci w wieku przedszkolnym w latach 2016-2019 maleje, co jest naturalnym wnioskiem wynikającym z obecnych trendów demograficznych. Największą liczbę dzieci w analizowanym okresie odnotowano w roku 2016 - 2601 dzieci, zaś najniższa wskazywana jest dla roku 2019 – 2360. Na przestrzeni pięciu lat liczba dzieci w wieku przedszkolnym zmniejszyła się o 241 osób.

Ośrodki przedszkolne zlokalizowane są równomiernie w Powiecie. Większość dzieci zamieszkuje obszary wiejskie, co - z uwagi na rozproszenie ośrodków przedszkolnych - jest korzystnym uwarunkowaniem. Dzieci w wieku przedszkolnym mają możliwość skorzystania nie tylko z przedszkoli publicznych zlokalizowanych w ośrodkach gminnych, ale również z prywatnego punktu przedszkolnego w Busku-Zdroju oraz oddziałów przedszkolnych funkcjonujących przy szkołach podstawowych na terenie Powiatu buskiego. Realizacja zadań z zakresu edukacji publicznej jest jednym z zadań własnych samorządów gminnych, co również odnosi się do opieki przedszkolnej, będącej wczesnym etapem edukacji. Organy Powiatu nie mają wpływu na kształt sieci opieki przedszkolnej, wobec tego zagadnienie dostępności do opieki przedszkolnej rozpatrywane jest na poziomie gmin, będących w obszarze Powiatu buskiego.

Tabela 23. Placówki i punkty przedszkolne na terenie Powiatu buskiego

Nazwa	Placówki publiczne	Placówki niepubliczne
Busko-Zdrój	Publiczne Przedszkole nr 2 Publiczne Przedszkole nr 3 Publiczne Przedszkole im. Jana Olrycha Szanieckiego w Szańcu Publiczne Przedszkole w Dobrowodzie Publiczne Przedszkole w Kończakowicach	Niepubliczne Przedszkole artystyczno-językowe „Słoneczko” w Busku-Zdroju Niepubliczne Przedszkole „Językowa Akademia Przedszkolaka w Busku-Zdroju Przedszkole Niepubliczne „Smerfuś” w Busku-Zdroju Niepubliczne Przedszkole Bajkowe Wzgórze w Mikułowicach
Gnojno	Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Balicach Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Gnojnie Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Jarząbkach Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Raczycach	
Nowy Korczyn	Publiczne Przedszkole w Nowym Korczynie Zespół Szkolno-Przedszkolny w Nowym Korczynie Punkt Przedszkolny przy Szkole Podstawowej w Brzostkowie	
Pacanów	Samorządowe Przedszkole w Pacanowie Samorządowe Przedszkole w Zespole Publicznych Placówek Oświatowych w Wójczy	Niepubliczny Punkt Przedszkolny w Ratajach Słupskich
Solec-Zdrój	Punkt Przedszkolny w Zborowie Samorządowe Przedszkole w Solcu-Zdroju	
Stopnica	Przedszkole w Stopnicy Zespół Szkolno-Przedszkolny w Stopnicy	
Tuczępy	Publiczne Przedszkole w Nizinach Publiczne Przedszkole w Tuczępach Przedszkole w Nizinach Przedszkole w Tuczępach	Niepubliczne Przedszkole „Z uśmiechem” w Kargowie
Wiślica	Samorządowe Przedszkole w Wiślicy Zespół Szkolno-Przedszkolny w Wiślicy	

Źródło: Rejestr i Szkół i Placówek Oświatowych

Powyższa tabela wskazuje, że we wszystkich gminach Powiatu buskiego funkcjonują przedszkola, zapewniając podstawową opiekę przedszkolną.

Dostępna sieć opieki przedszkolnej na terenie Powiatu buskiego wykazuje deficyt w zakresie

dostępności i miejsc przedszkolnych. Na jedno dostępne miejsce przedszkolne przypada średnio więcej niż 1 dziecko, co więc wskazuje na niedobór w zakresie opieki przedszkolnej. Poniżej zaprezentowane zostały dane odnośnie opisywanego zjawiska.

Tabela 24. Dostęp do opieki przedszkolnej na terenie Powiatu buskiego

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019
ogólna liczba dzieci w wieku 3 – 6 lat	2601	2460	2410	2377
dzieci w wieku 3-6 lat objęte opieką przedszkolną	1816	1937	1960	1981
w tym w miastach:	851	924	1038	1200
w tym na wsi:	965	1013	922	781
odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	69,8 %	78,7 %	81,3 %	83,3 %

Źródło: Dane GUS BDL

Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w województwie świętokrzyskim pozostaje na poziomie wyższym, niż na terenie Powiatu buskiego. Co jednak istotne, z roku na rok poziomy te się wyrównują. Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w 2016 roku wynosił 69,8 % i od tego czasu sukcesywnie rósł, osiągając w roku 2019 wskaźnik na poziomie równym 83,3 %.

Tabela 25. Istniejący popyt w zakresie opieki przedszkolnej w Powiecie buskim

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019
Liczba miejsc w oddziałach przedszkolnych	1503	1685	1825	1914
Liczba dzieci w wieku przedszkolnym	1835	1984	2012	2023
Wskaźnik zapotrzebowania na miejsca przedszkolne	1,22	1,18	1,1	1,06

Źródło: Dane GUS BDL

Analizując sytuację w zakresie dostępności opieki przedszkolnej na terenie Powiatu buskiego względem sytuacji wewnątrz krajowej i wojewódzkiej, wskazać można, że dostępność do opieki przedszkolnej jest niższa, niż w przypadku ujęcia problematyki w skali krajowej i wojewódzkiej. Dla porównania względem ujęcia sytuacji krajowej, w roku szkolnym 2018/2019 działało 12 911 przedszkoli udostępniających 1 105 641 miejsc. Zapotrzebowanie na opiekę przedszkolną wyniosło 0,91 dziecka na jedno miejsce przedszkolne. Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną wynosi 1 127 701. Zjawisko to w ujęciu województwa świętokrzyskiego wskazuje, że w odniesieniu do przedszkoli wskaźnik zapotrzebowania na miejsce przedszkolne mierzone ilością dzieci przypadających na jedno miejsce wynosi 0,99, zaś w odniesieniu do punktów przedszkolnych 1,28. W ogólnym ujęciu w województwie świętokrzyskim zapotrzebowanie na opiekę przedszkolną mierzone ilością dzieci na jedno miejsce przedszkolne wynosi 1,33, co z kolei jest wartością wyższą niż prezentowane dla Powiatu buskiego.

Opieka nad dziećmi do lat 3

Opieka nad dziećmi do lat 3 realizowana jest za pośrednictwem żłobków. Na obszarze Powiatu buskiego funkcjonują dwa niepubliczne żłobki: na terenie Miasta Busko - Zdrój udostępniające 54 miejsca dla dzieci. Ponadto, w wyniku złożonej petycji mieszkańców do Wójta Gminy Wiślica, 24 czerwca 2021 roku podjęto uchwałę pozytywnie rozstrzygając petycję mieszkańców o utworzeniu żłobka przez podmiot prywatny, dla którego podstawą działania będzie zasada partnerstwa publiczno-prywatnego, gdzie wkładem własnym gminy będzie lokal wraz z otoczeniem (placem zabaw) oraz zapewnieniem wyżywienia.

Obecna struktura zapotrzebowania na opiekę żłobkową przedstawia poniższe zestawienie.

Tabela 26. Popyt na opiekę w żłobkach w Powiecie buskim i województwie świętokrzyskim

Powiat buski					
	2016	2017	2018	2019	2020
ogólna liczba dzieci w wieku do lat 3	1775	1752	1710	1664	1641
dzieci objęte opieką w żłobkach	54	47	38	37	30
odsetek dzieci objętych opieką żłobkową	3,04 %	2,68 %	2,22 %	2,22 %	1,83 %
Województwo świętokrzyskie					
	2016	2017	2018	2019	2020
ogólna liczba dzieci w wieku do lat 3	31712	31892	31966	31481	29962
dzieci objęte opieką w żłobkach	1683	1849	2218	2665	2703
odsetek dzieci objętych opieką żłobkową	5,31 %	5,8 %	6,94 %	8,47 %	9,02 %

Źródło: Dane GUS BDL

Przedstawione dane wskazują, że obszar Powiatu buskiego charakteryzuje niższy stopień objęcia dzieci w wieku do lat 3 opieką żłobkową, niż jest to realizowane w skali województwa świętokrzyskiego. Z uwagi na to, iż zapewnienie publicznej edukacji i dostępu do podstawowych usług społecznych, w tym również dostępu do opieki żłobkowej należy do zadań własnych gminy, Powiat buski nie jest organem prowadzącym dla takich placówek. Nie mniej jednak na jego obszarze funkcjonują obecnie jedynie dwa żłobki, mające charakter placówek niepublicznych. Kolejna, w Gminie Wiślica planowana jest do utworzenia. Wobec tego dostęp do opieki żłobkowej rozpatrywany jest z punktu widzenia poszczególnych jednostek gminnych pozostających w obszarze Powiatu buskiego, gdyż organy samorządu powiatowego nie mają bezpośredniego wpływu na kształt sieci opieki żłobkowej. Co również istotne, analizowany obszar charakteryzuje tendencja odwrotna, niż samo województwo. Dla Powiatu odsetek objęcia dzieci opieką żłobkową z roku na rok jest coraz niższy, co podyktowane jest przede wszystkim coraz mniejszą liczbą dzieci, jak również niewystarczającym zapleczem infrastrukturalnym. Dla województwa tendencja ta jest wprost odwrotna. Z roku na rok odsetek objęcia dzieci do lat 3 opieką żłobkową jest coraz wyższy, co podyktowane jest ciągłym rozwojem infrastruktury społecznej i tworzeniem nowych miejsc opieki w żłobkach, mimo zmniejszającej się liczby dzieci.

Słaby dostęp do opieki żłobkowej na terenie Powiatu buskiego jest bezpośrednią przyczyną rezygnacji rodzica z możliwości zatrudnienia, co może prowadzić do wzrostu bezrobocia i dalszych jego konsekwencji w postaci dezaktualizacji kompetencji zawodowych i wykluczenia z rynku pracy.

Wsparcie oświatowe

Sieć edukacyjno-oświatową Powiatu buskiego wspierają jednostki pomocnicze, w tym **Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Busku-Zdroju**, która obejmuje opieką dzieci i młodzież oraz ich rodziców w zakresie diagnozowania i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej wraz z realizacją działań o charakterze profilaktycznym i wspierającym funkcję edukacyjno-wychowawczą. W 2020 roku zdiagnozowanych zostało 788 osób, zaś z terapii skorzystało 85 osób. Wydano również 107 orzeczeń w zakresie konieczności i potrzeby wdrożenia nauczania specjalnego i indywidualnego oraz 218 opinii dotyczących dysfunkcji uczniów. Z pomocy Poradni skorzystali również rodzice w liczbie 1 611 osób oraz 106 nauczycieli.

Kluczową rolę w zakresie podnoszenia jakości pracy i poziomu kwalifikacji nauczycieli, co ma swoje konsekwencje w coraz wyższym poziomie świadczonej nauki, jest **Powiatowy Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Busku-Zdroju**. W 2020 roku Ośrodek prowadził zajęcia z zakresu doskonalenia dla 5 425 nauczycieli uczestniczących w 268 różnych formach doskonalenia zawodowego oraz w konsultacjach indywidualnych. Placówka współpracuje nie tylko z instytucjami i jednostkami z obszaru Powiatu buskiego, ale również z jednostkami spoza Powiatu. Zadaniem placówki jest podnoszenie kwalifikacji i kompetencji społecznych i zawodowych nauczycieli, czego bezpośrednim efektem będzie lepsza i bardziej efektywna kooperacja z uczniami oraz lepsze wyniki osiągnięte podczas egzaminów kończących poszczególne etapy edukacji.

Centrum Kształcenia Zawodowego w Busku-Zdroju zapewnia dostęp do realizacji teoretycznych zajęć zawodowych młodocianym, będącym uczniami klas wielozawodowych w branżowych szkołach I stopnia. W 2020 roku w ramach teoretycznego kształcenia zawodowego zorganizowanych zostało 11 kursów, w których udział wzięło 186 uczniów. Kursy realizowane były w ramach 5 specjalizacji zawodowych, tj. fryzjer, sprzedawca, pracownik obsługi hotelowej, kucharz i magazynier-logistyk.

Ostatnią z jednostek ściśle współpracujących i uzupełniających sieć oświatową w Powiecie buskim jest **Powiatowy Międzyszkolny Ośrodek Sportowy w Busku-Zdroju** – placówka oferująca dzieciom i młodzieży zajęcia z zakresu aktywności fizycznej i ruchowej w wybranych dyscyplinach sportowych. Ośrodek pełni również rolę organizatora czasu wolnego, zarówno w roku szkolnym, jak też w okresie ferii zimowych i letnich. W 2020 roku z oferty Ośrodka skorzystało ok. 2 300 osób, które aktywnie uczestniczyły w zawodach, turniejach sportowych, uroczystościach i imprezach kulturalnych.

2.4. Ochrona zdrowia

Rejestr podmiotów wykonujących działalność leczniczą wskazuje, że na obszarze Powiatu buskiego funkcjonuje ponad 50 zakładów medycznych, mających charakter zarówno publiczny, jak i prywatny. Głównym podmiotem leczniczym Powiatu buskiego jest Zespół Opieki Zdrowotnej w Busku-Zdroju, którego celem jest zapewnienie wszystkim pacjentom szerokiego zestawu wysokiej jakości świadczonych usług medycznych w zakresie:

- prewencji i profilaktyki chorób,
- diagnostyki obrazowej i laboratoryjnej,

- ratowania osób w stanie nagłego zagrożenia życia i zdrowia,
- leczenia szpitalnego oraz ambulatoryjnego,
- pielęgnacji i rehabilitacji.

Szpital posiada następujące oddziały:

- Chorób Wewnętrznych (25 łóżek),
- Geriatryczny (19 łóżek),
- Chorób Zakaźnych (37 łóżek),
- Gruźlicy i Chorób Płuc (33 łóżka),
- Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej (36 łóżek),
- Ginekologiczno-Położniczy (15 łóżek),
- Neonatologiczny (7 łóżek),
- Pediatriczny (20 łóżek),
- Chirurgiczny Ogólny (25 łóżek),
- Anestezjologii i Intensywnej Terapii (8 łóżek).

Poza Zespołem Opieki Zdrowotnej, na obszarze Powiatu funkcjonują gminne ośrodki zdrowia, prywatna praktyka lekarska oraz uzdrowiska. Największa sieć podmiotów leczniczych charakterystyczna jest dla Gminy Busko-Zdrój, gdzie obecnie działa 39 podmiotów (publicznych i prywatnych).

Zespół Opieki Zdrowotnej w Busku-Zdroju jest przedmiotem podejmowania ciągłych zmian i usprawnień w celu zapewnienia jak najlepszej opieki pacjentom. Szpital jest również wielokrotnym Beneficjentem środków pochodzących z dotacji, które przeznaczone były na kolejne inwestycje, mające na celu dostosowanie obecnego środowiska i warunków leczenia do potrzeb rozwijających się chorób.

Poza zapewnianiem opieki zdrowotnej dla mieszkańców Powiatu buskiego, Zespół Opieki Zdrowotnej świadczy usługi na rzecz sąsiednich Powiatów, w tym:

- Powiatu kazimierskiego w zakresie chirurgii, ortopedii, urologii, ginekologii, OIOM, chorób dziecięcych, zakaźnych, chorób płuc, stacji dializ,
- Powiatu jędrzejowskiego w zakresie ortopedii, stacji dializ,
- Powiatu pińczowskiego w zakresie ortopedii, urologii, stacji dializ, chorób dziecięcych, chorób zakaźnych, chorób płuc.

łącznie działalnością swą szpital obejmuje populację ponad 200 tysięcy pacjentów.

Działalność w zakresie ochrony zdrowia pacjentów skierowana jest również na proces rekonwalescencji oraz świadczeń związanych z opieką uzdrowską. Opiekę uzdrowską świadczą m. in.:

- Sanatorium Uzdrowskie "Nida-Zdrój" spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,
- „Uzdrowsko Busko-Zdrój” Spółka akcyjna,
- Sanatorium „Słowacki” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością,

- 21 Wojskowy Szpital Uzdrawiskowo-Rehabilitacyjny Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Busku-Zdroju,
- „Astoria” S. C. K. Baran, L. Załucka, Ł. Baran
- Fontia Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

Ponadto w Busku-Zdroju swoją filię ma również Świętokrzyskie Centrum Ratownictwa Medycznego i Transportu Sanitarnego w Kielcach, obejmujące swoim zasięgiem regiony:

- Miasta i Gminy Busko-Zdrój,
- Miasta i Gminy Nowy Korczyn,
- Miasta i Gminy Pacanów,
- Gminy Solec-Zdrój
- Gminy Stopnica,
- części Gminy Tuczępy (Brzozówka, Kargów, Chałupki, Grzymała, Sieczków, Podlesie, Nieciesławice),
- Miasta i Gminy Wiślica.

2.5. Kapitał społeczny

Wyrazem społecznego zaangażowania w rozwój Powiatu buskiego jest nie tylko możliwie najlepsza sytuacja w zakresie dostępu do edukacji, ochrony zdrowia czy pomocy społecznej. Istotnym czynnikiem jest kapitał społeczny, wyrażany jako ogół stosunków międzyludzkich, relacji i stosunków, będących efektem synergicznego oddziaływania podmiotów społecznych, w tym grup, stowarzyszeń i mieszkańców. O kapitale społecznym mówić można również w kontekście podejmowania przez lokalne społeczności inicjatyw w zakresie organizowania życia lokalnego i regionalnego.

Na obszarze Powiatu buskiego, działania w zakresie podnoszenia kapitału społecznego podejmują przede wszystkim placówki publiczne, jak również stowarzyszenia i organizacje pozarządowe. Dane Krajowego Rejestru Sądowego wskazują, że do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji i ZOZ wpisanych jest 246 podmiotów. Wśród nich na obszarze:

- Gminy Busko-Zdrój – 118 podmiotów;
- Gminy Gnojno – 10 podmiotów;
- Gminy Nowy Korczyn - 21 podmiotów,
- Gminy Pacanów – 33 podmioty;
- Gminy Solec-Zdrój – 16 podmiotów;
- Gminy Stopnica – 16 podmiotów;
- Gminy Tuczępy – 15 podmiotów;
- Gminy Wiślica – 17 podmiotów.

Zakres prowadzonej działalności poszczególnych stowarzyszeń i organizacji pozwala na identyfikację celów prowadzonych inicjatyw społecznych. Jednym z kluczowych zakresów działalności pod względem ilości prowadzonych inicjatyw są działania o charakterze prozdrowotnym i leczniczym, inne

zaś wskazują na promocję i rozwój regionu, czy ochronę dziedzictwa kulturowego Powiatu buskiego i poszczególnych jego regionów.

Wśród istniejących inicjatyw lokalnych Powiatu buskiego są również Koła Gospodyń Wiejskich, które zrzeszają kobiety z obszarów poszczególnych miejscowości, tworząc wspólnie inicjatywy na rzecz rozwoju ruchu kobiet z obszarów wiejskich. Łącznie, na obszarze Powiatu buskiego, aktywnie działają i posiadają wpis do Krajowego Rejestru Kół Gospodyń Wiejskich 42 stowarzyszenia.

Obszar Powiatu buskiego to również obszar działania wielu stowarzyszeń, których celem jest promocja Powiatu i propagowanie działań aktywizujących społeczność lokalną.

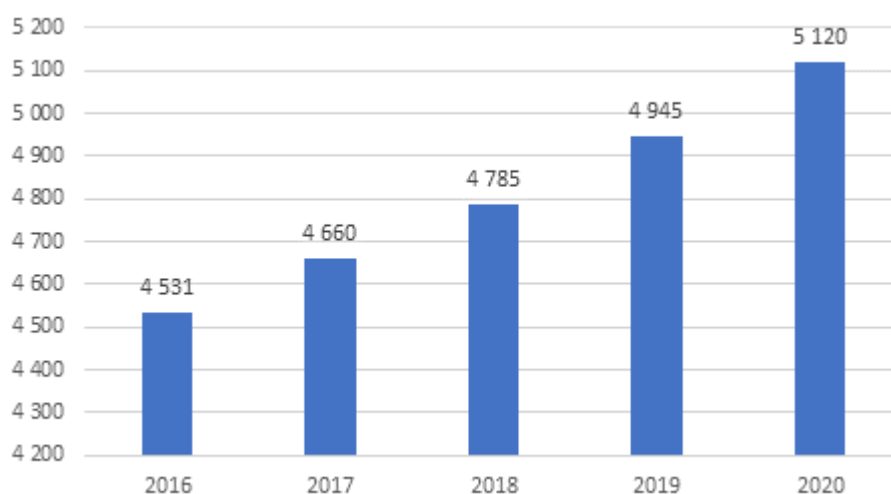
Istotnym dla rozwoju Powiatu buskiego pozostaje stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Królewskie Ponidzie”, obejmujące zasięgiem działania cały Powiat buski. Celem działania stowarzyszenia jest podejmowanie niezbędnych działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, uwzględniając ochronę środowiska i promocję środowiska naturalnego, krajobrazu i zasobów historyczno-kulturowych. W ramach przedmiotu działania, określonego Statutem stowarzyszenia znajduje się również informacja, iż stowarzyszenie podejmuje działania na rzecz rozwoju turystyki i rozwoju produkcji wyrobów regionalnych.

Od 2003 roku Powiat buski jest członkiem Regionalnej Organizacji Turystycznej (ROT) Województwa Świętokrzyskiego. W 2013 roku Powiat przystąpił do Klastra pod nazwą "Uzdrowiska Świętokrzyskie", a od 2014 roku Powiat Buski jest członkiem Lokalnej Organizacji Turystycznej "Moc Ponidzia". Z tego typu partnerstwa wynikają liczne zalety. Do najważniejszych korzyści należą: większe możliwości rozwojowe w zakresie turystyki, przy niezmiennych nakładach finansowych, udział w imprezach targowych, promocja w wydawnictwach, mediach, na imprezach promocyjnych, bezpłatna dystrybucja materiałów promocyjnych, bezpłatna promocja na stronach internetowych Partnerów itp.

2.6. Rynek pracy

Funkcjonowanie lokalnych przedsiębiorstw, wraz z utrzymaniem ich w dobrej kondycji, wpływa w znaczącym stopniu na rozwój Powiatu. Sfera gospodarcza odpowiada bezpośrednio za poziom bezrobocia, uzależnienia od środowiskowej pomocy społecznej i samodzielności ekonomicznej mieszkańców. W niniejszej części dokumentu analizie poddano funkcjonujące podmioty gospodarcze, wraz z ich liczbą oraz sektorem działalności, dane pochodzą z zasobów Głównego Urzędu Statystycznego.

Działalność podmiotów gospodarczych przekłada się bezpośrednio na poziom bezrobocia, ponieważ każde przedsiębiorstwo to forma zatrudnienia i miejsce pracy.

Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne w Powiecie buskim w latach 2016-2020

Źródło: Dane GUS BDL

Analizując strukturę gospodarczą i rozwój przedsiębiorczości na obszarze Powiatu buskiego zauważa się, że corocznie następuje przyrost przedsiębiorstw prowadzonych przez osoby fizyczne. W latach 2016-2020 nastąpił przyrost działalności gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne o niemal 600 podmiotów, co świadczy o zmniejszającym się z roku na rok poziomie bezrobocia. Istotnym uwarunkowaniem w zakresie rynku pracy i sfery gospodarczej jest zdefiniowanie rodzaju działalności przeważającej na terenie Powiatu buskiego.

Tabela 27. Podmioty gospodarcze w Powiecie buskim ze względu na rodzaj prowadzonej działalności

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	114,0	114,0	110,0	109,0	106,0
przemysł i budownictwo	1382	1450	1510	1623	1737
pozostała działalność	4167	4239	4301	4386	4484
Ogółem	5 663,0	5 803,0	5 921,0	6 118,0	6 327,0

Źródło: Dane GUS BDL

Przedstawione dane statystyczne wskazują na charakter Powiatu buskiego. Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo stanowią jedynie około 2% wszystkich podmiotów gospodarczych w Powiecie. Dominującym sektorem działalności gospodarczej w Powiecie są pozostałe działalności niebędące sektorem rolniczym, czy też przemysłowym i budowlanym. W roku 2016 pozostała działalność stanowiła 73,6 % ogólnej liczby podmiotów gospodarczych, zaś w roku 2020 liczba ta uległa zmniejszeniu do wartości 70,9 %. W miejsce wyrejestrowanych podmiotów gospodarczych w Powiecie buskim, zwiększeniu uległa liczba podmiotów prowadzących działalność w zakresie przemysłu i budownictwa (2016 r. - 24,4%, zaś w roku 2020 – 27,4 %). W analizowanym okresie najwięcej podmiotów gospodarczych zarejestrowanych zostało w roku 2017, bo aż 504, zaś najmniej w roku 2020-460. Na przestrzeni analizowanych lat najwięcej podmiotów wyrejestrowanych zostało

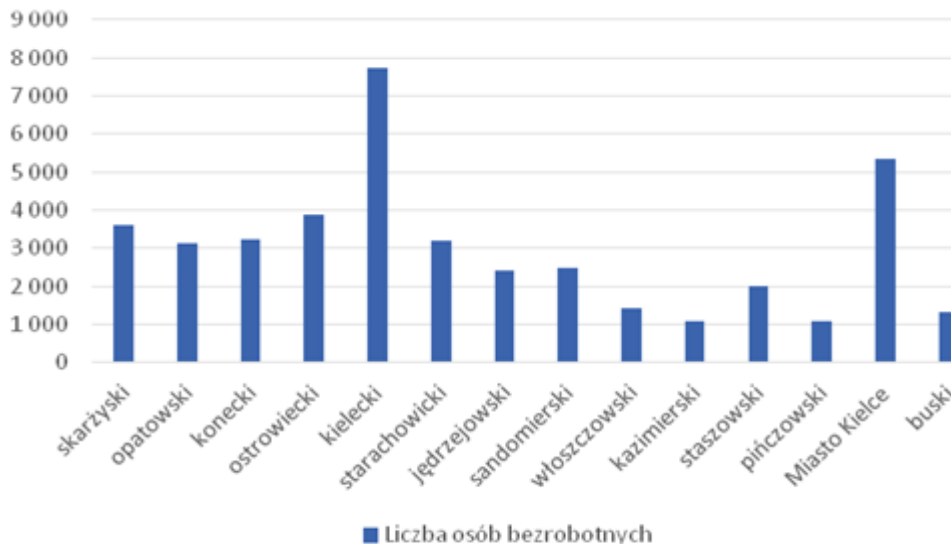
również w roku 2017 – 243 podmioty. Dynamika zmian w przedstawionym zakresie wskazuje na powstawanie coraz większej liczby podmiotów gospodarczych, co jest wyrazem przedsiębiorczości mieszkańców Powiatu buskiego. Każdy nowy podmiot gospodarczy to także nowe miejsce pracy, wobec tego działalność gospodarcza ma bezpośredni wpływ na likwidację bezrobocia.

Bezrobocie

Struktura oraz rodzaj bezrobocia wpływa znacząco na możliwości rozwojowe jednostek samorządu terytorialnego. Oczywistym pozostaje powiązanie i korelacja pomiędzy poziomem bezrobocia, a poziomem aktywności gospodarczej, wyrażanym poprzez liczbę działających na rynku podmiotów gospodarczych na terenie Powiatu buskiego. Ujęcie problemu bezrobocia, aby było w pełni adekwatne i prawidłowo wyliczone, powinno mieć odniesienie do tożsamej struktury sąsiednich powiatów, województwa czy też ukazanie poziomu bezrobocia względem średniej dla kraju. Dokładne zbadanie rozmiaru i zakresu opisywanego zjawiska bezrobocia przeprowadzono na bazie udziału liczby osób bezrobotnych w stosunku do osób w wieku produkcyjnych w Powiecie buskim oraz w oparciu o strukturę bezrobocia. Przeanalizowano również grupę osób bezrobotnych, w tym osoby długotrwale bezrobotne. Dane wykorzystane do opisanego niniejszego zjawiska pochodzą ze statystyk prowadzonych przez Powiatowy Urząd Pracy w Busku - Zdroju.

Analizując zagadnienie pod względem ilości osób bezrobotnych w ogólnej populacji społeczności zauważyć można, że Powiat buski charakteryzuje jeden z najniższych wskaźników bezrobocia w województwie świętokrzyskim. Zagadnienie to ukazane jest na poniższym wykresie, przedstawiającym dane za 2019 rok.

Wykres 5. Liczba bezrobotnych w powiatach województwa świętokrzyskiego

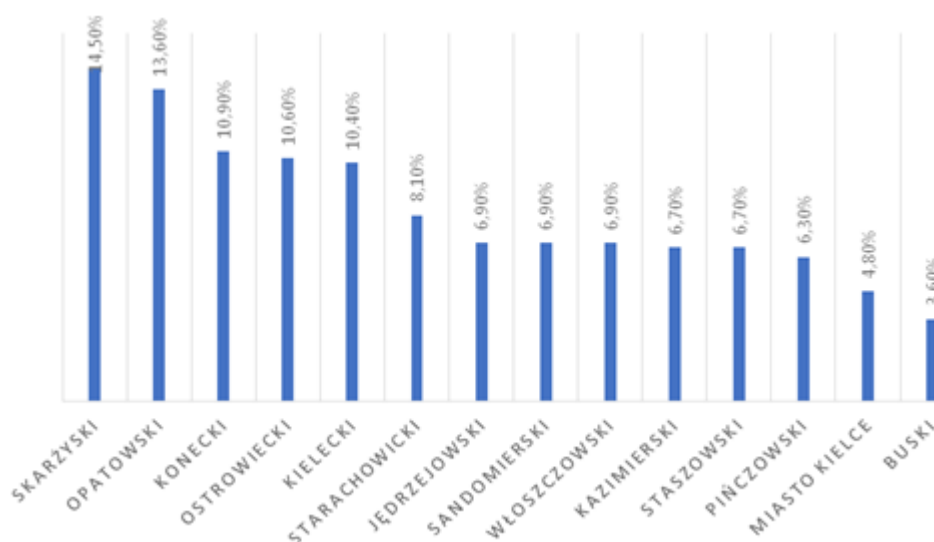
Źródło: Informacja na temat realizacji zadań w zakresie promocji zatrudnienia i aktywizacji lokalnego rynku pracy oraz o stanie bezrobocia w 2019 roku na terenie Powiatu buskiego

Powiat buski wyróżnia się na tle województwa świętokrzyskiego jednym z najniższych poziomów bezrobocia, co wskazuje, że na terenie Powiatu panuje stosunkowo dobra sytuacja pod względem aktywności gospodarczej. Niższą wartością w zakresie liczby osób bezrobotnych charakteryzuje się Powiat kazimierski, a w dalszej kolejności Powiat pińczowski. Na dzień 31.12.2019 r. w Powiecie

buskim zarejestrowanych było 1 319 osób bezrobotnych, co w porównaniu z latami ubiegłymi oznacza spadek liczby osób bezrobotnych. Średnia roczna liczba osób bezrobotnych dla roku 2019 wskazuje na 1 253 osoby, wskazując roczną stopę bezrobocia na poziomie 3,5 %. Dla porównania, średnia liczba osób bezrobotnych w roku 2016 to 2 168 osób, zaś stopa bezrobocia w ujęciu rocznym wskazuje na 6,0 %. Wobec powyższego liczba osób bezrobotnych na przestrzeni ostatnich 5 lat spadła o 915 osób, co jest równe spadkowi 42 % w stosunku do roku bazowego. Dla porównania, w województwie świętokrzyskim na dzień 31.12.2019 r. bezrobotnych pozostawało 42 042 osoby, zaś stopa bezrobocia wyniosła 7,9 %. W ujęciu kraju osób bezrobotnych pozostawało ponad 860 tys. definiując stopę bezrobocia na poziomie 5,2 %.

Bezrobocie jest powszechnym problemem, który dotyka ludzi, zarówno młodszych, jak i starszych, z różnym doświadczeniem zawodowym i kwalifikacjami. Bezrobocie jest zjawiskiem społecznym, polegającym na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i pragnących ją podjąć, z różnych przyczyn nie jest w stanie znaleźć zatrudnienia. Istotnym wskaźnikiem opisującym poziom tego zjawiska w skali danego regionu jest stopa bezrobocia, tj. liczba osób bezrobotnych, w stosunku do liczby osób aktywnych zawodowo, zarówno zatrudnionych jak i bezrobotnych.

Wykres 6. Stopa bezrobocia Powiatów województwa świętokrzyskiego

Źródło: Informacja na temat realizacji zadań w zakresie promocji zatrudnienia i aktywizacji lokalnego rynku pracy oraz o stanie bezrobocia na dzień 31.12. 2019 roku na terenie Powiatu buskiego

Powiat buski charakteryzuje się najniższą stopą bezrobocia w województwie świętokrzyskim, co oznacza, że liczba osób bezrobotnych w zestawieniu z osobami aktywnymi zawodowo posiadającymi zatrudnienie jest najniższa. Analizując zjawisko bezrobocia w Powiecie buskim warto zwrócić uwagę na to zagadnienie w ujęciu poszczególnych Gmin będących w obszarze Powiatu, ukazując jednocześnie strukturę bezrobocia pod względem płci.

Tabela 28. Struktura bezrobocia z uwzględnieniem płci osób bezrobotnych w gminach Powiatu buskiego

Wyszczególnienie	liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	liczba bezrobotnych	w tym kobiety	% kobiet w gminach
Busko-Zdrój	19 020	640	313	48,91

Gnojno	2 583	79	46	58,23
Nowy Korczyn	3 527	108	62	57,41
Pacanów	4 352	128	66	51,56
Solec- Zdrój	3 047	76	34	44,74
Stopnica	4 530	142	67	47,18
Tuczępy	2 240	71	39	54,93
Wiślica	3 335	75	45	60,00
Ogółem	42 634	1 319	672	50,95

Źródło: Informacja na temat realizacji zadań w zakresie promocji zatrudnienia i aktywizacji lokalnego rynku pracy oraz o stanie bezrobocia na dzień 31.12. 2019 roku na terenie Powiatu buskiego

Struktura bezrobocia ukazuje, że kobiety stanowią duży odsetek wszystkich osób bezrobotnych. Największy odsetek bezrobotnych kobiet pozostaje w gminie Wiślica i Gnojno, co wskazuje, że średnio co drugą osobą bezrobotną na terenie gmin jest właśnie kobieta. Najmniejszym odsetkiem bezrobotnych kobiet charakteryzuje się gmina Solec - Zdrój, gdzie bezrobotne pozostają 34 kobiety na 76 wszystkich bezrobotnych osób.

Analizując problematykę bezrobocia możliwe jest wskazanie udziału osób bezrobotnych przedstawiając strukturę w zależności od czynników związanych z różnorodnymi czynnikami mającymi wpływ na to zjawisko. Długotrwałe pozostawanie poza rynkiem pracy jest bezpośrednim powodem dezaktualizacji kompetencji i umiejętności, co z kolei stanowi kwestie problematyczną w powrocie do pracy. Analiza zjawiska bezrobocia w Powiecie buskim wskazuje, że poza ostatnim rokiem, notowany był systematyczny spadek liczby osób bezrobotnych, jednak w roku 2020 liczba ta wzrosła, na co wpływ miała m.in. pandemia COVID-19 i powstałe konsekwencje w zakresie osłabienia gospodarki, zawieszanie i zamykanie działalności gospodarczych, co prowadziło do zwiększonej ilości zwolnień.

Tabela 29. Struktura osób bezrobotnych w Powiecie buskim w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba osób bezrobotnych w ogółem:	2028	1651	1390	1319	1581
- w tym kobiety	1133	868	693	647	802
- w tym mężczyźni	895	783	697	672	779
Liczba osób bezrobotnych ogółem 1 rok i dłużej	636	498	736	410	551
Liczba osób bezrobotnych powyżej 24 m-cy	379	296	257	251	282
Pod względem wykształcenia					
Wyższe	301	257	200	223	259
średnie zawodowe	517	420	366	338	446

średnie ogólnokształcące	198	155	121	135	166
zasadnicze zawodowe/ branżowe	588	469	407	357	424
gimnazjalne i poniżej	424	350	296	266	286
Pod względem wieku					
24 lata i mniej	471	335	291	254	331
25-34	587	512	411	402	493
35-44	389	338	257	266	329
45-54	267	196	204	201	225
55 i więcej	314	270	277	196	203

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju oraz Banku Danych Lokalnych GUS

Powiatowy Urząd Pracy w Busku-Zdroju wskazuje, że w ujęciu generalnym liczba osób bezrobotnych corocznie, aż do roku 2020 systematycznie spada. Struktura taka obrazuje również udział osób długotrwale bezrobotnych, tj. pozostających bez zatrudnienia przez okres przewyższający 24 miesiące. Spadek liczby osób długotrwale bezrobotnych w latach 2016-2020 pozostaje na poziomie niespełna 25 %, jednak co istotne w roku 2020 odnotowany został wzrost tej liczby, co stanowiło zachwianie wskaźnika. Liczba osób pozostających bez pracy przez okres roku lub więcej wskazuje na zmiany skokowe, rozpoczynając analizowany okres od 636 osób w 2016 roku. W kolejnym roku odnotowany został spadek do liczby 498 osób, jednak już w kolejnym analizowanym okresie nastąpił duży wzrost, a liczba bezrobotnych w tej grupie osiągnęła wartość 736 osób. W następnym okresie nastąpił kolejny spadek, zaś w roku 2020 udział osób długotrwale bezrobotnych wzrósł, jednak już nie do tak wysokiego poziomu jaki przedstawiają lata 2017 i 2019.

Największą liczbę osób bezrobotnych w Powiecie buskim stanowią osoby w przedziale wiekowym pomiędzy 25 a 34 rokiem życia, zaś najmniejsze bezrobocie rejestrowane jest wśród mieszkańców Powiatu będących w dojrzałym wieku, pomiędzy 45 a 54 rokiem życia. Struktura bezrobocia w ujęciu wykształcenia osób pozostających bez pracy wskazuje, że najmniejszy odsetek osób bezrobotnych jest w grupie posiadającej wykształcenie średnie ogólnokształcące. Osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub branżowym pozostają największą grupą osób bezrobotnych.

Aspekty związane bezpośrednio z tworzeniem bezrobocia w Powiecie buskim analizować można na bazie struktury rejestracji w Powiatowym Urzędzie Pracy. Dane statystyczne wskazują, że w grupie zarejestrowanych bezrobotnych w roku 2019 głównymi powodami pozostają: brak posiadania odpowiednich kwalifikacji zawodowych (433 osoby), brak doświadczenia zawodowego (847 osób), prawo do zasiłku (476 osób) oraz brak możliwości pozostawienia dziecka (162 kobiety).

Powodami wyrejestrowania osoby bezrobotnej pozostawały:

- podjęcie pracy (1 281 osób),
- rozpoczęcie stażu (166 osób),

- rozpoczęcie szkolenia (32 osoby),
- brak potwierdzenia gotowości do pracy (455 osób),
- rezygnacja ze statusu osoby bezrobotnej (256 osób),
- osiągnięcie wieku emerytalnego, nabycie praw emerytalnych, rentowych lub prawa do świadczeń przedemerytalnych (46 osób).

Bezrobocie w Powiecie buskim jest zjawiskiem, z którym zarówno Powiat za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy w Busku-Zdroju, jak i poszczególne gminy zdają sobie radzić z zadawalającymi efektami. Wzrost liczby osób bezrobotnych w roku 2020 podyktowany jest w zdecydowanej większości sytuacją pandemiczną, licznymi obostrzeniami i zachwianiem gospodarki.

Względem osób bezrobotnych podejmowane są liczne inicjatywy Powiatowego Urzędu Pracy, w ramach których osoby te są kierowane na subsydiowane miejsca pracy, staże, szkolenia oraz wspierane finansowo przy podejmowaniu własnej działalności gospodarczej. PUP jest również pośrednikiem w zakresie zatrudnienia na podstawie ofert pracy zamieszczanych w bazie Urzędu Pracy, do których kieruje odpowiednich kandydatów.

2.7. Bezpieczeństwo publiczne

Bezpieczeństwo publiczne definiowane jest jako ogół warunków i instytucji zapewniających i chroniących zdrowie, życie i mienie obywateli. W Powiecie buskim nad bezpieczeństwem społeczności lokalnej czuwa Komenda Powiatowa Policji wraz z Komisariatami Policji zlokalizowanymi w poszczególnych gminach. Obecnie poziom bezpieczeństwa w Powiecie buskim oceniany jest jako względnie dobry, czego wskazaniem jest corocznie zmniejszająca się liczba przestępstw. Największy spadek odnotowany został w roku 2020, zaś najwięcej popełnionych przestępstw odnotowano dla roku 2019.

Tabela 30. Popełnione przestępstwa w Powiecie buskim w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	1084	1062	1033	1225	870
w tym o charakterze kryminalnym	817	770	659	504	473
w tym o charakterze gospodarczym	106	84	148	527	196
w tym drogowe	124	151	174	154	155
w tym przeciwko życiu i zdrowiu	27	22	17	28	16
w tym przeciwko mieniu	250	186	334	242	267
w tym przeciwko wolności, wolności sumienia, wyznania, wolności seksualnej i obyczajowości	35	36	40	44	30
w tym przeciwko rodzinie i opiece	49	83	204	121	105
w tym przeciwko bezpieczeństwu powszechnemu bezpieczeństwu w komunikacji	135	174	183	160	161

Źródło: Dane GUS BDL

Dane dotyczące przestępczości w Powiecie buskim wskazują na coroczny spadek ogólnej liczby przestępstw. Analizując jednak poszczególne rodzaje przestępstw wskazać należy, że największy spadek odnotowano w zakresie przestępstw kryminalnych (aż o 344 w porównaniu z rokiem 2016).

Dane te wskazują również na wzrost tolerancji i szacunku społecznego, czego wyrazem jest zmniejszająca się liczba przestępstw przeciwko wolności, wolności sumienia, wolności seksualnej i obyczajowości. Pomimo zmniejszającej się liczby przestępstw w ogóle, zauważyć należy że porównując dane z roku 2016 i 2020 we wszystkich pozostałych rodzajach przestępstw nastąpił wzrost. W ujęciu ostatnich dwóch lat natomiast, wzrost liczby przestępstw dotyczy czynów popełnianych przeciwko mieniu oraz po 1 przypadku przestępstw więcej wskazuje się dla przestępstw drogowych i komunikacyjnych. Co również istotne, wskaźnik wykrywalności sprawców popełnionych przestępstw prezentuje tendencję wzrostową, od 79,9 % w roku 2016, do 84 % w roku 2020.

W 2020 r. Komenda Powiatowa Policji w Busku-Zdroju na terenie Powiatu buskiego wszczęła 890 postępowań przygotowawczych, co wskazuje na spadek w stosunku do roku 2019, kiedy postępowań przygotowawczych wszczęto aż 960. Dynamika zmian wyniosła 92,7 %.

Policjanci z Komendy Powiatowej Policji w Busku-Zdroju sporządzili 246 niebieskich kart. W celu przeciwdziałania przemocy w rodzinie dzielnicowi podczas odwiedzin mieszkańców docierali do ofiar przemocy. Podczas spotkań grup roboczych zespołu interdyscyplinarnego analizowany był każdy przypadek stosowania przemocy w danej rodzinie oraz przeprowadzana była rozmowa, zarówno z osobą stosującą przemoc, jak i z osobą pokrzywdzoną.

W 2020 roku dzięki Krajowej Mapie Zagrożeń Bezpieczeństwa na terenie działania Komendy Powiatowej Policji w Busku-Zdroju łącznie zgłoszonych zostało 351 zagrożeń. W większości przypadków były to „Spożywanie alkoholu w miejscach niedozwolonych”, i „Przekraczanie dozwolonej prędkości”. Podjęte przez Komendę Powiatową Policji w Busku – Zdroju działania miały pozytywne odzwierciedlenie wśród lokalnej społeczności.

Za bezpieczeństwo publiczne odpowiadają nie tylko służby policyjne, ale również strażacy, pełniący służbę w Komendzie Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Busku-Zdroju, którzy w roku 2019 wyjeżdżali w celu niesienia pomocy w 630 przypadkach, co stanowi znaczący wzrost w porównaniu z rokiem poprzednim, gdzie wyjazdów było o prawie połowę mniej. Największym zagrożeniem, przy którym pracują strażacy w Powiecie buskim są obfite i długotrwałe opady deszczu i konsekwencje z tym związane. Ryzyka klimatyczne, takie jak silne wiatry, stanowią niemal 20 % wszystkich zagrożeń, zaś do wypadków komunikacyjnych i drogowych Straż Pożarna wyjeżdżała 100 razy w roku 2019, co stanowi niemal 16 % wszystkich zagrożeń. Na obszarach poszczególnych Gmin funkcjonują Ochotnicze Straże Pożarne. Na terenie Powiatu buskiego funkcjonuje 15 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej włączonych do systemu Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Krajowy System Gaśniczo-Ratowniczy jest systemem organizacji bezpieczeństwa państwa, mającym na celu ratowanie życia, zdrowia, mienia i środowiska. System skupia w sobie jednostki ochrony przeciwpożarowej, inne służby, inspekcje, straże, instytucje oraz podmioty, które dobrowolnie w drodze umowy cywilnoprawnej zgodziły się współdziałać w akcjach ratowniczych. Pozostałe, istniejące jednostki ochotniczej straży pożarnej z Powiatu buskiego nie są wpisane do systemu objętego KSGR.

3. GOSPODARKA

3.1. Podmioty gospodarcze Powiatu buskiego

Na terenie Powiatu buskiego w 2020 r. było zarejestrowanych 171 podmiotów w sektorze publicznym oraz 6 142 w sektorze prywatnym. Analiza danych dotyczących liczby podmiotów gospodarczych, zarówno sektora publicznego, jak i sektora prywatnego wskazuje na zróżnicowaną sytuację związaną z prowadzeniem działalności gospodarczej, co nie jest zjawiskiem odosobnionym od sytuacji w województwie, czy też w kraju.

W sektorze publicznym liczba podmiotów gospodarczych zmieniała się w niewielkim stopniu – w latach 2016-2020 można zauważyć przewagę zmniejszania się liczby przedsiębiorstw tj. w 2020 r. nastąpił spadek o 15 podmiotów, co stanowiło spadek na poziomie 8,06%. Natomiast w sektorze prywatnym zaobserwować można systematyczny wzrost liczby przedsiębiorstw. Na przestrzeni lat 2016-2020 nastąpił rozwój działalności gospodarczej – wzrost liczby podmiotów o 676 tj. 12,36% w porównaniu z rokiem 2016.

W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowe dane dotyczące liczby podmiotów w poszczególnych sektorach na terenie Powiatu buskiego.

Tabela 31. Podmioty wg sektorów własnościowych w latach 2016-2020

L.p.	Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Sektor publiczny ogółem, w tym:	186	180	176	170	171
1.1.	Państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	145	138	138	132	133
1.2.	Spółki prawa handlowego	6	6	5	5	5
2.	Sektor prywatny ogółem, w tym:	5466	5609	5728	5934	6142
2.1.	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	4531	4660	4785	4945	5120
2.2.	Spółki handlowe	178	184	148	165	186
2.3.	Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	13	15	11	12	12
2.4.	Spółdzielnie	34	31	18	18	17
2.5.	Fundacje	18	19	18	19	20
2.6.	Stowarzyszenia i organizacje społeczne	214	221	220	228	229

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Dominującą grupą podmiotów w sektorze publicznym są państwowe i samorządowe jednostki budżetowe, które w 2020 r. stanowiły 77,78% wszystkich podmiotów w tym sektorze. Natomiast w sektorze prywatnym, według form własnościowych w każdym z analizowanych lat, najliczniejszą grupę stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, których liczba w 2020 r. na terenie Powiatu buskiego wyniosła 5 120. Ta grupa przedsiębiorców jest również tą, której liczba w latach 2016-2020 zwiększyła się w największym stopniu (wzrost o 589 podmiotów tj. o ok. 13%).

Na przestrzeni ostatnich 5 lat drugą najliczniejszą grupę podmiotów stanowiły stowarzyszenia i organizacje społeczne, a w dalszej kolejności spółki handlowe. W każdej z wymienionych grup

również odnotowano wzrost liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą odpowiednio o ok. 7% i ok. 4,5%. Na zbliżonym poziomie w poszczególnych latach kształtowała się liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego, jak również fundacje. Wyraźny spadek widać natomiast w grupie spółdzielni, których liczba zmniejszyła się o 50% (17 podmiotów) w porównaniu z rokiem 2016.

Ze względu na specyficzną sytuację w kraju i na świecie, jaka zaistniała w 2020 r., tj. panującą pandemię warto przedstawić również dane dotyczące sytuacji podmiotów gospodarki narodowej również w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego na obszarze Powiatu buskiego. Według danych statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego w Kielcach, we wszystkich gminach w Powiecie buskim odnotowano przyrost liczby podmiotów gospodarki narodowej w porównaniu z rokiem 2019 oraz 2020.

Tabela 32. Podmioty gospodarki narodowej w latach 2019-2020 w podziale na gminy znajdujące się na terenie Powiatu buskiego

Nazwa	Rok	Ogółem	Formy prawne						
			spółki			spółdzielnie	Fundacje	stowarzyszenia i organizacje społeczne	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
			razem	handlowe	cywilne				
Busko-Zdrój	2019	3 571	369	114	254	9	13	112	2 870
	2020	3 676	384	125	258	9	15	113	2 954
	przyrost	105	15	11	4	0	2	1	84
Nowy Korczyn	2019	327	16	8	8	2	-	19	259
	2020	344	18	10	8	2	-	20	272
	przyrost	17	2	2	0	0	-	1	13
Pacanów	2019	404	22	11	11	1	4	26	322
	2020	422	26	15	11	1	3	26	335
	przyrost	18	4	4	0	0	-1	0	13
Stopnica	2019	597	38	16	21	2	-	14	524
	2020	621	40	18	21	1	-	14	547
	przyrost	24	2	2	0	-1	-	0	23
Wiślica	2019	361	16	5	9	2	-	18	286
	2020	364	16	5	9	2	-	15	292
	przyrost	3	0	0	0	0	-	-3	6
Gnojno	2019	285	14	3	11	-	-	11	235
	2020	299	15	3	12	-	-	12	247
	przyrost	14	1	0	1	-	-	1	12
Solec-Zdrój	2019	319	28	11	17	1	2	14	257
	2020	327	28	11	17	1	2	14	265

	przyrost	8	0	0	0	0	0	0	8
Tuczępy	2019	254	15	11	4	1	-	14	192
	2020	274	16	11	5	1	-	15	208
	przyrost	20	1	0	1	0	-	1	16

*zgodnie z „Objaśnieniami znaków umownych” zawartych w dokumencie „-„oznacza, że zjawisko nie wystąpiło

Źródło: „Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie świętokrzyskim, 2020 r.”, Urząd Statystyczny w Kielcach, Świętokrzyski Ośrodek Badań Regionalnych, <https://kielce.stat.gov.pl/>

Zgodnie z zaprezentowanymi danymi największy przyrost liczby podmiotów gospodarczych odnotowano w Gminie Busko – Zdrój – wzrost o 105 podmiotów, w Gminie Stopnica (24 podmioty) oraz w Gminie Tuczępy (20 podmiotów). W pozostałych gminach liczba podmiotów przyrosła o mniej niż 20 – najmniej, bo wzrost o 3 podmioty odnotowano w Gminie Wiślica. Niezależnie od poziomu wzrostu w poszczególnych jednostkach należy taką sytuację na ogólnym poziomie ocenić jako pozytywną w świetle ogólnopolskich ograniczeń w prowadzeniu działalności gospodarczej w 2020 r. Największy przyrost podmiotów w każdej z gmin odnotowano w grupie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Analizując sytuację w Powiecie buskim w latach 2016 - 2020 z punktu widzenia udziału poszczególnych rodzajów działalności gospodarczych, w gospodarce charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem, jednakże niektóre sekcje wyróżniają się na tle innych i można je uznać za dominujące. Dotyczy to głównie sekcji, których liczba podmiotów oscyluje w granicach 1000 i więcej (sekcja F), bądź znacząco przewyższa tą wartość – powyżej 1700 podmiotów (sekcja G). Strukturę prowadzonej działalności gospodarczej na terenie Powiatu buskiego przedstawia podział podmiotów gospodarczych wg sekcji PKD.

Tabela 33. Podmioty wg sekcji PKD 2007 na terenie Powiatu buskiego w latach 2016-2020

Wyszczególnienie	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat Buski	5 663	5 803	5 921	6 118	6 327
Sekcja A	114	114	110	109	106
Sekcja B	3	3	2	3	3
Sekcja C	358	375	395	400	425
Sekcja D	6	6	6	4	5
Sekcja E	21	20	17	19	17
Sekcja F	994	1 046	1 090	1 197	1 287
Sekcja G	1 747	1 753	1 707	1 702	1 718
Sekcja H	345	351	351	367	370
Sekcja I	206	204	209	213	218
Sekcja J	73	84	90	97	109
Sekcja K	133	127	135	138	137

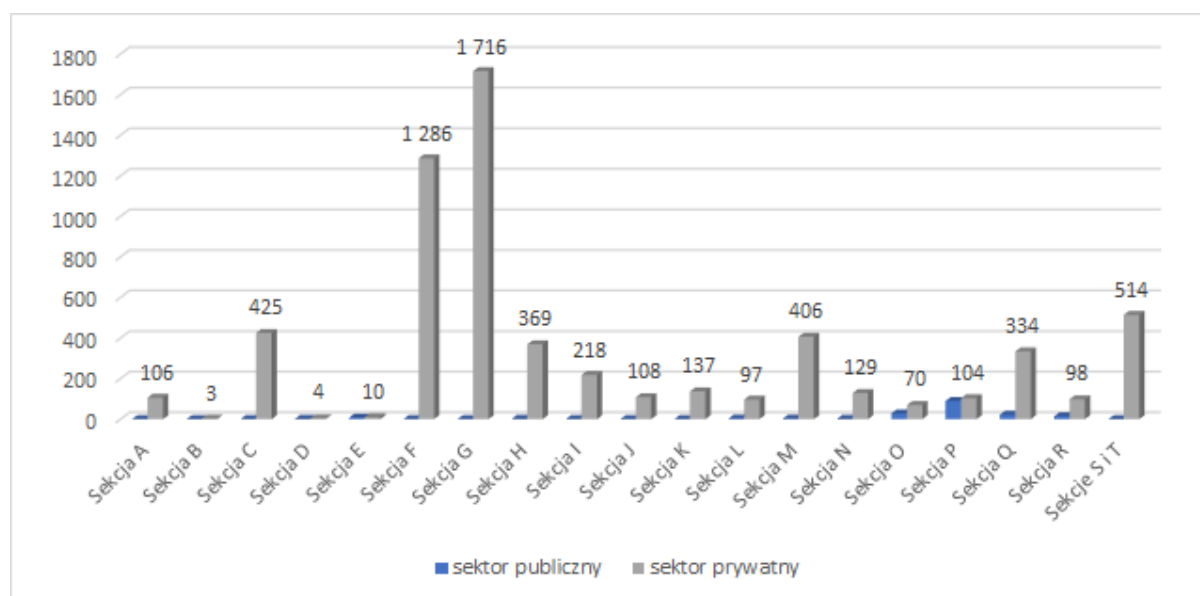
Sekcja L	89	92	90	96	100
Sekcja M	350	369	382	392	411
Sekcja N	102	115	119	121	131
Sekcja O	100	100	98	98	98
Sekcja P	184	186	196	194	194
Sekcja Q	332	343	349	349	356
Sekcja R	108	105	112	115	112
Sekcje S i T	391	401	452	492	516

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Powiatu buskiego dominują podmioty gospodarcze zarejestrowane w sekcjach: handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle (27,15%), budownictwo (20,34%), pozostała działalność usługowa (8,16%), przetwórstwo przemysłowe (6,72%), działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (6,50%), transport i gospodarka magazynowa (5,85%), opieka zdrowotna i pomoc społeczna (5,63%). W pozostałych sekcjach udział podmiotów gospodarczych nie przekracza 5%.

Zgodnie z informacjami wskazanymi powyżej na terenie Powiatu buskiego, podobnie jak w regionie i w kraju, dominuje prywatna działalność gospodarcza. Należy jednak zaznaczyć, że sektor publiczny ze względu na swoją specyfikę nie prowadzi działalności w niektórych obszarach gospodarki. Na poniższym wykresie przedstawiono podmioty sektora publicznego i prywatnego w poszczególnych sekcjach gospodarki.

Wykres 7. Podmioty wg sekcji PKD 2007 oraz sektorów własnościowych w Powiecie buskim w 2020 r.

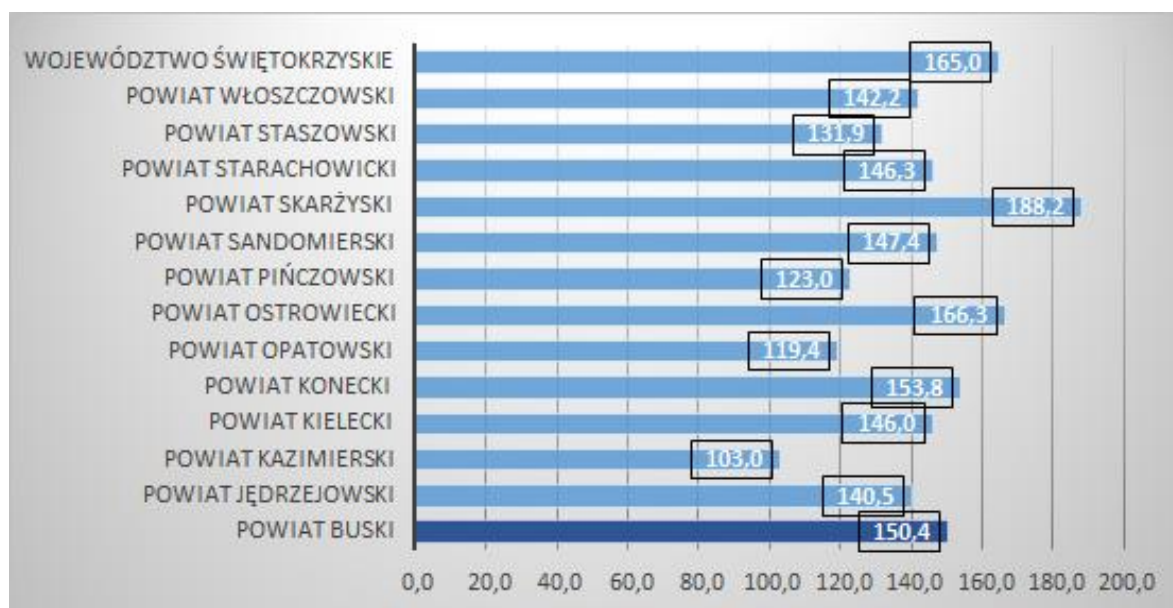
Źródło: Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

*Objaśnienia nazw sekcji PKD 2007

Nazwa sekcji PKD 2007	Objaśnienie
Sekcja A	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo
Sekcja B	Górnictwo i wydobywanie
Sekcja C	Przetwórstwo przemysłowe
Sekcja D	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Sekcja E	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Sekcja F	Budownictwo
Sekcja G	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Sekcja H	Transport i gospodarka magazynowa
Sekcja I	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
Sekcja J	Informacja i komunikacja
Sekcja K	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa
Sekcja L	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
Sekcja M	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna
Sekcja N	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca
Sekcja O	Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne
Sekcja P	Edukacja
Sekcja Q	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
Sekcja R	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
Sekcje S i T	Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Mieszkańcy Powiatu buskiego wykazują się aktywnością gospodarczą, co znajduje swoje odzwierciedlenie we wskaźniku nasycenia przedsiębiorczością. Liczba podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym wyniosła na koniec roku 2020 – 150,4, a dla województwa świętokrzyskiego 165. Wartości wskaźnika dot. liczby podmiotów przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym wskazują, że najniższą aktywność gospodarczą wykazują mieszkańcy powiatu kazimierskiego – 103,0, a najwyższą – mieszkańcy powiatu skarżyskiego – 188,2.

Wykres 8. Podmioty gospodarcze przypadające na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym w Powiecie buskim i innych powiatach ziemskich województwa świętokrzyskiego w 2020 r.

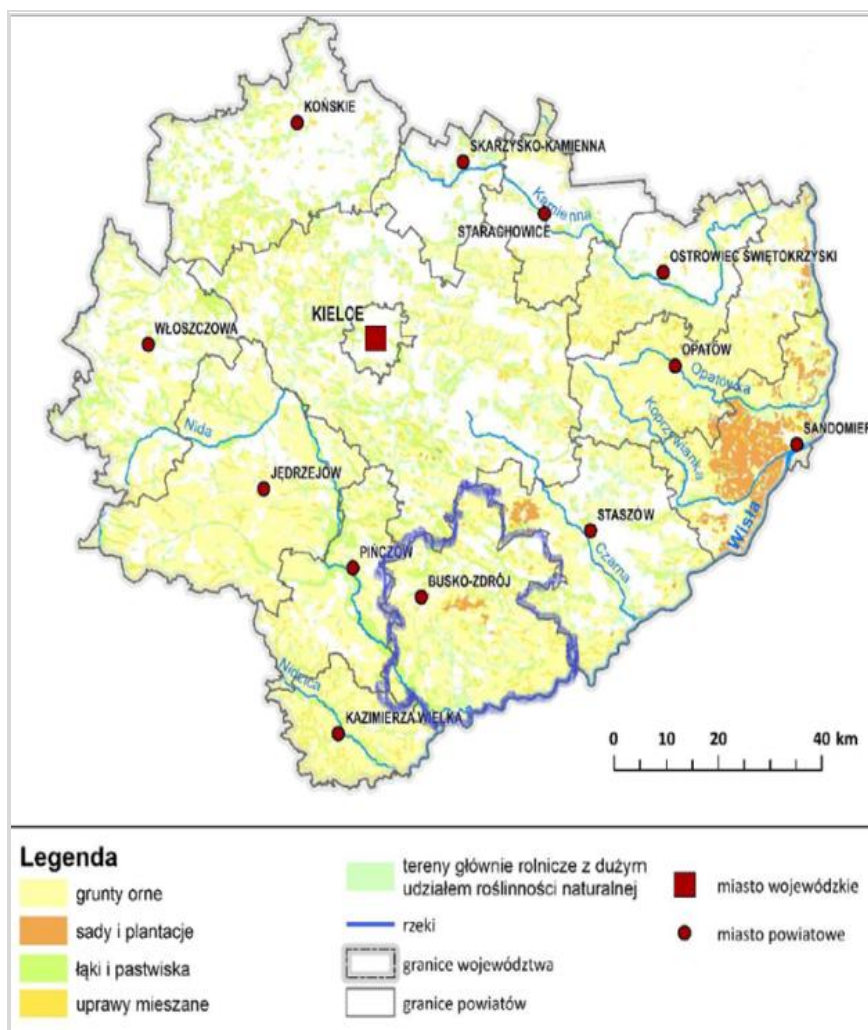
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego

Ze względu na wartość ww. wskaźnika Powiat buski plasuje się na 4. miejscu wśród wszystkich Powiatów ziemskich województwa świętokrzyskiego.

3.2. Rolnictwo

Powiat buski z punktu widzenia podziału terytorialnego, gdzie większość obszarów to obszary wiejskie, jak również z punktu widzenia struktury gruntów, charakteryzuje się typowo rolniczym charakterem. Na analizowanym obszarze, podobnie jak w większej części województwa świętokrzyskiego, dominują grunty orne. Ponadto występują również łąki i pastwiska oraz tereny typowo rolnicze. W centralnej części Powiatu buskiego dodatkowo pojawiają się obszary upraw mieszanych, jak również tereny sadownicze i plantacje.

Mapa 8. Rozmieszczenie użytków rolnych w województwie świętokrzyskim

Źródło: „Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego”- Załącznik I do Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, Kielce, październik 2019

Pod względem kompleksów glebowych południowo – zachodnia część rejonu to żyzne gleby brunatne, co sprzyja rozwojowi sadownictwa i warzywnictwa. Natomiast północny obszar Powiatu to żyzne kompleksy glebowe stwarzające warunki do uprawy zbóż, ziemniaków oraz truskawek.

Na terenie Powiatu działają również jednostki obsługi rolnictwa, m.in. Centrala Nasienna, Państwowa Inspekcja Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz Stacja Chemiczno-Rolnicza. Ponadto funkcjonują punkty skupu płodów rolnych, tartaki, stolarnie, zakłady zajmujące się produkcją maszyn rolniczych, zakłady kowalskie i młyny.

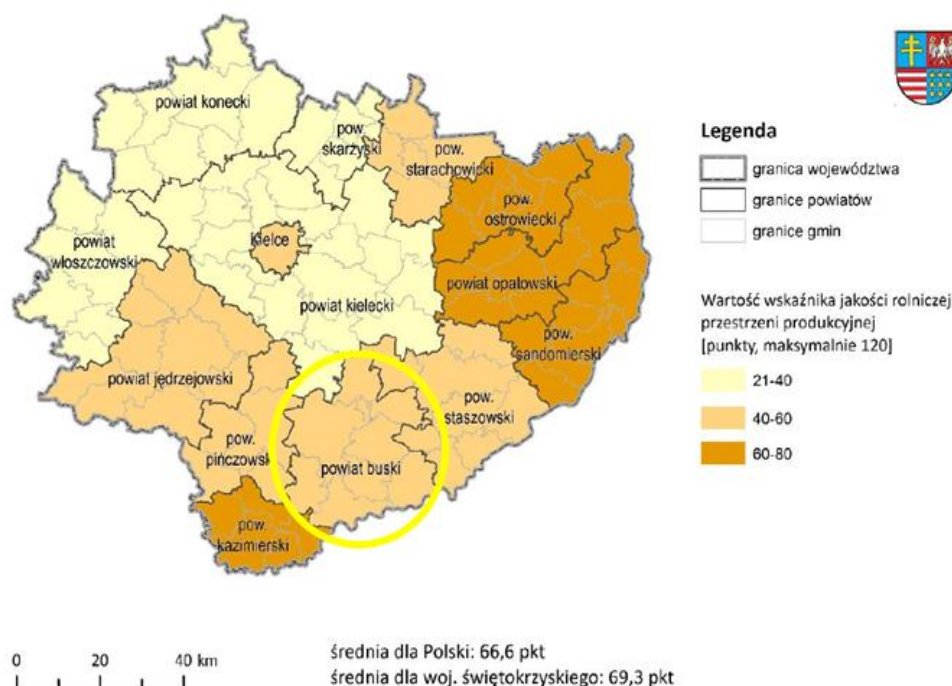
Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej²

² Opracowanie na podstawie: [ONW 2019 - Wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej \(WWRPP\) \(iung.pulawy.pl\)](#) oraz „Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego”- Załącznik I do Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, Kielce, październik 2019

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej na terenie Polski, w tym województwa świętokrzyskiego i Powiatu buskiego, została oceniona przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej odzwierciedla wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) – waloryzuje on w sposób ilościowy i jakościowy czynniki naturalne, które mają decydujące znaczenie dla potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym. Opisany wskaźnik jest złożony i obejmuje następujące elementy: jakość i przydatność rolniczą gleb, agroklimat, rzeźbę terenu oraz stosunki wodne gleb. Wskaźniki cząstkowe przyjmują następującą punktację:

- jakość i przydatność gleb: 18-95 punktów;
- agroklimat: 1-15 punktów;
- rzeźba terenu: 0-5 punktów;
- stosunki wodne gleb: 0,5 -5 punktów.

Mapa 9. Wskaźnik jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej w Powiecie buskim na tle innych powiatów województwa świętokrzyskiego

Źródło: „Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa świętokrzyskiego”- Załącznik I do Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+, Kielce, październik 2019

Na tle powiatów województwa świętokrzyskiego, Powiat buski charakteryzuje się wielkością analizowanego wskaźnika między 40 a 60 punktów, przy średniej dla województwa świętokrzyskiego 69,3 i średniej dla Polski 66,6. Warunki do produkcji rolniczej na terenie Powiatu buskiego można zatem ocenić jako dobre.

Obszary z ograniczeniami naturalnymi (ONW)

Obszary z ograniczeniami naturalnymi (kiedyś: obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania - ONW) to tereny o niskiej produktywności spowodowanej słabą jakością gleb, niekorzystnymi warunkami klimatycznymi i topograficznymi oraz małym i zmniejszającym się zaludnieniem. Z punktu

widzenia nowej delimitacji obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania, Powiat buski jest zróżnicowany przestrzennie na poziomie poszczególnych gmin. W poniższej tabeli zaprezentowano wyniki klasyfikacji.

Tabela 34. Mapa obszarów ONW z uwzględnieniem obszarów charakteryzujących się specyficznymi ograniczeniami – Powiat buski

Nazwa Gminy		ONW
Busko - Zdrój	obszar miejski	Większość obszaru znajduje się poza ONW. Jedynie obręb 001 został zakwalifikowany jako ONW Nizinne - 2, a obręb 002 jako ONW Nizinne – 1
	obszar wiejski	Na obszarze wiejskim Gminy obręby zidentyfikowane następujące ONW przypisane do obrębów: Elźbiecin, Kotki, Las Winiarski, Skorzów - Specyficzne-1; Nowy Folwark, Janina, Kameduły, Kołaczkowice, Palonki, Słabkowice - Nizinne-1; Młyny, Służów, Zwierzyniec - Nizinne-2. Pozostałe obręby Gminy znajdują się poza ONW.
Nowy Korczyn		W gminie Nowy Korczyn występują ONW w następujących obrębach: Rzegocin - Nizinne-1; Sępichów - Specyficzne-1. Pozostałe obręby poza ONW.
Pacanów		W Gminie Pacanów ONW występuje wyłącznie w obrębie Złocza - Ugory, który sklasyfikowano jako Nizinne-1. Pozostałe obręby mają status poza ONW.
Solec - Zdrój		Na terenie Gminy Solec - Zdrój do ONW zaliczono następujące obręby - Chinków-Nizinne-1; Strażnik, Zagajów, Kolonia Zagajów, Zagórzany - Specyficzne-1. Pozostałe obręby są poza ONW.
Stopnica	obszar miejski	Miasto Stopnica jest poza ONW
	obszar wiejski	Na obszarze wiejskim Gminy Stopnica do ONW zaliczono obręby: Bosowice, Jastrzębiec, Klępie Dolne, Szczytniki - Nizinne-1; Zaborze, Żerniki Dolne - Nizinne-2. Pozostałe obręby są poza ONW.
Tuczępy		W Gminie Tuczępy wszystkie obręby należą do ONW tj.: Brzozówka, Chałupki, Grzymała, Jarosławice, Kargów, Tuczępy, Wierzbica - Nizinne-1; Podlesie - Nizinne-2; Dobrów, Góra, Januszkowice, Nieciestawice, Niziny, Rzędów, Sieczków -Specyficzne-1.
Gnojno		W Gminie Gnojno jako obszary ONW sklasyfikowano następujące obręby: Balice, Gorzakiew, Janowice Raczyckie, Kostera, Maciejowice, Pożogi, Wola Bokrzycka, Zofiówka -Nizinne-1; Płośnia, Ruda, Wólka Bosowska, Pożdzeń -Nizinne-2; Poręba -Specyficzne-1. Pozostałe obręby są poza ONW.
Wiślica	obszar miejski	Obręb miasta Wiślica w całości został zaliczony do ONW - Specyficzne-1.
	obszar wiejski	Na terenie wiejskim Gminy Wiślica zidentyfikowano ONW w następujących obrębach: Sielec- Nizinne-1; Chotel Czerwony, Górki, Skotniki Dolne, Szczytniki - Specyficzne-1. Pozostałe obręby uznano za obszary poza ONW.

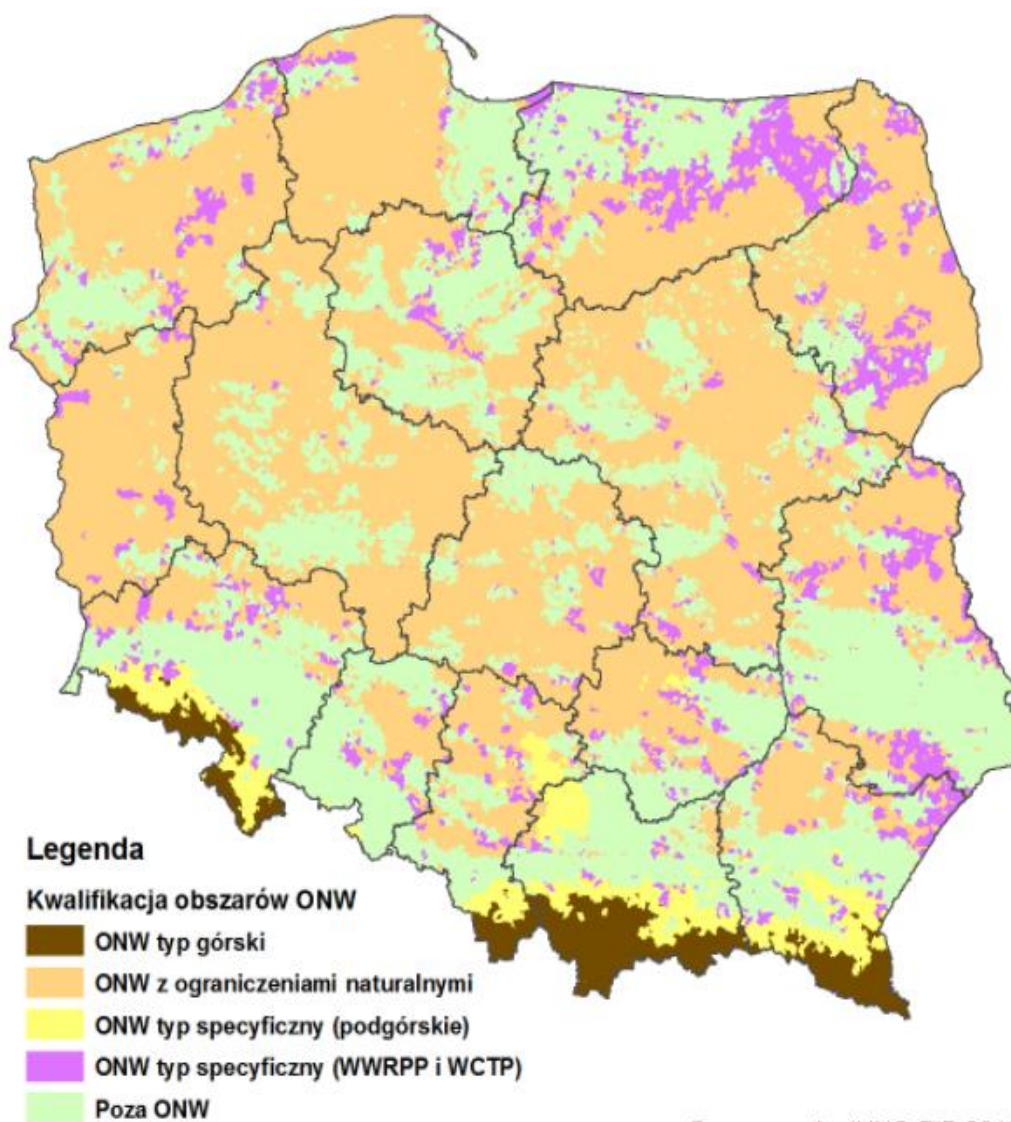
Objaśnienia do ONW:

- nizinne-1: ONW z ograniczeniami naturalnymi- strefa 1,
- nizinne-2: ONW z ograniczeniami naturalnymi -strefa 2,
- specyficzne -1: ONW specyficzne(niekorzystne warunki o walorach przyrodniczo-turystycznych) - strefa 1;
- poza ONW – brak kwalifikacji do ONW.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <http://onw.iung.pulawy.pl/wykazy>

Poniżej przedstawiono mapę Polski w podziale na województwa z uwzględnieniem ONW.

Mapa 10. Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce

Źródło: <http://onw.iung.pulawy.pl/mapa>

Z analizy ONW zidentyfikowanych dla gmin Powiatu buskiego wynika, że na terenie Powiatu poza miastem Stopnica, występują obszary spełniające warunki uznania ich za ONW. Wśród ONW dominują ONW nizinne oraz specyficzne wyznaczone w oparciu o wskaźnik cenności przyrodniczo-turystycznej (WCPT, uwzględniający: udział wód stojących w powierzchni całkowitej, udział lasów w powierzchni całkowitej, udział trwałych użytków zielonych w powierzchni użytków rolnych, udział obszarów nie poddanych antropopresji w powierzchni ogółem) i wykorzystany wskaźnik waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP).

Porównując sytuację Powiatu buskiego oraz ONW w pozostałej części kraju należy stwierdzić, że sytuacja Powiatu buskiego wykazuje podobieństwa do wielu innych obszarów w Polsce.

Gleby

Jednym z głównych czynników determinujących kierunki rolnictwa i jego efektywność są użytki rolne oraz gleby. Na terenie Powiatu buskiego wśród użytków rolnych dominują grunty orne, których łączna powierzchnia wynosi 63 279 ha. Z kolei łąki zajmują 11 114 ha powierzchni całego powiatu a pastwiska 4 602 ha. Łączna powierzchnia gruntów orných w Powiecie wynosi 79 783 ha.

W poniższych tabelach zaprezentowano podział użytków rolnych na poszczególne Gminy wchodzące w skład Powiatu buskiego wraz z ich klasyfikacją szczegółową.

Tabela 35. Grunty orne w podziale na klasy bonitacyjne

Nazwa Gminy	RI	RII	RIIIa	RIIIb	RIVa	RIVb	RV	RVI	RVIZ	Razem RI-RVIZ
Busko - Zdrój	1	145	1 172	2 040	3 706	3 644	3 056	1 519	0	15 283
Gnojno	0	35	304	421	1 370	1 836	1 318	726	0	6 010
Nowy Korczyn	320	1 212	1 122	826	1 491	1 278	1 200	267	0	7 716
Pacanów	650	1 961	2 145	1 319	2 367	615	480	102	0	9 639
Solec - Zdrój	45	121	437	276	1 561	1 963	1 166	361	0	5 930
Stopnica	229	594	1 492	1 104	1 913	1 385	1 287	691	0	8 695
Tuczępy	0	21	244	400	1 042	961	945	374	0	3 987
Wiślica	408	715	461	633	1 213	1 375	950	264	0	6 019
Ogółem Powiat Buski	1 653	4 804	7 377	7 019	14 663	13 057	10 402	4 304	0	63 279

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Busku - Zdroju

Z punktu widzenia powierzchni, największa ilość gruntów orných występuje w Gminie Busko–Zdrój (15 283 ha), a najmniejsza w Gminie Solec – Zdrój (3 987 ha). W pozostałych Gminach na terenie Powiatu buskiego grunty orne zajmują powierzchnię powyżej 5 tys. ha.

Z punktu widzenia klas glebowych na terenie Powiatu przeważają gleby klasy IVa, IVb oraz V klasy bonitacyjnej. Wyraźny udział powierzchniowy zajmują również gleby IIIa i IIIb. Nie stwierdzono występowania gleb z klasy VIz.

W Powiecie buskim łąki i pastwiska mają znaczny udział w strukturze użytków rolnych. W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące klasyfikacji łąk i pastwisk wraz z ich klasyfikacją.

Tabela 36. łąki i pastwiska w Powiecie buskim w podziale na jednostki samorządu terytorialnego

Nazwa Gminy	Łąki						Pastwiska					
	ŁI	ŁII	ŁIII	ŁIV	ŁV	ŁVI	Ps I	PsII	Ps III	Ps IV	Ps V	Ps VI
Busko – Zdrój	0	3	396	1 350	492	114	0	0	46	406	362	199
Gnojno	0	8	138	465	240	49	0	0	25	165	140	59
Nowy Korczyn	0	13	257	781	316	34	1	6	36	281	224	97
Pacanów	6	42	492	485	45	25	4	32	157	207	88	46
Solec – Zdrój	0	1	108	537	95	11	0	6	27	224	167	58
Stopnica	0	5	216	668	280	46	0	1	66	236	185	79

Tuczepy	0	0	210	563	179	42	0	0	22	196	98	23
Wiślica	0	17	342	1 003	952	88	0	0	89	208	235	101
Ogółem Powiat buski	6	89	2 159	5 852	2 599	409	5	45	468	1 923	1 499	662

Źródło: Dane Starostwa Powiatowego w Busku - Zdroju

Powierzchnia łąk w poszczególnych gminach Powiatu buskiego jest zróżnicowana, jednakże największa ich powierzchnia występuje w Gminie Busko–Zdrój. Pod względem ilości łąk wyróżnia się również Gmina Wiślica, która dysponuje drugim co do wielkości arealem łąk (2 402 ha). Na pozostałych obszarach Powiatu buskiego łąki zajmują zdecydowanie mniejszą powierzchnię. Patrząc natomiast z punktu widzenia powierzchni pastwisk Gminy Powiatu nie są bardzo zróżnicowane, jak wspomniano wcześniej, jedynie w Gminie Busko–Zdrój ich powierzchnia przekracza 1200 ha, a na pozostałym obszarze waha się od około 340 ha do około 650 ha.

Takie ukształtowanie struktury użytków rolnych determinuje kierunki rozwoju rolnictwa. W Powiecie w gospodarstwach rolnych uprawia się zboża, ziemniaki, truskawki, ogórki oraz prowadzona jest działalność sadownicza, w tym sady jabłoniowe, wiśniowe, śliwkowe i brzoskwiniowe. Produkcja zwierzęca to głównie tucz trzody chlewnej.

Gospodarstwa rolne

Na terenie Powiatu buskiego struktura gospodarstw rolnych jest zróżnicowana pod względem ich powierzchni. Można jednak zauważyć, że dominują gospodarstwa małe do 2 ha lub do 5 ha i na przestrzeni ostatnich 5 lat nie zaszły znaczące zmiany.

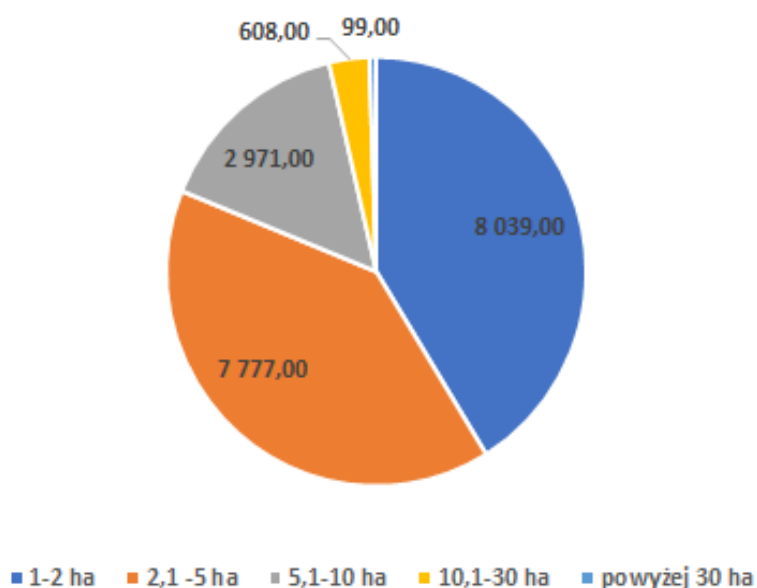
Tabela 37. Gospodarstwa rolne w Powiecie buskim według wielkości w latach 2016-2020

Gospodarstwa [szt.]	Lata				
	2016	2017	2018	2019	2020
1-2 ha	7 441,00	7 520,00	7 755,00	7 775,00	8 039,00
2,1 -5 ha	7 525,00	7 543,00	7 698,00	7 689,00	7 777,00
5,1-10 ha	3 215,00	3 104,00	3 104,00	3 086,00	2 971,00
10,1-30 ha	700,00	686,00	623,00	623,00	608,00
powyżej 30 ha	87,00	99,00	99,00	99,00	99,00

Źródło: Dane z Gmin Powiatu buskiego

Na poniższym wykresie przedstawiono strukturę gospodarstw rolnych pod względem ich wielkości dla całego Powiatu buskiego w 2020 r.

Wykres 9. Struktura gospodarstw rolnych w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Busku – Zdroju

W związku z tym, że wielkość gospodarstw rolnych i ich liczebność w poszczególnych grupach jest zróżnicowana w zależności od danej Gminy położonej na terenie Powiatu, poniżej przedstawiono szczegółowe dane dla każdej z nich.

Tabela 38. Wielkość gospodarstw rolnych w Powiecie buskim w 2020 r.

Nazwa Gminy	Gospodarstwa [szt.]				
	1-2 ha	2,1 -5 ha	5,1-10 ha	10,1-30 ha	powyżej 30 ha
Busko – Zdrój	2 467,00	2 024,00	551,00	72,00	54,00
Gnojno	645,00	679,00	390,00	80,00	0,00
Nowy Korczyn	850,00	924,00	403,00	89,00	6,00
Pacanów	1 048,00	1 128,00	448,00	118,00	14,00
Solec - Zdrój	758,00	746,00	292,00	60,00	5,00
Stopnica	880,00	965,00	321,00	69,00	11,00
Tuczepy	508,00	568,00	184,00	21,00	3,00
Wiślica	883,00	743,00	382,00	99,00	6,00
Ogółem Powiat buski	8 039,00	7 777,00	2 971,00	608,00	99,00

Źródło: Dane z Gmin Powiatu buskiego

W 2020 r. największą liczbę gospodarstw stanowiły te o wielkości 1-2 ha, ich liczba wynosiła 8 039 gospodarstw. Natomiast niewiele mniej było gospodarstw rolnych o powierzchni do 5 ha. Wyróżniają się również gospodarstwa do 10 ha, jednakże ich liczba to niespełna 3 tys. szt. Taki układ gospodarstw wskazuje na duże rozdrobienie i dominację małej produkcji rolnej. Gospodarstwa większe, tj. o powierzchni większej niż 10 ha i mniejszej niż 30 ha w 2020 r. stanowiły jedynie około 3% wszystkich gospodarstw rolnych w Powiecie. Najmniej liczebną grupę stanowiły gospodarstwa

powyżej 30 ha – około 0,5% gospodarstw rolnych i ich większość jest zlokalizowana w Gminie Busko – Zdrój (54 szt.).

4. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

4.1. Infrastruktura sieciowa

Na terenie Powiatu buskiego występuje sieć wodociągowa, sieć kanalizacyjna oraz sieć gazowa. Poszczególne jednostki samorządu terytorialnego na obszarze Powiatu prowadzą inwestycje zwiększające ich zasięg oraz liczbę korzystających, w zależności od potrzeb oraz środków finansowych. W tabeli poniżej zaprezentowane dane dotyczące % udziału budynków mieszkalnych podłączonych do sieci wodno – kanalizacyjnej w ogólnej liczbie budynków mieszkalnych na terenie Powiatu buskiego.

Tabela 39. Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej w Powiecie buskim

Wyszczególnienie		Jednostka miary	2016	2017	2018	2019
Infrastruktura wodociągowa						
Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej - w % ogółu budynków mieszkalnych	ogółem	%	85,5	85,6	85,6	87,1
	w miastach	%	70,9	71,1	74,6	76,9
	na wsi	%	87,7	87,8	87,5	89,4
Infrastruktura kanalizacyjna						
Budynki mieszkalne podłączone do infrastruktury technicznej - w % ogółu budynków mieszkalnych	ogółem	%	43,0	43,2	44,5	45,0
	w miastach	%	97,3	97,3	96,4	93,4
	na wsi	%	34,7	35,0	35,6	34,3
Relacja sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej						
Długość sieci kanalizacyjnej w relacji do długości sieci wodociągowej	ogółem	%	47,98	48,17	49,56	51,49

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2019 r. na terenie Powiatu do sieci wodociągowej podłączonych było odpowiednio 87,1% budynków mieszkalnych, a do sieci kanalizacyjnej 45,0 % budynków. W przypadku wodociągów więcej budynków było podłączonych do sieci wodociągowej na terenach wiejskich – 89,4% niż w miastach, gdzie udział budynków podłączonych do sieci wynosił 76,9%.

Natomiast w przypadku sieci kanalizacyjnej zauważalna jest duża dysproporcja pomiędzy obszarami miejskimi a obszarami wiejskimi. Udział % budynków podłączonych do sieci kanalizacyjnej w miastach wynosił 93,4% a na wsi jedynie 34,3%, nie jest jednak nadzwyczajna, gdyż zazwyczaj obszary wiejskie w Polsce mają mniejszy poziom skanalizowania ze względu na rozproszenie zabudowy, wynikające również z rolniczego charakteru, co dotyczy także Powiatu buskiego.

Różnica pomiędzy siecią wodociągową i siecią kanalizacyjną jest bardzo wyraźna – w 2019 r. relacja sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej wynosiła w Powiecie buskim 51,49%. Należy jednak zauważyć, że na przestrzeni lat 2016-2019 ogólnie liczba budynków mieszkalnych podłączonych, zarówno do sieci wodociągowej, jak i sieci kanalizacyjnej systematycznie się zwiększała, mimo wahań odnotowanych w poszczególnych latach na terenie obszarów wiejskich i obszarów miast.

Sieć wodociągowa

W 2019 r. długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej na terenie Powiatu buskiego wynosiła 1 179,0 km, a liczba przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych oraz budynków zbiorowego zamieszkania 18 372 szt. Długość sieci oraz liczba przyłączy na przestrzeni analizowanych lat 2016-2019 systematycznie się zwiększała.

Tabela 40. Sieć wodociągowa w Powiecie buskim w latach 2016-2019

Wyszczególnienie	Jednostka	2016	2017	2018	2019
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	1 161,0	1 161,9	1 172,3	1 179,0
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy	km	826,0	826,0	59,6	169,6
długość czynnej sieci rozdzielczej będącej w zarządzie bądź administracji gminy, eksploatowanej przez jednostki gospodarki komunalnej	km	0,0	0,0	0,0	110,0
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	17 961	17 986	18 190	18 372

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Według danych zawartych w powyższej tabeli długość sieci wodociągowej w 2019 r. zwiększyła się o 18 km tj. 1,55%. Podobnie liczba przyłączy wzrosła o 411 szt., tj. odnotowano wzrost o 2,29% w stosunku do roku 2016.

Ilość wody dostarczanej do gospodarstw domowych w Powiecie buskim w ostatnich latach utrzymywała się na podobnym poziomie – w 2019 r. wynosiła 2 077,3 dam³, odnotowano jedynie niewielki ok. 3% wzrost w zakresie dostarczonej wody w stosunku do roku bazowego 2016. Podobnie kształtowała się sytuacja ze zużyciem wody w gospodarstwach domowych, tj. ogółem rok do roku następował wzrost zużycia wody na 1 mieszkańca, jednak w ujęciu terytorialnym wartości te ulegały wahaniom. W miastach zaobserwować można spadek zużycia wody o 0,6 m³ na 1 osobę w gospodarstwie domowym (tj. -2,02%). Odmierna sytuacja zaistniała na obszarach wiejskich, gdzie zużycie wody wzrosło w latach 2016-2019 o 6,64% tj. 1,8 m³ na 1 mieszkańca w gospodarstwie domowym.

Tabela 41. Zużycie wody i liczba korzystających z sieci wodociągowej w Powiecie buskim

Wyszczególnienie	Jednostka	2016	2017	2018	2019
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	2 021,0	2 010,5	2 024,2	2 077,3
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	27,7	27,7	28,1	28,9
zużycie wody w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca	m ³	29,7	30,1	30,3	29,1
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m ³	27,1	27,0	27,3	28,9
ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach	osoba	17 367	17 127	17 494	19 093
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	65 920	65 546	65 406	65 218

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podobnie jak w przypadku ilości zużywanej wody, wahaniom ulegała liczba osób korzystających z sieci wodociągowej. Zgodnie z danymi GUS w 2019 r. z sieci wodociągowej korzystało 65 218 osób, to o 702 osoby mniej niż w 2016 r. W analizowanym okresie ogólna liczba korzystających zmniejszyła się o 1,06%, czyli 702 osoby. Zmniejszenie liczby użytkowników odnotowano na obszarze wiejskim (5%), a w miastach natomiast nastąpił wzrost użytkowników tj. z sieci zaczęło korzystać o 1 726 osób, a więc o 9,94% więcej niż w 2016 r.

Sieć kanalizacyjna

W latach 2016-2019 w Powiecie buskim sieć kanalizacyjna była systematycznie rozbudowywana na obszarach poszczególnych Gmin. W analizowanym okresie wybudowano 50,1 km sieci kanalizacyjnej, co przyczyniło się również do wzrostu liczby przyłączonych budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania o 4,65%, w porównaniu z rokiem 2016.

Tabela 42. Sieć kanalizacyjna w Powiecie buskim w latach 2016-2019

Wyszczególnienie	Jednostka	2016	2017	2018	2019
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	557,0	559,7	581,0	607,1
przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	9 014	9 031	9 146	9 433
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w miastach	osoba	16 783	16 538	16 814	18 323
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej ogółem	osoba	37 357	37 253	37 229	36 874

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z danymi GUS w Powiecie buskim na przestrzeni lat 2016-2019 odnotowano ogólny spadek liczby osób korzystających z sieci kanalizacyjnej na poziomie 483 osób. Natomiast w tym samym czasie na obszarze miast nastąpił wzrost liczby osób podłączonych do sieci o 1 540 (9,18%). Tak więc jest to podobna sytuacja do korzystających się z sieci wodociągowej.

Sieć gazowa

Na terenie Powiatu buskiego łączna długość sieci gazowej w 2019 r. wynosiła 630 436 m. Dystrybutorem gazu ziemnego na obszarze Powiatu jest Polska Spółka Gazownictwa, która co roku rozbudowuje sieć. W latach 2016-2019 zostało wybudowane ponad 17 km sieci czynnej ogółem.

Tabela 43. Sieć gazowa na terenie Powiatu buskiego w latach 2016-2019

Wyszczególnienie	Jednostka	2016	2017	2018	2019
długość czynnej sieci ogółem	m	613 434	617 734	626 218	630 436
długość czynnej sieci przesyłowej	m	77 818	77 818	77 818	77 818
długość czynnej sieci rozdzielczej	m	535 616	539 916	548 400	552 618
długość czynnej sieci ogółem w km na 100 km ²	-	63,4	63,8	64,7	65,1
czynne przyłącza do budynków ogółem (mieszkalnych i niemieszkalnych)	szt.	8 517	8 608	8 767	8 900
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych	szt.	8 020	8 114	8 255	8 365

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W związku z rozbudową sieci powstają również nowe przyłącza – łączna liczba czynnych przyłączy do budynków w Powiecie buskim wynosi 8 900, z czego 8 365 to przyłącza do budynków mieszkalnych. Na przestrzeni lat 2016-2019 liczba przyłączy wzrosła o 4,50%.

Liczba gospodarstw będących odbiorcami gazu w Powiecie buskim wynosiła w 2019 r. 10 379, z czego blisko 40% odbiorców używa gazu do ogrzewania mieszkań. Dominująca część odbiorców pochodzi z miast (6 788 gospodarstw, czyli 65,40%). W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowe dane na temat odbiorców gazu i ilości jego zużycia na obszarze Powiatu buskiego.

Tabela 44. Liczba osób korzystających z sieci gazowej w Powiecie buskim oraz zużycie gazu w latach 2016 -2019

Wyszczególnienie	Jednostka	2016	2017	2018	2019
odbiorcy gazu	gosp.	9 979	10 108	10 255	10 379
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp.	3 617	3 753	3 945	4 072
odbiorcy gazu w miastach	gosp.	6 156	6 201	6 219	6 788
zużycie gazu	MWh	60 010,3	64 900,2	65 071,9	75 874,8
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	MWh	44 353,6	49 298,2	49 133,2	59 426,5
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	28 046	27 994	28 145	28 653

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wspomniano powyżej, łącznie liczba odbiorców gazu w 2019 r. wynosiła 10 379 gospodarstw, natomiast liczba ludności korzystającej z sieci gazowej wynosiła 28 653 osoby. Na przestrzeni analizowanych lat, liczba odbiorców łącznie wykazywała tendencję wzrostową, a w przypadku osób korzystających, ich liczba ulegała wahaniom w poszczególnych latach, jednakże w porównaniu z rokiem 2016 nastąpił wzrost osób korzystających o 607, czyli 2,16%. Tak więc zapotrzebowanie na gaz wzrastało, podobnie jak jego zużycie, co jest spowodowane zwiększeniem się liczby odbiorców.

W poniższej tabeli przedstawiono podsumowanie w zakresie korzystania przez mieszkańców Powiatu Buskiego z infrastruktury sieciowej w latach 2016-2019.

Tabela 45. Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w Powiecie buskim w latach 2016-2019 – podsumowanie

Wskaźniki korzystających z infrastruktury technicznej	Jednostka	2016	2017	2018	2019	
Wodociąg	ogółem	%	90,6	90,6	90,8	91,1
	w miastach	%	97,8	97,7	97,8	96,6
	na wsi	%	88,2	88,4	88,5	89,0
Kanalizacja	ogółem	%	51,3	51,5	51,7	51,5

	w miastach	%	94,5	94,4	94,0	92,7
	na wsi	%	37,4	37,8	37,7	35,8
Gaz	ogółem	%	38,5	38,7	39,1	40,0
	w miastach	%	89,5	89,6	87,0	84,6
	na wsi	%	22,1	22,4	23,2	23,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

4.2. Infrastruktura mieszkaniowa

W Powiecie buskim na koniec 2019 r. istniało 25 376 mieszkań o łącznej powierzchni 2 178 996 m². Infrastruktura mieszkaniowa w Powiecie systematycznie się zwiększała i w porównaniu z rokiem 2016 odnotowano wzrost o 2,06%, co oznaczało 510 nowych mieszkań. Poniżej przedstawiono szczegółowe dane w zakresie infrastruktury mieszkaniowej w Powiecie buskim w latach 2016-2019.

Tabela 46. Infrastruktura mieszkaniowa w Powiecie buskim w latach 2016-2019

Wyszczególnienie		2016	2017	2018	2019
Mieszkania	ogółem	24 866	25 021	25 187	25 376
	w miastach	6 874	6 908	7 177	8 081
	na wsi	17 992	18 113	18 010	17 295
Izby	ogółem	102 509	103 413	104 422	105 311
	w miastach	27 419	27 615	28 863	32 451
	na wsi	75 090	75 798	75 559	72 860
powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	ogółem	2 113 390	2 134 673	2 158 928	2 178 996
	w miastach	496 809	501 455	529 038	607 115
	na wsi	1 616 581	1 633 218	1 629 890	1 571 881

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wraz z liczbą mieszkań, których liczba zwiększała się w miastach a zmniejszała się na obszarach wiejskich, odpowiednio przyrastała bądź zmniejszała się powierzchnia użytkowa. W latach 2016 - 2019 ogólna powierzchnia użytkowa mieszkań wzrosła o 3,10% tj. 65 606 m². Natomiast w ujęciu przestrzennym nastąpił intensywny wzrost w miastach, bo o ponad 22% (110 306 m²) w stosunku do powierzchni użytkowej w miastach w roku 2016, a na obszarach wiejskich zanotowano spadek powierzchni użytkowej o 2,77% (44 700 m²).

Tabela 47. Wyposażenie mieszkań w urządzenia techniczno – sanitarne na terenie Powiatu buskiego w latach 2016-2019

Wyszczególnienie	2016		2017		2018		2019	
mieszkania ogółem	24 866		25 021		25 187		25 376	
Infrastruktura techniczna w mieszkaniach								
Wodociąg	22 771	91,57%	22 926	91,63%	23 092	91,68%	23 281	91,74%

ustęp spłukiwany	20 865	83,91%	21 020	84,01%	21 186	84,11%	21 375	84,23%
łazienka	20 114	80,89%	20 269	81,01%	20 435	81,13%	20 624	81,27%
centralne ogrzewanie	18 486	74,34%	18 641	74,50%	18 807	74,67%	18 996	74,86%
gaz sieciowy	9 712	39,06%	9 851	39,37%	9 998	39,70%	10 137	39,95%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mieszkania znajdujące się na obszarze Powiatu buskiego są wyposażone w podstawową infrastrukturę techniczno – sanitarną. W 2019 r. 23 281 mieszkań było podłączonych do sieci wodociągowej, a więc 91,74% wszystkich mieszkań zlokalizowanych na tym obszarze. Natomiast łazienka i ustęp spłukiwany znajdował się odpowiednio w 81,27% i 84,23% wszystkich mieszkań w Powiecie. Liczba mieszkań wyposażonych w centralne ogrzewanie wynosiła w 2019 r. - 74,86%.

Najmniej liczną grupę stanowiły mieszkania wyposażone w gaz sieciowy, gdyż ich liczba w 2019 r. została oszacowana na poziomie 10 137, co stanowiło 39,95% wszystkich mieszkań na terenie Powiatu buskiego. Niski poziom wyposażenia w stosunku do innego rodzaju infrastruktury techniczno – sanitarnej jest konsekwencją istniejącej sieci gazowej w Powiecie. Należy jednak zauważyć, że w Powiecie buskim w poszczególnych gminach, postępuje proces gazyfikacji i co roku budowane są nowe odcinki gazociągów i dokonywane są nowe podłączenia. Świadczy o tym również fakt, że w latach 2016-2019 z roku na rok zwiększała się liczba mieszkań wyposażonych w tego typu infrastrukturę - w analizowanym okresie liczba mieszkań posiadających dostęp do gazu sieciowego zwiększyła się o 425 mieszkań, co stanowi wzrost o 4,38%.

4.3. Infrastruktura drogowa

Sieć dróg na terenie Powiatu buskiego tworzą drogi gminne, drogi powiatowe, drogi wojewódzkie oraz drogi krajowe. Drogi na terenie Powiatu mają zróżnicowaną nawierzchnię, jednakże dominują drogi o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej.

W poniższej tabeli przedstawiono szczegółowe dane na temat powierzchni dróg gminnych i powiatowych przebiegających przez Powiat buski.

Tabela 48. Infrastruktura drogowa w Powiecie buskim w latach 2016-2019

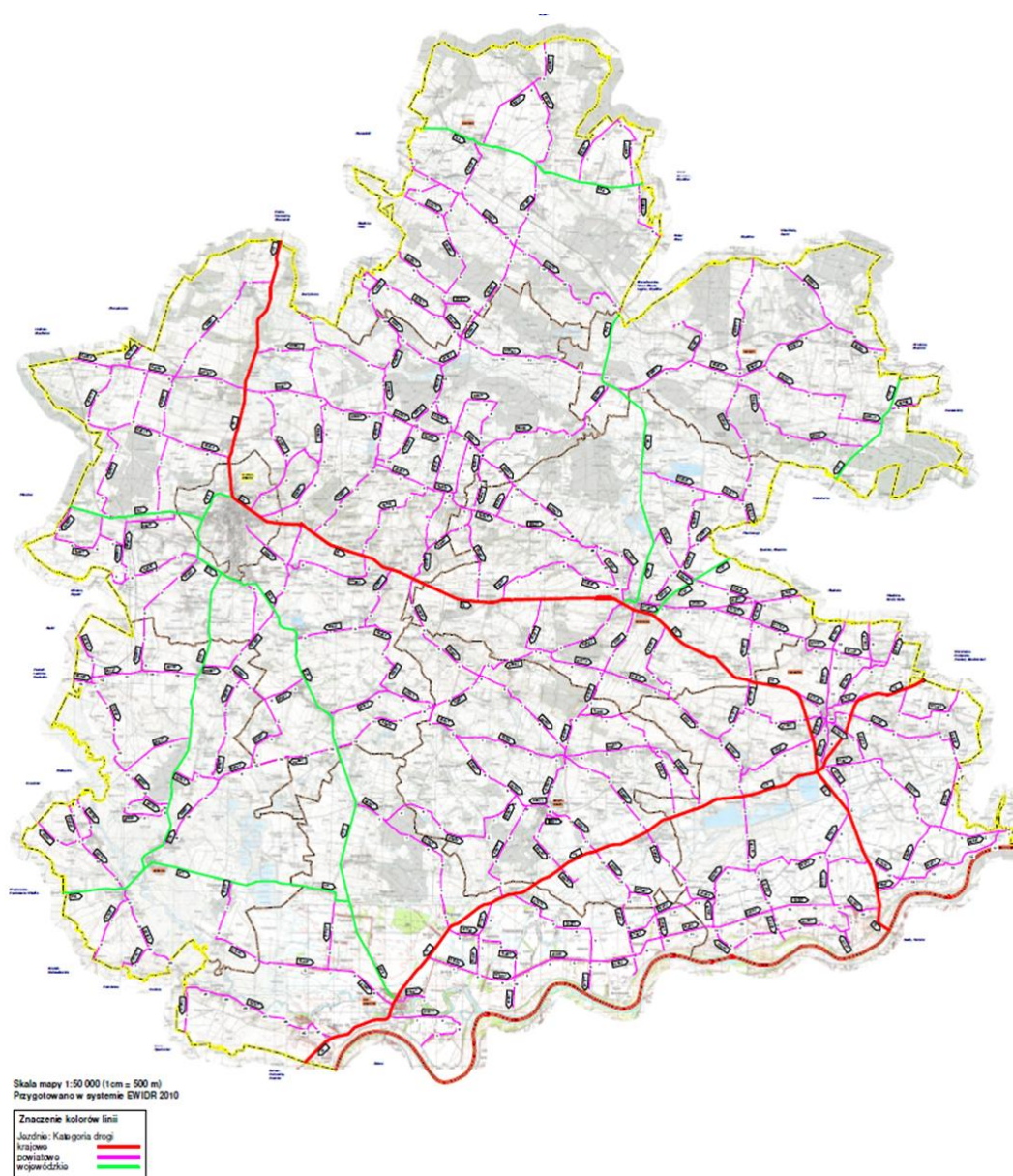
Wyszczególnienie	Rodzaj nawierzchni	Jednostka miary	2016	2017	2018	2019
Drogi gminne w powiecie	o nawierzchni twardej	km	730,1	740,1	760,4	755,6
	o nawierzchni twardej ulepszonej	km	540,7	566,4	580,7	581,5
	o nawierzchni gruntowej	km	311,6	301,4	280,7	239,1
Drogi powiatowe	o nawierzchni twardej	km	637,1	637,2	638,7	640,7
	o nawierzchni twardej ulepszonej	km	630,7	630,7	629,5	631,5
	o nawierzchni gruntowej	km	16,3	16,2	14,7	12,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Drogi gminne o nawierzchni twardej w 2019 r. liczyły 755,6 km, a drogi gminne gruntowe 239,1 km. Natomiast drogi powiatowe w analogicznym roku liczyły 640,7 km a drogi o nawierzchni gruntowej 12,7 km. Zarówno w kategorii dróg gminnych, jak i dróg powiatowych można zaobserwować korzystne zmiany w postaci zwiększania się długości dróg o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej, a także zmniejszaniu się długości dróg o nawierzchni gruntowej. W analizowanym okresie ilość dróg gminnych gruntowych zmniejszyła się o 72,5 km, a dróg powiatowych gruntowych o 3,6 km. Sytuacja ta wskazuje na inwestowanie, zarówno przez samorządy gminne, jak i samorząd powiatowy w poprawę jakości dróg oraz rozbudowę sieci komunikacyjnej na terenie Powiatu buskiego. Mimo poprawiającego się stanu dróg i jakości połączeń na poszczególnych odcinkach, wciąż zauważalne są duże potrzeby inwestycyjne w tym zakresie.

Na poniższej mapie przedstawiono sieć dróg na terenie Powiatu buskiego.

Mapa 11. Mapa sieci dróg publicznych Powiatu buskiego [stan na 01.01.2017 r.]

Źródło: http://pzd.busko.com.pl/?page_id=73

Na terenie Powiatu buskiego funkcjonują również ścieżki rowerowe (drogi dla rowerów) o długości ogółem ok. 38 km, z czego ścieżki będące pod zarządem Powiatu buskiego liczą ponad 13 km, a pozostałe ok. 25 km znajdują się pod zarządem samorządów gminnych. Należy zatem zauważyć, że długość ścieżek rowerowych na terenie Powiatu jest niewielka, w odniesieniu do potencjału turystycznego obszaru, w tym w zakresie turystyki rowerowej.

5. KULTURA

5.1. Działalność instytucji kultury

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, do zadań Powiatu należy wykonywanie określonych ustawami zadań publicznych o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury i jej upowszechniania. Organami prowadzącymi instytucje są poszczególne Gminy, jednak ich zasięg wielokrotnie wykracza poza obszar gminny, dlatego też działalność kulturalna gminnych instytucji kultury ma bezpośredni wpływ na kształtowanie sfery kulturalnej Powiatu. Powiat buski prowadzi działalność wspierającą względem gminnych jednostek kulturalnych, prowadząc do propagowania i upowszechniania kultury i tradycji regionu. Powiat buski realizuje zadania z zakresu kultury, poprzez udzielanie pomocy finansowej i współpracę z organizacjami pożytku publicznego. Powiat buski dofinansowuje zadania realizowane przez gminne jednostki kulturalne w formie pomocy finansowej. Tą formę wsparcia finansowego Powiat buski stosuje do gmin i ich jednostek organizacyjnych, w tym również kulturalnych, jak również względem Województwa Świętokrzyskiego, m.in. odnośnie zadań realizowanych przez Europejskie Centrum Bajki.

Dostępność do instytucji kultury oraz wydarzeń kulturalnych pozostaje istotna z uwagi na zapewnienie mieszkańcom możliwości w zakresie poznawania tradycji i historii obszaru poszczególnych Gmin i Powiatu buskiego, stanowiąc tym samym o budowaniu poczucia przynależności do lokalnej społeczności oraz wzmacniania więzi pomiędzy mieszkańcami. Kultura jest czynnikiem spajającym mieszkańców, dlatego tak istotne jest zapewnienie powszechnego dostępu do niej.

Powiat buski, dzięki aktywnej działalności poszczególnych jednostek gminnych charakteryzuje się szeroką ofertą kulturalną, zapewniającą różnorodne formy dostępu do niej, wśród których najistotniejszą rolę pełnią liczne placówki kulturalne i oświatowe, w tym samorządowe jednostki kulturalne. Na obszarze Powiatu buskiego funkcjonują następujące instytucje kulturalne:

I. Buskie Samorządowe Centrum Kultury

Samorządowa instytucja kultury, której głównym celem jest wielokierunkowa działalność kulturalna, kulturalno-oświatowa i turystyczna w dziedzinach rozwoju i upowszechniania regionalnego dorobku kulturowego, w tym historii i tradycji wśród mieszkańców gminy i powiatu buskiego oraz turystów i osób odwiedzających region. Buskie Samorządowe Centrum Kultury prowadzi szeroką ofertę kulturalną, obejmującą zajęcia muzyczne, taneczne, teatralne, plastyczne oraz artystyczne. Oferta BSKC skierowana jest do wszystkich grup wiekowych i uwzględnia różnorodne formy i rodzaje aktywności kulturalno-artystycznej. Ofertę kulturalną BSKC wyróżnia m.in. Zespół Instrumentów Perkusyjnych, Zespół Wokalny "Echo" i Zespół "Wespół", Orkiestra dęta, zajęcia śpiewu, zespół

taneczny "Perfekta Master", zajęcia teatralne - Teatr "Hades", zajęcia plastyczne, zajęcia recytatorskie oraz zajęcia w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Najważniejszymi wydarzeniami Buskiego Samorządowego Centrum Kultury są:

- Międzynarodowy Festiwal Muzyczny im. Krystyny Jamroz;
- Busko Rock Festival;
- Ogólnopolski Festiwal Piosenki im. Wojtka Belona „Niechaj Zabrzmi Bukowina”;
- Buskie Spotkania z Folklorem;
- Dni Buska-Zdroju;
- Przegląd Plastyki Ponidzie;
- Ogólnopolski Przegląd Fotograficzny Ponidzie.

Buskie Samorządowe Centrum Kultury, będące gminną jednostką organizacyjną, prowadzącą główną działalność na obszarze miasta powiatowego Busko-Zdrój, pozostaje też organem prowadzącym Centrum Informacji Turystycznej (CIT), dysponujące bogatą ofertą zagospodarowania czasu wolnego, skierowaną zarówno do mieszkańców, jak i turystów przebywających w regionie, realizując założenia zawarte w Strategii Rozwoju Turystyki Miasta i Gminy Busko-Zdrój.

W ramach bieżącej i stałej działalności BSCK działa także Kino Zdrój.

II. Biblioteka Centrum Kultury w Nowym Korczynie

Jednostka organizacyjna Gminy Nowy Korczyn zapewniająca rozwój kulturalny mieszkańców, posiadająca w swojej ofercie zajęcia nauki gry na instrumentach, zajęcia gimnastyczne w Klubie Fitness, naukę tańca towarzyskiego – szkoła Fitness, turnieje w tenisie stołowym oraz korzystanie z gier umysłowych i sprawnościowych takich jak szachy, warcaby czy gry komputerowe.

Będąc gminną jednostką organizacyjną, współpracuje z placówkami oświatowymi, stowarzyszeniami i działającymi na terenie gminy. W ramach wydarzeń kulturalnych pozostają:

- Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy,
- Turniej Tenisa Stołowego/ Bilardowy dla dzieci i młodzieży,
- Dzień Babci i Dziadka,
- Dzień Kobiet,
- Dzień Ziemi - impreza ekologiczna,
- Światowy Dzień Książki,
- Rocznicę zbrodni katyńskiej i rocznicę katastrofy smoleńskiej,
- Przegląd Kapel- Buskie Spotkania z Folklorem,
- Gminne Zawody Pożarnicze,
- Dzień Matki,
- Dzień Dziecka,
- Święto Sportu i Rekreacji,
- Świętokrzyski Jarmark Agroturystyczny w Tokarni,

- Sobótki - przegląd teatryków szkolnych,
- KINGONALIA,
- Rocznicą wybuchu Powstania Warszawskiego – 1 sierpnia br. (wystawa),
- Wakacyjny turniej tenisa stołowego,
- Pożegnanie wakacji,
- Dożynki Gminne,
- Dożynki Powiatowe - promocja Gminy,
- Rocznicą wybuchu II wojny światowej,
- Rocznicą wiecu chłopskiego w Piasku Wielkim,
- Dni Dziedzictwa Narodowego,
- Gminny Dzień Seniora,
- Rocznicą Bitwy Korczyńskiej pod Czarkowami,
- Narodowe Święto Niepodległości,
- Mikołajki,
- Spotkanie opłatkowo – noworoczne.

Ponadto wraz placówkami oświatowymi podejmuje działania w celu promowania czytelnictwa. Uroczystości gminne uświetnia udział Orkiestry Dętej im. Jana III Sobieskiego, której powstanie datuje się na rok 1690 - jest to najstarsza działająca orkiestra dęta w Polsce.

Obszar Gminy Nowy Korczyn to również rejon działalności twórców ludowych, do których zaliczają się malarze, rzeźbiarze, koronkarki, hafciarki oraz wytwórcy plecionek ze słomy owsianej.

W ramach Biblioteki Centrum Kultury w Nowym Korczynie funkcjonuje także Punkt Informacji Turystycznej (PIT), realizujący działania gminne z zakresu promocji turystycznej, współpracujący ze szkołami oraz punktami informacji turystycznej ościennych gmin, sanatoriami i licznymi stowarzyszeniami i inicjatywami lokalnymi.

III. Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie

Instytucja publiczna prowadzona przez Województwo Świętokrzyskie funkcjonuje pod nazwą Europejskiego Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie od roku 2005. Działalność Centrum koncentruje się na popularyzacji twórczości, literatury dziecięcej oraz bajki we wszystkich możliwych formach, oddziałując na kształtowanie świadomości społecznej i myślenia kreatywnego. Wykorzystanie bajki ma na celu przekazanie wartości odnoszących się do wychowania, edukacji i kultury wraz z zaspokojeniem potrzeb kulturalnych społeczeństwa, gdzie główną grupą docelową są dzieci i młodzież.

Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka prowadzi szeroką ofertę kulturalną i edukacyjną. W ofercie znajdują się m.in.:

- Bajkowy Świat – ekspozycja pozwalająca na podróż przez baśniowe krainy i odwołanie do powszechnie znanych i lubianych bajek, wpływając na umocnienie wśród dzieci pojęcia i znaczenia wartości prawdy i dobra, jak również zwycięstwa dobra nad złem i nieuchronnej kary, należnej za złe czyny.

- Mały Teatr, będący kameralną sceną lalkową prezentujący znane i lubiane baśnie w różnorodnych aranżacjach.
- Liczne warsztaty sportowe, animacyjne, manualne, skierowane do najmłodszych dzieci, „Teatr w walizce”, rozwijające umiejętności techniczne, chemiczne, dramy dla dzieci i dorosłych.
- Warsztaty skierowane do seniorów,
- Imprezy okolicznościowe: Urodziny z Koziołkiem Matołkiem, Mikołajki,
- Kino Szkatułka,
- Magiczna księgarnia,
- Rekreacja w ogrodzie, gry,
- Liczne wydarzenia skierowane do placówek edukacyjnych.

Wśród wydarzeń, jakie organizuje i współorganizuje Europejskie Centrum Bajki im. Koziołka Matołka w Pacanowie pozostają:

- Bajkowa Orkiestra Świątecznej Pomocy,
- Festiwal Gier i Komiksów dla Dzieci,
- Bajkowy Dzień Teatru,
- Literacka Majówka – Literackie Spotkanie z Koziołkiem Matołkiem,
- Międzynarodowy Festiwal Kultury Dziecięcej,
- Mistrzowie Słowa i Dźwięku,
- Rodzina to siła,
- Międzynarodowy Konkurs Fotograficzny „Wszystkie Dzieci Świata”,
- Zjazd Postaci Bajkowych,
- Bajkowe Mikołajki.

IV. Gminne Centrum Kultury w Solcu-Zdroju

Podstawowym zadaniem Gminnego Centrum Kultury, prowadzonego przez Gminę Solec - Zdrój, jest bieżąca działalność kulturalna, zapewniająca warunki do tworzenia, upowszechniania i rozwijania różnych dziedzin umiejętności kreatywnych i artystycznych wraz z upowszechnieniem czytelnictwa oraz ochrony dziedzictwa kultury.

Gminne Centrum Kultury w Solcu-Zdroju jest gminną jednostką kulturalną, która w ofercie kulturalnej przewiduje:

- możliwość skorzystania z oferty kinowej,
- działanie Punktu Informacji Turystycznej, odpowiedzialnego za promocję kultury gminnej,
- upowszechnianie czytelnictwa za pośrednictwem Biblioteki Publicznej,
- działalność kreatywną, rozwojową i integracyjną skierowaną do społeczności lokalnej w wieku senioralnym, w postaci „Kącika Seniora” czy warsztatów tematycznych,
- działalność sportową,

- zapewnienie oferty wakacyjnej, obejmującej liczne warsztaty, pikniki rodzinne, gry i zabawy, zajęcia animacyjne, a także wyjazdy i wycieczki dla dzieci i młodzieży z obszaru Gminy.

Gminne Centrum Kultury odpowiada za realizację zbiorowych potrzeb w zakresie kultury i rozwoju świadomości społecznej mieszkańców. W ramach GCK działalność prowadzą liczne stowarzyszenia i grupy, co wpływa pozytywnie na pobudzanie aktywizacji społecznej.

V. Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Stopnicy

Miejsko-Gminne Centrum Kultury, prowadzone przez Gminę Stopnica, jest miejscem aktywizacji i integracji społeczności lokalnej w oparciu o zasoby dziedzictwa kulturowego. Spotykają się tu dzieci, młodzież, dorośli oraz seniorzy prowadząc tym samym integrację wielopokoleniową. Odbywają się tu zajęcia plastyczne, taneczne, rękodzielnicze, sportowe, wokalne, nauka gry na instrumentach.

W ramach inicjatyw działających w ramach Miejsko-Gminnego Centrum Kultury pozostają:

- Klub Seniora „Królewska Oaza”,
- młodzieżowe zespoły wokalne i instrumentalne: „VOX”, „SONG”, „STOPY i STOPKI”,
- Chór Cantores Stopnicensis,
- Koła Gospodyń Wiejskich „Nowoczesna Gospodyni”,
- Gminna Biblioteka Publiczna,
- Biblioteka szkolna,
- Świetlice środowiskowe w miejscowościach należących do Gminy Stopnia, tj. w miejscowości Strzałków, Szczytniki, Skrobaczów, Suchowola, Mietel, Smogorzów, Topola, Jastrzębiec, Żerniki Dolne, Klępie Dolne i Górne, Kuchary i Czyżów.

Obiekt dysponuje zapleczem w postaci pracowni komputerowej wykorzystywanej do organizacji i prowadzenia kursów z zakresu obsługi komputera, sal konferencyjno-szkoleniowych i sal udostępnianych na rzecz organizacji wydarzeń kulturalnych. Miejsko-Gminne Centrum Kultury organizuje również wydarzenia kulturalne, takie jak koncerty, spektakle, wykłady, wystawy, wernisaże malarskie, uroczystości okazjonalne, w tym wigilię dla mieszkańców, finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, czy obchody ważnych rocznic upamiętniających wydarzenia historyczne, w tym m.in.:

- święto Odzyskania Niepodległości,
- rocznicę Uchwalenia Konstytucji 3 Maja,
- Urodziny Króla Kazimierza Wielkiego,
- Dni Stopnicy,
- Festiwal Lipy,
- Majówkę stopnicką.

VI. Centrum Kultury w Tuczępach

Działalność Centrum Kultury w Tuczępach, prowadzonego przez Gminę Tuczępy, skupiona jest na realizacji zadań publicznych z zakresu bieżącego zaspokajania potrzeb kulturalnych społeczności lokalnej, upowszechniania i rozwijania wiedzy o historii i wartościach regionu, kształtowania wzorców aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i kulturalnym gminy. Poprzez organizację przedsięwzięć

mających na celu propagowanie dorobku kulturalnego regionu, stosowanie różnorodnych form aktywizacji lokalnej, odbiorcy oferty wyrażać się mogą w różnych formach twórczości artystycznej, kulturalnej i społecznej. Centrum Kultury w swojej ofercie nie zapomina o żadnej z grup społecznych, tworząc ją tak, aby każdy, niezależnie od wieku, umiejętności i predyspozycji mógł być aktywnym uczestnikiem kultury w Gminie Tuczępy.

Centrum Kultury prowadzi systematyczne zajęcia, skierowane do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych i seniorów. Tematycznie zajęcia dotyczą muzyki, sztuk plastycznych, rękodzielnictwa, jak również rozwoju kultury fizycznej. W ramach Centrum Kultury w Tuczępach działalność prowadzona jest również za pośrednictwem:

- Wiejskiego Domu Kultury w Nieciesławicach,
- świetlicy wiejskiej w Jarosławicach,
- świetlicy wiejskiej w Nizinach,
- świetlicy wiejskiej w Kargowie.

Oferta Centrum Kultury w Tuczępach przewiduje m.in.:

- zajęcia muzyczne: gry na instrumentach i wokalne,
- zajęcia rękodzieła artystycznego we wszystkich świetlicach,
- turnieje bilardowe i tenisa w Jarosławicach, Kargowie i Nizinach,
- turniej piłki plażowej, zajęcia fitness i zumbi w Nizinach,
- zajęcia plastyczne w Nieciesławicach,
- warsztaty dla dzieci i spotkania dla całych rodzin w Kargowie,
- organizację imprez i wydarzeń kulturalnych,
- organizację koncertów, uroczystości,
- organizację dożynek,
- organizację i aktywny udział w Narodowym Czytaniu.

Tuż obok centrów kultury i instytucji organizujących kulturalny rozwój społeczności lokalnych, występują również podmioty odpowiadające za czytelnictwo w regionie. Na obszarze Powiatu buskiego - poza bibliotekami szkolnymi – funkcjonują:

- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Kielcach Filia w Busku – Zdroju,
- Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna w Busku - Zdroju, pełniąca również rolę biblioteki powiatowej,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Gnojnie,
- Miejsko - Gminna Biblioteka Publiczna w Stopnicy,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Pacanowie,
- Gminna Biblioteka Publiczna w Solcu – Zdroju,
- Gminna Biblioteka w Tuczępach.

Oferta kulturalna Powiatu buskiego tworzona jest na bazie inicjatyw prowadzonych przez organizacje pozarządowe oraz jednostki gminne, które swoim oddziaływaniem często wykraczają poza

terytorium gminy, angażując społeczność poszczególnych gmin, jak również mieszkańców gmin ościennych. Liczebność korzystających z oferty kulturalnej centrów i ośrodków kultury w Powiecie buskim wskazuje na wysokie zainteresowanie społeczne.

Tabela 49. Liczba organizowanych wydarzeń kulturalnych na obszarze Powiatu buskiego w latach 2016-2020

Wydarzenie kulturalne w Powiecie buskim	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem:	1 001	1 127	591	695	344
w tym seanse filmowe	325	504	37	54	28
w tym wystawy ogółem	39	31	31	29	27
w tym festiwale i przeglądy artystyczne	30	32	17	24	8
w tym koncerty	157	153	128	116	39
w tym prelekcje, spotkania, wykłady	95	40	54	33	9
w tym imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne	122	113	98	113	33
w tym konkursy	31	30	27	25	23
w tym pokazy teatralne	26	30	31	35	15
w tym konferencje	2	8	1	0	4
w tym interdyscyplinarne	20	18	37	47	9
w tym warsztaty	105	85	92	159	42
w tym inne	49	83	38	60	107

Źródło: Dane GUS BDL

Struktura liczebna pod względem organizowanych wydarzeń kulturalnych na przestrzeni lat 2016 - 2020 ulegała znacznym zmianom. Podczas, gdy w roku bazowym najczęściej organizowane były seanse filmowe, to w roku 2020 najczęściej spotykaną formą były wydarzenia sklasyfikowane jako inne, tj. formy aktywizacji społecznej w ramach kategorii inne, tj. zajęcia plastyczne, techniczne, artystyczne, itp. Statystyka ta wskazuje, że corocznie organizowanych jest coraz mniej inicjatyw kulturalnych, jednak zestawienie to obejmuje samorządowe formy aktywizacji kulturalnej, zaś nie wskazuje na formy prowadzone przez organizacje pożytku publicznej, prywatne podmioty i placówki oświatowe. Wobec tego, pomimo tak ujętej struktury, zapotrzebowanie na realizację działań kulturalnych jest nadal wysokie.

Strukturę korzystania z oferty kulturalnej Powiatu buskiego analizować można również na podstawie liczebności społecznej w poszczególnych rodzajach wydarzeń kulturalnych.

Tabela 50. Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w Powiecie buskim w latach 2016-2020

Liczba uczestników wydarzeń kulturalnych w Powiecie buskim	2016	2017	2018	2019	2020
w tym ogółem	306 986	281 408	273 349	212 946	56 764
w tym seanse filmowe	6 986	8 486	1 598	2 839	1 476

90

w tym wystawy ogółem	16 816	37 700	32 361	7 470	6 108
w tym festiwale i przeglądy artystyczne	51 650	61 500	60 970	56 083	30 055
w tym koncerty	26 540	38 750	29 299	29 968	6 584
w tym prelekcje, spotkania, wykłady	78 816	4 580	4 147	1 530	566
w tym imprezy turystyczne i sportowo – rekreacyjne	34 563	31 458	32 294	8 757	908
w tym konkursy	8 205	8 457	7 140	1 668	1 026
w tym pokazy teatralne	8 390	14 190	14 436	17 110	2 036
w tym konferencje	600	710	50	0	124
w tym interdyscyplinarne	20 462	19 454	34 612	21 490	1 719
w tym warsztaty	44 008	29 821	29 392	41 321	1 686
w tym inne	9 950	26 302	27 050	24 710	4 476

Źródło: Dane GUS BDL

Liczba uczestników dostępnych wydarzeń kulturalnych w Powiecie buskim najchętniej wybiera festiwale i przeglądy artystyczne jako formę upowszechniania kultury. Najmniejszym zainteresowaniem cieszyły się konferencje oraz prelekcje, spotkania i wywiady.

Zgodnie z informacjami sygnałnymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31.12.2020 roku, w Polsce działalność kulturalną prowadziło 4 040 centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic, angażując tym samym w podejmowane działania około 13,4 mln uczestników w ramach 120,9 tys. imprez i wydarzeń. W ujęciu województwa świętokrzyskiego, w roku 2020 aktywnie działało 117 wspomnianych podmiotów, organizujących 2 797 imprez i wydarzeń, w których udział wzięło niemal 250 tys. uczestników. W Powiecie buskim w 2020 roku zorganizowano 344 wydarzenia kulturalne z udziałem ponad 56 tys. osób. Niezależnie poziomu, zarówno w ujęciu krajowym, wojewódzkim, jak i powiatowym w roku 2020 odnotowano znaczny spadek w liczbie organizowanych wydarzeń, jak również w ramach liczebności ich uczestników. Był to bezpośredni efekt istniejącej sytuacji epidemicznej. Kiedy 12 marca 2020 roku ogłoszono w Polsce stan zagrożenia epidemicznego, ograniczona została możliwość prowadzenia działalności, w tym również ograniczono działalność kulturalną, z dnia na dzień zamykając obiekty. Niepewność czasu wskazywała na całościowe zamknięcie działalności, albo znaczne jej ograniczenie w wyniku znoszenia obostrzeń. Część jednostek w tym czasie nie podejmowała żadnej działalności związanej z przygotowaniem i udostępnianiem oferty kulturalnej, zaś pozostała starała się dotrzeć do odbiorcy udostępniając swoją ofertę w formie online. Miało to miejsce również w Powiecie buskim.

Powiat buski charakteryzuje bogata oferta kulturalna, realizowana przez samorządowe instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe. Istotnym czynnikiem kulturotwórczym jest również literatura i poziom czytelnictwa w Powiecie. Poza dostępnymi księgozbiorami bibliotecznymi, dostępne są też wspólne inicjatywy czytelnicze, w których udział mogą brać wszystkie grupy wiekowe.

5.2. Zabytki

Ważnym elementem kulturotwórczym jest nawiązanie do historii regionu, wartości i tradycji. Powiat buski jest regionem o bogatej historii, czego świadectwem są liczne zabytki i odniesienia do danych czasów. Położone na jego terenie zabytki, wraz z zasobami dziedzictwa kulturowego, wpływają na konieczność wyznaczania kierunków działań umożliwiających ich dalsze zachowanie oraz ochronę, przy jednoczesnym przekazywaniu młodszym pokoleniom oraz udostępniając je dla ruchu turystycznego, właściwego dla regionu.

Na terenie Powiatu buskiego występują 134 obiekty wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach, w tym:

- 107 zabytków nieruchomych,
- 27 stanowisk archeologicznych.

Dominującym typem architektury zabytkowej są obiekty sakralne. Na wszystkich 107 zabytków nieruchomych struktura w podziale na gminy plasuje się następująco:

- Gmina Busko – Zdrój – 43 obiekty,
- Gmina Gnojno – 5 obiektów,
- Gmina Nowy Korczyn – 20 obiektów,
- Gmina Pacanów – 5 obiektów,
- Gmina Solec – Zdrój – 10 obiektów,
- Gmina Stopnica – 10 obiektów,
- Gmina Tuczępy - 3 obiekty,
- Gmina Wiślica - 11 obiektów.

Stanowiskami archeologicznym w większości są osady z różnych epok, kopce pradziejowe, relikty kościołów i grodziska. Oprócz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, można wyróżnić stanowiska archeologiczne ujęte w ewidencji zabytków. Wśród charakterystycznych zabytków dla Powiatu buskiego są m.in. obiekty sakralne, których przykłady umieszczone zostały na poniższych fotografiach.

Spacerując ulicami osad miejskich w Powiecie buskim, jak również korzystając z walorów krajobrazowych obszarów wiejskich, napotkać można w pełni zachowane elementy dziedzictwa kulturowego regionu w postaci obiektów sakralnych, dworów czy murów obronnych. Charakter Powiatu buskiego wskazuje na znaczną dominację funkcji uzdrowiskowej, na rzecz której wykorzystywane są obiekty zabytkowe, co wpływa na zachowanie, ochronę i upowszechnianie zasobów kulturowych. Park Zdrojowy wraz z architekturą sanatoryjną, w tym budynkami sanatoriów tworzą rozległą i piękną sieć domów i placówek uzdrowiskowych. Infrastruktura uzdrowiska w postaci rozległego Parku Zdrojowego jest miejscem aktywizacji społeczności lokalnej, odwiedzin turystów oraz rekreacji kuracjuszy.

Poniżej krótki przegląd najważniejszych zabytków regionu Powiatu buskiego.

Fotografia 1. Przykłady zabytków sakralnych Gminy Busko-Zdrój

Kaplica zdrojowa pod wezwaniem św. Anny – G. Busko-Zdrój

Kościół drewniany pod wezwaniem św. Leonarda – G. Busko-Zdrój

Chotelek- kościół drewniany pod wezwaniem św. Stanisława – G. Busko-Zdrój

Źródło: opracowanie na podstawie <https://www.busko.pl/pl/turystyka-pl/ciekawe-miejsca-pl/zabytki-pl.html?start=5#prettyPhoto>

Do najcenniejszych obiektów sakralnych na obszarze Powiatu buskiego należą również m.in.

- Bazylika Mniejsza pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Wiślicy,
- Kościół pw. św. Jana Chrzciciela i św. Tekli w Gnojnie,
- Kościół pw. św. Stanisława w Nowym Korczynie (dawny klasztor Franciszkanów),
- Bazylika pw. św. Marcina w Pacanowie,
- Kościół pw. św. Piotra i Pawła w Stopnicy,
- Kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Tuczępach.

Fotografia 2. Przykładowe zabytki sakralne na obszarze Powiatu buskiego

Kościół pod wezwaniem św. Stanisława – Nowy Korczyn

Kościół pod wezwaniem św. Jana Chrzciciela – Gnojno

Kościół pw. św. Piotra i Pawła - Stopnica

Źródło: opracowanie na podstawie danych internetowych

W ramach zabytków mających charakter dworski z bogatą historią wyróżnić można, m. in.:

- Pensjonat - Zamek Derstawa w Busku-Zdroju,
- Szaniec - dwór renesansowy (Gmina Busko-Zdrój),
- Widuchowa - dwór renesansowy (Gmina Busko-Zdrój).

Fotografia 3. Przykładowe zabytki o charakterze dworskim na obszarze Powiatu buskiego

Pensjonat – Zamek Dersława – Busko-Zdrój

Szaniec – dwór renesansowy – Busko- Zdrój

Widuchowa – dwór renesansowy – Busko-Zdrój

Źródło: opracowanie na podstawie danych internetowych

Obszar Powiatu buskiego charakteryzuje się dużą ilością obiektów zabytkowych, co świadczy o bogatej historii tego regionu. Co również istotne, dzisiejsze obiekty sanatoryjne są obiektami zabytkowymi, mającymi w przeszłości znaczenie historyczne dla regionu. Wśród tak wykorzystywanych nieruchomości pozostają, m.in.: Sanatorium Marconi, Willa Zielona, Willa Obłęgorek, Sanatorium Mikołaj, czy Willa Bristol i Bagatela Mała, wszystkie w Busku-Zdroju.

Fotografia 4. Obiekty zabytkowe, w których funkcjonują obecnie sanatoria w Busku-Zdroju

Sanatorium Mikołaj – Busko-Zdrój

Łazienki – Sanatorium Marconi – Busko-Zdrój

Sanatorium Marconi – Busko-Zdrój

Źródło: Opracowanie na podstawie <https://www.ubz.pl/pl/>

Fotografia 5. Budynku zabytkowe wykorzystywane jako sanatoria w Busku-Zdroju

Willa Obłęgorek – Busko - Zdrój

Willa Zielona – Busko - Zdrój

Źródło: <https://www.ubz.pl/pl/>

Zabytki na obszarze Powiatu buskiego są istotnym czynnikiem tradycji i kultury regionu. Są również jednym z najważniejszych czynników kulturotwórczych. Adaptowanie ważnych dla mieszkańców miejsc na obiekty publiczne, wraz z prowadzonymi działaniami na rzecz wyjątkowej architektury Powiatu buskiego są działaniami głównie sprawowanymi przez właściwe jednostki samorządowe – Gminy, natomiast ich ogół tworzy piękno regionu Powiatu buskiego.

Co również istotne, istniejące zabytki są jednym z najczęściej wskazywanych powodów, dla których turyści zwiedzają zakątki Polski, wobec tego również na udział turystyki obecność zabytków, tradycji i dawnej kultury ma poważny wpływ. Wobec powyższego, zarówno podmioty publiczne, jak i prywatne podejmują możliwe działania w celu zabezpieczenia i ochrony dziedzictwa kulturowego

regionu, czyniąc je piękniejszym i bardziej atrakcyjnym dla mieszkańców oraz osób odwiedzających region.

Istotnym walorem kulturotwórczym każdego regionu jest tradycja i obyczaje. Kultura dawnych dziejów regionu przedstawiana jest dzisiaj na bazie legend i opowieści, zaś obyczaje i tradycje praktykowane są już dzisiaj w niewielkim stopniu. Dla Powiatu buskiego jednak tradycja i obyczaje są ważnym czynnikiem poczucia tożsamości i przynależności regionalnej. Dlatego właśnie na terenie Powiatu buskiego funkcjonuje wiele izb pamięci i tradycji. Wśród najbardziej popularnych są przede wszystkim Izba Chleba przy parafii pw. św. Brata Alberta w Busku-Zdroju, gdzie raz w tygodniu, w każdą środę o 15.30 wszyscy kuracjusze i osoby spędzające czas w uzdrowisku w Busku-Zdroju zapraszani są na spotkania z kulturą Powiatu buskiego. Zwieńczeniem każdego spotkania jest poczęstunek podpłomykami wypiekanymi w tradycyjnym piecu chlebowym. Innym przykładem zachowanej dbałości o tradycję i obyczaje regionu buskiego jest też działalność Muzeum Archeologicznego w Wiślicy, gdzie unikatowe obiekty tworzą kompleks muzealny połączony jedną trasą zwiedzania. Obiekt udostępnia do zapoznania się z historią, m.in. relikty wczesnoromańskiego kościoła pw. św. Mikołaja z kaplicą grobową. Zwiedzając zgodnie z ustaloną trasą, ostatnim punktem jest popularny dla regionu Dom Długosza. Co również istotne, od 1 stycznia 2017 roku Muzeum zostało włączone w struktury Muzeum Narodowego w Kielcach i funkcjonuje jako Muzeum Archeologiczne w Wiślicy.

Historia regionu wraz z zachowanymi tradycjami i obyczajami są dla Powiatu buskiego ważnymi czynnikami kulturotwórczymi, będącymi nie tylko podstawą poczucia przynależności regionalnej, ale również stanowiących ważne punkty na mapie turystycznej Powiatu buskiego.

6. SPORT I TURYSTYKA

Turystyka rozumiana jako liczne wycieczki i podróże, jest jednym z kluczowych aspektów budujących gospodarkę krajową i regionalną. Polska jest miejscem o bogatej ofercie turystycznej uwzględniającej różnorodność form krajobrazowych, architektonicznych oraz warunków klimatyczno-pogodowych. Będąc częścią europejskiego i światowego ruchu turystycznego, który corocznie przybiera tendencje wzrostową wyróżnia się wielością dostępnych form wypoczynku i rekreacji, będących kluczowym celem turystyki. Charakterystycznym dla naszego kraju jest regionalność turystyczna, która może wskazywać na turystykę nadmorską, górską czy pojezierną. Co również istotne, ostatnie dziesięciolecia doprowadziły do zmiany formy turystyki, z biernej, na aktywną. Dla obecnych turystów nie liczy się już tylko miejsce noclegowe, wyjazd z miejsca stałego pobytu, ale przede wszystkim dostępne możliwości aktywnego zwiedzania, rekreacji i odpoczynku. Niezależnie od wieku turysty forma aktywnego spędzania wolnego czasu jest najczęściej wskazywanym wyborem.

Województwo świętokrzyskie kojarzone jest przede wszystkim z Górami Świętokrzyskimi, jednak poza nimi region ten dysponuje niezwykle przyrodą, krajobrazem i swoistym charakterem form turystycznych. Region województwa świętokrzyskiego, w którego południowej części położony jest Powiat buski, charakteryzuje się walorami kulturowym i przyrodniczymi, poprzez objęcie dużej powierzchni obszaru formami ochrony przyrody (około 65 % całkowitej powierzchni województwa). Ponadto obszar nacechowany jest wielością form zachowanego dziedzictwa kulturowego, których w porównaniu do średniej krajowej, w województwie świętokrzyskim jest dwa razy więcej

w przeliczeniu na km². Jednym z regionów wyróżniających na tle województwa świętokrzyskiego jest Powiat buski.

Powiat buski, położony w kierunku południowo-wschodnim od stolicy województwa ma charakter regionu w głównej mierze rolniczego, co sprawia, że istotnym uwarunkowaniem dla rozwoju gospodarczego regionu jest wykorzystywanie dostępnych terenów wiejskich wraz z istniejącymi możliwościami rozwoju turystyki. W tym też ujęciu, charakterystycznym dla Powiatu jest duży udział agroturystyki, opisującej turystykę obszarów wiejskich. Innym, jednak równie istotnym czynnikiem wpływającym na turystykę Powiatu buskiego jest jego uzdrowiskowy charakter. Uzdrowiska znajdują się na terenie Gminy Busko-Zdrój oraz Gminy Solec-Zdrój.

Wpływ na rozwój i zwiększający się ruch turystyczny w obrębie Powiatu buskiego niewątpliwie mają zasoby dziedzictwa kulturowego wraz z zasobami przyrodniczymi, wspierane odpowiednią infrastrukturą. Turyści zwiedzający okolice Powiatu buskiego mogą rozkoszować się pięknymi widokami oraz licznymi zabytkami wskazującymi na bogatą historię regionu.

6.1. Charakterystyka obszarów turystycznych Powiatu buskiego

Gmina Busko- Zdrój

Busko-Zdrój jest miastem o charakterze uzdrowiskowym, położonym w regionie Ponięcia, obejmującym środkową część Niecki Nidziańskiej. Funkcja uzdrowiskowa jest dominującym kierunkiem rozwoju gminy, co wynika z ilości miejsc sanatoryjnych dla kuracjuszy. Istotnym punktem decydującym o atrakcyjności turystycznej regionu są wysokie walory krajobrazowe i kulturowe. Teren gminy Busko-Zdrój charakteryzuje się wielością obiektów przyrodniczych posiadających wyjątkowe walory krajobrazowe. Występują tu również stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Największym walorem przyrodniczym jest tutaj bogaty zasób wód mineralnych stosowanych w metodach leczniczych, opartych na wykorzystaniu naturalnych składników przyrody, w tym głównie wody siarczkowej. Funkcja uzdrowiskowa rozwija się również dzięki korzystnemu mikroklimatowi oraz czystemu środowisku.

Gmina Busko – Zdrój posiada liczne zabytki ruchome i nieruchome. Organizowane są tutaj imprezy kulturalne o randze ponadregionalnej, co również pozostaje aspektem oddziałującym na atrakcyjność turystyczną.

Istotnym wnioskiem, jaki wysnuć można na podstawie obecnych form turystyki, a potencjałem regionu, to fakt, że Gmina posiada potencjał wyższy niż ten, który obecnie jest wykorzystywany.

Gmina Gnojno

Obszar położony jest w południowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego, około 45 km od Kielc. Charakteryzuje się walorami ekologicznymi i bogatą ofertą turystyczną. Dzięki temu, że położona jest z dala od wielkomiejskiego przemysłu, charakteryzuje ją cisza, spokój i piękna przyroda, zachęcająca do pieszych wędrówek. Pagórkowate ukształtowanie terenu z liczną roślinnością, zdrowymi lasami sprzyja aktywnej turystyce. Niewątpliwą atrakcją i walorem docenianym przez turystów jest też możliwość wędrówki polami wsi Glinka i Skadła, gdzie w 1241 roku trwała bitwa pod Chmielnikiem. Okolicy Gnojna atrakcyjności nadają również istniejące ciekły wodne, w tym rzeki Sanica, Wschodnia i Radnia. Położenie tych rzek stwarza dobre warunki do zakładania stawów rybnych.

W samym Gnojnie, główną atrakcją turystyczną jest zwiedzanie zabytków, w tym przede wszystkim Kościoła Parafialnego z XV w. oraz gotyckiej kostnicy. Na obszarze Gnojna znajduje się zespół dworski, który obecnie pełni funkcję infrastruktury Domu Pomocy Społecznej. W Balicach obecny kościół parafialny został przebudowany z dawnego pałacu, pozostały też zabudowania gospodarcze. W Janowicach Poduszowskich warto zwiedzić pozostałości parku dworskiego.

Gmina Nowy Korczyn

Gmina Nowy Korczyn jest urokliwym obszarem położonym w Nadnidziańskim Parku Krajobrazowym, dla którego charakterystyczne pozostają malownicze urwiska skalne. Obszar gminy sprzyja rozwojowi turystyki aktywnej, w tym rowerowej, kajakowej oraz pieszej. Przez teren gminy przebiega zielony szlak turystyczny: Czarkowy – Stary Korczyn – Winiary – Nowy Korczyn – Strożyska – Badrzychowice – Rzegocin, mający 21 km. Przemierzając obszar podczas wędrówek i wycieczek rowerowych, podziwiać można różnorodność sąsiadujących ze sobą ekosystemów wodno-łąkowych, położonych w dolinie Nidy wraz z kserotermicznymi murawami stepowymi porastającymi wzgórza wapienne i gipsowe. Roztaczające się widoki są niezwykle urokliwe.

Gmina Nowy Korczyn dysponuje także bazą infrastrukturą sprzyjającą rozwojowi turystyki.

Gmina Pacanów

Znakiem charakterystycznym dla Gminy Pacanów jest nie kto inny, jak Koziołek Matołek – postać bajkowa, która w ramach Europejskiego Centrum Bajki zaprasza do świata bajek wraz z innymi znanymi dzieciom postaciami bajkowym. Funkcja turystyczno - rekreacyjna to obecnie główny kierunek Gminy Pacanów. Miasto uważane jest za Europejską Stolicę Bajek, a to za sprawą bogatej oferty turystycznej, edukacyjnej i rekreacyjnej tworzonej przez Europejskie Centrum Bajki i wizerunek Koziołka Matołka, jako postaci charakteryzującej to miejsce, wykorzystywanej nie tylko do promowania regionu, ale również powszechnie uważanej i stosowanej jako znak rozpoznawczy Gminy Pacanów.

Fotografia 6. Przykłady wykorzystania wizerunku Koziołka Matołka w Gminie Pacanów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie https://pl.wikipedia.org/wiki/Kozio%C5%82ek_Mato%C5%82ek

Wydarzeniem, które corocznie przyciąga uwagę wielu turystów jest również Festiwal Kultury Dziecięcej w Pacanowie, będący jednym z największych wydarzeń kulturalnych w Polsce skierowanym do dzieci. Organizowany jest corocznie, w czerwcu, kiedy to w ciągu trzech dni prezentowane są najciekawsze wydarzenia artystyczne dla dzieci i młodzieży.

Poza działalnością kulturalną, na rozwój turystyki zdecydowany wpływ ma malownicza okolica Pacanowa. Obszary wiejskie charakteryzują się piękną przyrodą, spokojem i ciszą, stwarzając warunki do rozwoju agroturystyki.

Gmina Pacanów, pomimo pięknej przyrody, dostępnych wydarzeń kulturalnych i istniejącego dziedzictwa historycznego, charakteryzuje się najniższym stopniem dostępności do infrastruktury turystycznej. Widocznym brakiem dostrzeganym nie tylko przez mieszkańców, ale i turystów jest brak infrastruktury turystycznej, w tym ścieżek rowerowych, ścieżek edukacyjnych, dostępnych miejsc postojowych podczas wycieczek i wędrówek.

Gmina Solec-Zdrój

Charakter turystyczny Gminy Solec - Zdrój zdefiniowany jest poprzez bogate walory uzdrowiskowe. Jest to uzdrowisko o prawie dwustuletniej historii, które oceniane jest jako jedno z najlepszych na świecie pod względem dostępu do wód siarczkowych, co zachęca do odwiedzania tego zakątka Polski. Profil uzdrowiskowy Gminy definiowany jest również poprzez czyste powietrze, dostęp do przyrody i natury w pełnej jej krasie. Istotnym czynnikiem wpływającym na ruch turystyczny jest bogata oferta kulturalna i rekreacyjna.

Znajduje się tu zalew rekreacyjny, kompleks basenów mineralnych, szlaki spacerowe, na których odnajdą się zarówno aktywni turyści przemierzający połacie rowerami, jak również spacerowicze pragnący nostalgii, zadumy i poczucia spokoju.

Jednym z ważnych aspektów turystycznych Gminy jest kolejka turystyczna, która uruchamiana zostaje z dniem 21 czerwca i przemierza najważniejsze punkty gminne.

Wśród walorów turystycznych regionu wyróżnia się również krajobraz, na tle którego spotkać można liczne kapliczki i figurki przydrożne, mające szczególne znaczenie dla mieszkańców. Wiele z nich ma charakter unikatowy, zaś każda ma swoją ciekawą historię, którą turysta może zgłębić podróżując po regionie. Wśród miejsc o znaczeniu turystycznym wskazać można również pałac magnacki rodu Zborowskich herbu Jastrzębiec z XVI wieku oraz kościół drewniany z XVII wieku w Świniarach.

Ukształtowanie terenu wskazuje też obecność zespołów jaskiń krasowych i wąwozów. Istotnym aspektem turystycznym w Gminie Solec-Zdrój jest również bogactwo lasów sosnowych, będących miejscami grzybobrań. Kompleks leśny to również miejsce, w którym zlokalizowana jest stadnina koni, będąca częstym punktem turystycznym i rekreacyjnym.

Obszar Gminy Solec-Zdrój charakteryzuje się w miarę rozwiniętą siecią szlaków, tras edukacji przyrodniczych i ścieżek rowerowych. Na sieć tą składają się:

- Szlak zielonego listka o długości 34 km,
- Trasa kapliczek, krzyży i świątków mająca w zależności od wyboru opcji od 30 do 35 km,
- Trasy edukacji przyrodniczej i leśnej (7 km i 7,3 km),
- Trasa bocianich gniazd – 39 km,

— Trasa zabytków o długości 12,9 km.

Gmina Stopnica

Gmina Stopnica położona jest w regionie Poniądzia. Charakteryzuje się bogatymi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi. Istotne dla regionu są także walory antropogeniczne oraz historia i tradycje ludowe, będące ważnym atutem dla rozwoju turystyki i rekreacji regionu.

Wśród walorów turystycznych, Gmina Stopnica wyróżnia się nowoczesną infrastrukturą służącą turystyce i rekreacji. Na obszarze gminnym znajdują się liczne obszary zieleni, kompleksy rekreacyjne z placami zabaw oraz zagospodarowaną przestrzenią. Istotnym walorem charakteryzującym Gminę Stopnica jest stary układ urbanistyczny miasta i stosunkowo duża ilość drobnej zabudowy, charakterystycznej dla małych miasteczek. Gmina sprzyja aktywnemu wypoczynkowi, dzięki nowoczesnej infrastrukturze sportowej, kulturalnej i rekreacyjnej. Istotnym punktem na mapie stopnickiej gminy jest obszar, na którym odbudowany został XIV wieczny Zamek Królewski, ufundowany przez Kazimierza Wielkiego, który obecnie pełni funkcję Gminnego Centrum Kultury. Zamek Królewski w Stopnicy uzyskał rekomendację systemu MPR - Miejsca Przyjaznego Rowerzystom na Wschodnim Szlaku Rowerowym Green Velo.

Wobec powyższego, gmina Stopnica charakteryzuje się bogatą historią, wielością zachowanych form dziedzictwa kulturowego oraz sprzyjającym rekreacji krajobrazem. Istotnym deficytem jest jednak infrastruktura służąca turystyce aktywnej. Ta istniejąca, obecnie nie wykorzystuje w pełni potencjału regionu.

Gmina Tuczępy

Gmina Tuczępy to obszar charakteryzujący się wysokimi walorami środowiska naturalnego i kulturowego oraz niewielkim stosunkowo potencjałem turystycznym. Wysokie walory środowiskowe wynikają z rozległych połąci obszarów chronionego krajobrazu oraz lesistości, stwarzających doskonałe warunki do spacerów i odpoczynku na świeżym powietrzu. Na obszarze gminy zobaczyć można 3 zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach oraz 29 innych dóbr kultury. Obszar gminy, w porównaniu do innych regionów Powiatu buskiego, charakteryzuje się stosunkowo niską atrakcyjnością turystyczną, co wynika z braku infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej. Jest tu również niski odsetek gospodarstw agroturystycznych, brak hoteli i miejsc noclegowych - infrastruktury obsługującej ruch turystyczny, co dodatkowo wpływa na obniżenie atrakcyjności i potencjału gminy.

Gmina Wiślica

Przemierzając Gminę Wiślica, napotkać można na liczne przykłady zachowanego dziedzictwa kulturowego, m.in. w postaci monumentalnej Bazyliki, czy Domu Długosza. Miasteczko, jakim jest Wiślica, charakteryzuje się spójną i zabudowaną okolicą, w którą wkomponowane są elementy zachowanych zabytków. Charakterystycznym dla miasteczka widokiem są połączenia dachów Bazyliki, widoczne z odległości wielu kilometrów. W ramach zachowanego dziedzictwa kulturowego na obszarze gminy występują też grodziska, pozwalające na poznawanie historii wykopalisk prowadzonych w obrębie średniowiecznego miasta. Aspekty przyrodnicze gminy wskazują również na walory turystyczne. Gmina położona jest w obszarze Zespołu Parków Krajobrazowych Poniądzia, który charakteryzuje specyficzna i wyjątkowa budowa geologiczna, w tym zjawiska krasowe, determinując

tym samym szatę roślinną. Miejscem niemal najbardziej atrakcyjnym dla turystów pod względem przyrodniczym jest rezerwat przyrody Skorocice, gdzie występuje bogactwo form krasowych wraz z Jaskinią Skorocicką, tworzącą koryto rzeczne dla Potoku Skorocickiego.

Istotnym punktem turystycznym jest także możliwość kąpieli w Nidzie oraz skosztowanie tradycyjnych i charakterystycznych dla regionu lodów wiślickich, mających swoją tradycję od 1956 roku. Region Gminy Wiślica urokliwy jest nie tylko w porze letniej, ale także w porze zimowej. Stanowi urokliwe miejsce, odwiedzane chętnie przez turystów w okresie świątecznym i noworocznym.

Zgodnie z powyższą charakterystyką poszczególnych Gmin położonych na obszarze Powiatu buskiego, wskazuje się, że Powiat buski jest regionem, w którym turystyka jest jednym z głównym czynników rozwojowych. Charakterystycznym dla Powiatu jest piękno przyrody, naturalne zjawiska krasowe, których efektami są różnorodne zespoły jaskiń oraz wąwozów. Pagórkowate ukształtowanie terenu wskazuje na wiele możliwości aktywnego wypoczynku, w tym aktywność rowerową, pieszą, a nawet kajakową i wodną, dzięki bezpośredniemu dostępowi do zalewów rekreacyjnych i sieci rzecznych.

Istotnym założeniem oferty turystycznej Powiatu buskiego jest możliwość organizowania wycieczek i zwiedzania tematycznego. Obszar Powiatu charakteryzuje się dużą ilością dworów i pałaców, będących częstym punktem, do którego docierają turyści. W ramach dostępnych dla zwiedzania pałaców i dworów, reprezentujących historię regionu i dawny styl życia pozostają:

- Pensjonat „Zamek Derśława” w Busku-Zdroju,
- Dwór Mikołaja Krupki w Widuchowej (gm. Busko-Zdrój),
- Dwór w Gnojnie,
- Dwór w Radzanowie (gm. Busko-Zdrój),
- Dwór w Smogorzowie (gm. Stopnica),
- Dwór w Winiarach Dolnych (gm. Nowy Korczyn),
- Dwór „Murowaniec” w Szańcu (gm. Busko-Zdrój),
- Pałac Radziwiłłów w Słupi (gm. Pacanów),
- Pałac w Zborowie (gm. Solec-Zdrój).

Fotografia 7. Przykłady pałaców i dworów w Powiecie buskim

Dwór w Winiarach Dolnych (gm. Nowy Korczyn)

Dwór w Zborowie (gm. Solec-Zdrój)

Pałac Radziwiłłów w Słupi (gm. Pacanów)

Źródło: <http://atrakcje.busko.pl/>

W ramach zachowanego dziedzictwa kulturowego, mającego również istotne znaczenie dla kultury i historii regionu są także licznie zachowane miejsca pamięci. Są one miejscem odwiedzin turystów, jak również elementem krajobrazu, o który dbają nie tylko odpowiednie instytucje, ale i sami mieszkańcy.

W ramach atrakcji turystycznych regionu pozostają także liczne instytucje, prezentujące walory identyfikujące region Powiatu buskiego. Jednym z najbardziej znanych miejsc na mapie Powiatu buskiego jest jedna z głównych alejek miejskich Buska-Zdroju. Aleja Gwiazd to dostępne dla ogółu miejsce położone pomiędzy malowniczymi fasadami buskich łązienek a fontanną, będące trwałą pamiątką corocznie odbywającego się tu Międzynarodowego Festiwalu Muzycznego im. Krystyny Jamroz. Każdego roku, artyści przybywający na Festiwal, osobiście odśpiewują kolejne płyty pamiątkowe. Przechadzki i spacery aleją są popularnym wśród Buszczan sposobem na spędzenie niedzielnych i świątecznych popołudni.

Istotnym dla Powiatu buskiego miejscem turystycznym jest Europejskie Centrum Bajki w Pacanowie – miejsce upamiętniające nie tylko Koziołka Matołka - postaci charakterystycznej dla regionu, ale również inne postaci bajkowe, wprowadzając w ten sposób dzieci i dorosłych w świat zabawy, edukacji i uśmiechu. Centrum Bajki to miejsce rodzinnych przeżyć i integracji dziecięcej.

Gmina Busko-Zdrój i Wiślica udostępniają dla zwiedzających grodziska, typowe dla tych terenów. Grodzisko na Kapturowej Górze w Szczaworyżu oraz to położone w Wiślicy są przykładami wczesnośredniowiecznego ukształtowania terenu, służącego w celach osiedleńczych, czy później

również militarnych. Dzisiaj to obszary, z których rozpościerają się piękne widoki na nadnidziańskie walory regionu.

6.2. Infrastruktura i obsługa ruchu turystycznego

Diagnoza stanu turystyki w województwie świętokrzyskim, wskazuje na to, że Powiat buski to jedyny obszar w województwie, gdzie rozwija się działalność uzdrowiskowa, mająca bezsprzecznie silny związek z rozwojem turystyki regionu. Wobec tego działalność uzdrowisk Powiatu buskiego definiuje możliwości uzdrowiskowe województwa świętokrzyskiego. Statystyki wskazują, że 80% osób przyjezdnych do regionu koncentruje się właśnie w Busku-Zdroju oraz w Solcu-Zdroju, gdzie znajduje się 60% wszystkich miejsc noclegowych Powiatu buskiego. Wobec powyższego, Powiat buski to region, który stwarza warunki turystyczne i rekreacyjne osobom przyjezdnym oraz jest regionem, dla którego zatrudnienie w obsłudze funkcji turystycznej jest bardzo istotne.

Funkcja turystyczna jest jednym z najważniejszych czynników rozwoju Powiatu buskiego, dlatego w dotychczasowych działaniach Powiat stawia na ciągły rozwój oferty turystycznej i rekreacyjnej, jak również podejmuje kolejne inwestycje w zakresie tworzenia odpowiednich warunków do rozwoju infrastruktury zaspokajającej ruch turystyczny, który sukcesywnie z roku na rok wzrasta. Na tle innych, okolicznych powiatów, Powiat buski charakteryzuje się wzrastającym zainteresowaniem w zakresie turystyki regionalnej. Ruch turystyczny mierzony najczęściej jest na bazie liczby turystów korzystających z noclegów.

Tabela 51. Turyści korzystający z noclegów według powiatów woj. świętokrzyskiego w latach 2016-2019

Powiat	2016	2017	2018	2019
Buski	103 356	97 481	105 080	120 683
Jędrzejowski	10 509	11 558	13 033	14 758
Kazimierski	4 362	4 181	2 543	2 803
Kielecki	115 018	98 928	104 277	116 655
Konecki	29 195	20 979	22 188	25 352
Opatowski	8 968	8 721	9 103	13 754
Ostrowiecki	27 504	29 977	31 723	26 262
Pińczowski	6 155	6 839	8 238	8 262
Sandomierski	49 635	51 054	54 362	55 284
Skarżyski	27 395	27 399	45 693	30 347
Starachowicki	30 306	36 750	38 274	37 620
Staszowski	15 375	16 583	17 050	18 611
Włoszczowski	6 773	8 088	8 109	8 940
M. Kielce	161 149	161 743	164 426	175 992

Źródło: Diagnoza rozwoju turystyki województwa świętokrzyskiego

Powiat buski jest regionem, który w roku 2019 odwiedziło 120 683 turystów, ustanawiając tym samym Powiat buski jako jeden z najbardziej atrakcyjnych regionów województwa świętokrzyskiego, tuż po Mieście Kielce, które w tożsamym okresie odwiedziło prawie 176 000 turystów. Analizując lata 2016-2019, zauważa się coroczny wzrost osób odwiedzających region Powiatu buskiego, co jednocześnie oznacza, iż Powiat buski powinien w dalszym ciągu podejmować wszelkie możliwe działania prowadzące do wypełniania istniejących deficytów w zakresie infrastruktury i oferty turystycznej. Najwięcej turystów corocznie odwiedza obszar Gminy Busko-Zdrój.

Na rozwój turystyki regionalnej wpływ ma nie tylko oferta kulturalna, przyrodnicza i krajobrazowa, ale również dostępność i jakość infrastruktury turystycznej, w ramach której rozumiany jest poziom dostępności do miejsc noclegowych, ich jakość wraz z ofertą wewnętrzną. Istotnym założeniem tak wysokiej ilości turystów na obszarze Powiatu jest bogata oferta noclegowa. Dostępne dane statystyczne wskazują, że miejsca noclegowe o randze hoteli funkcjonują na obszarze miasta Busko-Zdrój, Solec-Zdrój oraz w Stopnicy. Co również istotne, jedyne czterogwiazdkowe hotele w Powiecie buskim funkcjonują w Busku - Zdroju. Dla obszarów wiejskich najbardziej popularną formą obsługi ruchu turystycznego są gospodarstwa agroturystyczne, których ilość z roku na rok wzrasta, a chętnych turystów na taki sposób wypoczynku jest corocznie więcej.

6.3. Sport i rekreacja

Powiat buski, zgodnie z wcześniejszymi wskazaniem, cechuje wysoki poziom aktywności społecznej, czego wynikiem jest wielość inicjatyw społecznych, w tym również sportowych. Na obszarze Powiatu zlokalizowane są ważne ośrodki rozwoju lokalnego. Istotnym czynnikiem rozwoju społecznego jest kultura fizyczna i inicjatywa sportowa. Atutem dla rozwoju sportu i rekreacji jest ciągłe inwestowanie w nowoczesną infrastrukturę sportową oraz rekreacyjną.

Działalność sportowa i rekreacyjna w Powiecie buskim uwarunkowana jest w wielu przypadkach jego walorami krajobrazowymi. Niewątpliwym atutem jest położenie nad Nidą wraz z dostępem do sieci mniejszych cieków wodnych. Daje to możliwości do prowadzenia zalewu rekreacyjnego w Solcu-Zdroju, wybudowanego na rzece Rzosce, przylegającego od strony zachodniej do parku zdrojowego. Solecki zalew sprzyja warunkom uprawiania sportów i rekreacji wodnej oferując możliwości wypożyczenia sprzętu wodnego, w tym kajaków, rowerów wodnych. Jest też położony w niedalekiej odległości od hotelu, co wskazuje, że z uroków zalewu korzystają nie tylko mieszkańcy, ale również kuracjusze i wszyscy odwiedzający region. Zalew pełni miejsce rekreacji, szczególnie w porze letniej, kiedy to staje się też miejscem organizacji wydarzeń kulturalnych i możliwości wypoczynku od zgiełku miasta.

Funkcję rekreacyjną Powiatu buskiego pełni też Park Zdrojowy w Busku-Zdroju, gdzie sieć rozległych alejek sprzyja długim spacerom. Podzielony jest na część starą i nową, zaś znakiem podziału jest rzeczka Maskalis.

Obecnie, w ramach rekreacji, coraz więcej osób ceni sobie aktywny wypoczynek połączony z poznawaniem walorów przyrodniczych i historycznych regionu. Dlatego, konsekwentnie poszczególne gminy oddają do użytków nowe odcinki tras rowerowych i szlaków pieszych, przebiegających przez najatrakcyjniejsze obszary i obiekty na tym terenie. Obecnie mieszkańcy i osoby odwiedzające region Powiatu buskiego mogą skorzystać z następujących tras:

- **Szlak żółty – Busko-Zdrój – Szaniec**

Biegący od węzła szlaków turystycznych w Busku-Zdroju przez Las Mikułowski i Mikułowice, aż do Szańca. Istotnym walorem tego szlaku są malownicze krajobrazy prowadzące tuż obok niezwykłych zabytków. Jest on również szlakiem łącznikowym z trasą szlaku zielonego. Przemierzając szlak pieszy pokonujemy odległość 8 km.

- **Szlak wokół Studni w Pęczelicach**

Ścieżka edukacyjna o długości 2 km, prowadząca przez historyczne zabudowania poariańskie i wzniesienie Ostra Góra, z którego dostrzec można piękno okolicy.

- **Szlak niebieski: odcinek Busko-Zdrój – Wiślica**

Trasa prowadzi przez rezerwy Skorocice i Przęślin oraz otoczona jest gotyckimi kościołami w Chotlu Czerwonym i Gorysławicach.

- **Szlak niebieski: odcinek Busko-Zdrój – Pińczów** (wykraczający poza obszar Powiatu buskiego)

Trasa biegnie w znacznej części przez obszary leśne, łączące dwa najważniejsze miasta Ponidzia.

- **Szlak drewnianego budownictwa sakralnego wzdłuż Maskalisu**

Szlak o długości niemal 8 km, dla którego zarówno początkiem, jak i końcem trasy jest kościół pw. św. Leonarda w Busku-Zdroju i kaplica zdrojowa pw. św. Anny w Busku-Zdroju.

- **Szlak czerwony: Busko-Zdrój – Solec-Zdrój**

Szlak o długości niemal 26 km, łączący dwa ponidziańskie uzdrowiska. Wędrując nim, zobaczyć można ruiny dawnego zboru ariańskiego w Pęczelicach, grodzisko wczesnośredniowieczne położone na Kapturowej Górze oraz zespół pałacowy w Zborowie.

- **Szlak czarny: Busko-Zdrój – Zbrodzice**

Trasa o charakterze łącznikowym, prowadząca od węzła szlaków turystycznych w Busku-Zdroju, obok pomnika przyrody Zimne Wody do miejscowości Zbrodzice i węzła szlaków w pobliżu winnicy.

- **Ścieżka rowerowa Busko-Zdrój – Wetecz – Kameduły**

Prowadzi przez malownicze tereny Szanieckiego Parku Krajobrazowego. Atutem ścieżki jest jej częściowe oddalenie od ciągów komunikacyjnych. Środkowy odcinek trasy przebiega wśród łąk i lasów, zaś pozostałe części mają nawierzchnię asfaltową. Wzdłuż niej znajdują się cztery miejsca do odpoczynku ze stolikami i ławkami.

Istniejąca sieć szlaków pieszych i ścieżki rowerowej sprzyja poznawaniu okolic, wypoczynkowi i rekreacji, jednak jest ona zbyt uboga, aby stanowić o promocji regionu. Aktywny wypoczynek jest obecnie jedynym z najczęściej wybieranych sposobów rekreacji, dlatego tak istotne jest planowanie przestrzenne, uwzględniające wykorzystanie terenów w sposób zharmonizowany i racjonalnie korzystających z zasobów kulturowych i przyrodniczych. Uwarunkowaniem dla aktywnych form spędzania czasu jest wzrastający poziom świadomości społecznej i istniejący trend zdrowego trybu życia. Wobec powyższego zwiększa się zapotrzebowanie na różnego rodzaju obiekty i infrastrukturę sportowo-rekreacyjną.

Jak już wskazano, jednym z najczęstszych sposobów wypoczynku są obecnie aktywne sposoby spędzania wolnego czasu i rekreacji. Powiat buski dysponuje bogatą ofertą w zakresie spędzania wolnego czasu, sportu i rekreacji, jednak w jej ramach dostrzegane są niedobory i braki w postaci sieci ścieżek rowerowych, czy też infrastruktury rowerowej i okołoturystycznej.

W ramach dostępnych form rekreacji i aktywnego wypoczynku w Powiecie buskim pozostają:

- zajęcia basenowe w formie rehabilitacyjnej (baseny mineralne w Solcu-Zdroju, Kompleks zabiegowy Opal w Busku-Zdroju, aktywny wypoczynek w Malinowym Zdroju – zajęcia balneologiczne w wodzie siarczkowej),
- pływanie w basenach (Basen letni w Stopnicy, Pływalnia Miejska w Busku-Zdroju),
- parki rozrywki dla dzieci (Dziecięca Kraina Quadów w Kamedułach, Skatepark w Busku-Zdroju),
- liczne tereny rekreacyjne (teren rekreacyjny z kamieniem pamiątkowym Stefana Marca w Wiślicy, teren rekreacyjny w Siesławicach),
- możliwość jazdy konnej w ośrodku jazdy konnej i hipoterapii „Hipoland” w Zbludowicach (Busko-Zdrój),
- czas spędzony nad zbiornikiem rekreacyjnym w Radzanowie,
- aktywny wypoczynek z rekreacją nad Nidą w Nowym Korczynie, gdzie można wynająć kajaki, rozpalić ognisko, grać w gry zespołowe, czy też odpoczywać i delektować się ciszą, spokojem i pięknem przyrody,
- rekreacja nad rzeką Nidą w Wiślicy, gdzie zorganizowany jest teren turystyczno-sportowo-rekreacyjny z możliwością skorzystania z grilla, boiska do piłki siatkowej, czy wybrania tego miejsca jako przerwy podczas spływu kajakowego Nidą,
- spędzanie czasu w formie rodzinnej w obszarze terenu rekreacyjnego „Glinianki” w Busku-Zdroju, charakteryzującego się założeniem parkowym i dostępem do placu zabaw dla najmłodszych,
- grę w minigolfa na placu przy Miejsko-Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Busku-Zdroju,
- skorzystanie z możliwości „Słonecznego Ekspresu” – ekologicznego pojazdu o napędzie elektrycznym podróżującego po obszarze miasta Busko-Zdrój, pomiędzy ważnymi dla miasta punktami. Podczas podróży, osoby korzystające z tej formy, dowiadują się o historii miasta i regionu,
- wypożyczanie rowerów m.in. w wypożyczalni w Nowym Folwarku, przy Szlaku Wokół Słońca, co daje możliwość wycieczek rowerowych w obrębie całego regionu Powiatu buskiego.

Zagospodarowaniem czasu wolnego dzieci i młodzieży w Powiecie buskim zajmują się przede wszystkim instytucje kultury, w tym Buskie Samorządowe Centrum Kultury, Gminne Ośrodki Kultury wraz z bibliotekami, a także Buski Ośrodek Sportu i Rekreacji, Powiatowy Międzyszkolny Ośrodek Sportowy oraz świetlice środowiskowe i szkoły wraz z organizacjami pozarządowymi. W ramach działań rekreacyjnych Buskie Samorządowe Centrum Kultury zapewnia organizację czasu wolnego dzieciom, młodzieży oraz osobom dorosłym i seniorom, poprzez organizację wydarzeń kulturalnych, tworzenie inicjatyw kulturalno-oświatowych, turystycznych i rekreacyjnych. Zagadnieniem sportu na terenie Powiatu buskiego zajmuje się przede wszystkim Powiatowy Międzyszkolny Ośrodek

Sportowy w Busku-Zdroju, będący placówką wychowania pozaszkolnego, którego celem nadrzędnym jest kształtowanie pozytywnych wzorców sportowych wśród dzieci i młodzieży, w tym zachęcanie do aktywnego wypoczynku i podnoszenia sprawności fizycznej dzieci i młodzieży.

Jednym z podmiotów zapewniających dostęp do oferty sportowej w Powiecie buskim pozostaje Buski Ośrodek Sportu i Rekreacji, który w swojej ofercie przewiduje m.in.:

- organizację i współorganizację licznych wydarzeń o zasięgu lokalnym, regionalnym oraz wojewódzkim, w tym m. in. turniej Mistrzostw Polski rocznika 2007 – Puchar im. Kazimierza Deyny, Turniej Piłki Ręcznej Plażowej,
- mecze sparingowe w piłce nożnej,
- Młodzieżowy Festiwal Sportów Miejskich.

Wśród podmiotów zajmujących się rozwojem sportu i rekreacji mieszkańców Powiatu buskiego są instytucje gminne wraz z organizacjami pozarządowymi i organizacjami pożytku publicznego wspieranymi przez Powiat buski. Wśród kluczowych podmiotów pozostaje Buski Ośrodek Sportu i Rekreacji, będący jednostką organizacyjną Miasta i Gminy Busko-Zdrój. Instytucja podejmuje inicjatywy i realizuje zadania związane z utrzymaniem i udostępnianiem obiektów sportowych i rekreacyjnych, a także prowadzi aktywną działalność opartą o upowszechnianie sportu, aktywności fizycznej i działań prozdrowotnych. Ośrodek prowadzi działalność wychowawczą i popularyzatorską w zakresie aktywności i kultury fizycznej. Poprzez stwarzanie warunków do uprawiania sportu, zachęca dzieci, młodzież, osoby dorosłe i seniorów do rekreacji ruchowej i aktywnego wypoczynku.

Ośrodek prowadzi bieżącą współpracę z placówkami edukacyjnymi, klubami sportowymi, jak również jednostkami gospodarczymi w zakresie wspomaganie organizacji wydarzeń kulturalnych i zawodów sportowych oraz rekreacyjnych, w których udział biorą również osoby niepełnosprawne. Ośrodek prowadzi liczne zajęcia z zakresu nauki pływania i sportów wodnych, prowadzi sekcje sportowe, zajęcia fitness i aerobiku, jak również zajęcia rehabilitacyjne.

Buski Ośrodek Sportu i Rekreacji odpowiada za udostępnianie obiektów sportowych, będących własnością Gminy Busko-Zdrój lub innych powierzonych wraz z ich właściwym utrzymaniem. Zadania te sprawuje wobec:

- Pływalni Miejskiej im. Stefana Komendy w Busku-Zdroju przy ul. Grotta,
- Stadionu Miejskiego w Busku-Zdroju przy ul. Kusocińskiego,
- Zespołu boisk wielofunkcyjnych "Orlik 2012" w Busku-Zdroju przy ul. Partyzantów,
- terenu rekreacyjnego "Skatepark" w Busku-Zdroju przy ul. Kusocińskiego,
- terenu rekreacyjnego „Zimne Wody” w Busku-Zdroju przy ul. Stawowej,
- terenu rekreacyjnego "Glinianki" w Busku-Zdroju przy ul. Langiewicza,
- zbiornika retencyjno – rekreacyjnego w Radzanowie,
- terenu rekreacyjnego „Karabosy” w Siestawicach,
- publicznych, powierzonych BOSIR, placów zabaw dla dzieci na terenie miasta i gminy Busko-Zdrój,
- boisk sportowych w gminie Busko-Zdrój.

Kluczowym podmiotem służącym realizacji oferty sportowej i rekreacyjnej pozostaje Powiatowy Międzyszkolny Ośrodek Sportowy w Busku-Zdroju, który stanowi centrum sportu i rozrywki Powiatu buskiego. W ramach działalności, jaką podejmuje PMOS jest organizacja i współorganizacja największych wydarzeń sportowych w Powiecie, organizacja koncertów, kabaretów, imprez charytatywnych, wystaw czy prezentacji. W ofercie sportowo-rekreacyjnej Powiatowego Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego pozostają:

- możliwość korzystania z siłowni, stołów do ping-ponga, pełnowymiarowego boiska do piłki siatkowej, ręcznej, koszykowej oraz tenisa ziemnego i piłki nożnej halowej,
- udostępnianie możliwości relaksu i odpoczynku w saunie suchej (fińskiej), z której korzystać można po uprzedniej rezerwacji,
- prowadzenie licznych sekcji sportowych i zajęć z przeznaczeniem dla dzieci i młodzieży.

W ramach Powiatowego Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego organizowane są m.in.:

- zawody międzyszkolne szkół podstawowych i ponadpodstawowych,
- zawody i turnieje sportowe Szkolnego Związku Sportowego w Kielcach,
- zawody, olimpiady i mistrzostwa młodzieży szkolnej w różnych dyscyplinach sportowych szczebla wojewódzkiego, ogólnopolskiego i międzynarodowego,
- treningi grup sportowych, mecze, turnieje i zajęcia o charakterze sportowo-rekreacyjnym osób dorosłych,
- lekcje wychowania fizycznego dla uczniów szkół oraz treningi sekcji sportowych funkcjonujących w Ośrodku.

Istotnym założeniem dla rekreacji na obszarze Powiatu buskiego jest ciągła potrzeba tworzenia szlaków przyrodniczo-edukacyjnych i ścieżek rowerowych, które umożliwiłyby nie tylko mieszkańcom Powiatu, ale również osobom odwiedzającym, poznanie malowniczych zakątków i aktywny wypoczynek. Spójna sieć infrastruktury obsługującej ruch turystyczny jest bezapelacyjnie koniecznością do sprostania wyzwaniom, jakie niesie za sobą promocja Powiatu i rozwój kierunku rekreacyjnego i turystycznego.

Ważnymi podmiotami podejmującymi aktywne działania na rzecz rekreacji i sportu pozostają powiatowe placówki szkolne, zapewniając dzieciom i młodzieży ofertę zajęć pozaszkolnych w formułach szkolnych klubów sportowych, sekcji i zabaw rekreacyjnych.

Wśród placówek pozostaje I Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki w Busku-Zdroju, które prowadzi Szkolny Klub Sportowy oraz zapewnia dostęp do zajęć sportowych pozaszkolnych z zakresu piłki siatkowej, ręcznej, nożnej i koszykówki. Ponadto szkoła posiada doskonałą bazę sportową w postaci hali sportowej, kompleksu boisk, bazy lekkoatletycznej i siłowni zewnętrznej. Obiekt dysponuje również salą lustrzaną, w której prowadzone są zajęcia z zakresu aerobiku, tańca i stretchingu. Poza dostępną ofertą zajęć nawiązujących do kultury fizycznej, placówka prowadzi bogatą ofertę kół tematycznych, rozwijających zainteresowania i zdolności uczniów.

Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. Mikołaja Kopernika w Busku-Zdroju kieruje do uczniów bogatą ofertę zajęć sportowych i rekreacyjnych, będących możliwością wypełnienia wolnego czasu. Przy szkole działa Szkolny Klub Sportowy, którego sekcje obejmują treningi w zakresie piłki nożnej, ręcznej, siatkowej i koszykowej chłopców oraz dziewcząt, sporty walki, tenis stołowy czy biegi

przełajowe. W ramach dostępnych zajęć placówka zaprasza również do uczestnictwa w szkoleniu z zakresu samoobrony, jak również prowadzi zespół "Copernicana Cheerleaders", którego celem jest nauka elementów tańca nowoczesnego z pomponami oraz elementami akrobatyki, prezentujący swoje układy podczas wydarzeń sportowych.

Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących im. Kazimierza Wielkiego w Busku – Zdroju prowadzi sportowe zajęcia pozalekcyjne w formie SKS-ów, realizowanych w sekcjach piłki nożnej, siatkowej, tenisa stołowego, zajęć rytmiczno-tanecznych oraz zajęć ogólnorozwojowych.

Zespół Szkół Techniczno – Informatycznych w Busku – Zdroju prowadzi sekcje sportowe z zakresu zajęć piłki siatkowej, piłki nożnej, koszykówki, tenisa stołowego oraz zajęć tanecznych.

Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy dla Niepełnosprawnych Ruchowo w Busku – Zdroju udostępnia, poza ramami szkolnymi, możliwość korzystania z rehabilitacji i gimnastyki korekcyjnej, basenu i warsztatów.

Szeroką ofertę zajęć dodatkowych, zapewniających zagospodarowanie czasu wolnego uczniów, zapewnia również Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy w Broninie, oferujący przynależność i aktywne uczestnictwo w kołach zainteresowań z zakresu tańca, sportu, zajęć teatralnych, rekreacyjno- sportowych, polonistycznych czy też harcerstwa. Placówka prowadzi zajęcia rozwijające z zakresu rewalidacji i terapii osób z ograniczonymi sprawnościami oraz zajęcia świetlicowe, nawiązujące tematycznie do aktualnych i bieżących wydarzeń.

Zespół Szkół Specjalnych w Busku-Zdroju w swojej ofercie zajęć pozaszkolnych, zapewniających możliwość zagospodarowania wolnego czasu przewiduje uczestnictwo w następujących kołach zainteresowań:

- Szkolny Klub Europejski,
- koło informatyczne,
- koło ekologiczne,
- Klub Miłośników Teatru i Poezji,
- koło historyczne,
- Drużyna harcerska.

Działalność sportowa Powiatu buskiego, oparta jest przede wszystkim na działalności Powiatowego Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego, jak również na wielu stowarzyszeniach, ligach i sekcjach sportowych. O walorach sportowych Powiatu buskiego decyduje też rozległa, spójna i nowoczesna baza infrastrukturalna. Liczne baseny, boiska sportowe i tereny rekreacyjne sprzyjają promocji zdrowia poprzez ruch. Wśród inicjatyw działających na obszarze Powiatu buskiego w aspekcie sportu wyróżnić można liczne inicjatywy stowarzyszeń oraz podmiotów gospodarczych, a należą do nich m. in.:

- Klub Sportowy ARENA BUSKO
- Międzyszkolny Uczniowski Klub Sportowy „UNIA” Busko-Zdrój,
- KS Handbalove Busko,
- Buski Klub Biegacza,

- Buskie Stowarzyszenie Futsalu Busko-Zdrój,
- Stowarzyszenie Maxfarbex Futsal,
- Siłownie i kluby fitness (Ride with me – zajęcia na rowerach stacjonarnych, BODYMANIAK, KamilaFitness, Fitness Club Energy),
- Klub Sportowy „Wisła Nowy Korczyn” (prowadzący sekcje senior i junior starszy),
- Szkołka Piłkarska „Wisetka”,
- Ludowy Uczniowski Klub Sportowy „Wisła” Nowy Korczyn,
- Szkolny Związek Sportowy przy Szkole w Nowym Korczynie,
- Klub Sportowy LKS "GRÓD"- Wiślica,
- Kadra Juniorzy LKS "Gród" Wiślica,
- Klub Bilardowy "MIŁEK" w Wiślicy,
- GLKS „Zorza – Tempo” w Pacanowie,
- GKS Wschodnia Tuczępy,
- Gminny Klub Sportowy Vitalpol Solec-Zdrój,
- "Źródło" Gminny Klub Sportowy,
- Ludowy Klub Sportowy Piast w Stopnicy,
- ULKS Stopnica.

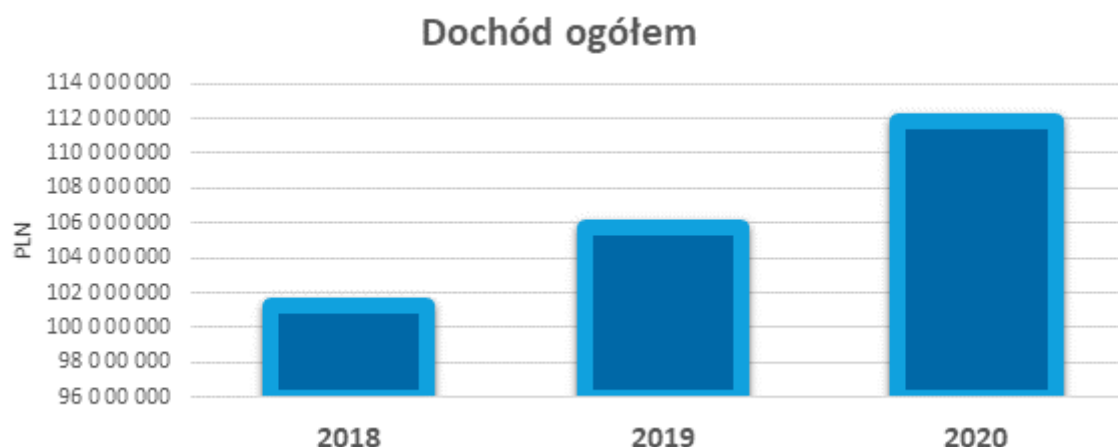
Wobec powyższego, istniejące zaplecze infrastrukturalne Powiatu buskiego pozwala na rozwinięcie i utrzymanie wysokiego poziomu aktywizacji sportowej i społecznej mieszkańców. Powszechny dzisiaj trend wskazujący na zdrowy tryb życia, systematyczną aktywność fizyczną wpływają na konieczność dostosowania istniejących warunków do takich, które pozwoliłyby nie tylko mieszkańcom, ale również osobom przyjeźdnym, spędzać czas aktywnie, poznając jednocześnie kulturę i tradycje regionu.

7. Sytuacja Finansowa Powiatu

7.1. Dochody Powiatu buskiego

Na poniższych wykresach oraz tabelach przedstawione zostały dane dotyczące dochodów Powiatu buskiego w latach 2018-2020.

Wykres 10. Dochody ogółem w latach 2018-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF 2021

Powiat buski w okresie od 2018 do 2020 roku osiągał dochód ogółem w przedziale od 101 276 485,90 zł do 111 784 135,52 zł. Dochód z roku na rok wzrastał średnio o 7,5%. Jest to pozytywny efekt dla Powiatu buskiego.

W roku 2020 Powiat buski zakładał dochody budżetowe w kwocie 107 821 207,75 zł zaś wydatki 116 277 077,75 zł. W budżecie zaplanowano deficyt w kwocie 8 455 870,00 zł, jednakże rok zamknięto z nadwyżką w kwocie 1 422 616,65 zł. Tym samym zrealizowano budżet na poziomie 103,68%. Największy udział w strukturze dochodów Powiatu miała subwencja ogólna wynosząca 53 954 095,00 zł, co stanowi 48,27% dochodów ogółem. Kolejnym znaczącym dochodem Powiatu był podatek dochodowy od osób fizycznych wynoszący 12 866 480,00 zł stanowiący 11,51%.

W 2019 roku dochody budżetowe zostały zaplanowane w kwocie 99 754 026,20 zł zaś wydatki na poziomie 101 136 241,20 zł. Budżet Powiatu zakładał deficyt na poziomie 1 382 215,00 zł. Jednakże rok został zamknięty z nadwyżką w wysokości 10 136 741,71 zł. Plan dochodów został zrealizowany na poziomie 106,02%. Największy udział w dochodach Powiatu miała subwencja ogólna, która w 2019 roku wyniosła 47 742 180,00 zł, co stanowiło 45,14% wykonanych dochodów ogółem.

W 2018 roku Powiat buski zakładał dochody budżetowe na poziomie 100 465 528,98 zł oraz wydatki w kwocie 108 639 801,98 zł. Zakładano również deficyt budżetowy na poziomie 8 174 273,00 zł. Rok 2018 zamknął się deficytem w wysokości 5 167 316,35 zł, która została sfinansowana z wolnych środków w kwocie 3 767 316,35 zł, a także kredytem bankowym w kwocie 1 400 000,00 zł. Na koniec roku dochody Powiatu wyniosły ogółem 101 276 485,90 zł i zostały zrealizowane na poziomie 100,81% założonego planu po zmianach. Największy udział w dochodach Powiatu miała subwencja ogólna, która wyniosła 43 072 990,00 zł, co stanowiło 42,53% wykonanych dochodów ogółem.

Tabela 52. Dochody ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	0,00	0,00	0,00
Dział 020 – Leśnictwo	414 285,89	420 607,23	431 914,12
Dział 600 - Transport i łączność	7 808 548,28	12 812 677,93	4 954 594,98

Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	5 546 145,21	2 173 704,25	269 816,03
Dział 710 - Działalność usługowa	1 476 050,67	1 536 964,91	2 111 294,56
Dział 720 – Informatyka	0,00	0,00	100 000,00
Dział 750 - Administracja publiczna	139 873,14	143 330,31	141 428,14
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	49 184,45	0,00	0,00
Dział 752 - Obrona narodowa	37 815,00	36 200,00	176 100,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	4 741 934,70	5 139 367,70	5 834 392,70
Dział 755 - Wymiar sprawiedliwości	186 432,97	197 999,97	198 000,00
Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	13 958 220,01	15 536 329,03	14 827 811,34
Dział 758 - Różne rozliczenia	43 432 735,73	48 299 857,26	56 759 648,74
Dział 801 - Oświata i wychowanie	7 761 820,09	573 782,25	2 367 270,47
Dział 851 - Ochrona zdrowia	1 075 482,57	853 077,20	4 149 947,31
Dział 852 - Pomoc społeczna	9 771 370,92	12 167 366,97	14 297 569,49
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	1 885 794,87	1 608 957,68	1 861 829,28
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	692 565,47	1 511 729,99	447 087,28
Dział 855 – Rodzina	2 209 349,23	2 634 804,50	2 780 321,25
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	88 033,09	94 643,47	74 639,53
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,72	923,66	0,56
Dział 926 - Kultura fizyczna	842,89	21 668,73	469,74
Ogółem	101 276 485,90	105 763 993,04	111 784 135,52

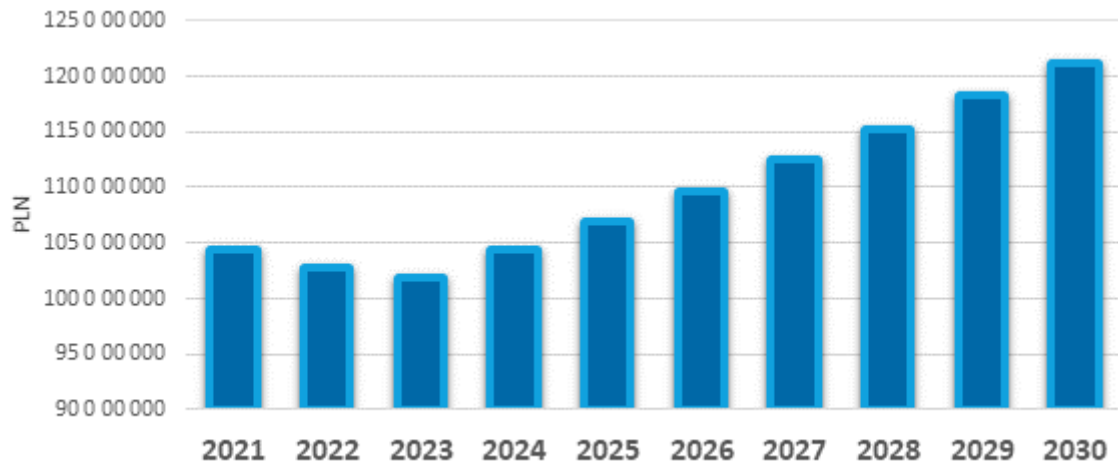
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

W powyższej tabeli przedstawiono szczegółowe informacje w zakresie wykonania planu dochodów w Powiecie buskim. Można zauważyć, iż największy udział w budżecie na przestrzeni lat zajmuje dział 758 – Różne rozliczenia stanowiący 48%. Następnym w kolejności jest dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem stanowiące średnio 14%. Następnie dział 852 Pomoc społeczna

stanowiąca średnio 11%. Struktura wykonania planu dochodów dla poszczególnych działań na przestrzeni lat była na podobnym poziomie.

Na poniższym wykresie przedstawiono prognozy dochodu ogółem na przestrzeni 2021-2030.

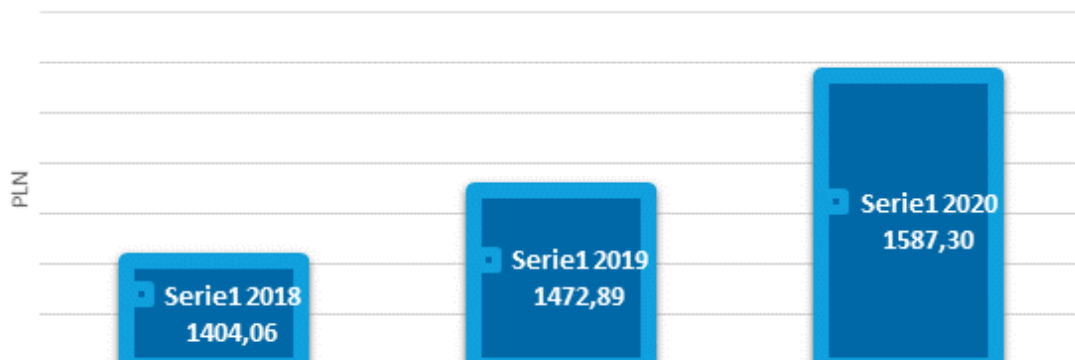
Wykres 11. Dochody ogółem w latach 2021-2030

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF 2021

Powiat Buski w Wieloletniej Prognozie Finansowej uwzględnił dochody ogółem, które w pierwszych trzech latach odniesienia przybierają tendencję malejącą. Od roku 2023 zauważalna jest tendencja wzrostowa, która utrzymuje się na poziomie 2,5%. Przewidywane dochody rosną w umiarkowanym tempie. Zapewnią one pokrycie wydatków w kolejnych latach.

Wykres 12. Dochody na 1 mieszkańca w latach 2018-2020

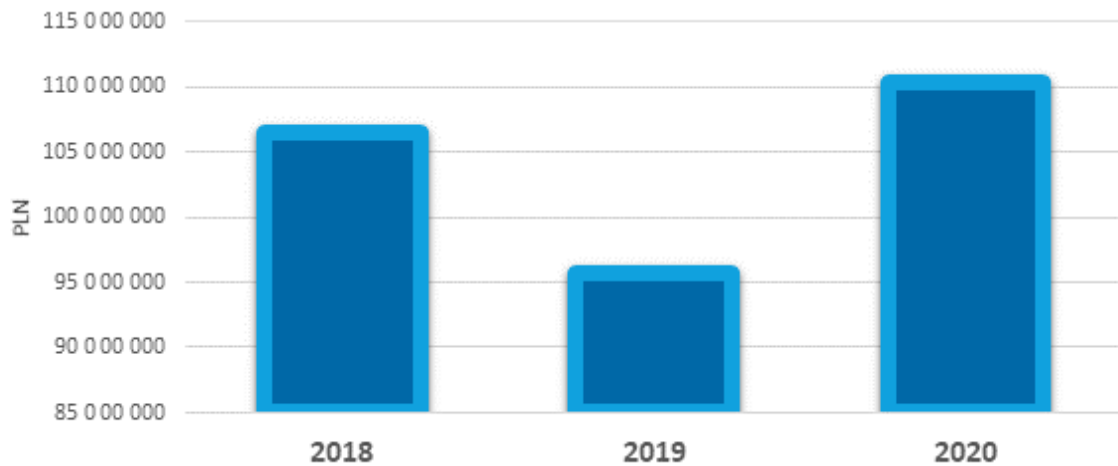
Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach od 2018 do 2020 wynosiły od 1 404,06 do 1 587,30 zł. Wskaźnik wzrastał w okresie odniesienia średnio w tempie 8,4%.

7.2. Wydatki Powiatu buskiego

Na poniższym wykresie oraz w tabelach przedstawione zostały dane dotyczące wydatków Powiatu buskiego w latach 2018-2020.

Wykres 13. Wydatki ogółem w latach 2018-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF 2021

W 2020 roku Powiat poniósł wydatki ogółem w wysokości 110 361 518,87 zł. Wydatki bieżące wyniosły 91 692 928,74 zł, co stanowiło 83,08% zrealizowanych wydatków ogółem. Wydatki majątkowe kształtowały się na poziomie 18 668 590,13 zł, co stanowiło 16,92% wydatków ogółem. Plan wykonania wydatków został zrealizowany w 94,91%.

W 2019 roku Powiat poniósł wydatki ogółem w wysokości 95 627 251,33 zł. Wydatki bieżące wyniosły 84 209 211,60 zł, co stanowiło 88,06% ogółem zrealizowanych wydatków. Wydatki majątkowe kształtowały się na poziomie 11 418 039,73 zł, co stanowiło 11,94% wydatków ogółem. Plan wykonania wydatków został zrealizowany w 94,55%.

W 2018 roku Powiat poniósł wydatki ogółem w wysokości 106 443 802,25 zł. Wydatki bieżące wyniosły 84 399 813,02 zł, co stanowiło 79,29% ogółem poniesionych wydatków. Wydatki majątkowe kształtowały się na poziomie 22 043 989,23 zł, co stanowiło 20,71% wydatków ogółem. Plan wykonania wydatków został zrealizowany w 97,98%.

Tabela 53. Wykonanie planu wydatków w podziale na działy Klasyfikacji budżetowej 2018-2020

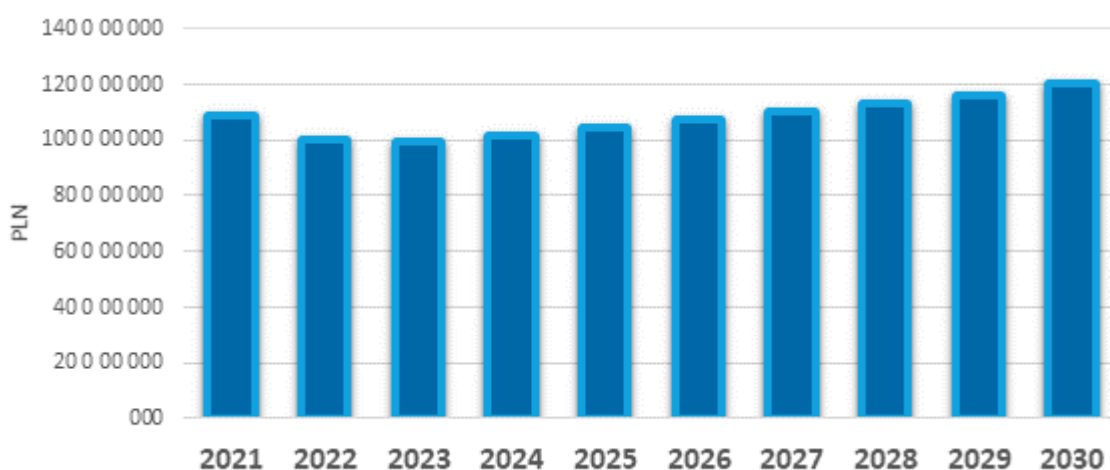
Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	0,00	0,00	0,00
Dział 020 - Leśnictwo	414 285,89	420 607,23	431 914,12
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	0,00	0,00	0,00
Dział 600 - Transport i łączność	15 575 121,85	11 091 051,59	16 111 430,52
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	714 944,93	236 802,79	187 903,07
Dział 710 - Działalność usługowa	913 125,91	1 298 068,73	2 436 798,28
Dział 720 - Informatyka	6 000,00	0,00	102 996,12

Dział 750 - Administracja publiczna	8 117 218,23	8 472 179,98	8 705 432,94
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	49 184,45	0,00	0,00
Dział 752 - Obrona narodowa	37 815,00	36 200,00	176 100,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	4 821 648,01	5 268 306,10	5 848 173,90
Dział 755 - Wymiar sprawiedliwości	187 748,30	197 999,97	198 000,00
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	715 658,90	750 646,19	528 014,70
Dział 758 - Różne rozliczenia	3 172 832,00	730 000,00	0,00
Dział 801 - Oświata i wychowanie	39 423 829,16	32 059 609,43	32 254 196,57
Dział 851 - Ochrona zdrowia	2 184 610,28	1 258 500,54	4 690 366,20
Dział 852 - Pomoc społeczna	10 203 386,10	12 908 248,59	15 228 482,65
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	3 818 537,62	3 215 129,64	3 524 262,22
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	11 316 621,88	12 635 480,95	14 418 003,59
Dział 855 - Rodzina	4 315 229,54	4 512 698,22	5 114 362,77
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	113 520,54	116 722,85	105 123,50
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	181 802,04	170 611,30	160 282,84
Dział 926 - Kultura fizyczna i sport	160 681,62	248 387,23	139 674,88
Ogółem	106 443 802,25	95 627 251,33	110 361 518,87

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Powyższa tabela przedstawia szczegółową informację w zakresie wykonania planu wydatków w Powiecie Buskim. Największy udział w wydatkach Powiatu stanowią wydatki na 801 - Oświatę i wychowanie, średnio 30%. W kolejności pod względem udziału znajdują się wydatki związane z 600 - Transportem i łącznością, średnio 14%, a następnie na 852-Pomoc społeczną, średnio 13%.

Wykres 14. Wydatki ogółem prognoza na lata 2021-2030

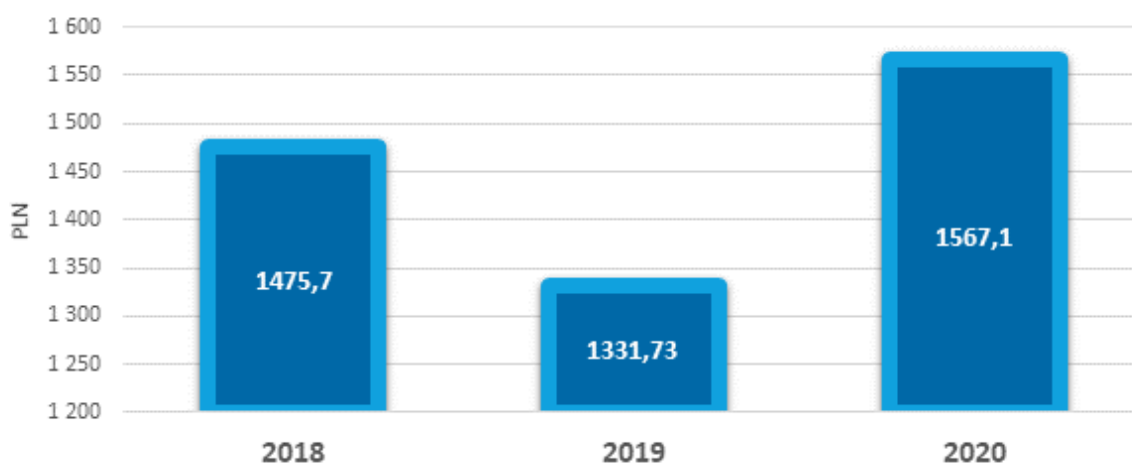

Źr

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF 2021

Powiat Buski w Wieloletniej Prognozie Finansowej uwzględnił wydatki ogółem, w pierwszych 3 latach odniesienia przybierają trend malejący. Wydatki wzrastają proporcjonalnie do dochodów ogółem. Szacowane dochody zapewnią pokrycie wydatków według wieloletniego planu finansowego.

Wykres 15. Wydatki na 1 mieszkańca na lata 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL

Wydatki przypadające na 1 mieszkańca w latach 2018 - 2020 mieściły się w przedziale od 1 475,70 do 1 567,10 zł. Wskaźniki w poszczególnych latach są wyższe od średniej dla powiatów, która w latach 2018 - 2019 wynosiła 1 187 zł.

7.3. Analiza Wskaźnikowa

7.3.1. Wskaźniki budżetowe

Tabela 54. Wskaźniki budżetowe 2018-2020

Wskaźniki budżetowe	2018	2019	2020
WB1 – udział dochodów bieżących w dochodach ogółem	83,19%	86,36%	91,73%
WB2 – udział dochodów własnych w dochodach ogółem	20,23%	21,56%	20,56%
WB3 – udział nadwyżki operacyjnej w dochodach ogółem	-0,15%	6,74%	9,71%
WB4 – udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem	20,71%	11,94%	16,92%
WB5 – obciążenie wydatków bieżących na wynagrodzenia i pochodne	62,14%	67,39%	66,94%
WB6 – udział nadwyżki operacyjnej i dochodów ze sprzedaży majątku w dochodach ogółem	4,48%	8,48%	9,24%
WB7 – udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych	76,56%	188,78%	79,68%

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF

Wskaźnik B1 uwidacznia jaką część dochodów ogółem stanowią dochody bieżące. Poprzez dochody bieżące rozumiane są te, które nie są dochodami majątkowymi, a więc nie są przeznaczone na inwestycje, nie pochodzą ze sprzedaży majątku ani z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego w prawo własności. Wartość wskaźnika dla Powiatu buskiego jest wysoka w całym badanym okresie. W 2020 roku jest wyższy od średniej wartości wskaźnika dla wszystkich powiatów (89,6%), co może świadczyć o dobrej sytuacji finansowej.

Wskaźnik B2 mówi o stosunku dochodów ogółem do dochodów własnych. Dochody własne są tu rozumiane jako dochody ogółem pomniejszone o subwencję ogólną i dotacje. Wartość wskaźnika dla Powiatu buskiego jest niższy od średniej (35,9%) dla wszystkich powiatów. Wskaźnik wskazuje na wysoką zależność od subwencji ogólnych oraz dotacji.

Kolejny wskaźnik B3 odnosi się do nadwyżki operacyjnej, traktowanej jako różnice pomiędzy dochodami bieżącymi i wydatkami bieżącymi. Informuje on jaką część dochodu ogółem stanowi nadwyżka, będąca dodatnim wynikiem bieżącym. Powiat buski w 2018 roku prezentował ujemny wskaźnik, oznacza to, iż wydatki były wyższe od dochodów. W roku 2019 oraz 2020 wskaźnik jest dodatni. Dodatkowo w 2019 jest niższy od średniej dla powiatów (7,9%), zaś w 2020 wyższy. Wskaźnik przyjmuje tendencje rosnącą, świadczy to o poprawiającej się sytuacji finansowej Powiatu.

Wskaźnik B4 udziału wydatków majątkowych w wydatkach ogółem był niższy w latach 2019-2020 w Powiecie buskim od średniej dla powiatów (17,8%). Oznacza to, że badana jednostka mniej niż inne powiaty inwestowała w danym okresie.

Wskaźnik B5 wskazuje jaką część wydatków bieżących stanowią wydatki na wynagrodzenia i pochodne od wynagrodzeń. Wskaźnik ten nie wykazuje dużych wahań i nie odbiega od średniej wartości wskaźnika dla powiatów (61,8%).

Wskaźnik B6 stanowi uszczegółowienie informacji, które daje wskaźnik B3. Wskazuje on na jaki udział w dochodzie ogółem ma nadwyżka operacyjna wraz z dochodami ze sprzedaży majątku. Podobnie jak w przypadku wskaźnika B3, powiat osiąga dodatnią wartość wskaźnika B6 i jest ona większa od średniej dla innych powiatów.

Wskaźnik B7 daje odpowiedź na pytanie, w jakim stopniu jednostka jest w stanie finansować inwestycje środkami własnymi. W przypadku Powiatu buskiego wskaźnik ten osiąga umiarkowane wartości, co świadczy o umiarkowanym ryzyku utraty płynności finansowej w związku z obsługą zadłużenia. Wskaźnik w 2018 roku (76,56%) oraz w 2020 roku (79,68%) był niższy od średniego wskaźnika dla powiatów (115,67%). W roku 2019 wskaźnik wyniósł 188,78% przez co był znacznie wyższy od średniej dla powiatów. Świadczy o niewykorzystywanej możliwości inwestycyjnej.

7.3.2. Wskaźniki na mieszkańca

Tabela 55. Wskaźniki na mieszkańca 2018-2020

Wskaźniki na mieszkańca	2018	2019	2020
WL1 – Transfery bieżące na mieszkańca	884,82 zł	956,38 zł	1 117,41 zł
WL2 – Nadwyżka operacyjna na mieszkańca	-2,09 zł	99,54 zł	139,79 zł
WL3 – Zobowiązania ogółem na mieszkańca	234,21 zł	300,77 zł	211,23 zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF

Wskaźnik L1 określa stosunek transferów bieżących rozumianych jako sumę subwencji ogólnej i dotacji bieżącej do liczby mieszkańców jednostki samorządu terytorialnego. W Powiecie buskim w latach 2018-2020 wskaźnik ten wynosił odpowiednio 884,82 zł, 956,38 zł, 1 117,41 zł i był wyższy od średniego wskaźnika dla powiatów wynoszącego 648,08 zł.

Wskaźnik L2 informuje, ile środków wypracowanych w nadwyżce operacyjnej przypada na jednego mieszkańca. W badanej jednostce wskaźnik ten ma wyraźną tendencję rosnącą. Wskaźniki w latach 2019-2020 były również wyższe od średniej nadwyżki operacyjnej na mieszkańca w innych powiatach (86,73 zł).

Wskaźnik L3 informuje o stanie wartości zobowiązań według tytułów dłużnych przypadających na jednego mieszkańca. Wartość średnia dla powiatów wynosi 258,59 zł. Tylko w roku 2019 wartość dla Powiatu Buskiego jest wyższa od wartości średniej. W pozostałych badanych latach wskaźnik jest niższy.

7.3.3. Wskaźniki zadłużenia

Tabela 56. Wskaźniki zadłużenia 2018-2020

Wskaźniki zadłużenia	2018	2019	2020
WZ1 – udział zobowiązań ogółem w dochodach ogółem	25,47%	24,39%	21,95%
WZ3 – obciążenie dochodów ogółem wydatkami na obsługę zadłużenia	0,71%	0,71%	2,76%
WZ5 – obciążenie dochodów własnych wydatkami na obsługę zadłużenia	3,49%	3,29%	12,86%

Źródło: opracowanie własne na podstawie WPF

Wskaźnik Z1 wskazuje jaką część dochodów ogółem stanowią zobowiązania. W latach 2018 - 2020 wskaźnik był zbliżony do średniego wskaźnika dla powiatów (22,6%). Wskaźnik na przestrzeni lat przyjmuje tendencje spadkową. Świadczy to o redukcji zadłużenia.

Kolejny wskaźnik Z3 informuje jak jednostka samorządu terytorialnego radzi sobie z obsługą zadłużenia. Według ustawy nie może przekraczać on 15%. Powiat buski w analizowanym okresie nie przekracza maksymalnego dozwolonego limitu. Wskaźniki kształtują się poniżej średniej (3,6%) dla powiatów w Polsce.

Również wartość wskaźnika Z5 mówiący o obciążeniu dochodów własnych obsługą zadłużenia przybierał trend malejący. W roku 2014 relacja ta wyniosła 13,8% co było wartością mniejszą od średniej dla powiatów. Malejąca wartość wskaźnika świadczy o zmniejszającym się ryzyku niewypłacalności Powiatu.

8. Wnioski z diagnozy strategicznej Powiatu Buskiego

8.1. Obszar: społeczeństwo

Ludność Powiatu buskiego

Powiat buski charakteryzuje corocznie zmniejszająca się liczba mieszkańców, wskazując współczynnik zmian demograficznych na poziomie 3,19 % na przestrzeni 5 ostatnich lat. Współczynnik ten ukazuje, że liczba mieszkańców zmalała o 2 319 osób na przestrzeni lat 2016-2020. Największa liczba ludności zamieszkuje Gminę Busko-Zdrój, zaś najmniej mieszkańców liczy Gmina Tuczępy.

Charakterystycznym dla Powiatu jest postępujące zjawisko starzejącego się społeczeństwa, o czym świadczy istotna nadwyżka osób w wieku senioralnym w stosunku do liczebności osób w wieku przedprodukcyjnym. Osoby w wieku 65 + stanowią niespełna 20 % społeczności, podczas gdy osoby młode, do 17 roku życia stanowią jedynie nieco ponad 16 % społeczności Powiatu buskiego.

Wskaźnik feminizacji wskazuje dominującą liczbę kobiet względem liczby mężczyzn, w tym głównie w grupie osób w wieku poprodukcyjnym.

Prognoza demograficzna na okres obowiązywania Programu wskazuje na postępujące zjawisko zmniejszającej się liczby mieszkańców Powiatu buskiego, jak również pogłębiające się zjawisko starzejącego się społeczeństwa.

Pomoc społeczna

Zakres i poziom udzielania świadczeń pomocy społecznej z roku na rok jest coraz niższy, co wskazuje na kształtowanie pozytywnego trendu i coraz wyższej samodzielności mieszkańców Powiatu buskiego w zakresie radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych. W analizowanym okresie lat 2016-2020 liczba gospodarstw korzystających ze świadczeń pomocy społecznej spadła o 43%, zaś liczba osób pozostających w gospodarstwach domowych w roku 2020 pozostaje niższa o 49 % w stosunku do roku 2016.

Obecnie najczęstszymi powodami przyznawania świadczeń społecznych pozostają: długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych oraz potrzeba ochrony macierzyństwa.

Zakres pomocy społecznej w Powiecie Buskim, poza podstawowymi świadczeniami, dysponuje także ofertą całodobowej pomocy społecznej w postaci Domów Opieki Społecznej w Zborowie, Gnojnie, Słupi oraz w Ratajach Słupskich. Wśród pensjonariuszy i osób korzystających z tego rodzaju pomocy są kobiety, mężczyźni i dzieci niepełnosprawne intelektualnie, kobiety przewlekle chore oraz seniorzy. Działalność Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie skupia się również na świadczeniu poradnictwa specjalistycznego, wykonywaniu zadań organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie, przyznawania świadczeń i dodatków na rzecz pieczy zastępczej wraz z pomocą usamodzielnionym wychowankom. Działania podejmowane przez Instytucje mają na celu przeciwdziałanie przemocy i innym niepożądanym sytuacjom w rodzinach, zaś osoby niepełnosprawne wspierane są w ramach PFRON. Działalność PCPR oparta jest na szerokiej działalności na rzecz poprawy jakości życia w Powiecie Buskim i przeciwdziałania pogłębianiu trudnych sytuacji życiowych.

Edukacja

Sieć placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych Powiatu buskiego obejmuje szkoły podstawowe specjalne oraz szkoły ponadpodstawowe, a także placówki pozaszkolne. Powiat buski pozostaje również organem prowadzącym dla szkół branżowych w ramach oferty edukacji na poziomie ponadpodstawowej, udostępniając również uczniom bazę noclegową w postaci internatów.

Liczba uczniów z roku na rok jest coraz większa, a trend ten dotyczy zarówno szkół podstawowych jak i ponadpodstawowych. Jakość edukacji w Powiecie buskim oceniana jest jako wyższa niż średnia wojewódzka i krajowa. Wyniki egzaminów maturalnych pozostają wyższe, niż średnia wyników dla województwa świętokrzyskiego i kraju.

Istotnymi aspektami w zakresie oświaty i edukacji jest zapewnienie odpowiedniej jakości i dostępności do opieki nad dziećmi najmłodszymi, tj. do lat 3 oraz przedszkoli. Organy Powiatu nie mają wpływu na kształt sieci opieki przedszkolnej, ponieważ realizacja zadań z zakresu edukacji publicznej jest jednym z zadań własnych samorządów gminnych. Zagadnienie dostępności do opieki przedszkolnej rozpatrywano na poziomie gmin, będących w obszarze Powiatu buskiego, co jednak dało obraz wskazujący na niedostatecznie rozwiniętą sieć przedszkoli i żłobków. Zarówno w przypadku przedszkoli, jak i żłobków, liczba dostępnych miejsc jest stanowczo za niska i nie odpowiada istniejącemu zapotrzebowaniu.

Bezpośrednim efektem niedostatecznie rozwiniętej sieci przedszkoli i żłobków pozostaje konieczność rezygnacji rodzica z możliwości zatrudnienia, co z kolei może prowadzić do wzrostu bezrobocia

i dalszych jego konsekwencji w postaci dezaktualizacji kompetencji zawodowych i wykluczenia z rynku pracy.

Ochrona zdrowia

Podstawowym podmiotem leczniczym w Powiecie buskim jest Zespół Opieki Zdrowotnej w Busku - Zdroju, wspomagany przychodniami publicznymi i prywatnymi. Dostęp do opieki zdrowotnej pozostaje na poziomie zaspokajającym bieżące potrzeby mieszkańców, jednak kluczowe jest podejmowanie dalszych działań na rzecz poprawy infrastruktury i poprawy poziomu świadczonych usług z zakresu opieki medycznej, w tym doposażenie jednostek leczniczych. Działalność lecznicza Powiatu buskiego opiera się również na fundamencie uzdrowiskowym. Powiat buski posiada bogate walory uzdrowiskowe, sprzyjające rehabilitacji i rekonwalescencji w Busku-Zdroju oraz w Solcu - Zdroju. W Busku-Zdroju funkcjonuje również filia Świętokrzyskiego Centrum Ratownictwa Medycznego i Transportu Sanitarnego w Kielcach.

Kapitał społeczny

Kapitał społeczny Powiatu buskiego wyraża się w aktywnym działaniu stowarzyszeń i organizacji pozarządowych. Podmioty te wykazują wysoki poziom aktywności w organizacji życia społecznego, jak również oddziałują na promocję Powiatu. Charakterystycznym dla Powiatu buskiego jest wysoki poziom kapitału społecznego oraz silne i zorganizowane zaangażowanie.

Rynek pracy

Rynek pracy w Powiecie buskim wskazuje na coroczne zwiększenie ilości podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne. Tendencja wzrostowa dotyczy działalności gospodarczych funkcjonujących w sektorze przemysłu, budownictwa i pozostałej działalności.

Powiat buski charakteryzuje się najniższą stopą bezrobocia w województwie świętokrzyskim, co wskazuje na względnie dobrą sytuację na rynku pracy w ujęciu regionalnym. Lokalnie, zjawisko bezrobocia nadal jest jednym z kluczowych problemów. Do roku 2019 poziom bezrobocia systematycznie malał, jednak rok 2020 przyniósł kolejny wzrost liczby osób bezrobotnych. Uwarunkowanie to w dużej mierze wynika z obecnej sytuacji pandemicznej wywołanej obecnością wirusa COVID-19, koniecznością wstrzymania gospodarki, poprzez liczne czasowe i stałe zamknięcia działalności gospodarczych, co miało bezpośrednie przełożenie na zmniejszenie środków na utrzymanie i prowadzenia tych działalności, a w efekcie skutkowało zwolnieniami.

Wśród osób bezrobotnych w Powiecie buskim niespełna 51 % stanowią kobiety. Ponadto, wśród osób bezrobotnych dominują osoby pozostające bez zatrudnienia przez okres 1 roku i dłużej. Wśród osób bezrobotnych największą część stanowią osoby w przedziale wiekowym pomiędzy 25, a 34 rokiem życia, zaś najmniejsze bezrobocie rejestrowane występuje wśród mieszkańców Powiatu będących w wieku pomiędzy 45, a 54 rokiem życia. W ujęciu strukturalnym, pod względem posiadanego wykształcenia, dominującą grupą są osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe lub branżowe, zaś najmniejszy odsetek osób bezrobotnych stanowią osoby z wykształceniem ogólnokształcącym.

Głównymi powodami rejestracji bezrobotnych w Powiatowym Urzędzie Pracy, zgodnie z danymi za rok 2020 są:

- brak posiadania odpowiednich kwalifikacji zawodowych (433 osoby),
- brak doświadczenia zawodowego (847 osób),
- prawo do zasiłku (476 osób),
- brak możliwości pozostawienia dziecka (162 osoby).

Koniecznym zatem jest wdrożenie rozwiązań sprzyjających realizacji działań z zakresu zwiększenia przedsiębiorczości i możliwości powrotu na rynek pracy. Niezbędne są działania edukacyjne w postaci kursów, staży i warsztatów podnoszących kwalifikacje społeczne i zawodowe, jak również wsparcie z zakresu psychologicznego i doradztwa zawodowego.

Bezpieczeństwo publiczne

Powiat buski charakteryzuje się względnie dobrym stanem bezpieczeństwa w regionie. Corocznie na obszarze Powiatu odnotowuje się mniej przestępstw. Pod względem pożarniczym, Powiat buski charakteryzuje się wzrostem zagrożeń związanych ze skutkami zmiennych stanów pogodowych, niesienia pomocy w wyniku wypadków drogowych i komunikacyjnych. Na obszarze Powiatu buskiego działa rozwinięta sieć Ochotniczych Straży Pożarnych, zaś na bezpieczeństwo publiczne odpowiada Komenda Powiatowa Policji w Busku - Zdroju. W ramach pożądaných aspektów wymagających poprawy wskazuje się konieczność wdrożenia działań profilaktycznych i prewencyjnych, jak również zwiększenia częstotliwości w zakresie działań świadomościowych nt. bezpieczeństwa, skierowanych do dzieci i młodzieży z obszaru Powiatu buskiego.

8.2. Obszar: przestrzeń i środowisko

Przestrzeń

Pod względem strukturalnym, Powiat buski przedstawiany jest jako obszar z dominującą powierzchnią obszarów wiejskich, stanowiących 96,27 % ogólnej powierzchni. Charakterystycznym dla Powiatu jest duża lesistość gruntów, stanowiąca 11,53 % połaci regionu. Wobec tego, obszary leśne są ważnym zasobem naturalnym Powiatu, co wskazuje na szerokie możliwości wykorzystania, szczególnie do celów turystyki i rekreacji aktywnej.

Pod względem zagospodarowania przestrzennego Powiatu, jedynie Gmina Solec- Zdrój w całości objęta jest obowiązującymi planami zagospodarowania przestrzennego.

Obszar Powiatu buskiego objęty jest obszarem strategicznej interwencji wynikającym z „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030”, która wskazuje obszary zagrożone trwałą marginalizacją, wśród których pozostaje obszar Gminy Wiślica oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, wśród których sklasyfikowane jest miasto Busko-Zdrój.

Gminy wchodzące w skład Powiatu buskiego przynależą do różnych OSI regionalnych wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa, w tym MOF miast średnich tracących funkcje społeczno – gospodarcze:

- MOF Busko Zdrój (miasto rdzeniowe – Busko – Zdrój, obszar wiejski Gminy Busko – Zdrój i Gmina Stopnica),
- obszar uzdrowiskowy: Miasto i Gmina Busko – Zdrój oraz Gmina Solec – Zdrój,
- OSI „Ponidzie”: Gmina Wiślica, Gmina Nowy Korczyn,
- obszary zagrożone marginalizacją: Gmina Wiślica.

Stan zagospodarowania Powiatu określany jest jako dobry, biorąc pod uwagę obowiązujące i będące w opracowaniu studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Pod względem zagospodarowania powierzchni na bazie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, sytuacja Powiatu przedstawia się jako umiarkowanie dobra, ponieważ jest ich stosunkowo niewiele, jednak sytuacja zagospodarowania regulowana jest również decyzjami o warunkach zabudowy, co pozwala na planowanie spójnej przestrzeni. Niewątpliwie jednak, zwiększenie ilości obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego byłoby wyrazem podniesienia jakości zagospodarowania przestrzennego.

Środowisko

Powiat buski pozostaje regionem o bogatych złożach zasobów mineralnych, w tym wód leczniczych: siarczanostonnych i solanek jodkobromkowych, jak również charakteryzuje się bogactwem geologicznym w postaci złóż gipsu, siarki, ich pochodnych oraz borowiny. Zasoby naturalne, w tym mineralne mają niewątpliwie istotny wpływ na rozwój i kontynuację funkcji uzdrowiskowej Buska-Zdroju i Solca-Zdroju.

Przez obszar Powiatu buskiego przepływa wiele cieków wodnych, co klasyfikuje obszar jako zagrożony ryzykiem powodzi w przypadku zmiennych warunków atmosferycznych. Poza licznymi ciekami wodnymi, Powiat posiada bogate zaplecze rekreacyjne w postaci dostępu do zbiorników wodnych, z których część ma również charakter kompensacyjny i retencyjny.

Istotnym walorem środowiskowym Powiatu buskiego jest bogactwo form ochrony przyrody, począwszy od obszarów Natura 2000, przez obszary chronionego krajobrazu i parki krajobrazowe, aż po użytki ekologiczne i stanowiska dokumentacyjne. Istniejące formy ochrony przyrody stanowią 96 % powierzchni całego Powiatu, co wraz z licznymi ciekami wodnymi i dostępem do zbiorników wodnych sprzyja turystyce i rekreacji realizowanych w formie aktywnej. Istniejące walory środowiskowe mają również niewątpliwą wpływ na realizację funkcji uzdrowiskowej w Powiecie buskim.

8.3. Obszar: gospodarka

Podmioty gospodarcze Powiatu buskiego

Sytuacja gospodarcza Powiatu buskiego wskazuje na coroczny spadek liczby podmiotów gospodarczych w sektorze publicznym oraz wzrost liczebności podmiotów gospodarczych sektora prywatnego. Dominującą formą sektora prywatnego są przedsiębiorstwa działające w formie osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Przedsiębiorczość Powiatu buskiego opiera się zasadniczo na przedsiębiorstwach zarejestrowanych w sekcjach odnoszących się do handlu hurtowego i detalicznego, naprawy pojazdów samochodowych (27,15%), budownictwa (20,34%) oraz pozostałej działalności usługowej (8,16%).

Koniecznym pozostaje wdrożenie rozwiązań wspierających przedsiębiorczość, w tym zarówno pomocy w zakresie założenia i rozpoczęcia działalności gospodarczej, jak i jej rozwinięcia. Wielu obecnych i przyszłych przedsiębiorców nie ma wiedzy na temat właściwych kroków w zakresie zwiększenia przedsiębiorczości i budowania konkurencyjności, dlatego też właściwe będzie wsparcie nowych i obecnych już podmiotów gospodarczych.

Rolnictwo

Powiat buski charakteryzowany jest jako obszar z dominacją obszarów wiejskich i typowo rolniczym charakterem. Na obszarze Powiatu Buskiego w strukturze gruntów dominują grunty orne, łąki i pastwiska oraz tereny typowo rolnicze. Z punktu widzenia klas glebowych na terenie Powiatu przeważają gleby klasy IVa, IVb oraz V klasy bonitacyjnej. Wyraźny udział powierzchniowy zajmują również gleby IIIa i IIIb. Nie stwierdzono występowania gleb z klasy VIz. Na terenie Powiatu buskiego struktura gospodarstw rolnych jest zróżnicowana pod względem ich powierzchni, jednakże dominują gospodarstwa małe do 2 ha lub do 5 ha i na przestrzeni ostatnich 5 lat nie zaszły znaczące zmiany. Gospodarstwa większe (do 30 ha) i duże (powyżej 30 ha) nie są liczne, łącznie jest ich około 1,5% w całym Powiecie, najwięcej w Gminie Busko – Zdrój.

Ukształtowanie struktury gruntów oraz dominacja gleb III i IV klasy bonitacyjnej determinuje kierunki rozwoju rolnictwa. W centralnej części Powiatu buskiego dodatkowo pojawiają się obszary upraw mieszanych, jak również tereny sadownicze i plantacje. W Powiecie w gospodarstwach rolnych uprawia się zboża, ziemniaki, truskawki, ogórki oraz prowadzona jest działalność sadownicza, w tym sady jabłoniowe, wiśniowe, śliwkowe i brzoskwiniowe. Produkcja zwierzęca to głównie tucz trzody chlewnej.

8.4. Obszar: infrastruktura techniczna

Podłączenie do infrastruktury sieciowej w Powiecie buskim ma 87,1 % wszystkich budynków mieszkalnych, natomiast większość z nich znajduje się na obszarach wiejskich. Na zasadzie dysproporcji przedstawia się podłączenie budynków mieszkalnych do sieci kanalizacyjnej, co dla obszarów wiejskich pozostaje na poziomie 34,3 %. Charakterystycznym dla Powiatu jest relacja sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej, która przyjmuje tendencję malejącą, co wskazuje na konieczność podjęcia interwencji w zakresie rozwoju sieci kanalizacyjnej, szczególnie w obszarach wiejskich Powiatu. Pod względem dostępu do sieci gazowej Powiat Buski charakteryzuje się coroczną rozbudową, co kształtuje względnie dobrą sytuację oraz przemawia za utrzymaniem dotychczasowego kierunku rozwoju tej sfery.

Istotną dziedziną obszaru infrastruktury technicznej pozostaje mieszkalnictwo w Powiecie buskim. Region charakteryzuje się systematycznym wzrostem ilości mieszkań, z czego przyrost osiągany jest na obszarach miejskich, zaś w obszarze wiejskim Powiatu buskiego odnotowuje się coroczny spadek ilości mieszkań, wyposażonych w podstawowe media.

Sieć dróg publicznych na obszarze Powiatu buskiego charakteryzuje względna spójność, jednak pomimo inwestowania, zarówno przez samorządy gminne, jak i samorząd powiatowy w poprawę jakości dróg, spójności i dostępności komunikacyjnej, konieczne jest dalsze wdrażanie inwestycji w zakresie rozbudowy sieci dróg gminnych i powiatowych, wraz z poprawą jakości nawierzchni już istniejących. Istotnym zagadnieniem, na które zwrócić należy uwagę to system ścieżek rowerowych w Powiecie buskim. Długość ścieżek rowerowych na terenie Powiatu wynosi jedynie 13,5 km, co wskazuje na brak wykorzystania istniejącego potencjału. Ścieżki rowerowe, jako jedna z form turystyki aktywnej, byłaby dla obszaru nie tylko znacznym udogodnieniem, ale również aspektem nawiązującym do rekreacji i turystyki. Wobec tego konieczne jest podejmowanie inicjatyw mających na celu rozwój systemu ścieżek rowerowych i szlaków pieszych.

8.5. Obszar: kultura

Obszar Powiatu buskiego charakteryzuje się wielością form i możliwości w zakresie dostępu do kultury. Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym, do zadań Powiatu należy wykonywanie określonych ustawami zadań publicznych o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury i jej upowszechniania. Organami prowadzącymi instytucje są poszczególne Gminy, jednak ich zasięg wielokrotnie wykracza poza obszar gminny, dlatego też działalność kulturalna gminnych instytucji kultury ma bezpośredni wpływ na kształtowanie sfery kulturalnej Powiatu. Powiat buski prowadzi działalność wspierającą względem gminnych jednostek kulturalnych, prowadząc do propagowania upowszechniania kultury i tradycji regionu. Powiat buski realizuje zadania z zakresu kultury, poprzez udzielanie pomocy finansowej i współpracę z organizacjami pożytku publicznego. Dofinansowuje zadania realizowane przez gminne jednostki kulturalne w formie pomocy finansowej.

Działalność kulturalną na obszarze Powiatu buskiego prowadzą: Buskie Samorządowe Centrum Kultury, Gminne Ośrodki Kultury, placówki oświatowe oraz inne podmioty w formie stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, propagujące kulturę i tradycję regionu. Działalność kulturalna Powiatu buskiego prezentuje bogatą ofertę, skierowaną do wszystkich osób, niezależnie od wieku, czy predyspozycji. Oferta kulturalna jest również atrakcyjna dla turystów i osób odwiedzających region.

Ważnym walorem kulturotwórczym Powiatu buskiego jest obecność dziedzictwa kulturowego w postaci licznych zabytków oraz propagowanie tradycji i obyczajów charakterystycznych dla regionu. Historia regionu, wraz z zachowanymi tradycjami i obyczajami, są dla Powiatu również elementami budowania tożsamości i przynależności regionalnej. Bogactwo zachowanych walorów dziedzictwa kulturowego jest ważnym czynnikiem identyfikującym Powiat buski, natomiast to co pozostaje również istotne, to zauważalne braki w postaci infrastruktury okołoturystycznej, sprzyjającej zwiedzaniu zabytków i poznawaniu regionu. Kluczowym jest dbanie o ochronę istniejącego dziedzictwa kulturowego, jak również upowszechnienie wiedzy i historii regionu, dlatego tak istotne jest zapewnienie infrastruktury służącej turystyce i rekreacji.

Działaniami, jakie mają kluczowe znaczenia dla rozwoju regionu, jego wartości kulturowej i turystycznej są inicjatywy mające na celu zapewnienie dostępu do najważniejszych atrakcji regionu, zarówno w aspekcie dziedzictwa kulturowego, jak również środowiska naturalnego, sprzyjając tym samym aktywnej turystyce.

8.6. Obszar: sport i turystyka

Powiat buski jest regionem charakteryzującym się wysokim stopniem aktywności społecznej mieszkańców, zarówno w zakresie podejmowania inicjatyw kulturalnych, jak i uczestnictwa w kulturze fizycznej. Niewątpliwym atutem regionu jest zwiększająca się baza obiektów sportowych i rekreacyjnych, mających charakter kompleksowy i nowoczesny. Obszar Powiatu buskiego to zorganizowana przestrzeń sprzyjająca rozwojowi kultury fizycznej. Baza infrastruktury sportowej obejmuje pływalnie, kompleksy boisk, tereny rekreacyjne, siłownie zewnętrzne oraz zagospodarowana przestrzeń wokół cieków wodnych.

Do rozwoju form rekreacyjnych Powiat wykorzystuje istniejące walory krajobrazowe, stawiając na zagospodarowanie brzegów cieków wodnych, czy też możliwość ich eksplorowania przy pomocy sprzętów wodnych. Istniejącym deficytem w zakresie wykorzystania walorów krajobrazowych do celów rekreacyjnych pozostają m.in. obszary leśne, które z pewnością służyć mogłyby jako miejsce wypoczynku, aktywnej turystyki poprzez zagospodarowanie alejek i utworzenie szlaków i ścieżek rowerowych. Aspekt ten wskazywany jest jako jedno z pożądaných i nadrzędnych działań.

W zakresie aktywności sportowej, mieszkańcy Powiatu buskiego charakteryzują się wysokim stopniem aktywizacji, co wyraża się poprzez liczne uczestnictwo w sekcjach i klubach sportowych. Takie uwarunkowanie wskazuje na aktywne działanie instytucji powiatowych, gminnych jak również placówek oświatowych na obszarze Powiatu Buskiego oraz organizacji pozarządowych. Liczne podmioty sprawnie organizują społeczność lokalną, zapewniając różnorodną ofertę spędzania wolnego czasu, ukazując jednocześnie istotę ruchu i aktywności fizycznej, niezbędnej do zachowania równowagi i dobrego stanu zdrowia.

8.7. Analiza SWOT

Zaprezentowana analiza SWOT to metoda diagnozy sytuacji społeczności lokalnej. Nazwa techniki pochodzi od pierwszych liter angielskich słów. Szczegółowo analiza SWOT polega na rozważeniu:

- Sił (**Strengths**) – mocnych stron – czynników wewnętrznie pozytywnych – atutów, które w sposób pozytywny wyróżniają z otoczenia, tworzące podstawy dla rozwoju, podnoszące atrakcyjność i konkurencyjność w oczach mieszkańców, inwestorów, osób odwiedzających,
- Słabości (**Weaknesses**) – słabych stron – czynników wewnętrznie negatywnych – konsekwencji ograniczeń zasobów, mających negatywny wpływ na rozwój powiatu lub utrudniających realizację zamierzeń, obniżających pozycje zarówno w oczach mieszkańców, jak i inwestorów zewnętrznych,
- Szans (**Opportunities**) – czynników zewnętrznie pozytywnych – zjawisk i tendencji w otoczeniu, które odpowiednio wykorzystane stają się impulsem do rozwoju, cechy makrootoczenia, które sprzyjają rozwojowi powiatu,
- Zagrożeń (**Threats**) – czynników zewnętrznie negatywnych – wszystkich czynników zewnętrznych, które postrzegane są jako bariery rozwoju, cechy makrootoczenia, które mogą spowolnić rozwój powiatu.

Czynniki usystematyzowane jako mocne i słabe strony Powiatu Buskiego traktowane są jako wewnętrzne uwarunkowania odnoszące się bezpośrednio do zasobów i problemów istniejących na jego obszarze. Szanse i zagrożenia są traktowane jako uwarunkowania zewnętrzne, niezależne, których zaistnienie w otoczeniu powiatu może na nie oddziaływać, przyczyniając się bądź to do wzmocnienia silnych stron, bądź to do ograniczenia lub wyeliminowania słabych stron.

Opracowana Analiza SWOT Powiatu Buskiego została sporządzona na podstawie przeprowadzonej diagnozy społeczno – gospodarczej Powiatu. Analiza została przedstawiona w ujęciu całościowym.

Tabela 57. Analiza SWOT

Mocne Strony	Słabe Strony
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bogate walory uzdrowiskowe sprzyjające rehabilitacji i rekonwalescencji – bogate złoża zasobów mineralnych, w tym wód leczniczych, ➤ Walory przyrodnicze możliwe do wykorzystania do celów turystyki i aktywnej rekreacji, ➤ Dziedzictwo kulturowe oraz liczne zabytki, ➤ Najniższy poziom bezrobocia spośród powiatów województwa świętokrzyskiego, ➤ Zmniejszenie się zakresu i poziomu udzielania świadczeń pomocy społecznej, ➤ Szeroka oferta szkół ponadpodstawowych, ➤ Wysoki poziom kapitału społecznego, ➤ Bogata oferta sportowa w Busku-Zdroju, ➤ Brak uciążliwego przemysłu, ➤ Niski stopień zanieczyszczenia środowiska, 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrastająca liczba osób w wieku poprodukcyjnym, ➤ Odptyw osób młodych do większych ośrodków miejskich, poza teren powiatu, ➤ Wysoki udział bezrobotnych w wieku 25-34 lata, ➤ Ograniczony dostęp do placówek wychowania przedszkolnego i miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, niedobór miejsc opieki żłobkowej i przedszkolnej, niewystarczające zaplecze infrastrukturalne, ➤ Niezadawalający stan techniczny infrastruktury ochrony zdrowia, ➤ Niezadawalający stan techniczny dróg, ➤ Niski poziom zaopatrzenia terenów wiejskich w infrastrukturę techniczną: kanalizacyjną i wodociągową, ➤ Występowanie niskiej emisji, ➤ Rolniczy charakter powiatu o niskiej produktywności działalności rolniczej i słabej jakości gleb, ➤ Niedostateczna świadomość ekologiczna mieszkańców, ➤ Niewystarczająca promocja powiatu zwłaszcza oferty rekreacyjno-turystycznej powiatu, ➤ Istnienie grup społecznych zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zwiększająca się popularność aktywnego wypoczynku i rosnące zainteresowanie prowadzeniem zdrowego trybu życia, ➤ Rosnące zainteresowanie turystyką krajową i agroturystyką, ➤ Wydłużająca się średnia długość trwania życia i zapotrzebowanie na profilaktykę prozdrowotną, świadczenia rehabilitacyjne i uzdrowiskowe, ➤ Potencjał endogeniczny powiatu dla rozwoju turystyki, ➤ Dostępność środków unijnych na działania infrastrukturalne i społeczne w perspektywie 2021-2027, ➤ Wsparcie z Funduszu Dróg Samorządowych, ➤ Objęcie gmin Busko-Zdrój i Solec-Zdrój 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Depopulacja powiatu buskiego, ➤ Zmiana sposobu finansowania lecznictwa uzdrowiskowego w Polsce. ➤ Odkrycie złóż wód siarczkowych w innych rejonach Polski i ich wykorzystanie do celów leczniczych, ➤ Utrata statusu gminy uzdrowiskowej przez Busko-Zdrój i Solec-Zdrój z powodu pogorszenia jakości środowiska, ➤ Niekorzystna polityka podatkowa państwa i duże obciążenia dla podmiotów gospodarczych ➤ Zagrożenia powodzią lub podtopieniami (zwłaszcza w gminie Pacanów), ➤ Ograniczenia w działalności uzdrowiskowej oraz okołoturystycznej (gastronomicznej, hotelarskiej)

regionalnym OSI obszar uzdrowiskowy oraz gmin Busko-Zdrój i Stopnica OSI MOF Buska-Zdroju,	spowodowane pandemią Covid-19,
--	--------------------------------

Źródło: Opracowanie własne

Opracowana diagnoza społeczno – gospodarcza Powiatu Buskiego oraz sporządzona analiza SWOT pozwoliły na określenie problemów oraz potencjałów rozwojowych Powiatu i sformułowanie podstawowych założeń strategicznych, w tym celów oraz priorytetów.

II. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE DLA POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2021-2030

1. Misja oraz cel główny Programu

Misja zawiera ogólny kierunek dalszego rozwoju Powiatu w planowanym horyzoncie czasowym Programu Rozwoju. Misja pozwala na wyznaczenie i koncentrację wysiłków w ujęciu planistycznym oraz wdrożeniowym, na zdefiniowanej grupie celów oraz zadań. Definiując misję należy wziąć pod uwagę, że jest ona powiązana z zadaniami powiatu wyznaczonymi w przepisach prawa.

Jedną z naczelnych wartości, jaka będzie brana pod uwagę w rozwoju Powiatu Buskiego, będzie zasada zrównoważonego rozwoju, zakładająca równowagę pomiędzy rozwojem gospodarczym, poszanowaniem praw przyrody i rozwojem społecznym. Wyrażać się ona będzie przede wszystkim poprzez:

- rozwój społeczności lokalnej, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz zwiększanie zdolności adaptacyjnej mieszkańców do zmian społecznych i gospodarczych,
- rozwój gospodarczy, poprzez stworzenie sprzyjających warunków do przedsiębiorczości oraz rozwoju rolnictwa, rozwoju turystyki, w tym zwłaszcza uzdrowiskowej,
- rozwój infrastruktury i sfery przestrzenno-środowiskowej, poprzez racjonalne i ekologiczne wykorzystanie zasobów przyrodniczych, rozwój infrastruktury technicznej oraz zachowanie ładu przestrzennego,

z poszanowaniem środowiska i walorów endogenicznych Powiatu Buskiego.

W związku z tym, że misja wyraża cel istnienia oraz biorąc pod uwagę zadania powiatu wyznaczone przez ustawodawcę sformułowano misję Powiatu Buskiego w następujący sposób:

Powiat Buski poprzez swoje działania zapewnia przyjazne i atrakcyjne miejsce do życia i pracy, wykorzystuje potencjały Powiatu dla budowania silnego kapitału społecznego i tworzenia dogodnych warunków do rozwoju gospodarki, rolnictwa i turystyki, zapewniając jednocześnie dbałość o środowisko i zasoby naturalne.

Cel główny stanowi kierunek rozwoju Powiatu, który ma być osiągnięty w perspektywie strategicznej do roku 2030, jest to również opis jego stanu docelowego. Cel główny dla Powiatu Buskiego brzmi:

Powiat Buski to miejsce przyjazne dla wszystkich, gdzie funkcjonuje silne, zdrowe i zintegrowane społeczeństwo, któremu zapewnia się wysoką jakość życia, pracy, leczenia i wypoczynku oraz nowoczesną infrastrukturę i czyste środowisko. Powiat Buski to miejsce

atrakcyjne do życia, inwestowania oraz rozwoju osobistego, zawodowego, społecznego i gospodarczego.

Wyznaczona misja oraz cel główny podkreślają również idee i wartości jakie są i będą istotne w perspektywie długookresowej przy realizacji działań. Wyznaczony cel główny został uszczegółowiony poprzez służące ich osiągnięciu cele szczegółowe, priorytety oraz kierunki interwencji i zadania.

2. Cele szczegółowe, priorytety oraz kierunki interwencji

Cele szczegółowe, priorytety i kierunki interwencji zostały sformułowane z uwzględnieniem wniosków płynących z opracowanej diagnozy społeczno – gospodarczej oraz zdefiniowanego na jej podstawie celu głównego Programu. Każdy z przyjętych celów, priorytetów i przyporządkowanych im kierunków interwencji są równie ważne i wzajemnie się uzupełniają oraz w równym stopniu służą urzeczywistnieniu przyjętych założeń strategicznych dla Powiatu Buskiego w perspektywie 2030 r.

Założenia strategiczne zostały sformułowane w zakresie tych aspektów funkcjonowania samorządu powiatowego, które z jednej strony przyczynią się do osiągnięcia założonego celu głównego dla Powiatu Buskiego, a z drugiej – mieszczą się w granicach zadań powiatu i tych aspektów, na które Powiat ma wpływ. Wskazane kierunki interwencji oraz zadania do realizacji trzeba traktować jako swego rodzaju propozycję i katalog przedsięwzięć, który nie jest zamknięty. Wskazane propozycje pokazują, na czym będzie skupiony wysiłek finansowy i organizacyjny władz samorządowych oraz innych podmiotów uczestniczących w realizacji Programu Rozwoju w perspektywie długofalowej (do 2030 r.). Otwartość katalogu możliwych działań i zamierzeń inwestycyjnych i nieinwestycyjnych jest uzasadniona dynamicznie zmieniającymi się warunkami społeczno – gospodarczymi, zarówno w otoczeniu bliższym, jak i dalszym dla Powiatu Buskiego, stąd trudno przewidzieć wszystkie możliwości, które będą mogły przyczynić się do urzeczywistnienia założeń strategicznych Programu Rozwoju.

W poniższej tabeli przedstawiono układ założeń strategicznych dla Powiatu Buskiego tj.:

- Cele szczegółowe,
- Priorytety,
- Kierunki interwencji,
- Zadania.

Ponadto w poniższej tabeli zaprezentowano również oczekiwane rezultaty planowanych działań (interwencji) wraz ze wskaźnikami. Dodatkowo uzupełniono tabelę o planowanych źródłach finansowania, która została uszczegółowiona w rozdziale 11. System realizacji Programu Rozwoju.

Tabela 58. Cele szczegółowe, priorytety i kierunki interwencji

Cel szczegółowy 1. Wysoka jakość i dostępność do usług społecznych i wsparcie działań ograniczających wykluczenie społeczne	
Priorytet	1.1. Rozwój i poprawa jakości zaplecza infrastrukturalnego do świadczenia usług społecznych o wysokim standardzie
Kierunki interwencji	1.1.1. Budowa, przebudowa, modernizacja infrastruktury wykorzystywanej do świadczenia usług społecznych 1.1.2. Poprawa standardu energetycznego obiektów wykorzystywanych do świadczenia usług społecznych
Zadania	1. Wymiana i remont okien w pomieszczeniach biurowych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie. 2. Budowa strefy rekreacyjno - rehabilitacyjnej przeznaczonej dla osób niepełnosprawnych intelektualnie, w tym: zakup i montaż urządzeń sportowo-rekreacyjnych do ćwiczeń plenerowych, wykonanie 2 altan wypoczynkowych i altany śmietnikowej, wykonanie podjazdów, chodników i ścieżek sensorycznych na terenie Domu Pomocy Społecznej w Zborowie. 3. Budowa boiska wielofunkcyjnego o nawierzchni poliuretanowej na terenie Domu Pomocy Społecznej w Zborowie. 4. Rozbudowa monitoringu wizyjnego zewnętrznego na terenie Domu Pomocy Społecznej w Zborowie. 5. Wymiana i rozbudowa oświetlenia zewnętrznego budynku na terenie Domu Pomocy Społecznej w Zborowie. 6. Modernizacja budynku agregatorowni - wymiana pokrycia dachu z wymianą części konstrukcji dachu i rynien na terenie Domu Pomocy Społecznej w Zborowie. 7. Wykonanie izolacji pionowej budynku mieszkalno-administracyjnego z osuszeniem ścian w budynku Domu Pomocy Społecznej w Zborowie. 8. Inne.
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: dochody własne Powiatu buskiego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	Poprawa jakości świadczenia usług społecznych dzięki nowoczesnej i dobrej jakości infrastrukturze
Wskaźniki	Liczba wybudowanych, przebudowanych, zmodernizowanej obiektów wykorzystywanych do świadczenia usług społecznych [szt.] 2 Liczba obiektów o podniesionym standardzie energetycznym [szt.] 1 Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne [szt.] 2
Priorytet	1.2. Włącznie społeczne
Kierunki interwencji	1.2.1. Rozwój usług dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 1.2.2. Wdrażanie i realizacja programów wsparcia i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
Zadania	1. Utworzenie na terenie powiatu buskiego ośrodka wsparcia dla osób starszych i wymagających opieki. 2. Uruchomienie mieszkań chronionych dla usamodzielniających się wychowanków pieczy zastępczej oraz osób będących w potrzebie. 3. Utworzenie centrum opiekuńczo - mieszkalnego jako placówki pobytu całodobowego dla osób z niepełnosprawnościami (przekształcenie lokali aktywizujących w taką formę wsparcia) przy Domu Pomocy Społecznej w Zborowie. 4. Utworzenie gabinetu fizjoterapii z wykorzystaniem sprzętu będącego w posiadaniu placówki w Zborowie (kontrakt z NFZ) przy Domu Pomocy

	<p>Społecznej w Zborowie.</p> <p>5. Rozbudowa oraz przebudowa budynku po byłej Szkole Podstawowej z przeznaczeniem na Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą w Kostkach Dużych wraz z dokumentacją projektowo-kosztorysową.</p> <p>6. Inne.</p>
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: dochody własne Powiatu buskiego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	Poprawa jakości życia społeczności lokalnej i aktywizacja społeczeństwa, w tym szczególnie osób z niepełnosprawnościami; Zmniejszenie liczby osób zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym
Wskaźniki	<p>Liczba ośrodków wsparcia dla osób starszych i wymagających opieki utworzonych na obszarze Powiatu buskiego [szt.] 2</p> <p>Liczba utworzonych mieszkań chronionych [szt.] 1</p> <p>Liczba utworzonych całodobowych centrów wsparcia opiekuńczo – mieszkalnego [szt.] 1</p> <p>Liczba utworzonych gabinetów fizjoterapii [szt.] 1</p> <p>Liczba programów/interwencji zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym [szt.] 1</p> <p>Liczba programów i działań aktywizujących dla osób bezrobotnych [szt.] 1</p> <p>Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały wsparcie w ramach interwencji [os.] 950</p>
Cel szczegółowy 2. Poprawa spójności i standardu infrastruktury komunikacyjnej	
Priorytet	2.1. Rozwój i modernizacja powiatowej infrastruktury drogowej i okołodrogowej
Kierunki interwencji	<p>2.1. Budowa, przebudowa, modernizacja dróg powiatowych wraz pracami towarzyszącymi</p> <p>2.2. Budowa, przebudowa, modernizacja przejść dla pieszych, chodników</p> <p>2.3. Poprawa bezpieczeństwa użytkowników ruchu drogowego</p>
Zadania	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0088T Łatanice-Hołudza - Olganów od km 0+000 do km 1+000 długości 1000 m. 2. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0102T Stopnica – Folwarki – Skrobaczów od km 0+000 do km 1+920 długości 1920 m. 3. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0128T Piasek Wielki - Rzegocin - Górnowola - Pawłów od km 5+660 do km 8+015 długości 2355 m. 4. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0098T Sołec-Zdrój - Wełnin - Klucz od km 0+000 do km 2+666 długości 2666 m. 5. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0115T Kępa Lubawska - Pacanów - Oleśnica - Strzelce od km 5+938 do km 8+958 długości 2954 m. 6. Przebudowa przejścia dla pieszych na drodze powiatowej Nr 0114T od drogi krajowej Nr 73 - Pacanów w m. Pacanów od km 1+420 do km 1+574 długości 154 m. 7. Przebudowa przejścia dla pieszych na drodze powiatowej Nr 0114T od drogi krajowej Nr 73 - Pacanów w m. Pacanów od 1+574 do km 1+674 długości 100 m. 8. Przebudowa przejścia dla pieszych na drodze powiatowej Nr 0145T Pacanów- Niegosławice - Chrzanów w m. Pacanów od km 0+000 do km 0+030 długości 30 m. 9. Przebudowa przejść dla pieszych na skrzyżowaniu drogi powiatowej Nr 0145T Pacanów - Niegosławice - Chrzanów z drogą powiatową 0125T Biechów - Pacanów i drogą gminną - ul. Rynek w m. Pacanów od km 0+030 do km 0+170 długości 140 m.

10. Budowa przejść dla pieszych na skrzyżowaniu drogi powiatowej Nr 0145T Pacanów - Niegosławice - Chrzanów z drogą gminną - ul. Dr Gałązki w m. Pacanów od km 0+170 do km 0+314 długości 144 m.
11. Przebudowa przejścia dla pieszych na drodze powiatowej Nr 0096T Stopnica - Gorystawice w m. Stopnica od km 0+000 do km 0+070 długości 70 m.
12. Budowa przejścia dla pieszych na skrzyżowaniu drogi powiatowej Nr 0097T Solec - Zdrój - Zagórzany- Ostrowce z drogą gminną - ul. Kościelna w m. Solec – Zdrój.
13. Przebudowa przejścia dla pieszych na drodze powiatowej Nr 0132T Nowy Korczyn - Grotniki Duże w m. Nowy Korczyn od km 0+000 do km 0+148 długości 148 m.
14. Przebudowa przejść dla pieszych na skrzyżowaniu drogi powiatowej Nr 0132T Nowy Korczyn - Grotniki Duże z ul. Stopnicką w m. Nowy Korczyn od km 0+148 do km 0+273 długości 125 m.
15. Przebudowa drogi powiatowej Nr 1008T Ludwinów-Parchocin - Podwale od km 0+000 do km 1+300 długości 1300 m.
16. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0104T Stopnica - Mariampol – Borek.
17. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0051T Kuchary - Szczytniki od km 0+000 do km 1+400 długości 1400 m.
18. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0073T Mozgawa - Koniecmosty - Stary Korczyn.
19. Przebudowa drogi powiatowej Nr 1008T Ludwinów-Parchocin - Podwale do km 1+300 do km 2+530 długości 1230 m.
20. Remont drogi powiatowej Nr 0860T Kargów - Tuczępy - Dobrów - Grzybów od km 8+237,70 do km 8+390.
21. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0860T Kargów - Tuczępy - Dobrów - Grzybów od km 8+330 do km 12+015 odc. długości 3685 mb.
22. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0041T Tuczępy - Januszkowice - Niziny od km 1+685 do km 4+450 długości 2765 m.
23. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0029T Gnojno - Janowice Poduszowskie - Balice od km 0+000 do km 1+586 długości 1586 m.
24. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0029T Gnojno - Janowice Poduszowskie - Balice od km 1+697 do km 2+275 długości 578 m.
25. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0023T Chmielnik - Zrecze - Maciejowice - Ruda od km 5+990 do km 6+290 długości 300 m.
26. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0026T Śladków Mały - Palonki - Kargów od km 3+754 do km 7+371 długości 3617 m.
27. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0115T Kępa Lubawska - Pacanów -Oleśnica- Strzelce.
28. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0080T Sielec przez wieś od km 0+000 do km 1+210 długości 1210 m.
29. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0050T Ruczynów - Żerniki Górne od km 2+190 do km 3+900 długości 1710 m.
30. Wykonanie przebudowy drogi powiatowej Nr 0082T Kostki Małe - Oleszki - Wełecz związanej z budową chodnika w miejscowości Wełecz od km 5+415 do km 7+285 długości 1870 m.
31. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0091T Piasek Mały - Solec-Zdrój od km 7+900 do km 10+100 i od km 10+664 do km 11+204 długości 2740 m.
32. Przebudowa nawierzchni drogi powiatowej Nr 0097T Solec-Zdrój - Zagórzany - Ostrowce wraz z budową chodnika w m. Zagórzany od km 0+250 do km 0+826 i od km 0+950 do km 4+875 długości 4501 m.
33. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0101T Podlasek - Topola - Wójcza od km 0+010 do km 3+460 i od km 6+507 do km 8+510 długości 5453 m.
34. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0134T Szczerbaków - Szczytniki - Nowy Korczyn od km 4+260 do km 9+990 długości 5730 m.
35. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0023T Chmielnik - Zrecze Małe - Maciejowice - Ruda od km 5+990 do km 11+600 długości 5610 m.
36. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0145T Pacanów - Niegosławice - Chrzanów od km 0+815 do km 2+454 długości 1639 m.
37. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0121T Pacanów - Karsy Duże od km 0+000 do km 0+640 i od km 0+712 do km 1+350 długości 1278 m.
38. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0072T Gacki - Gorystawice od km 7+000 do km 13+315 długości 6315 m.
39. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0019T Chwałowice - Szaniec - Zwierzyniec od km 7+500 do km 12+112 długości 4612 m.

	<p>40. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0061T Galów - Kameduły - Mikułowice od km 0+000 do km 5+100 długości 5100 m.</p> <p>41. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0085T Siesławice - Biniątki - Zagość od km 0+800 do km 4+100 długości 3300 m.</p> <p>42. Przebudowa drogi powiatowej Nr 0057T Busko - Zdrój - Łagiewniki - Elźbiecin od 1+940 do km 3+240 długości 1300 m.</p> <p>43. Inne.</p> <p>Pozostałe drogi powiatowe w poszczególnych gminach Powiatu Buskiego, wymagające przebudowy lub remontu z uwagi na zły stan techniczny, będą sukcesywnie wykonywane w latach realizacji Programu Rozwoju, czyli do 2030 r. Ilość przebudowywanych lub remontowanych dróg uzależniona będzie od sytuacji finansowej Powiatu oraz możliwości pozyskania środków finansowych z funduszy zewnętrznych.</p>
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: dochody własne Powiatu buskiego, dochody własne jednostek samorządu terytorialnego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	Zapewniona spójna i zintegrowana sieć drogowa i komunikacyjna Zwiększony poziom bezpieczeństwa użytkowników ruchu drogowego
Wskaźniki	Długość przebudowanych dróg powiatowych [km] 88 073,30 Długość wyremontowanych/zmodernizowanych dróg powiatowych [km] 50,00 Ilość przebudowanych przejść dla pieszych [szt.] 117 Długość wybudowanych chodników przy drogach powiatowych [km] 20,00
Cel szczegółowy 3. Rozwój ochrony zdrowia	
Priorytet	3.1. Podniesienie jakości i dostępności do infrastruktury ochrony zdrowia
Kierunki interwencji	<p>3.1.1. Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury zdrowotnej, w tym dostosowanie do obowiązujących przepisów</p> <p>3.1.2. Adaptacja pomieszczeń na potrzeby realizacji świadczeń zdrowotnych</p> <p>3.1.3. Doposażenie infrastruktury zdrowotnej w nowoczesnych sprzęt i wyposażenie</p>
Zadania	<p>1. Budowa budynku Poradni Specjalistycznych i Działu Rehabilitacji Leczniczej wraz z zagospodarowaniem terenu.</p> <p>2. Adaptacja pomieszczeń pod Pracownię TK oraz zakup TK.</p> <p>3. Dobudowa dźwigu osobowego przy Budynku Głównym szpitala w celu skomunikowania Bloku Operacyjnego z oddziałami zabiegowymi.</p> <p>4. Dobudowa dźwigu osobowego przy budynku Oddziału Gruźlicy i Chorób Płuc zgodnie z wymogami.</p> <p>5. Wykonanie systemu oddymiania klatki nr 2 w budynku Głównym Szpitala zgodnie z wymogami przepisów p/pożarowych (przygotowanie dokumentacji projektowej i wykonanie inwestycji).</p> <p>6. Wykonanie systemu oddymiania klatek schodowych na Oddziale Chorób Zakaźnych zgodnie z wymogami przepisów p/pożarowych i dokumentacją projektową.</p> <p>7. Wykonanie wentylacji wymuszonej działającej na zasadzie podciśnienia w izolatkach w Oddziałach Pediatrycznym, Gruźlicy i Chorób Płuc, Chorób Zakaźnych zgodnie z wymogami sanitarno-epidemiologicznym.</p> <p>8. Budowa budynku garażowego z sześcioma boksami na pojazdy (karetki) oraz budowa pomieszczenia do dekontaminacji pojazdów w związku z COVID-19.</p> <p>9. Wymiana pokrycia dachowego, wykonanie orywnowania i malowanie wejścia na Izbę Przyjęć oraz wymiana pokrycia dachowego nad budynkiem</p>

	<p>głównym Szpitala.</p> <p>10. Wykonanie tynku na ścianie wschodniej budynku głównego Szpitala.</p> <p>11. Rozbudowa przejętego przez Zespół Opieki Zdrowotnej w Busku-Zdroju budynku Apteki o jedną kondygnację z przeznaczeniem na mieszkania dla kadry medycznej.</p> <p>12. Modernizacja pomieszczeń w Oddziale Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej w celu wydzielenia izolatek wraz z łazienkami dla pacjentów z podejrzeniem lub chorych na COVID-19.</p> <p>13. Modernizacja budynku Oddziału Chorób Zakaźnych w celu dostosowania zgodnie z wymogami sanitarno-epidemiologicznymi.</p> <p>14. Zakup aparatu RTG z ramieniem "C".</p> <p>15. Zakup pięciu aparatów do hemodializ na Stację Dializ.</p> <p>16. Zakup stołu operacyjnego ortopedycznego z przystawką do barku.</p> <p>17. Zakup bronchoskopu wraz z monitorem na Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii.</p> <p>18. Rozbudowa i doposażenie Zespołu Opieki Zdrowotnej w Busku-Zdroju wraz z budową lądowiska dla helikopterów celem utworzenia Szpitalnego Oddziału Ratunkowego w związku z COVID-19.</p> <p>19. Wykonanie dachu z blachy na konstrukcji drewnianej wraz z orynnowaniem na budynku Głównym Szpitala-Blok Operacyjny.</p> <p>20. Inne.</p>
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: środki własne Zespołu Opieki Zdrowotnej w Busku - Zdroju, dochody własne Powiatu buskiego, dochody własne jednostek samorządu terytorialnego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	Zapewniony dostęp do nowoczesnej infrastruktury zdrowotnej i szerokiej gamy usług zdrowotnych
Wskaźniki	<p>Liczba wybudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych obiektów ochrony zdrowia zarządzanych przez powiat [szt.] 16</p> <p>Liczba zakupionego sprzętu/ wyposażenia do obiektów ochrony zdrowia [szt.] 8</p> <p>Liczba wybudowanych obiektów ochrony zdrowia [szt.] 3</p> <p>Liczba pomieszczeń zaadaptowanych na potrzeby pracowni specjalistycznych w zakresie opieki zdrowotnej [szt.] 5</p> <p>Liczba projektów inwestycyjnych zrealizowanych w obiektach opieki zdrowotnej zarządzanych przez powiat [szt.] 1</p>
Cel szczegółowy 4. Rozwój i wzmocnienie społeczności lokalnej	
Priorytet	4.1. Wzrost poziomu kształcenia ponadpodstawowego poprzez wsparcie zaplecza infrastrukturalnego oraz wyposażenia w placówkach edukacyjnych
Kierunki interwencji	<p>4.1.1. Budowa, rozbudowa, przebudowa oraz modernizacja i remont obiektów edukacyjnych zarządzanych przez powiat</p> <p>4.1.2. Tworzenie nowych oraz doposażenie istniejących pracowni w nowoczesny sprzęt i wyposażenie</p> <p>4.1.3. Zwiększenie dostępności w udzielaniu pomocy psychologicznej dla uczniów, rodziców i nauczycieli z przedszkoli, szkół i placówek oświatowych</p>
Zadania	<p>1. Uzupelnienie istniejącej bazy dydaktycznej o pracownię do kształcenia ogólnego: fizyczne i biologiczne oraz bibliotekę szkolną.</p> <p>2. Wyposażenie pracowni informatycznych w szkołach ogólnodostępnych oraz szkołach specjalnych w najnowszy sprzęt informatyczny oraz systematyczna wymiana sprzętu przestarzałego technologicznie, a także dostosowanie pracowni do potrzeb osób niepełnosprawnych (w tym m.in. mobilne pracownie komputerowe).</p>

	<p>3. Wyposażenie pracowni zawodowych w szkołach ogólnodostępnych oraz szkołach specjalnych w najnowszy sprzęt do kształcenia oraz sprzęt do przeprowadzania egzaminów zawodowych, a także systematyczna wymiana sprzętu przestarzałego technologicznie oraz dostosowanie pracowni do potrzeb osób niepełnosprawnych.</p> <p>4. Zakup sprzętu rehabilitacyjnego i relaksacyjnego dla uczniów niepełnosprawnych w celu poprawy warunków nauki, rewalidacji i rehabilitacji.</p> <p>5. Rozbudowa bazy sportowej Zespołu Szkół Techniczno - Informatycznych w Busku – Zdroju.</p> <p>6. Rozbudowa bazy sportowej Specjalnego Ośrodka Szkolno - Wychowawczego w Broninie.</p> <p>7. Rozbudowa bazy dydaktycznej i sportowej Zespołu Szkół Ponadpodstawowych (obserwatorium i sale dydaktyczne do nauki fizyki, baza sportowa).</p> <p>8. Adaptacja lub budowa magazynu na pomoce dydaktyczne do pracowni symulacyjnych w Zespole Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Busku - Zdroju (materiały i sprzęt budowlany potrzebny do kształcenia praktycznego w zakresie zawodów budowlanych).</p> <p>9. Uzupełnienie substancji budynku dydaktycznego Zespołu Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Busku – Zdroju w nowe instalacje, w tym m.in. klimatyzację.</p> <p>10. Remont dachu na budynku szkolnym I Liceum Ogólnokształcącego w Busku – Zdroju.</p> <p>11. Wymiana sieci grzewczej w budynku szkolnym I Liceum Ogólnokształcącego w Busku – Zdroju.</p> <p>12. Modernizacja siłowni wewnętrznej w I Liceum Ogólnokształcącym w Busku – Zdroju.</p> <p>13. Modernizacja bazy szkoleniowej Powiatowego Ośrodka Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli, poprzez wymianę poszycia dachowego, adaptację pomieszczenia na cele użytkowe (sala wykładowa) oraz budowę zewnętrznego szybu windowego z montażem dźwigu osobowego o napędzie elektrycznym.</p> <p>14. Modernizacja bazy sportowej Powiatowego Międzyszkolnego Ośrodka Sportowego, poprzez unowocześnianie istniejącej infrastruktury sportowej.</p> <p>15. Zwiększenie dostępności w udzielaniu pomocy psychologicznej dla uczniów, rodziców i nauczycieli z przedszkoli, szkół i placówek oświatowych, poprzez rozszerzanie oferty wsparcia psychologicznego.</p> <p>16. Inne</p>
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: dochody własne Powiatu buskiego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	<p>Rozwinięta i dobrze wyposażona infrastruktura szkół ponadpodstawowych, w tym ich baza sportowa</p> <p>Zwiększony poziom edukacji oraz wzrost jakości warunków nauczania dzięki nowoczesnej oraz dopasowanej infrastrukturze i wyposażeniu</p> <p>Poszerzenie oferty szkoleniowej skierowanej do nauczycieli i rodziców oraz zwiększenie kwalifikacji i umiejętności zawodowych mieszkańców Powiatu buskiego</p> <p>Rozwinięta i dobrze wyposażona infrastruktura sportowa jednostek pozaszkolnych służąca wspieraniu zdrowia fizycznego mieszkańców Powiatu buskiego</p> <p>Zwiększenie dostępności w udzielaniu pomocy psychologicznej dla uczniów, rodziców i nauczycieli z przedszkoli, szkół i placówek oświatowych</p>
Wskaźniki	<p>Liczba wybudowanych, rozbudowanych, przebudowanych obiektów edukacyjnych zarządzanych przez powiat [szt.] 4</p> <p>Liczba zmodernizowanych lub wyremontowanych obiektów edukacyjnych zarządzanych przez powiat [szt.] 7</p> <p>Liczba doposażonych pracowni kształcenia zawodowego i/lub ogólnego w placówkach edukacyjnych zarządzanych przez powiat [szt.] 12</p> <p>Liczba zakupionego sprzętu/wyposażenia do placówek edukacyjnych zarządzanych przez powiat [szt.] 80</p>

	<p>Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków edukacyjnych zarządzanych przez powiat [szt.] 4</p> <p>Liczba rozbudowanej, zmodernizowanej infrastruktury sportowej funkcjonujących przy placówkach edukacyjnych zarządzanych przez powiat [szt.] 4</p> <p>Liczba rozbudowanej, zmodernizowanej infrastruktury szkoleniowej zarządzanej przez powiat [szt.] 1</p> <p>Liczba rozbudowanej, zmodernizowanej infrastruktury sportowej służącej mieszkańcom Powiatu buskiego [szt.] 1</p> <p>Liczba osób, którym zostanie udzielona pomoc i wsparcie psychologiczne [os.] 3 000</p>
Cel szczegółowy 5. Poprawa jakości środowiska i ochrona zasobów naturalnych na rzecz wysokiej jakości życia mieszkańców	
Priorytet	5.1. Poprawa stanu środowiska
Kierunki interwencji	<p>5.1.1. Modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej, w tym zastosowanie odnawialnych źródeł energii</p> <p>5.1.2. Promowanie zachowań prośrodowiskowych wśród mieszkańców powiatu buskiego</p>
Zadania	<p>1. Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej Powiatu Buskiego - budynek przy ul. Kopernika 6 i ul. Armii Krajowej 19 w Busku- Zdroju.</p> <p>2. Poprawa efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej Powiatu Buskiego - termomodernizacja budynków oświatowych.</p> <p>3. Prowadzenie działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie ochrony środowiska i adaptacji do zmian klimatu wśród mieszkańców powiatu.</p> <p>4. Realizacja zadań określonych w powiatowych programach środowiskowych.</p> <p>5. Inne.</p>
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: dochody własne Powiatu buskiego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	<p>Poprawa jakości powietrza i innych elementów środowiska</p> <p>Zapewniona ochrona krajobrazu i bioróżnorodność przyrody</p> <p>Zwiększona świadomość mieszkańców w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatu</p> <p>Promocja odnawialnych źródeł energii</p>
Wskaźniki	<p>Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków użyteczności publicznej Powiatu Buskiego [szt.] 5</p> <p>Liczba budynków oświatowych zarządzanych przez powiat poddanych termomodernizacji [szt.] 4</p> <p>Liczba przeprowadzonych działań edukacyjnych i informacyjnych w zakresie ochrony środowiska [szt. na rok] 9</p> <p>Liczba kampanii informacyjno – edukacyjnych związanych z ochroną środowiska [szt. na rok] 1</p> <p>Liczba zainstalowanych odnawialnych źródeł energii w budynkach użyteczności publicznej [szt.] 9</p>
Cel szczegółowy 6. Zwiększenie efektywności funkcjonowania administracji samorządowej	
Priorytet	6.1. Poprawa stanu technicznego i dostępności budynków użyteczności publicznej
Kierunki interwencji	6.1.1. Dostosowywanie budynków użyteczności publicznej i świadczonych usług do potrzeb osób z niepełnosprawnościami
Zadania	1. Dostosowanie budynku administracji samorządowej przy ul. Mickiewicza 15 w Busku-Zdroju działka nr 47/1 pod kątem dostępności dla osób

	niepełnosprawnych, poprzez dostawę z montażem windy (platformy). 2. Inne.
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: dochody własne Powiatu buskiego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	Zwiększony dostęp do infrastruktury i usług publicznych oraz możliwości udziału w życiu społecznym i obywatelskim dla osób z niepełnosprawnościami Zlikwidowanie barier architektonicznych w budynkach użyteczności publicznej
Wskaźniki	Liczba zastosowanych rozwiązań na rzecz likwidacji barier w dostępie do infrastruktury i usług [szt.] 7 Liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych do potrzeb osób z różnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami [szt.] 7
Priorytet	6.2. Doskonalenie świadczenia usług publicznych i wizerunku powiatu buskiego
Kierunki interwencji	6.2.1. Cyfryzacja usług publicznych 6.2.2. Rozwój współpracy międzysektorowej 6.2.3. Podniesienie kompetencji kadry administracji samorządowej 6.2.4. Aktywna promocja Powiatu Buskiego i wykorzystanie jego zasobów w celu rozwijania jego potencjałów, w tym uzdrowiskowych, turystycznych, kulturalnych i gospodarczych
Zadania	1. Dalsze wdrażanie e-usług w zakresie realizacji zadań publicznych. 2. Utrzymywanie dotychczasowej współpracy z sektorem publicznym, prywatnym oraz społecznym oraz nawiązywanie nowych relacji, w tym partnerstw samorządowych. 3. Realizacja kursów, szkoleń i innych form kształcenia dla pracowników Starostwa Powiatowego w Busku Zdroju oraz jednostek podległych. 4. Promowanie zasobów kulturalnych, turystycznych - w tym uzdrowiskowych oraz rekreacyjno – wypoczynkowych Powiatu Buskiego, poprzez organizację wydarzeń, przygotowanie materiałów promocyjnych, współpracę z samorządami oraz innymi podmiotami itp. 5. Rozwój współpracy z partnerami pozarządowymi i regionalnymi w celu zwiększenia efektywności działań promocyjnych.
Źródła finansowania	Środki na realizację powyżej wskazanych zadań, jak również innych ww. niewymienionych służących realizacji celów oraz kierunków działań będą pochodziły ze środków: dochody własne Powiatu buskiego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne
Rezultaty	Rozwój usług cyfrowych Podniesione kompetencje i kwalifikacje osób świadczących usługi publiczne Zapewnione wysokie standardy oraz nowoczesne technologie w zarządzaniu Powiatem Wypromowane walory turystyczne i rekreacyjne wśród mieszkańców i turystów odwiedzających Powiat Zwiększona rozpoznawalność Powiatu Buskiego w regionie i poza nim Rozwinięta współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami z sektora społecznego oraz prywatnego
Wskaźniki	Liczba rozwiniętych cyfrowo usług publicznych [szt.] 2 Liczba nawiązanych kontaktów, partnerstw lub innych rodzajów współpracy międzysektorowej [szt.] 1 Liczba inicjatyw zrealizowanych z podmiotami z sektora prywatnego i społecznego [szt.] 1

Liczba pracowników administracji samorządowej, która zwiększyła swoje kompetencje [os.] 300
Liczba szkoleń lub innych form podnoszenia kwalifikacji zrealizowanych na rzecz pracowników administracji samorządowej [szt.] 550
Liczba zrealizowanych inicjatyw/projektów/ działań promujących Powiat Buski oraz jego zasoby [szt.] 1
Liczba zorganizowanych wydarzeń promujących walory kulturowo- turystyczno – uzdrowiskowe Powiatu Buskiego [szt.] 1
Liczba przygotowanych nowych materiałów promocyjnych [szt.] 1

Analiza ważności i prawdopodobieństwa działań strategicznych

Analiza ta polega na ocenie ważności danych działań w zestawieniu z prawdopodobieństwem ich realizacji w wyznaczonym okresie planowania strategicznego tj. w perspektywie roku 2030. Analiza została przeprowadzona względem oceny ważności i prawdopodobieństwa celów szczegółowych.

Ocenę ważności i prawdopodobieństwa przeprowadzono w ujęciu krzyżowym. Ważność była oceniana w skali od 0 do 6, gdzie 0 oznaczało, że dane cele i wyznaczone w ramach niego działania inwestycyjne są „mało ważne”, natomiast 6, że jest „bardzo ważne”. Natomiast prawdopodobieństwo realizacji określonych działań oceniano z użyciem ocen od 0% (brak prawdopodobieństwa realizacji) do 100% (działanie pewne do realizacji). Uzyskane w ten sposób oceny działań strategicznych pozwoliły umieścić je na matrycy interpretacyjnej analizy ważności i prawdopodobieństwa

Schemat 1. Matryca interpretacji ważności i prawdopodobieństwa działań strategicznych

Poziom prawdopodobieństwa realizacji	Obszar A	Obszar B
	Obszar C	Obszar D
	Poziom ważności	

Źródło: Opracowanie własne

Interpretacja:

Obszar A - obszar o wysokim prawdopodobieństwie, ale niskiej ważności dla rozwoju

Obszar B - obszar wysokiego prawdopodobieństwa oraz wysokiej ważności dla rozwoju

Obszar C – obszar o niskim prawdopodobieństwie i niskiej ważności dla rozwoju

Obszar D – obszar o niskim prawdopodobieństwie i wysokiej ważności dla rozwoju

Analizie i interpretacji zostały poddane główne założenia strategiczne w perspektywie 2030 r. – cele szczegółowe. Ich ocena przekłada się na ocenę poszczególnych celów szczegółowych.

Tabela 59. Matryca WiP dla celu szczegółowego nr 1

Cel strategiczny 1. Wysoka jakość i dostępność do usług społecznych i wsparcie działań ograniczających wykluczenie społeczne								
Poziom prawdopodobieństwa	Wysokie prawdopodobieństwo	100%						
		80%						
	Średnie prawdopodobieństwo	60%						
		40%						
	Niskie prawdopodobieństwo	20%						
		0%						
			1	2	3	4	5	6
			małe znaczenie		średnie znaczenie		wysokie znaczenie	
Poziom ważności								

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 60. Matryca WiP dla celu szczegółowego nr 2

Cel strategiczny 2. Poprawa spójności i standardu infrastruktury komunikacyjnej								
Poziom prawdopodobieństwa	Wysokie prawdopodobieństwo	100%						
		80%						
	Średnie prawdopodobieństwo	60%						
		40%						
	Niskie prawdopodobieństwo	20%						
		0%						
			1	2	3	4	5	6
			małe znaczenie		średnie znaczenie		wysokie znaczenie	
Poziom ważności								

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 61. Matryca WiP dla celu szczegółowego nr 3

Cel strategiczny 3. Rozwój ochrony zdrowia								
Poziom prawdopodobieństwa	Wysokie prawdopodobieństwo	100%						
		80%						
	Średnie prawdopodobieństwo	60%						
		40%						
	Niskie prawdopodobieństwo	20%						
		0%						
			1	2	3	4	5	6
			małe znaczenie		średnie znaczenie		wysokie znaczenie	
Poziom ważności								

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 62. Matryca WiP dla celu szczegółowego nr 4

Cel strategiczny 4. Rozwój i wzmocnienie społeczności lokalnej							
prawdo podobie	Wysokie prawdopodobieństwo	100%					
		80%					

	Średnie prawdopodobieństwo	60%						
		40%						
	Niskie prawdopodobieństwo	20%						
		0%						
			1	2	3	4	5	6
			małe znaczenie		średnie znaczenie		wysokie znaczenie	
Poziom ważności								

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 63. Matryca WiP dla celu szczegółowego nr 5

Cel strategiczny 5. Poprawa jakości środowiska i ochrona zasobów naturalnych na rzecz wysokiej jakości życia mieszkańców								
Poziom prawdopodobieństwa	Wysokie prawdopodobieństwo	100%						
		80%						
	Średnie prawdopodobieństwo	60%						
		40%						
	Niskie prawdopodobieństwo	20%						
		0%						
			1	2	3	4	5	6
			małe znaczenie		średnie znaczenie		wysokie znaczenie	
Poziom ważności								

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 64. Matryca WiP dla celu szczegółowego nr 6

Cel strategiczny 6. Zwiększenie efektywności funkcjonowania administracji samorządowej								
Poziom prawdopodobieństwa	Wysokie prawdopodobieństwo	100%						
		80%						
	Średnie prawdopodobieństwo	60%						
		40%						
	Niskie prawdopodobieństwo	20%						
		0%						
			1	2	3	4	5	6
			małe znaczenie		średnie znaczenie		wysokie znaczenie	
Poziom ważności								

Źródło: Opracowanie własne

Analiza WiP wykazała, że część celów szczegółowych, a więc przypisanych im priorytetów oraz kierunków interwencji została sklasyfikowana jako od "średnio ważna" do "bardzo ważna" oraz od "średnio prawdopodobnych" do działań o "wysokim poziomie prawdopodobieństwa". Takie wyniki uzyskano dla celów szczegółowych nr 2 oraz 5. Natomiast cele nr 1, 3 oraz 4 zostały uznane za cele o wysokim znaczeniu dla rozwoju Powiatu oraz wysokim stopniu prawdopodobieństwa. Działania w ramach celu nr 6 są bardzo ważne a ich stopień prawdopodobieństwa oszacowano od średnio- do wysoce prawdopodobnego, co wynika z różnorodności zaplanowanych działań.

Władze Powiatu Buskiego w miarę możliwości i dostępności środków będą dokładać wszelkich starań, by osiągnąć wszystkie założone cele szczegółowe i tym samym cel główny.

Program jest zgodny z założeniami dokumentów wyższego rzędu, w tym w szczególności jest spójny z założeniami „Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+”, którego założenia również wdraża. Poniżej w sposób uproszczony zaprezentowano cele Programu Rozwoju Powiatu Buskiego w perspektywie do roku 2030, w nawiązaniu do „Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+”.

Tabela 65. Nawiązanie celów niniejszego Programu do „Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+”

Program Rozwoju Powiatu Buskiego – cele szczegółowe	„Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+” – cele strategiczne i horyzontalne			
	Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie	Przyjazny dla środowiska i czysty region	Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi	Sprawne zarządzanie regionem
Cel szczegółowy 1. Wysoka jakość i dostępność do usług społecznych i wsparcie działań ograniczających wykluczenie społeczne				
Cel szczegółowy 2. Poprawa spójności i standardu infrastruktury komunikacyjnej				
Cel szczegółowy 3. Rozwój ochrony zdrowia				
Cel szczegółowy 4. Rozwój i wzmocnienie społeczności lokalnej				
Cel szczegółowy 5. Poprawa jakości środowiska i ochrona zasobów naturalnych na rzecz wysokiej jakości życia mieszkańców				
Cel szczegółowy 6. Zwiększenie efektywności funkcjonowania administracji samorządowej				

Źródło: opracowanie własne

3. System realizacji Programu Rozwoju Powiatu Buskiego, w tym monitoring osiągnięcia celów

Prawidłowy przebieg procesu realizacji założeń Programu Rozwoju Powiatu Buskiego na lata 2021 - 2030 jest kontrolowany poprzez odpowiednie jego wdrażanie, a następnie monitoring, sprawozdawczość jak i ewaluację. Niniejszy rozdział dodatkowo uwzględnia sposób monitorowania i oceny stopnia osiągnięcia celu głównego i celów szczegółowych.

3.1. Wdrażanie i zarządzanie realizacją Programu Rozwoju

Z punktu widzenia struktury instytucjonalnej wdrażania Programu Rozwoju, w jego zarządzanie, monitorowanie, ewaluację oraz aktualizację, zaangażowane podmioty to podmioty reprezentujące władze publiczne oraz jednostki wspomagające ich prace. Podmiotami odpowiedzialnymi

i zaangażowanymi we wdrażanie Programu Rozwoju, w tym monitoring, ewaluację oraz aktualizację będzie zatem Zarząd Powiatu w Busku-Zdroju oraz Rada Powiatu w Busku-Zdroju, poszczególne wydziały i jednostki Starostwa Powiatowego w Busku-Zdroju oraz jednostki organizacyjne, jak również inne podmioty mogące wzmocnić i wesprzeć rozwój Powiatu Buskiego.

W celu zwiększenia szans powodzenia wdrożenia Programu Rozwoju, w jego realizację powinny być zaangażowane podmioty mogące mieć realny wpływ na uzyskanie oczekiwanych rezultatów. Interesariuszami Programu Rozwoju ze strony realizacyjnej nie powinny być wyłącznie podmioty reprezentujące władze lokalne, ale również inne podmioty. W tym kontekście istotnym aspektem jest rozwój i/lub nawiązywanie współpracy trójstronnej, a więc reprezentujące sektor publiczny, sektor prywatny (biznesowy) oraz sektor społeczny (m.in. organizacje pozarządowe, mieszkańcy, osoby reprezentujące różne grupy społeczne itd.).

Role podmiotów zaangażowanych w proces zarządzania wdrażaniem Programu Rozwoju przedstawiają się następująco:

- Zarząd Powiatu – jest organem wykonawczym, jego rola polega na stymulowaniu i koordynowaniu działań podejmowanych przez podmioty uczestniczące w realizacji Programu Rozwoju, jak również organizowanie zasobów niezbędnych do wdrażania poszczególnych działań i osiągania zakładanych celów. Zarząd Powiatu będzie odpowiadał za powodzenie wdrożenia Programu, jak również będzie wyznaczał osoby czy podmioty odpowiedzialne za zarządzanie całym procesem;
- Rada Powiatu – jest organem uchwałodawczym, stanowiącym wsparcie merytoryczne w zakresie podejmowanych decyzji, mających przyczynić się do osiągnięcia przyjętych założeń oraz celów strategicznych. Rada Powiatu będzie wspierała zarówno Zarząd Powiatu, jak i pozostałe podmioty, uczestniczące w realizacji działań. Rada Powiatu będzie weryfikowała postępy wdrażania działań, będzie analizowała oraz zatwierdzała wnioski o aktualizację Programu Rozwoju itp.;
- Podmiot zarządzający procesem wdrażania Programu Rozwoju umiejscowiony w strukturach Starostwa Powiatowego w Busku-Zdroju (np. osoba, komórka organizacyjna, zespół) - podmiot ten odpowiada za wdrażanie, monitoring, sprawozdawczość, kontrolę i koordynację wdrażania założeń Programu Rozwoju, w tym za integrowanie i rozwijanie partnerstwa, poszukiwanie nowych źródeł finansowania, monitoring, ewaluację i aktualizowanie założeń Programu Rozwoju, zapewnienie działań informacyjno – promocyjnych. Podmiotem tym będzie Referat Inwestycji i Promocji w Starostwie Powiatowym w Busku-Zdroju.
- Komórki Starostwa Powiatowego w Busku-Zdroju i jednostki organizacyjne – w realizację poszczególnych działań, w zależności od tematyki zaangażowane będą również inne komórki i jednostki Powiatu, które będą stanowiły wsparcie merytoryczne i organizacyjne;
- Partnerzy – podmioty reprezentujące różnorodne środowiska, uczestniczące i wspierające wdrażanie poszczególnych działań.

Wdrażanie Programu Rozwoju Powiatu Buskiego będzie odbywało się w zgodzie z obowiązującymi zasadami i przepisami, jak również uwzględniając poniższe wartości i zasady:

- Partycypacji i dialogu - zapewnienie współpracy i partnerstwa, równego traktowania wniosków i opinii reprezentantów różnorodnych środowisk z sektora publicznego, prywatnego oraz społecznego;

- Otwartości i transparentności prowadzenia działań – zapewnienie właściwych form komunikacji i informowania społeczeństwa oraz zainteresowanych podmiotów o podejmowanych działaniach, konsultowanie decyzji i planów dotyczących wdrażania Programu Rozwoju;
- Kreatywności prowadzącej do uzyskania efektu synergii – zapewnienia różnorodnego spojrzenia na poszczególne działania, tworzenie zespołów zadaniowych zapewniających zróżnicowaną perspektywę na dane zagadnienie, aktywna współpraca różnych grup itd.;
- Zaangażowania i dążenia do osiągnięcia wspólnego celu, tj. rozwoju Powiatu Buskiego zgodnie z przyjętymi założeniami – zapewnienie poczucia odpowiedzialności za powierzone zadania oraz determinacji w ich zrealizowaniu, jak również wykazywanie postawy elastycznego podejścia do zmieniających się warunków wewnętrznych i zewnętrznych;
- Priorytetyzacji celów i kierunków działania – podejmowanie decyzji dotyczących finansowania inwestycji zawsze w kontekście celów i działań opisanych w Programie Rozwoju, w tym w planowaniu corocznego budżetu Powiatu Buskiego i długofalowych planów inwestycyjnych i finansowych.

3.2. Monitoring, ewaluacja, sprawozdawczość, kontrola i aktualizacja Programu Rozwoju

Monitoring

Monitoring Programu Rozwoju będzie prowadzony w celu sprawdzenia skuteczności podejmowanych działań, zdefiniowanych w ramach celu głównego, priorytetów i kierunków interwencji oraz zadań, co równocześnie będzie stanowić monitoring stopnia osiągnięcia celu głównego oraz celów szczegółowych. Monitorowanie postępów wdrażania, w tym wyznaczonych wskaźników dla danego celu, priorytetu i kierunku interwencji pozwoli zweryfikować, czy Program Rozwoju jest realizowany zgodnie z przyjętymi założeniami. Monitoring będzie zatem prowadzony poprzez weryfikację osiągniętych rezultatów i odpowiadających im wskaźników, o których informacja będzie pochodziła z poszczególnych zadań.

Za prowadzenie monitoringu realizacji Programu Rozwoju, w tym osiągniętych rezultatów oraz uzyskiwanych wskaźników, odpowiedzialny będzie wyznaczony podmiot zarządzający procesem wdrażania Programu Rozwoju, wyznaczony w ramach struktur Starostwa Powiatowego, a nadzór nad jego działaniami będzie sprawował Zarząd Powiatu.

Wśród najważniejszych zadań w ramach prowadzonego monitoringu można wymienić:

- monitorowanie stopnia wdrażania poszczególnych celów/kierunków/zadań, jak również ocena efektywności i skuteczności wdrażania;
- ocenianie postępów wdrażania konkretnych działań zaplanowanych w Programie;
- tworzenie rekomendacji i opinii dla podmiotów biorących udział we wdrażaniu strategii;
- zapewnienie odpowiedniej komunikacji z podmiotami uczestniczącymi we wdrażaniu Programu Rozwoju oraz pozostałych interesariuszy Programu;
- zbieranie danych i ich analiza na potrzeby tworzenia raportów o stopniu wdrażania Programu;
- opracowywanie, przyjmowanie i prezentacja raportów z wdrażania Zarządowi Powiatu oraz Radzie Powiatu,

- inne, istotne dla realizacji założeń strategicznych.

Cel główny oraz cele szczegółowe będą monitorowane na podstawie realizowanych kierunków interwencji i wyznaczonych zadań/działań, jak również wskaźników ujętych w Programie Rozwoju, wskaźników ujętych w dokumentach w opracowanych na podstawie Programu, planach i koncepcjach. W wyniku prowadzenia monitoringu możliwa będzie ocena poziomu realizacji celu głównego, celów szczegółowych oraz kierunków interwencji. Weryfikacji podlegać będzie, w jaki sposób założenia i zdefiniowane w Programie cele są realizowane przez przyjęte działania, czy występują zagrożenia dla osiągnięcia celów oraz czy wymagana będzie aktualizacja (korekta/uzupełnienie) dokumentu, ponieważ wymagana jest modyfikacja działań lub podmiotów realizujących dane działanie.

Źródłami danych do monitorowania będą własne dane i informacje, statystyka publiczna (pochodząca m.in. z danych GUS oraz danych Powiatu Buskiego i jego jednostek), jak również danych innych podmiotów uczestniczących w realizacji Programu Rozwoju, w tym realizatorów i partnerów. Jednym ze źródeł danych na potrzeby monitorowania realizacji Programu będą raporty o stanie powiatu – stanowią one podsumowanie działalności władz samorządowych w roku poprzednim, z realizacji polityk, strategii, programów i uchwał rady powiatu (na podstawie art. 30a ust. 2 ustawy o samorządzie powiatowym). Prowadzony w ten sposób monitoring pozwoli na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości. Ponadto, dane do monitoringu będą pochodziły również z raportów z realizacji poszczególnych działań, który będzie przygotowywany przez osobę/osoby/jednostki nadzorującą dane działanie – w tym celu jednostki organizacyjne Powiatu oraz komórki Starostwa Powiatowego odpowiedzialne za realizację danego zadania przekazują osobie odpowiedzialnej za przygotowanie raportu informację, m.in. o stanie realizacji projektów, uzyskanych wskaźników, aktualnych wartości wskaźników oraz trudności i problemów w realizacji zadań w terminie do końca września.

Sprawozdawczość w ramach monitoringu będzie prowadzona systematycznie, a wnioski z niej płynące będą opracowywane w formie raportu z monitoringu Programu Rozwoju, który będzie przedstawiany Zarządowi Powiatu oraz Radzie Powiatu.

Monitoring Programu Rozwoju Powiatu Buskiego odbywał się będzie raz do roku i będzie realizowany za zakończony rok sprawozdawczy.

Ewaluacja

Oprócz monitoringu, zaplanowano również ewaluację, która dostarcza praktycznych wniosków i rekomendacji, służących udoskonaleniu bieżącej lub przyszłej interwencji. Przewiduje się przeprowadzenie ewaluacji on-going oraz ex-post „Programu Rozwoju Powiatu Buskiego na lata 2021-2030”, by zapewnić wysoką jakość działań.

Ewaluacja on-going przeprowadzona zostanie w okresie obowiązywania strategii (w połowie okresu obowiązywania), natomiast ewaluacja ex-post na koniec 2030 roku. W wyniku przeprowadzenia ewaluacji on-going możliwa będzie ocena poziomu realizacji celów szczegółowych, priorytetów oraz kierunków interwencji. Celem ewaluacji bieżącej jest weryfikacja, w jaki sposób założenia i zdefiniowane w Programie Rozwoju cele są realizowane przez przyjęte działania, czy występują

zagrożenia dla osiągnięcia celów oraz czy wymagana będzie aktualizacja (korekta/uzupełnienie) dokumentu, ponieważ wymagana jest modyfikacja działań lub podmiotów realizujących dane działanie. Jednym ze źródeł danych do ewaluacji on-going będą raporty o stanie powiatu – stanowią one podsumowanie działalności władz samorządowych w roku poprzednim, z realizacji polityk, strategii, programów i uchwał rady powiatu. Wykorzystywane będą również dane zbierane przez Starostwo Powiatowe, instytucje powiatowe, GUS (BDL).

Po zakończeniu okresu obowiązywania Programu Rozwoju, przeprowadzona zostanie ewaluacja ex-post w formie raportu końcowego zawierającego analizę podjętych działań, efektywności wydatkowania środków finansowych. Raport końcowy ma na celu odpowiedź, w jakim stopniu osiągnięte zostały założone cele, do czego służyć będzie m.in. analiza osiągnięcia wskaźników założonych działań.

Aktualizacja

W związku z tym, że Program Rozwoju Powiatu Buskiego jest dokumentem obejmującym okres kilkuletni, niezbędne jest wzięcie pod uwagę, że zmiany będą ulegały, zarówno uwarunkowania wewnętrzne, jak i zewnętrzne, zmieniały się będą oczekiwania społeczności lokalnej itd. Ponadto, w perspektywie kilkuletniej trudno jest przewidzieć z całkowitą pewnością, jak będzie kształtował się budżet Powiatu i dostępność środków zewnętrznych, wspierających realizację przedsięwzięć strategicznych.

Uwzględniając ww. przesłanki, jak również inne okoliczności trudne obecnie do przewidzenia, ale które mogą pojawić się w przyszłości, oraz wyniki prowadzonego monitoringu i ewaluacji Programu Rozwoju, możliwe będzie podjęcie decyzji o aktualizacji Programu Rozwoju.

Program Rozwoju będzie mógł podlegać aktualizacji w każdym czasie, gdy będzie to uzasadnione. Koordynacja aktualizacji Programu Rozwoju będzie należała do wyznaczonego podmiotu w ramach struktur Starostwa Powiatowego, bądź konkretnego pracownika Starostwa. Wprowadzenie aktualizacji będzie wymagało określenia zakresu aktualizacji i uzasadnienia konieczności jej wprowadzenia.

3.3. Plan finansowy

3.3.1. Źródła finansowania Programu

Osiągnięcie założonego celu głównego, celów szczegółowych oraz priorytetów i kierunków interwencji wymaga podjęcia działań inwestycyjnych oraz nieinwestycyjnych, na które niezbędne jest posiadanie środków finansowych. Określając działania strategiczne wzięto pod uwagę możliwości finansowe Powiatu buskiego, jak również obecne i planowane możliwości pozyskania środków zewnętrznych, w tym bezzwrotnych form wsparcia.

Potencjalnymi źródłami finansowania ww. działań będą: dochody własne Powiatu buskiego, dotacje celowe z budżetu państwa, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej, inne środki zewnętrzne zwrotne oraz bezzwrotne. Uszczegóławiając finansowanie Programu Rozwoju będzie odbywało się z wykorzystaniem:

- dochodów własnych Powiatu buskiego, jak również innych jednostek samorządu terytorialnego;
- dotacji celowych z budżetu państwa w dyspozycji poszczególnych ministerstw, z dedykowanych programów i funduszy;
- środków z funduszy celowych, będących w dyspozycji różnych instytucji, m.in. Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Banku Gospodarstwa Krajowego, Funduszu Pracy, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i innych;
- środków pochodzących z UE w ramach różnych funduszy, inicjatyw ze środków europejskich;
- środków pochodzących z innych niż europejskie funduszy finansowych;
- środków pochodzących z sektora prywatnego;
- finansowania przez banki i inne instytucje finansujące;
- innych dostępnych źródeł finansowania.

Wskazane potencjalne źródła finansowania realizacji Programu Rozwoju Powiatu Buskiego nie stanowią katalogu zamkniętego, Powiat Buski będzie starał się wykorzystywać wszystkie możliwości współfinansowania przedsięwzięć. W tym celu konieczne będzie bieżące monitorowanie możliwości pozyskiwania środków finansowych.

3.3.2. Planowanie finansowanie Programu i jego podział na priorytety

Realizacja Programu Rozwoju Powiatu Buskiego wymaga określenia sposobów jego finansowania i współfinansowania w zaplanowanym okresie strategicznym tj. do roku 2030. Działania strategiczne zostały przyporządkowane do celów szczegółowych oraz priorytetów, a zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, plan finansowania/współfinansowania przedstawiono w podziale na wyznaczone priorytety - wskazując, z jakich źródeł będą finansowane poszczególne zadania (a tym samym priorytety i cele) oraz jaka jest łączna planowana wysokość wsparcia dla danego priorytetu (a więc także celu szczegółowego). W trakcie realizacji Programu możliwe jest ujęcie w wykazie dodatkowych zadań, o ile ich realizacja przyczynia się do osiągnięcia założonych celów szczegółowych i wskazanych priorytetów.

Łączny planowany budżet na realizację celów i priorytetów wynosi 229 800 000,00 zł w latach 2021-2030.

Tabela 66. Planowane finansowanie Programu w latach 2021- 2030 w podziale na priorytety

L.p.	Cel szczegółowy	Priorytet	Planowane finansowanie [zł]		łącznie w latach 2021-2030
			Budżet Powiatu Buskiego	Inne źródła	
1.	Cel szczegółowy 1. Wysoka jakość i dostępność do usług społecznych i wsparcie działań ograniczających wykluczenie społeczne	1.1. Rozwój i poprawa jakości zaplecza infrastrukturalnego do świadczenia usług społecznych o wysokim standardzie	500 000,00	4 500 000,00	5 000 000,00
		1.2. Włącznie społeczne	1 000 000,00	9 000 000,00	10 000 000,00
2.	Cel szczegółowy 2. Poprawa spójności i standardu infrastruktury komunikacyjnej	2.1. Rozwój i modernizacja powiatowej infrastruktury drogowej i okołodrogowej	16 050 000,00	144 450 000,00	160 500 000,00
3.	Cel szczegółowy 3. Rozwój ochrony zdrowia	3.1. Podniesienie jakości i dostępności do infrastruktury ochrony zdrowia	7 000 000,00	28 000 000,00	35 000 000,00
4.	Cel szczegółowy 4. Rozwój i wzmocnienie społeczności lokalnej	4.1. Wzrost poziomu kształcenia ponadpodstawowego poprzez wsparcie zaplecza infrastrukturalnego oraz wyposażenia w placówkach edukacyjnych	1 500 000,00	8 500 000,00	10 000 000,00
5.	Cel szczegółowy 5. Poprawa jakości środowiska i ochrona zasobów naturalnych na rzecz wysokiej jakości życia mieszkańców	5.1. Poprawa stanu środowiska	1 050 000,00	5 950 000,00	7 000 000,00
6.	Cel szczegółowy 6. Zwiększenie efektywności funkcjonowania administracji samorządowej	6.1. Poprawa stanu technicznego i dostępności budynków użyteczności publicznej	750 000,00	750 000,00	1 500 000,00
		6.2. Doskonalenie świadczenia usług publicznych i wizerunku powiatu buskiego	240 000,00	560 000,00	800 000,00
Razem			28 090 000,00	201 710 000,00	229 800 000,00

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Busku - Zdroju

4. Spis tabel, wykresów, rysunków, map, schematów

MAPA 1. LOKALIZACJA POWIATU BUSKIEGO W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM	7
MAPA 2. PODZIAŁ TERYTORIALNY POWIATU BUSKIEGO	8
MAPA 3. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE POWIATU BUSKIEGO	10
MAPA 4. PODZIAŁ WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO NA OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI	15
MAPA 5. WSTĘPNA OCENA RYZYKA POWODZIOWEGO NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO	20
MAPA 6. OBSZARY ZAGROŻENIA POWODZIOWEGO NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO.....	20
MAPA 7. FORMY OCHRONY PRZYRODY W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM I W POSZCZEGÓLNYCH POWIATACH	33
MAPA 8. ROZMIESZCZENIE UŻYTKÓW ROLNYCH W WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM	70
MAPA 9. WSKAŹNIK JAKOŚCI ROLNICZEJ PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ W POWIECIE BUSKIM NA TLE INNYCH POWIATÓW WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO	71
MAPA 10. SUMARYCZNA MAPA OBSZARÓW ONW W POLSCE.....	73
MAPA 11. MAPA SIECI DRÓG PUBLICZNYCH POWIATU BUSKIEGO [STAN NA 01.01.2017 R.]	83
TABELA 1. UKSZTAŁTOWANIE TERENU I STRUKTURA GRUNTÓW NA DZIEŃ 31.12.2020 R. [HA]	8
TABELA 2. LASY I GRUNTY LEŚNE NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2016-2019.....	9
TABELA 3. STAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMIN W POWIECIE BUSKIM - OBOWIĄZUJĄCE AKTY PRAWNE	11
TABELA 4. ZASOBY ZŁÓŻ SIARKI RODZIMEJ ORAZ ZŁÓŻ SIARCZANÓW WAPNA	16
TABELA 5. ZASOBY POZOSTAŁYCH KOPALIN.....	17
TABELA 6. ZASOBY SOLANKI, WÓD LECZNICZYCH I TERMALNYCH	18
TABELA 7. CIEKI WODNE NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO	18
TABELA 8. WYKAZ ZBIORNIKÓW WODNYCH W POWIECIE BUSKIM	21
TABELA 9. KLASY STREF DLA POSZCZEGÓLNYCH ZANIECZYSZCZEŃ, UZYSKANE W OCENIE ZA 2018 ROK DOKONANEJ Z UWZGLĘDNIENIEM KRÓTERIÓW USTANOWIONYCH W CELU OCHRONY ZDROWIA	22
TABELA 10. KLASY STREF DLA POSZCZEGÓLNYCH ZANIECZYSZCZEŃ, UZYSKANE W OCENIE ZA 2018 ROK DOKONANEJ Z UWZGLĘDNIENIEM KRYTERIÓW USTANOWIONYCH W CELU OCHRONY ROŚLIN.....	22
TABELA 11. POWIERZCHNIA FORM OCHRONY PRZYRODY NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO	23
TABELA 12. CHARAKTERYSTYKA FORM OCHRONY PRZYRODY NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO	24
TABELA 13. POMNIKI PRZYRODY NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO	29
TABELA 14. LICZBA MIESZKAŃCÓW POWIATU BUSKIEGO WRAZ Z UWZGLĘDNIENIEM DYNAMIKI ZMIAN DEMOGRAFICZNYCH.....	35
TABELA 15. LUDNOŚĆ POWIATU BUSKIEGO W UJĘCIU BIOLOGICZNYCH GRUP WIEKU	36
TABELA 16. LICZEBNOŚĆ KOBIECI I MĘŻCZYZN W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2020.....	38
TABELA 17. WSKAŹNIK SALDA MIGRACJI WRAZ ZE SKŁADOWYMI DLA POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2016-2019	39
TABELA 18. PROGNOZOWANA STRUKTURA DEMOGRAFICZNA POWIATU BUSKIEGO W PODZIALE NA POSZCZEGÓLNE GMINY.....	40
TABELA 19. LICZBA GOSPODARSTW DOMOWYCH KORZYSTAJĄCYCH ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ W POWIECIE BUSKIM	46
TABELA 20. LICZBA OSÓB W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH KORZYSTAJĄCA ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ ...	46
TABELA 21. DOSTĘP DO EDUKACJI NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO WYRAŻONY LICZBĄ UCZNIÓW	48
TABELA 22. ZDAWALNOŚĆ EGZAMINU MATURALNEGO	49
TABELA 23. PLACÓWKI I PUNKTY PRZEDSZKOLNE NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO.....	50
TABELA 24. DOSTĘP DO OPIEKI PRZEDSZKOLNEJ NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO	51

TABELA 25. ISTNIEJĄCY POPYT W ZAKRESIE OPIEKI PRZEDSZKOLNEJ W POWIECIE BUSKIM.....	51
TABELA 26. POPYT NA OPIEKĘ W ŻŁOBKACH W POWIECIE BUSKIM I WOJEWÓDZTWIE ŚWIĘTOKRZYSKIM.....	52
TABELA 27. PODMIOTY GOSPODARCZE W POWIECIE BUSKIM ZE WZGLĘDU NA RODZAJ PROWADZONEJ DZIAŁALNOŚCI .	57
TABELA 28. STRUKTURA BEZROBOCIA Z UWZGLĘDNIENIEM PŁCI OSÓB BEZROBOTNYCH W GMINACH POWIATU BUSKIEGO	59
TABELA 29. STRUKTURA OSÓB BEZROBOTNYCH W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2020	60
TABELA 30. POPEŁNIONE PRZESTĘPSTWA W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2020	62
TABELA 31. PODMIOTY WG SEKTORÓW WŁASNOŚCIOWYCH W LATACH 2016-2020.....	64
TABELA 32. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W LATACH 2019-2020 W PODZIALE NA GMINY ZNAJDUJĄCE SIĘ NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO	65
TABELA 33. PODMIOTY WG SEKCJI PKD 2007 NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2016-2020.....	66
TABELA 34. MAPA OBSZARÓW ONW Z UWZGLĘDNIENIEM OBSZARÓW CHARAKTERYZUJĄCYCH SIĘ SPECYFICZNYMI OGRANICZENIAMI – POWIAT BUSKI	72
TABELA 35. GRUNTY ORNE W PODZIALE NA KLASY BONITACYJNE	74
TABELA 36. ŁĄKI I PASTWISKA W POWIECIE BUSKIM W PODZIALE NA JEDNOSTKI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO	74
TABELA 37. GOSPODARSTWA ROLNE W POWIECIE BUSKIM WEDŁUG WIELKOŚCI W LATACH 2016-2020	75
TABELA 38. WIELKOŚĆ GOSPODARSTW ROLNYCH W POWIECIE BUSKIM W 2020 R.....	76
TABELA 39. BUDYNKI MIESZKALNE PODŁĄCZONE DO INFRASTRUKTURY TECHNICZNEJ W POWIECIE BUSKIM	77
TABELA 40. SIĘĆ WODOCIĄGOWA W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2019	78
TABELA 41. ZUŻYCIE WODY I LICZBA KORZYSTAJĄCYCH Z SIECI WODOCIĄGOWEJ W POWIECIE BUSKIM	78
TABELA 42. SIĘĆ KANALIZACYJNA W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2019	79
TABELA 43. SIĘĆ GAZOWA NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2016-2019.....	79
TABELA 44. LICZBA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z SIECI GAZOWEJ W POWIECIE BUSKIM ORAZ ZUŻYCIE GAZU W LATACH 2016 -2019.....	80
TABELA 45. KORZYSTAJĄCY Z INSTALACJI W % OGÓŁU LUDNOŚCI W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2019 – PODSUMOWANIE	80
TABELA 46. INFRASTRUKTURA MIESZKANIOWA W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2019.....	81
TABELA 47. WYPOSAŻENIE MIESZKAŃ W URZĄDZENIA TECHNICZNO – SANITARNE NA TERENIE POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2016-2019	81
TABELA 48. INFRASTRUKTURA DROGOWA W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2019.....	82
TABELA 49. LICZBA ORGANIZOWANYCH WYDARZEŃ KULTURALNYCH NA OBSZARZE POWIATU BUSKIEGO W LATACH 2016-2020	90
TABELA 50. LICZBA UCZESTNIKÓW WYDARZEŃ KULTURALNYCH W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2020	90
TABELA 51. TURYŚCI KORZYSTAJĄCY Z NOCLEGÓW WEDŁUG POWIATÓW WOJ. ŚWIĘTOKRZYSKIEGO W LATACH 2016-2019.....	104
TABELA 52. DOCHODY OGÓŁEM WG DZIAŁÓW KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ 2018-2020.....	112
TABELA 53. WYKONANIE PLANU WYDATKÓW W PODZIALE NA DZIAŁY KLASYFIKACJI BUDŻETOWEJ 2018-2020	115
TABELA 54. WSKAŹNIKI BUDŻETOWE 2018-2020	118
TABELA 55. WSKAŹNIKI NA MIESZKAŃCA 2018-2020	119
TABELA 56. WSKAŹNIKI ZADŁUŻENIA 2018-2020.....	120
TABELA 57. ANALIZA SWOT	128
TABELA 58. MATRYCA WiP DLA CELU STRATEGICZNEGO NR 1.....	141
TABELA 59. MATRYCA WiP DLA CELU STRATEGICZNEGO NR 2.....	141
TABELA 60. MATRYCA WiP DLA CELU STRATEGICZNEGO NR 3.....	141
TABELA 61. MATRYCA WiP DLA CELU STRATEGICZNEGO NR 4.....	141

TABELA 62. MATRYCA WIP DLA CELU STRATEGICZNEGO NR 5.....	142
TABELA 63. MATRYCA WIP DLA CELU STRATEGICZNEGO NR 6.....	142
WYKRES 1. PORÓWNANIE POWIATU BUSKIEGO I OKOLICZNYCH POWIATÓW POD WZGLĘDEM EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU.....	37
WYKRES 2. STRUKTURA GRUP EKONOMICZNYCH POD WZGLĘDEM PŁCI.....	38
WYKRES 3. PROGNOZOWANA STRUKTURA DEMOGRAFICZNA POWIATU BUSKIEGO Z UWZGLĘDNIENIEM EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU	40
WYKRES 4. LICZBA PODMIOTÓW GOSPODARCZYCH PROWADZONYCH PRZEZ OSOBY FIZYCZNE W POWIECIE BUSKIM W LATACH 2016-2020	57
WYKRES 5. LICZBA BEZROBOTNYCH W POWIATACH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO.....	58
WYKRES 6. STOPA BEZROBOCIA POWIATÓW WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO	59
WYKRES 7. PODMIOTY WG SEKCJI PKD 2007 ORAZ SEKTORÓW WŁASNOŚCIOWYCH W POWIECIE BUSKIM W 2020 R. 67	
WYKRES 8. PODMIOTY GOSPODARCZE PRZYPADAJĄCE NA 1000 MIESZKAŃCÓW W WIEKU PRODUKCYJNYM W POWIECIE BUSKIM I INNYCH POWIATACH ZIEMSKICH WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO W 2020 R.....	69
WYKRES 9. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH W 2020 R.	76
WYKRES 10. DOCHODY OGÓŁEM W LATACH 2018-2020.....	112
WYKRES 11. DOCHODY OGÓŁEM W LATACH 2021-2030.....	114
WYKRES 12. DOCHODY NA 1 MIESZKAŃCA W LATACH 2018-2020	114
WYKRES 13. WYDATKI OGÓŁEM W LATACH 2018-2020.....	115
WYKRES 14. WYDATKI OGÓŁEM PROGNOZA NA LATA 2021-2030	117
WYKRES 15. WYDATKI NA 1 MIESZKAŃCA NA LATA 2016-2020	117